ANUL VII. — No. 278 | Număr de Paşte | 10 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA 20 LEI EX. IN STRAINATATE | 12 PAGINI | Duminică, 4 Aprilie 1926

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORII { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Christos a înviat!

Spuneţi-mi de ce în noaptea aceasta cerul este atât de cald şi liniştit, de ce pe cer milioanele de stele strălucesc mai puternic, de ce natura îmbracă haina bucuriei, de ce mi-e inima plină de o neaşteptată veselie, de ce-mi svâcnesc vinele atât de tare şi simt că sunt purtat de aripi nevăzute?

„Christos a înviat"! spun clopotele cari şi-au început dangătul în toate colţurile oraşului deodată. „Christos a înviat!" susură pâraele care-şi rostogolesc apele la vale. „Christos a înviat!" îşi spun crucile bisericilor, îmbrăcate deodată în vestminte de lumină. „Christos a înviat!" şoptesc binevoitoare candelele veşnice ce ard pe cerul adânc şi întunecat. „Chrintos a înviat!" îmi răspunde îndepărtatul meu trecut.

Mai eri auzeam ciocârlia abia înapoiată din pribegie, cântând vioiu şi dulce această veste bună, la auzul căreia inima îmi tresălta plină de o speranţă necunoscută. Mai eri vedeam pe buna Pelaghia Ivanovna grăbindu-se să pregătească nenumăraţi cozonaci, vopsind sute de ouă şi învăluind în cocă zeci de şunci.

„Ce faci cu atâţia cozonaci?" întrebam eu.

„Ei maică, toate le fac pentru bieţii „nenorociţi", îmi răspundea ea, făcând cu evlavie semnul crucii.

O iubesc mult pe Pelaghia Ivanovna. Ce venerabilă femee! „Nenorociţii" ei sunt puşcăriaşii şi se pare că toată viaţa şi-a închinat-o numai alinării suferinţelor acestor copii vitregi ai soartei.

Ea nu întreabă cine este puşcăriaşul căruia îi face o pomană în numele lui Christos: tâlhar, hoţ sau simplu prevenit. In ochii ei toţi sunt numai „nenorociţi" şi în fiecare Duminică pleacă din casa ei nenumărate legături cu colaci, puduri de carne şi peşte şi „nenorociţii" o binecuvintează pe Pelaghia Ivanovna, numid-o „mămuca" lor cea bună... iar eu cred că dacă pe acest pământ trăeşte o fiinţă care ar merita Impărăţia Cerurilor, apoi nimeni altul decât Pelaghia Ivanovna n'ar avea dreptul la această fericire.

Incă de eri seara simţeam că în oraş se petrece ceva neobicinuit. La 11½ la toate ferestrele începură să alerge lumini şi poporul porni către biserici în timp ce trăsurile aristocraţilor din Crutogorsk uruiau sgomotos pe drumuri.

Cu un sentiment neobicinuit am ascultat utrenia şi am eşit din biserică, ducând cu mine un simţământ nelămurit de prietenie, milă şi iertare.

„Christos a înviat!" mă gândeam.

El a înviat pentru toţi; mari şi mici, Iudei şi Elini, grăbiţi şi întârziazi, înţelepţi şi săraci cu duhul, bogaţi şi cerşetori — cu toţii suntem egali înaintea Invierei Lui. In faţa noastră a tuturor stă gata, aşteptându-ne, ospăţul pregătit de biruinţa Lui asupra morţii.

De aceia există în popor legenda că sufletul păcătosului mort în Săptămâna Luminată se curăţă şi se duce la Domnul.

Putem admite ideia morţii într'o zi în care totul vorbeşte de viaţă şi ne leagă de ea?

Imi plac mult aceste legende populare pentru sentimentul poetic şi dragostea ce izvorăsc din ele.

Pentru toţi a înviat Christos! El a înviat şi pentru noi, sărmani ocnaşi, pribegi, necunoscuţi pe oceanul vieţii!

Christos care s'a pogorît în iad, s'a coborît şi în inimile noastre şi le-a purificat. Nu mai sunt nici hoţi, nici ucigaşi! Cu toţii suntem fraţi, toţi suntem nevinovaţi şi curaţi înaintea glasului iubirei care iartă şi mântueşte pe toţi... să ne îmbrăţişăm dar şi toată fiinţa noastră să exclame: „Prieteni! fraţilor! a înviat Christos!"

El a înviat şi pentru tine muncitor al pământului! Mai cu seamă pentru tine care tot anul stropeşti cu sudoarea ta fierbinte glia hrănitoare, slăvind numele Lui şi gândind la sărbătoarea plină de lumină, care va fi şi pentru tine prilej de odihnă şi voe bună.

Pentru toţi a înviat Christos! Noi toţi, mici şi mari bogaţi şi săraci, Iudei şi Eleni cu toţii să ne ridicăm şi să ne îmbrăţişăm din toată inima.

Când m'am deşteptat, soarele era de acum sus şi ce vie îi era strălucirea şi ce calde raze împrăştia.

Străzile erau uscate; mi-era urît singur şi am eşit pe stradă să văd norodul.

La casa Pelaghiei Ivanovna toate ferestrele erau larg deschise în cinstea sărbătoarei.

— Ei, ce-ţi fac „nenorociţii", am întrebat pe buna femee a cărei faţă blândă are o înrâurire binefăcătoare asupră-mi.

— „Ce să facă? Slavă Domnului. Au năvălit, cât pe ce să mă doboare. Dar vino în casă, boerule, să ospătezi cu noi. Cred că ţi-e urît singur într'o zi ca asta, sărmane".

Şi simt într'adevăr cum singurătatea aceasta mă apasă şi lacrimile mă ineacă. Imi reamintesc că-mi lipseşte ceva, că sunt de prisos pe lumea aceasta, că sunt singur, vai! cât de singur. Şi încep să iubesc îndoit pe această blândă Pelaghia Ivanovna, pentrucă m'a numit „sărman" şi m'a ocrotit în această mare sărbătoare.

Nu ştiu de ce, dar Pelaghia Ivanovna are un fel al ei de a da din cap şi de a ofta când vorbeşte cu mine.

Câte odată pot să-i observ privirea fixată asupră-mi când vorbesc cu nepoţii şi nepoatele ei, cu orfanele de cari îi este plină casa şi îi văd ochii plini de mâhnire şi dragoste creştinească.

Fără îndoială că ea vede şi în mine unul din mulţii ei „nenorociţi", şi cu bucurie m'ar iubi şi pe mine ca pe orfanele ei, dar spre nefericirea mea sunt slujbaş. De câte plăceri m'a făcut această calitate să mă lipsesc...

Intru în camera în care se găsesc oaspeţii.

In colţ, sub icoane stă moşul Ivan Gavrilovici, de vre-o zece ani nu mai vede şi nu mai aude. Cu toate acestea Pelaghia Ivanovna nu face nimic până nu capătă binecuvântarea bunicului şi ştiu sigur că cheia dela sipetul cu bani este în păstrarea bătrânului care dă rublele cu o zgârcenie ne mai pomenită.

Alături de el stă o bătrână, soacra gazdei, şi această figură blândă îmi reaminteşte pe bărbatul Pelaghiei Ivanovna. Acesta este încă în viaţă, dar a fost trimis undeva pentru o afacere nu tocmai limpede şi nu încape îndoială că acest fapt contribue mult la compătimirea ce are Pelaghia Ivanovna pentru „nenorociţi".

— Poftiţi — mă îndeamnă ea introducându-mă în odae — Tătucule! a venit Nicolae Ivanovici.

Dar moşul n'aude ci mestecă într'una.

— Să nu vă supăraţi pe bătrânul meu, boerule dragă, îmi spune gazda, din pricina vârstei nu poate să vă primească cum s'ar cuveni.

Mă aşează lângă bătrân, deşi aşi vrea mai curând să mi-se dea un loc pe lângă fetele gazdei, cari au observat desigur mutra mea supărată, căci văd cum râd pe înfundate.

— Asa. asa! — mormăe bătrânul, — aşa, copii. Bătrân, bătrân, dar tot mai vreau să trăiesc vre-o 10 ani.

Fetele râd.

— Moşule, ai putea să te însori, — spune una mai guralivă dintre ele, — nu eşti bătrân de loc.

— Ce? — întreabă bătrânul.

Pelaghia Ivanovna se apropie de el şi strigă la ureche cât poate mai tare, că Varvara — deşi are bărbat — ar vrea să se mărite cu el.

Lumea făcea haz.

— De ce nu iei nimic? — mă întreabă Pelaghia Ivanovna. — Poate ţi-e urît aci cu bătrânii. Treci alături la tineret.

Trec în odaia cealaltă, dar nici acolo nu mă simt bine. Am un vierme care mă roade şi mă împiedecă să mă veselesc cu ceilalţi. Mai stau ca un sfert de ceas şi plec.

E ora 2. Pe străzi e puţină mişcare, dar la porţi se fac grupuri de femei cari au sfârşit cu masa şi es la aer în haine de sărbătoare. Cântece nu se aud căci e păcat să cânţi la o sărbătoare atât de mare. Se vede că tot ce ai înaintea ochilor s'a lăsat nu atât în voia veseliei, cât a odihnei şi a unei fericite nepăsări.

M. SALTÂCOV-ŞCEDRIN

Trad. de ION IANCOVICI

In noaptea Invierii

...Se desprinseră de la pripoane şi alte lotci. Stele pâlpâitoare începură a juca pe unde; şi glasuri bucuroase se auzeau pretutindeni. Femei se împăcau şi se sărutau râzând la mal...

Luminile Invierii se înşirară între cer şi apă şi între ţărmurii tăcuţi...

De undeva, lopătând lin pe sub sălcii, trecând din umbră pe dârile de apă ale lunei şi intrând iar în umbră, — pescarii începură să cânte Izbânda Răstignitului:

Christos a înviat din morţi
Cu moarte pre moarte călcând...

MIHAIL SADOVEANU

Noutatea creştină

de PAUL ZARIFOPOL

Două sunt noroacele hotărîtoare pentru orice om: să aibă din născare talent viguros, sau viguroasă obrăznicie. Norocul dintâi e rar; cel de al doilea, destul de obicinuit.

Viaţa actuală pare cu deosebire pornită să favorizeze obrăznicia. Ideia de obrăznicie e de obicei exprimată prin cuvintele neromâneşti: energie şi ambiţie. Momentul istoric e aşa încât iuţeala şi graba ajung a fi valori supreme care ameninţă să înghită pe oricare altele. In America există şcoli de „energie"; acolo elevii se deprind a deschide uşile cu zgomot, să le trântească cu şi mai mare zgomot, să calce apăsat, să zbiere.

Nu e ciudat? Tehnica vieţii capitaliste cere deopotrivă şi specializare serioasă şi obrăznicie. Tocmai în societăţile cu viaţă capitalistă intensă, indivizii încep a trece uşor dela o specialitate la alta, după nevoia grabnică a momentului. E exact contrar de se întâmplă în vremuri vechi cu breslele. Uneori chiar în Germania începuse asemenea schimbări de meserie la iuţeală; cu cât mai dese vor fi asemenea schimbări fără scrupul în America, locul clasic al practicismului celui mai grăbit! Se formează dar o psihologie de samsar; locul meseriei adevărate îl ia învârteala. — Insă plebea literaţilor cu idei zbiară imnuri către energia salvatoare şi insinuiază că talentul e chestie de ambiţie.

Nu vreau să zic că incapabilii reuşesc obicinuit în viaţă. Dar desigur reuşesc mediocrii, adeseori submediocrii ambiţioşi. Viaţa socială e astfel constituită încât obrăznicia este o virtute care hotărăşte adeseori valorificarea socială a individului. Obrăznicia este una din cele mai vechi creaţii ale traiului în comun; ea e răspunsul cel mai simplu şi mai util pe care individul îl putea da constrângerilor diverse organizate de societate. Astfel obrăznicia, ascunsă sub eufemisme diverse, e o putere considerabilă în selecţia socială. Obrăznicia — înţelegeţi d-voastră! — este voinţa în deplina ei putere, cu totul slobodă adică de scrupule obiective pe care i le poate pune în cale inteligenţa. Inteligenţa a crescut însă oarecum şi pe seama ei, independent de interesele elementare ale animalului uman, interese care se exprimă prin aceia ce am numit obrăznicie. Iar din această creştere a inteligenţei pe seama ei s'au născut interese de lux, şi între acestea şi interesele elementare ale simplei voinţe animalice s'a pornit luptă.

* * *

Acum două mii patru sute de ani, Socrat constata cu ironică mirare şi cu părere de rău, că slujbele nu se dau cetăţenilor după felul talentului lor. Oamenii nu se află la locul care li se cuvine, nu ajung să aibă de lucru acolo unde se pricep.

Pe vremea lui mai toate slujbele se împărţeau prin tragere la sorţi, aşa încât Socrat avea în faţă un material deosebit de bogat care-i arăta ce e selecţia socială deandoaselea. El a dat a înţelege că leacul se găseşte la filozofi; şi pentru dânsul filozofii erau oameni care au specialitatea de a şti, clar şi sigur, ce e bine şi ce e rău în orice împrejurare a vieţii. Platon a dezvoltat această credinţă a lui Socrat în valoarea supremă a filozofilor; în Republica lui filozofii sunt capii statului cu putere discreţionară.

Dar cum se vor alege filozofii?

Problema selecţionării sociale se pune doar fatal pentru orice meserie şi funcţiune, chiar şi pentru specialitatea cu totul preţioasă de a deosebi, clar şi sigur, binele de rău. Rămâne dar ca lupta între obrăzniciile indivizilor sau ale grupelor să reguleze distribuirea funcţiilor sociale; talentele reale şi energiile productive vor cădea la întâmplare, în voia norocului capricios al luptei dintre obrăznicii.

* * *

Iată însă că, în timpul crizei celei mari a imperiului roman, din grele suferinţe sociale şi din vechiul amestec de gândire filozofică sau populară, s'a ridicat o ideie care se găseşte mai mult ori mai puţin clar arătată în Evanghelie. Este o idee de lux, care îndreaptă omul spre fapte inutile, adică fără valoare imediat practică. E obligaţia individului să-şi facă singur proces de intenţie. Din starea naturală şi practică, în care omul pândeşte într'una în afară şi-şi poartă botul exclusiv după interesele lui elementare, el se află acum răspins înăuntru, spre suflet. Nu mai e deajuns *cum te porţi*, şi nimic nu înseamnă că „lumea" te numeşte cetăţean cum se cade şi-ţi dă cinste: acum ţi se porunceşte să ştii, adevărat şi drept, din ce motive, în adâncul sufletului tău, te porţi astfel. Ţi se porunceşte să-ţi vezi şi judeci sufletul, aşa cum vezi şi judeci cămila pe care vreai s'o cumperi.

Ideia aceasta aduce o întâmplare enormă în viaţa speciei: animalul s'a trezit, cine ştie de ce, că trebuie să-şi dea singur peste rât, să dea îndărăt dela copaie, — nu cumva din interes să-şi vîre pe urmă ritul mai comod şi mai profitabil, ci pentru a-şi cerceta sufletul, a-şi preţui voinţa, inteligenţa, sentimentele, întocmai aşa cum preţueşte orice lucru nelegat de persoana lui. Să te judeci singur, calitatea sufletului tău să devie *obiect* umilit în faţa inteligenţei tale, să faci cu sânge rece asemănare între tine şi duşmanul tău de moarte, iar această dreptate aspră să ajungă a-ţi fi trebuinţă firească — aceste enorme şi stranii postulate formează, mi ne pare, noutatea creştină.

In vremea aceia s'a născut trebuinţa unui lux ciudat. Omul se poate învoi cu ceilalţi de frică sau din interes; atâta ajunge ca să fie cetăţean foarte util. Dar lucrarea ascunsă a gândirii, stimulată şi hrănită de suferinţă, macină temeliile unei lumi care, în fond, nu-i decât practica organizare a simplei animalităţi. Atenţia şi judecata individului, întoarse din afară înăuntru, dau leacul specific împotriva obrăzniciei originare. Astfel luxul moralei celei noi va putea reglementa selecţia socială şi domina urmările ei practice.

Trebue ca dobitocul, judecându-se pe sine, să-şi tragă îndărăt botul de acolo unde nu se pricepe. Altul îl va lovi sau ba la vreme, ca să-l facă inofensiv, — mijlocul acesta

Continnarea în pagina II-a

„ZOOLOGICE"

Cronica fantezistă

Grevă

Coteţul e în plină revoluţie:
S'au adunat găinile moţate
Şi nu găsesc o paşnică soluţie,
Căci spiritele-s foarte agitate.

Această adunare feministă
Cu pasări poliglote -- ca în Kipling —
S'a complectat cu-o raţă ce insistă:
„Hai să primim şi curcile la meeting!"

Intr'un acces de megalomanie,
O gâscă ţine-un speech plin de orgoliu:
„Strămoşii mei — istoria o ştie —
Salvară într'o noapte Capitoliu!"...

Cocoşul sună pintenii, cazon,
Şi stăruie să intre în discuţie...
Dar sfătuit de-un bătrân clapon,
S'a hotărît să facă doar obstrucţie!

Pe-un scaun prezidenţial, o closcă
(Ce indignarea par'că o sufocă)
E'nconjurată de-un şirag de pui
Cu pene şi cu cioc de chihlimbar
Cu ochii negri — măciulii de cui —
Cu trupul — ghemotoc rotund de cocă —
Şi din găoacă es ca dintr'o droscă
Sculptată 'n coajă proaspătă de var....
Discursu-l ţine closca mai întâi:
„E o ruşine — vă declar — ca nişte
Duşmani lipsiţi de orice căpătâi,
Să vie pe furiş să ne confiste
De Sfântul Paşte cel din urmă ou
Cu delicat aspect de bibelou....

— „Ce epocă stupidă şi incultă!
Să ne picteze ouăle în roşu:
Eu socotesc aceasta o insultă", —
O întrerupe enervat, cocoşu...

— „Cu oul meu de piatră, 'ncondeiat,
(Timida bibilică se exprimă)
De ce ciocnind la Paşti neîncetat,
— Când vine prânzul şi soseşte cina
Să fac, perversă crimă după crimă,
Asasinând la ouă cu duzina?...

Iar curca, inspirată de-o politică
„Umanitară" şi socialistă,
Trecând evenimentele 'n revistă,
Răcneşte:
— „Situaţia e critică!
Noi să păstrăm de-acuma ca deviză
Abţinerea 'n secret de la ouat!
(Declar că hotărîrea-i dificilă)
Dar când va năvăli suprema criză
Şi oul va fi rar ca o fosilă,
Triumful ne va fi asigurat,
Căci pe-orice rentier sau om sărac,
Il vei vedea îndată cum regretă
Aroma fragedă dintr'o omletă
Şi ochiurile fine la capac!..

Iar oamenii ne vor propune pace,
Văzând că lupta noastră-i eficace...

Şi-atunci va fi un traiu ca 'n Paradis!...
Noi — pasări — toate membre în soviete,
Vom tipări şi afişa decrete,
Iar omul în coteţ va sta închis....

„Aşa-i, afirmă pasările, „Ura!
Aceasta e formula ideală!"
...Şi gâştele limbute dând cu gura,
Votară iute... greva generală!"...

. . . .

O raţă-a doua zi mergând prin piaţă,
Intreabă pe o tânără găină
Cu un pieptar artistic de făină:
„Ia spune-mi, dragă, ce îţi dete 'n gând
Că te-ai sculat atât de dimineaţă?"
Găina-i dă răspuns satisfăcută:
„Făcui un ou şi am venit să-l vând,
Căci s'a scumpit cu 40% !....

ALEXANDRU BILCIURESCU

rămâne în orice caz întâmplător şi nesigur. Sufletul individual trebuia să se complice. Trebuia să se sape aspru în el ideia că nu existenţa lui de dobitoc e valoarea interesantă, ci creaţia, sporul de frumuseţe şi de bine, silinţa de a adăogi bunuri noui sau supunerea modestă să exprimi şi să conservi parte din creaţia nouă a altora, când nu te pricepi la mai mult.

Parada care se face astăzi cu supunerea senină către fatalitate, *amor fati* ca semn al eroismului după formula lui Nietzsche, vine prea târziu. Invăţătura Evangheliei a arătat de mult înţelesul cel nou al eroismului; şi aici stă modernitatea profundă a acestei învăţături.

Insă vremea noastră e foarte dispusă să reducă „omul tare" la străvechea obrăznicie. E aici o psihologie şi plebeie şi tardivă. Evanghelia a suggerat de mult în ce poate consta, pentru omul ridicat din animalitatea goală sau mascată, sufletul aristocratic. — „Misères de grand seigneur" a numit Pascal durerile şi păcatele omului. Dar e „grand seigneur" mai ales omul capabil de fapta stranie şi antianimalică de a se judeca şi pedepsi pe sine, de a se trata ca *obiect* supus intenţiei de a spori bunurile şi frumuseţile lumii.

Nu e vorba să te amesteci tu şi ai tăi, ca să dospeşti în confortabilă dobitocie. E vorba ca anume lucru să fie cât mai bine făcut.

Animalul e plebeu, şi plebeul nu ştie decât să se vîre. Noutatea Evangheliei e noutatea aristocratică. Inţelesul său este: primatul obiectivităţii în viaţă, chiar cu preţul vieţii. Insăşi această obiectivitate e o frumuseţe ciudată şi imensă.

PAUL ZARIFOPOL

IDEI ŞI OAMENI (serie nouă)

Romain Rolland

Deşi primise marele premiu pentru roman al Academiei Franceze, în 1914 Romain Rolland era un scriitor parizian pentru care editorii abia începuseră să aibă oarecare atenţie. Restul Europei — sfânta lui patrie, în numele căreia avea să lupte cinci ani în singurătatea unei camere din Geneva împotriva puterilor istorice ale unui războiu cumplit şi fără pereche — restul Europei abia primise în urechi acest nume cu răsunet de fanfară şi moliciune de orgă. Gloria lui Romain Rolland a început odată cu izbucnirea marelui războiu. A trebuit să ardă catedralele şi uzinele, să se calcineze şi mutileze milioane de oameni într'o vreme când numărul îşi valorifica pentru prima oară în istoria lumii virtutea geniului său, ca opera literară şi tezaurul etic al unui suflet conştient şi voluntar european, să apară în faţa lumii.

E bine deci să nu ne facem iluzii asupra raţiunii, care se crede că ţine la adăpost toate puterile, toate partiturile simfoniei unei vieţi. Există totuş o ordine, o rânduire în viaţă (cu deosebire în viaţa oamenilor de seamă) — şi clapele minunate nu sună decât atunci când anumite asperităţi ale tăvălucului vieţii le ating. In orăşelul Vevey, pe marginea lacului Leman, unde-l prinsese războiul, Romain Rolland scrie în clipa izbucnirii războiului, care fusese ursit să valorifice creaţia lui literară — următoarele uimitoare rânduri în carnet intim: „Nu mai pot. Aşi vrea să mor. Căci e îngrozitor să trăieşti în mijlocul unei lumi înnebunite şi să priveşti fără putere prăbuşirea civilizaţiei. Acest războiu european e cea mai mare catastrofă de veacuri, ruina speranţelor noastre celor mai scumpe într'o înfrăţire a oamenilor". Şi mai departe: „Chinul meu e o sumă atât de mare de chinuri adunate la un loc, că nu mai pot respira. Distrugerea Franţei, ursita prietenilor mei, moartea, schingiuirea lor. Groaza faţă de toate aceste suferinţi, compătimirea sfâşietoare pentru milioanele de nefericiţi. Simt o luptă morală mortală la spectacolul acestei omeniri nebune care-şi jertfeşte tezaurele cele mai scumpe, puterile, geniul, eroismul înflăcărat, idolilor ucigaşi şi stupizi ai războiului. Lipsa de înţeles a întregii mele vieţi se desăvârşeşte acum. Aş vrea să adorm şi să nu mă mai deştept".

Romain Rolland

Războiul care cădea cu această greutate pe sufletul îngrozit al scriitorului, era totuşi golul necesar ca numele şi viaţa lui fecundă să răsune în conştiinţa omenirii. Popoarele învingătoare şi mai cu seamă cele învinse, ca reacţie împotriva entuziasmului sângeros şi dezamăgirilor păcii, au primit cu aviditate cuvântul lui Romain Rolland, atât de entuziast prin mila şi speranţa lui, într'o înfrăţire a popoarelor. Nu fusese trădător al patriei lui; nici o calomnie şi nici un spionagiu nu izbutiseră să logodească numele solitarului din Elveţia, cu numeroasele asociaţii politice clandestine, alcătuite pentru a suge la timpul oportun din cadavrele solicitate. Romain Rolland rămăsese nu numai „deasupra luptei", dar şi deasupra politicii, credincios unui întreg trecut de izolare şi nobilă gândire.

Toate naţiile lumii, care până la războiu trăiau într'un materialism cras şi crud, fără a prinde din adierea zărilor altă aromă decât a prafului de puşcă experimentat de numeroasele fabrici militare instalate în sânul Instituţiilor de cultură, au luat războiul drept o eliberare, chiar când ţelul era numai de apărare naţională. Cântecul strident al trompetei a luat locul lui Kant, eticul, măcinat un veac şi jumătate de industria mondială.

Romain Rolland simţise că adevăratele entuziasme ale popoarelor nu se puteau hrăni cu sânge — sau nu trebuiau să se mai hrănească — şi din primul ceas al izbucnirii războiului în Europa anului 1914, în articole publicate la început în marile ziare elveţiene, apoi — căci articolele începuseră a fi înlăturate din motive uşor de înţeles — în mici reviste de avantgardă, a făcut să fluture deasupra popoarelor încleştate, aripa lui de arhanghel al bucuriei, luminei, iubirei şi frumuseţii — în mutilata lui Europă.

Romain Rolland era credincios în primul rând sieşi. O viaţă întreagă — la izbucnirea războiului era aproape de 50 de ani — creatorul lui Jean Cristophe încercase în zgomotele diverse ale micilor profitori ai literaturii şi artei să ridice glasul care să spună, asemenea marilor glasuri etice ale omenirii — ultimul exemplu fusese al inimei lui Tolstoi — cuvântul mare şi plin al vieţii creatoare, pacifice şi eroice.

La 23 de ani, în Italia, unde cunoscuse pe acea minunată septuagenară Malvida de Maysenbugs — fosta prietenă a lui Nietzsche, a lui Wagner — Romain Rolland scrie (1890—1895) un ciclu dramatic al Renasterii, care trebuia să cuprindă — dacă ar fi fost dus până la capăt — adânca umanitate a epocei. Intre anii 1895—1896 scrie *Tragedüle Credinţei,* un ciclu de drame idealiste. Impulsul lui cel mai personal se vădeşte în încercarea—care deşi fără succes teatral va rămâne în istoria teatrului — de a crea un teatru al poporului într'o vreme când teatrul se închisese— e închis şi azi — în câteva alcovuri diferit aromate, pentru uzul voluptăţilor estetice ale burgheziei înlesnite. Străduinţa lui Romain Rolland — (între 1898—1902) — fusese uriaşă. Fără local de teatru, fără actori, fără public, fără presă, Romain Rolland întemeiază o revistă, scrie manifeste şi pentru *Teatrul poporului* compune el-însuşi — în lipsă de repertoriu — un ciclu de piese: *Tragedia Revoluţiei (14 Iulie, Danton, Lupii, Triumful Raţiunii)* în care „curentele de credinţă" înlocuiesc problemele de comodă sexualitate ale teatrelor bulevardiere.

Incercarea, fireşte, cade. Jaurès însuşi care a vorbit „poporului" înainte de ridicarea cortinei la reprezentarea lui *Danton,* n'a putut crea dintr'o dată împrejurări favorabile desvoltărei unui „teatru al poporului". Situaţia era limpede: „Poporul" — luat aşa în bloc, fără vre-o distincţie de clasă — nu venea, nu putea veni la teatru. Cel care frecventa teatrul, şi-l croise pe gust — gustul lui. „Curentele de credinţă" nu-l încântau.

Dar „curentele de credinţă" eroică au lămurit pe Romain Rolland în faţa propriei lui conştiinţe. Sunt primele teme la marea simfonie a lui „Jean Christophe", simfonie pe care va avea teribila menire s'o execute apoi singur timp de cinci ani într'un spectacol de carnagiu, în volumele *„De-asupra încăerărei", „Precursorii".*

Odată cu prăbuşirea *Teatrului Popular,* Romain Rollan, profesor de istoria muzicei la Sorbona, ginerele strălucit al arheologului Michel Bréal, rămas singur, izolat de timpuriu. Femeia îl părăseşte. Incetul cu încetul, uitarea îl înghite. Un automobil în 1910 îl calcă, pe când schimnicul traversa bulevardul Câmpiilor Elizee — şi abea scapă. Nimeni nu ştia prea bine cine ar fi murit. Intr'o chilioară, la al cincilea etaj, în mijlocul Parisului, fără gestul unei singure revolte în afară — mistuindu-şi singur veninul nepotrivirilor lui ideale cu viaţa cotidiană — scrie ciclul eroilor. *Beethoven, Michel Angelo, Tolstoi...* în care sufletul izolat şi fierbinte îşi caută mângâerea. In aceste pagini de înaltă etică cititorul rămâne mai mult ca deobicei, subliniind pe gânduri: *„Niciodată viaţa nu e mai mare, mai fecundă — mai fericită — ca în durere". — „Să nu se prea tângue cei cari se simt nefericiţi; au de partea lor pe oamenii cari au fost cei mai mari pe această lume!" — „Există un singur eroism pe pământ, să cunoşti viaţa — şi totuşi s'o iubeşti!"*

Dar acest ciclu nu e nici el încheiat, şi Romain Rolland construeşte acel extraordinar roman în zece volume *Jean Christophe* care e, laolaltă, o secţie transversală în societatea contemporană, un roman de analiză psihologică, un tratat intuitiv de morală şi o propagandă ideală pentru crearea—în sânul artei—e unui suflet european. Eroul e german şi muzicant: îmbinarea unei rase caracterizate, cu un limbagiu de la obârşie de-asupra neamurilor.

Nu vom stărui asupra acestui roman care împreună cu încă vreo câteva lucrări tot atât de puţin legate în chip direct de pasiunile politice şi morale ale vremei noastre, alcătuesc zestrea artistică cea mai de preţ a scriitorului.

Ne interesează aci faptul pe care l'am semnalat în treacăt mai sus: lipsa de influenţă directă a lui Romain Rolland asupra evenimentelor politice, lipsa de *priză* a atitudinii lui asupra faptelor — presupunând că nu se mai găseşte nici un naiv care să creadă că războiul a schimbat altceva decât vre-o câteva cifre, şi că mergem altundeva decât tot spre asasinarea popoarelor.

Romain Rolland, suflet generos şi desinteresat, e voluntar numai în lumea ideilor; pe terenul realităţilor sociale n'a dat lupta. Romain Rolland e doar *un romantic al burgheziei,* e numai — putem s'o spunem — *son enfant terrible...* Obârşia, educaţia, întreaga sa acţiune, şi în special cea din timpul războiului, dovedesc afirmaţia noastră La izbucnirea conflagraţiei Romain Rolland a pornit o patetică luptă de *moralizare* a burgheziei sângeroase, scriind cu foc sacru pentru intelectualii ei. Aceeaş nepotriveală! Era oare adresa intelectualilor mai nimerită? Războiul isbucnise nu din răutate sau imoralitate, ci din *interese.* Şi interesele sunt ireductibile.

Bieţi intelectuali ai veacului! Ce erau ei de vină şi mai cu seamă ce putere aveau ei? Căci intelectualii nicăeri pe suprafaţa pământului nu sunt, n'au fost şi nu vor fi *profesorii,* ci numai necesitatea şi salariaţii burgheziei. Abea după ce acţiunea sa romantică — cum era de aşteptat — a dat greş şi cele mai de seamă frunţi cugetătoare din toate taberile — şi *Gerhardt Haupmann* şi *Henri Bergson* — au răspuns în stil corp de armată, trilurilor şi arpegiilor sale kantiane, Romain Rolland şi-a dat seama de ineficacitatea metodei sale literare. După un an de adâncă tăcere la Geneva, urmărit şi spionat de agenţi, în care timp şi-a mistuit din nou veninul poeziei lui etice, a revenit la luptă: pentru a crea de data aceasta (invincibilă iluzie!...) cu „Precursorii" — Europa liberă de mâine, una şi eternă!...

Această observaţie a noastră e numai superficială şi de moment.

E firesc ca trenurile care ard cărbuni să umple pe călători de fum şi zgură. Rolland e în drept să ceară pentru locomotive petrol — deşi nu arată nicăeri că trebue în primul rând să schimbăm *sistemul* locomotivelor — căci alarma dată cu atâta vigoare va avea poate influenţă asupra oamenilor politici... mai târziu. (Totul e cu putinţă).

In căutarea lui Jean Christophe, după războiu Romain Rolland a descoperit pe indianul Gandhi.

Ecoul luptelor care se dau — pe tărâm politic sau cultural în Apus — ajunge destul de repede şi la noi.

Romain Rolland a ajuns la noi în armura muzicală a lui „Jean Christophe", şi pare să rămâe aci. Lupta sa eticsocială a impresionat doar un mic grup de umanitarişti.

Iubire: această cupă de generozitate şi lumină pe care ne-o oferă sufletul lui Romain Rolland o putem primi fără nici o teamă de acum înainte—cel puţin noi, românii, care suntem fericiţi şi răzgăiţii istoriei contimporane.

F. ADERCA

Culisele romantismului

Schematic, romantismul va putea fi considerat ca având la baza sa două idei cardinale: întâiu, deprecierea realităţii şi exaltarea trecutului — aceasta în planul intelectual (atât cât se poate admite termenul „intelectual" atunci când vorbim de romantism) — şi al doilea, o exasperare studiată şi exagerată a sentimentelor, în dauna raţiunii, — aceasta în planul sentimental.

Caracteristicile acestea esenţiale ale curentului care predomină prima jumătate a secolului trecut desemnându-i precis fizionomia în istoria civilizaţiei europene — nu-i aparţin exclusiv şi nici nu apar pentru prima oară odată cu literatura acelora pe cari istoria literară îi înglobează — trecând peste tot ceeace îi deosebeşte, radical adesea, unii de alţii — în aşa numita şcoală romantică: ceeace am arătat ca fiind ideile de bază ale curentului romantic n'au apărut prin generaţie spontaneie acum 100 de ani, nici nu şi-au luat zborul din frazele manifestelor lui Victor Hugo.

Desgustul de realitate şi, deci, de viaţă, precum şi dispreţul pentru raţiune, deci cultul instinctelor de orice fel ale omului, pot fi întâlnite în diferite faze ale evoluţiei umane, îmbrăcând în genere aceleaşi caractere ca şi acum un veac: simplificând la extrem istoria, am putea întrezări în decursul veacurilor o alternanţă — părând rezemată pe anumite legi — de perioade romantice şi perioade realiste (pentru a denumi cu termeni noi, lucruri foarte vechi) cum arăta d. Dem. Theodorescu într'o recentă conferinţă de comemorare a centenarului romantismului.

Faptul că niciodată însă până în preajma lui 1830 cele două eterne atitudini umane n'au apărut cu forţa aceea de a se impune vremii şi oamenilor pe care a isbutit s'o aibe romantismul al cărui centenar îl sărbătorim astăzi, se explică — printre alte cauze asupra cărora nu se poate stărui aici — prin rezonanţa excepţională pe care o găseau pomenitele idei în sufletul veacului, resonanţă creiată de împrejurările sociale şi istorice îndeajuns cunoscute ale vremii.

Mai trecuse Europa prin perioade de pesimism, de misiticism bolnav şi de proslăvire a nefiinţei, niciodată însă psihoza aceasta bolnavă nu atinsese proporţiile ajunse de romantism.

Pentrucă am înţelege greşit curentul acesta care a însemnat o epocă de o importanţă pe care nici detractorii săi n'o contestă, dacă în studiul romantismului ne-am opri la ceeace nu-i decât faţada sa: scriitorii şi opera lor Spre deosebire de alte curente literare cari n'au însemnat decât o modă localizată în cercul restrâns al profesioniştilor, romantismul a găsit ecou mult dincolo de hotarele strâmte ale republicii literilor; romantismul nu-i numai un curent literar, ci şi o psihoză cu ramificaţii în toate straturile societăţii contimporane

Mai bine decât orice ne dovedeşte aceasta cunoaşterea, întemeiată pe documente, a sufletului acelora cari — obscuri şi anonimi — au dat o notă nouă începutului veacului trecut, cunoaştere lesne astăzi datorită studiilor lui Ernest Seillière şi Louis Mayer.

Louis Maigron a avut ideia, pe care a putut-o realiza, de a culege informaţii de orice fel privitoare la gândurile şi simţimintele mai multor contimporani ai romanticilor de seamă, aleşi cu grije printre cei mai obscuri: funcţionari comerciali, „clercs de notaire", studenţi, etc. Şi-a procurat scrisori de-ale lor, caete în cari îşi notau gândurile, etc., şi le-a dat publicităţii, pentru a învedera un lucru: că literatura romantică a poeţilor mari îşi găseşte ecou viu în sufletul contimporanilor, că sufletele acestea vibrează la acordurile celor aleşi, înfiorându-se de acelaş sbucium şi deformând ceeace le era inaccesibil.

Sunt în volumul său „Le romantisme et les moers", pagini de jurnal sau de scrisoare, scrise de băieţi de prăvălie, studenţi, etc., cari ni se par ridicole astăzi — mai ales cunoscând pe cel care le-a scris — dar cari nu-s decât reflexul, de abia diformat, al unei stări sufleteşti generale. Toate scrisorile acestea vorbesc de patimi nestăpânite, „vulcanice", de acelaş desgust de viaţă (acel *taedium vitae"* a lui Châteaubriand), toate suspină aceeaş nostalgie de vremile depărtate ale castelanelor blonde, etc., ca, bunăoară, Philippe M.,, „clerc de notaire", care visează să trăiască în umbra deasă a catedralelor, să-şi petreacă zilele în tovărăşia baronilor înalţi şi a castelanelor blonde, să-i urmeze la vânătoare, cu şoimul în mână, la „tournoi" pe cai albi, strălucind de aur şi oţel. Sau ca acel Antoine F., funcţionar comercial, care scrie: „....Mă plictisesc de moarte. Şi cauza? mă întreb: Mereu aceeaş. Platitudine desgustătoare a unei existenţe petrecute în acelaş oraş, văzând veşnic aceleaşi străzi, aceleaşi magazine, aceleaşi figuri. Infern şi damnaţiune! (sic). Cine mă va smulge din ocna asta? Când voiu putea călători, să văd lumea, Italia, Constantinopole, Orientul, mai ştiu eu?... Nu râde de mine, te implor, şi crede-mă că sunt de plâns".

E nota vremii care apare din scrisorile acestea ale unor anonimi ca şi din versurile marilor cântăreţi ai vremii.

Se desprinde din lectura paginilor acestora o înţelegere mai adâncă a împrejurării care face ca romantismul să fie singurul curent literar care a izbutit să depăşească sfera de preocupări a câtorva mandarini: tăria cea mare a romantismului o face faptul că zeii săi au ştiut să fie aproape de sufletul celor pentru cari se face poezia. Comuniunea sufletească dintre creatorii iluştri şi obscurele mediocrităţii ale plebei au dat romantismului strălucirea şi nemurirea sa!

MANUEL MENICOVICI

A apărut

ARIPI FRÂNTE

— Dramă în 3 acte în versuri —

de A. de HERZ

Librăria „Universala" Alcalay & Co

Singurătăţi

Când am ajuns la curte, amurgea şi frigul era simţitor. Mă simţeam trudit şi flămând. Cuconu Costache Lăbuşcă se apropie de mine frecându-şi mâinile. Apoi mă bătu prieteneşte pe umăr.

„Cucoane Mihăiţă, îmi zise el, am să te rog să bagi mata de seamă că cel mai de căpetenie lucru, după o zi ca asta pe care am petrecut-o noi, este o odaie bine încălzită ş'un divan moale. Şi 'ndată după asta un păhăruţ de ceva tare ş'o masă potrivită.

— Toate acestea sunt bune mai ales cu prietini, cucoane Costache... i-am răspuns eu.

— Da, aşa este; aici ai spus o vorbă mare, stimate şi iubite cucoane Mihăiţă. La vârsta mea mai ales, fără prietini, viaţa n'ar preţui decât prea puţin. Aşa de puţin, încât nici n'ar merita s'o mai trăiesc. Aşa că astăzi, dragă cucoane Mihăiţă, eu sunt şi mai favorizat de soartă decât în alte zile şi trebuie să fac semn pe-o piatră albă, cum spuneau cei vechi. Pe lângă domnia ta, iubite şi stimate, eu mai am un prietin, care vine din când în când şi mă cercetează, şi i-am trimes răspuns să vie şi'n astă-sară. E vecin cu mine, bun proprietar de moşie; locuieşte aproape, în Valea-Largă. Toate treburile şi daraverurile dintre noi le facem fără poliţi, chitanţe şi inscrisuri. Noi am rămas încă de moda veche. Ai să-l cunoşti, iubite cucoane Mihăiţă, ş'are să-ţi placă, măcar că are unele uşoare ciudăţenii, ca un om care trăieşte singur, cu gândurile lui. Să-i spui dintr'odată cucoane Vasilică. Lui nu-i plac prezentări şi forme. Il chiamă cuconu Vasilică Niculcea".

Vorbind aşa, am suit sus, în cerdac. In antret, ne-a întâmpinat cucoana Zoe, mititică şi vie, cu ochelarii rotunzi scânteind. Şi după ce ne-am lepădat şoşonii şi blănile şi s'a deschis o uşă, am primit în nări un miros plăcut de coji uscate de mere. Era mirodenia pe care o cunoşteam de demult, din casa noastră bătrânească, pe când trăia mama. Am cuprins mâna mică a cucoanei Zoe ş'am sărutat-o fără nici-o lămurire. Am simţit pe buze aspreala uşoară a mâinilor de gospodină — şi iluzia a fost aşa de puternică, încât am ridicat repede fruntea. Cucoana Zoe îmi zâmbea cu uşoară melancolie, parcă din trecut.

„Cucoane Costache, m'am întors eu către amfitrion, ai să recunoşti şi dumneata că mirosul de coji uscate de mere se potriveşte mai mult decât orice cu căldura unei odăi. Intr'adevăr, putem să spunem că ni se moaie toate ciolănelele, aşa-i de bine într'această odăiţă".

Un bătrân mititel şi sprinten s'a ridicat de pe-un scaun şi mi-a dat replica fără nici-o ceremonie:

„Cucoane Mihăiţă, mie îmi plac vorbele matale".

— Cucoane Vasilică, asta mă bucură, i-am răspuns eu: şi i-am strâns mâna.

— Aţi făcut bună ispravă? s'a întors el către tovarăşul meu.

— Mulţumim lui Dumnezeu, am făcut ceva. Am dat poruncă să-ţi trimeată şi matale două-zeci-treizeci de ocă. Poţi să pui să-l facă marinat ori să-l sărezi.

— Bine vedem noi, cucoane Costache, şi te rog ţine dumneata socoteală".

Musafirul gazdelor mele avea, cu toată vârsta şi cu toată statura-i măruntă, o înfăţişare de vigoare şi sănătate. Ţinea capul dârz şi privea vioiu. Avea deasupra frunţii păr bogat, cărunt, cam neorânduit şi zbârlit. Obrazul ras cu îngrijire, mustăcioara scurtată şi rotunjită cu foarfecele. Straie cenuşii de şieac. Botfori cam nalţi în călcâie. La gât un guler îngust, ş'o cravată plastron de moda veche.

Cucoana Zoe apăru purtând o tăbläluţă cu trei păhărele ş'o gărăfioară rotundă plină c'un lichid negru-roşcat. Aşeză tăbläluţa pe masă, ridică dopul sticlei, şi turnă delicat trei iţe subţiri de licoare.

Am gustat, mi-am lins buzele; am întins păhărelul în zare, spre lumina lămpii, observându-i coloarea de rubin sombru.

„Ce zici? mă îndemnă cuconu Costache."

— Nu pot să spun alta, decât că asemenea vutcă n'am băut încă până astăzi..." am răspuns eu.

La aceste vorbe ale mele, cuconu Vasilică gustă şi el, numai o picătură.

„Secretul e al lui cuconu Vasilică, îmi zise gazda mea. El mi l-a încredinţat acu douăzeci şi ceva de ani. Eu l-am uitat, poate l-a uitat şi el; dar cucoana Zoe ţine minte".

— Ce-i de ţinut minte şi ce-i de uitat, prietinilor? întrebă serios cuconu Vasilică. Eu v'am propus să îndulciţi cu cireşe otrava pe care-o scoateţi din tescovină şi drojdie. Bunătatea şi sucul fructelor vine dela soare şi dela Dumnezeu şi nu poate să facă decât bine. De aceia mă vedeţi gustând, lucru pe care nu l-aşi face cu rachiurile dumnealor dela târg.

— Cât zahar şi câte cireşe puneţi la litru? am întrebat eu cu naivitate.

— Cireşe câte vrai, îmi răspunse grav cuconu Vasilică. Culege-le din copac şi umple balercuţa. Zahar nu pune de loc, dacă vrai să faci lucru bun şi folositor, căci zaharu-i o doctorie meşteşugită.

Cucoana Zoe şi cuconu Costache mă privirä zâmbind ca două portrete. Cuconu Vasilică îşi zbârli părul cărunt cu degetele mânei stângi spre dreapta şi cu degetele mânii drepte spre stânga.

Pescuitul cu ostia şi cu fachia

„Eu, cucoane, îmi zise el cu blândeţă şi cu profundă convingere, am ideile mele în privinţa vieţii, a mâncării ş'a băuturii. Eu zic aşa că trebuie să ne-apropiem mai degrabă de sălbătăcie decât de civilizaţie, ca să fim într'adevăr sănătoşi. Sosurile şi combinaţiile sunt civilizaţie şi *sviţerie*, prin urmare eu le resping. Ş'atuncea eu înţeleg ca temeiul mâncării mele să fie mere, pere şi harbuji dela 15 August la 15 Septembrie. După asta încep să mănânc struguri. Când s'a stâns verdeaţa grădinii, mănânc fasole şi cartofi, pe care le-am strâns din vreme. Vitele, care sunt prietene cu omul, eu nu le omor ca să le mănânc. Mă pot folosi de laptele lor, din care scot smântână şi unt şi mi-i deajuns. Ş'aştept legumele verzi primăvara, dintre care eu preţuiesc mai ales urzicele şi stevia. Urmând aşa, cu pâne neagră din grâu măcinat la moară de apă, şi necunoscând nici medicamente, nici zahar, — eu m'am simţit totdeauna bine. Iar dintre vietăţi am primit a mânca numai peşte.

— Vra să zică mănânci carne de peşte?

— Trebuie să mărturisesc că mănânc. Ce să fac? Am socotit eu aşa în mintea mea că pot să mănânc peşte — şi mănânc. Iar de fumat nu fumez; de băut nu beau decât când sunt cu prietini ca dumneavoastră. Umblu pe jos, mă scald sub roata morii până ce dă bruma. Nu port mănuşi; nu sufăr galoşi nici doftori."

MIHAIL SADOVEANU

După enunţarea acestui program de viaţă, cuconu Vasilică îşi vâri mânile în buzunările surtucului şi începu să se plimbe pe dinaintea noastră semeţ şi pieptos.

„Vă rog să poftiţi la masă", ne vesti cu glas dulce cucoana Zoe.

Am trecut în sufragerie, unde sticleau tacâmuri, iar faţa de masă şi şervetele aveau albeaţa omătului.

„Cucoane Vasilică, zic eu râzând; în sălbătăcie, faţa de masă-i podul palmei ori iarba pământului; cuţitul dinţi şi furculiţa cele cinci degete. Mărturiseşte că după o zi de frig, după căldura odăii şi după păhărelul de vutcă, nu-i nimic mai plăcut decât curăţenia şi albeaţa aceasta.

— Mărturisesc cu dragă inimă, îmi răspunse cuconu Vasilică. Nu mă socoti mata potrivnic nici acestor lucruri, nici prietiniei. Astfel şi mie, caşi dumneavoastră, au să-mi pară bunătăţile cucoanei Zoe şi mai bune. La sfârşitul mesei să-mi dai voie însă să mănânc merele cu tot cu coajă."

Ne-am aşezat în jurul mesei şi o minune, pe care o aşteptam s'o cunoaştem, se produse. Cucoana Zoe avusese fineţa şi şiretlicul să se aprovizioneze din vreme cu peşte dela produfuri, cu toate acestea nu eram sigur că crapul care fumega în castroane şi farfurii lungi nu venea direct dela săniile cu care sosisem noi c'un sfert de ceas mai înainte.

Am avut înaintea mea, în farfuria de porţelan, întâiu un borş. Nu pot să explic de ce era aşa de bun şi cum era făcut.

„Stimate şi iubite cucoane Mihăiţă, îmi zise cu glas blând cuconu Costache, te rog foarte mult să asculţi sfatul pe care ţi-l dau şi să înmoi mata numai de câteva ori în farfuria matale acest ardeiaş de Caiena, mărunt cât unghia degetului celui mic. Pe cât îi de mititel, pe-atâta-i de iute. Aşa pe cât de aprig şi de drăcos îi şi prietinul nostru cuconu Vasilică. Şi-i şi tot aşa de bun şi de plăcut.

Râzând, cuconu Vasilică primi şi el un ardeiaş de Caiena, mic şi frumos ca o podoabă de mărgean. Şi borşul cucoanei Zoe dobândi un gust nemaipomenit.

„Acuma, iubite cucoane Mihăiţă, urmă tot moale cuconu Costache, avem să vedem cum poţi mata să te îndeletniceşti cu capul de crap, cum ştii să-i alegi os cu os şi bucăţică cu bucăţică, părţile cele mai bune. Intru aceasta şi eu şi cuconu Vasilică, suntem meşteri din tinereţele noastre".

— Eu mă cred dator, se amestecă bătrânul Neculcea, să lămuresc lui cuconu Mihăiţă, de ce, cruţând alte vietăţi din jurul nostru, eu totuşi m'am hotărît să rămân mâncător de peşte. Aşi putea să răspund: pentrucă-mi place; însă eu am obiceiu să judec şi să despic lucrurile. Aşa — cred eu că unde m'am născut la apa Moldovei ş'am trăit la baltă şi 'ntre pescari, — de-aceia a rămas acest nărav în mine.

— Insă dumnealui, observă cuconu Costache, nu iubeşte a prinde peştele nici cu undiţa, nici cu alte măestrii.

— Aşa este, încuviinţă bătrânelul. Eu, din junie, am învăţat a prinde peştele cu mâna, ca sălbaticii. Mă vâr în ape line, pe sub maluri adânci, şi caut peştele la cotloane. Ori mă cufund în bulboane şi-l găsesc în locurile lui cele mai liniştite. Dumneavoastră aveţi plăcere să-l scoateţi cu meşteşuguri. Eu îl caut, liniştit ca o umbră, cu degete blânde. Şi găsindu-l între rădăcini ori între bolovani, îl pipăi uşor, caşicum l-ar atinge viţe purtate de apă, şi merg cu degetele în lungul spinării până la urechi, — şi-atunci îl apuc strâns şi ies cu el afară. Aşa am prins crap în Pruteţele dumneavoastră. Aşa am prins clevi şi scobai în Moldova, şi păstrăvi în bulboane reci pe Bistriţă".

Cu degetele îndemânatece şi uşoare, desfăcea capul crapului şi alegea bucăţile bune, fără grabă şi fără lăcomie. Il priveam cu plăcere, caşi gazdele mele.

Inchinarăm un pahar de vin, în cupe de cristal, cu picioruş. Mi s'a părut şi vinul cu totul în afară de orice comparaţie. Cuconu Vasilică îl sorbi uşurel, cu ochii pe jumătate închişi.

„Ai să vezi mata, cucoane Mihăiţă, mi se adresă el cu o veselie abia simţită, că mâncărica de peşte cu ceapă cum ştie numai cucoana Zoe s'o facă, are să ţi-se pară şi mai bună după acest păhărel; iar al doilea pahar, după mâncărică, are să fie ceva nemaiauzit. Apoi când va veni friptura — nici n'am să te întreb, căci dumneata singur ai să vorbeşti. Friptură tot de peşte, şi tot cum ştie s'o facă cucoana Zoe. Poate să ne deie pe lângă crap şi nişte pârjoale de clean, — se poate. Ai să vezi şi-ai să te minunezi; şi de azi înainte te rog să fii de principiul meu: când ospătezi peşte, să nu amesteci alte mâncări, fie legume, fie carne, fie lăptării, — după rânduiala mea, pe care a adoptat-o şi cucoana Zoe.

— Intr'adevăr, am găsit bună şi cuminte asemenea rânduială...." încuviinţă cucoana Zoe.

M'am declarat cu bună credinţă şi eu partizan al acestui principiu. Şi mi-am înnoit asigurările şi jurămintele după al doilea fel de mâncare, şi după al treilea; şi-am băut mai multe cupe cu picioruş, dintr'un vin care-şi sporea necontenit savoarea. Asta, într'adevăr, mi s'a părut în deosebi neexplicabil. După fiecare sorbitură, priveam atent picioruşul de cristal şi-l aşezam dinaintea mea. Mă uitam în juru-mi printr'un abur luminos. Când întorceam ochii, cupa era iarăşi plină. Şi-atunci iar îmi plăcea s'o apuc de picioruş şi s'o ridic.

M'am simţit într'un târziu într'o stare cu totul specială. Mai întâiu aveam o vie prietenie pentru cuconu Vasilică. Apoi deodată, fără să înţeleg prea bine de ce, am mărturisit cucoanei Zoe o mare singurătate şi jale a vieţii mele, datorită situaţiei de orfan. Mi-i puţintel ruşine să mărturisesc că sunt un bărbat de cincizeci de ani, — cu toate acestea, în seara aceia, m'am tânguit cucoanei Zoe că sunt orfan; şi această nenorocire, în asemenea prietenească împrejurare, a devenit deodată o stare plăcută şi aproape fericită. Am sărutat de două ori mâna puţintel aspră a cucoanei Zoe şi i-am simţit protecţia. Indată, din simpatie cred, s'a declarat orfan şi cuconu Vasilică Neculcea. Apoi, împingând cupa înaintea sa, a făcut semn lui cuconu Costache, cu palma întoarsă, că nu mai bea şi ochii i s'au umbrit.

„Intr'adevăr, cucoane Mihăiţă, sunt orfan, a zis el încet. Căci sunt singur. Soţia m'a părăsit de mulţi ani, şi băeţii au căzut în războiu în aceiaşi lună cu ai cucoanei Zoe şi prietenului Costache. Şi de aceia ne vedem din când în când şi schimbăm câteva cuvinte, închinând un păhărel de vin. Iar dumneata, cucoane, pot să zic că ai venit la noi aici, în singurătăţi, ca să vezi cum se petrec şi mor nişte oameni..."

După aceste ciudate vorbe, urmă tăcere. Iar cucoana Zoe se ridică grăbită şi ieşi. In curând se întoarse, aducând dumneaei singură, cafelele. Ne găsi tot tăcuţi.

„Costache, zise ea către soţul ei, zâmbind. Stând singură azi şi priveghind mâncările, şi pregătind masa şi odăile, a venit din anii de demult ca o umbră, şi privind în aburul ei, mi-am adus aminte de o întâmplare pe care de mult o uitasem.

— Ce întâmplare? întrebă blând cuconu Costache. Stimate şi prea iubite, cucoane Mihăiţă, n'ai să te superi mata dacă te-oiu ruga să mai bei cu mine un păhărel de vin. După aceia, am să mă pun să-mi răsucesc ţigara, pentru cafeaua care ni s'a adus. Eu l-aşi ruga şi pe prietenul Vasilică să nu mă refuze, — pentru cei care n'au să mai fie niciodată cu noi. Şi după ce ciocnim şi bem, să vedem de ce întâmplare vrea să ne vorbească cucoana Zoe?

— E o întâmplare veche, cucoane Costache, vorbi încet cucoana Zoe. Poate să fie de-atunci patruzeci de ani. Aşa cred că sunt patruzeci de ani. Şi eu trăiam atunci la Păstrăveni, lângă Moldova, unde m'ai văzut şi m'ai cunoscut întâiu. Iţi aduci aminte?"

Cuconu Costache tăcu.

Şi fiind eu acolo, la curtea părinţilor mei, într'o vară, la sfântu Ilie, s'a sculat Vartolomei pescarul şi-a purces de vale, la baltă, ca să prindă peşte cu poclăul, după porunca tătuţei. Şi m'am suit şi eu într'un docar, cu sorămea Marghioliţa, care şi-a petrecut aici douăzeci de ani din viaţă; şi ne-am dus să vedem cum vin pe Moldova pescarii în luntrile lor, purtând cu câte-o mână vâslele şi cu cealaltă cufundând şi înălţând reţeaua poclăului în sforul apei. Ii urmăream în lungul malului în docar — şi mai ales la şuvoaie îmi plăcea să văd cum îi repede apa; şi-atunci, simţind semnal în strunele de comandă, înălţau odată mănunchiurile plasei şi mrenele scânteiau argintiu în lumină...

Cuconu Costache aproba vag din cap. Cucoana Zoe urmă, caşicum ar fi urmărit umbre de vis.

„Seara, după aceia, Vartolomei ne-a poftit în luntrea cea mare adusă dela curte, ca să vedem întâia oară cum se pescuieşte noaptea, cu fachia şi cu ostia.

— Da, am văzut de multe ori asemenea pescuit, încuviinţă mai vioiu cuconu Costache Lăbuşcă.

— Şi-am umblat pe baltă în locuri line, printre lunci, şi Vartolomei ardea fachia de răşină la botul luntrii. Şi vedea din când în când umbra peştilor în lumina luciului. Atunci ridica ostia şi lovea. A fost o noapte frumoasă, pe care eu n'am uitat-o. Dumneata, cucoane Costache, deşi erai cu mine în luntre, atuncea, şi-mi făceai curte în acei ani ai tinereţii, văd c'ai uitat...

— Nu, n'am uitat, zise grăbit cuconu Costache, isprăvindu-şi de răsucit ţigara. — Insă vedeam că uitase; şi cucoana Zoe îşi plecă fruntea. Atunci se ţintuiră asupră-mi ochii inteligenţi şi trişti ai lui cuconu Vasilică şi mă simţii fără rezervă, frate al bătrânilor acelora care, între manii, mese şi preocupări mărunte, se petreceau şi mureau în colţul lor de lume.

MIHAIL SADOVEANU

DENII

Un glas adânc de clopot pe grinduri se distramă,
Şi toaca-şi toacă tactul cu svon uscat de lemn.
Bisericuţii, astăzi îi e urât, şi cheamă
Să vină credincioşii. Apoi, ca la un semn,
Ţinteşte ca să vadă, cu ochi gălbui de geamuri,
Privind pe cărăruia ce 'n Dunăre se 'neacă,
Şi 'n care — au să răsară ferind sub bolţi de ramuri,
In pâlcuri, lipovenii spre tinda ei săracă —

Şi iată: peste apa cu prund de-argint de stele,
Trec lotci încărbunite cu lipoveni pe ele...

...Străbat pe rând cărarea, privalul drept îl suie,
Iar luna-şi trece mâna prin barba lor gălbuie.
Şi-au isvorît în sânul bisericii mărunte,
Pescari cu bluze roşii — şi-albastre ca văzduhul.
— Flăcăi cu bărbi de aur ,bătrâni cu bărbi cărunte —
— Că Dumnezeu — ai crede blagoslovind cu duhul,
Stropind cu apă vie păstrată 'n sfinte blidurí,
Făcu să se coboare toţi sfinţii puşi pe ziduri.

Făcliile de ceară cum pâlpâe mereu,
Ghiceşti că pe de-asupra răsuflă Dumnezeu

Un zvon de glasuri groase adie larg şi trist,
In mijloc, prins de cruce în sânge moare Christ...
...Iar într'o strană 'n umbră, zâmbind — hangiul Iani
In minte cântăreşte argintul din icoane.

RADU BOUREANUL

BIBLIOGRAFIE

Henric Stahl: *Grafologia* şi expertizele în scrieri. Anonimul-falsul (cu 204 autografe şi documente grafologice), Editura „Cartea Românească", Preţul 140 lei.

Henric Stahl: *Un român în lună,* Editura „Cugetarea", Preţul 40 lei.

Al. Negură: *Sărmanul pescar* (Versuri), Tip. Coroiu, Arad.

Agatha Grigorescu: *Muguri cenuşii* (Versuri), Tip. „Răsăritul", Preţul 40 lei.

St. Mihăileanu-Stempo: *Niţă Galantonul* (Comedie în trei acte), Edit. „Casa Şcoalelor", Preţul 60 lei.

Orpheus No. 2.
Graiul nostru No. 1, 2, 3.
Comoara Satelor No. 2.
Cele trei Crişuri (pentru popor) *No. 3.*
Arhivele Olteniei No. 23.
Junimea evree No. 6.
Educaţia No. 2 şi 3.
Salonul Literar No. 11.

„Alte Siluete Literare şi Artistice"

Sub titlul acesta va apare peste câteva zile, un al doilea volum din esseurile scriitorului renan H. EULENBERG, în traducerea d-lui **C. Săteanu**, complectând primul volum de „Siluete Literare" care a fost primit cu atâta succes de lumea iubitoare de literatură.

Volumul **„Alte Siluete Literare şi Artistice"** va cuprinde următoarele studii:

Kant, Chopin, Watteau, Calderon, Walt Whitman, Rubens, Offenbach, Goya, Napoleon, Frederic Cel Mare, Rembrandt, Lassale, Bach, Hans Sachs, Swift, Bismarck, Raffael, Mozart, Petrarca, M-me de Staël, Wagner, Michel-Angelo, Kotzebue, Beethowen, Brahms, Iehuda Halevy, Voss, Petöfi, I. P. Iacobsen, Haydn.

Volumul „ALTE SILUETE LITERARE ŞI ARTISTICE" se imprimă la Iaşi, în atelierele „Viaţa Românească".

PAGINI INEDITE

Amintiri

— Moşu Lascar. – Plecarea din ţară. – Geneva. —

Traiul nepotrivit cu epoca în care ne aflam, risipa şi lipsa de ordine adusese pe tata, în anul 1868, la marginea prăpăstiei. Pe lângă că toată zestrea bănească a mamei, 25.000 de galbeni, era cheltuită, apoi mai datora unor bancheri din Iaşi mai bine peste 15.000 de galbeni şi, dobânzile acestei sume nefiind plătite de mai demult, creditorii pretindeau achitarea imediată a datoriei întregi. Averea mamei nu era în primejdie, căci moşia ei dotală, Mărginenii, neputând fi ipotecată, era liberă de orice sarcină, iar zestrea ei bănească se găsia, după codul Calimachi, prin chiar faptul căsătoriei, ipotecată pe moşia Căiuţi. Dar din averea tatei nu s'ar fi ales nimica, dacă nu s'ar fi devotat moşu-meu Lascar pentru a-l scăpa.

Moşu Lascar, cu trei ani mai tânăr decât tata şi despre care am vorbit mai pe larg în întâia parte a acestor *Amintiri*, rămăsese necăsătorit şi, dela 1856, trăia la ţară, la Răducăneni, partea ce i se alesese din Bohotin.

Trăia bine, dar cu ordine şi cu chibzuinţă. Işi plătise toată partea de datorii ce apăsa moştenirea părintească. clădise o casă modernă, sădise împrejurul ei o grădină mare, bogată mai ales în pomi roditori şi avea o prea frumoasă florărie, plină de portocali şi de alţi copaci exotici. Era un admirabil gospodar, ţinea oi de soiu, îşi creştea singur boii de plug, din prăsila vacilor lui, iar herghelia îi era vestită. Nu a stat mult la gânduri pentru a veni în ajutorul frăţine-său. Pe de o parte a luat îndatorirea să plătească toate datoriile tatei până la o para, iar pe de alta, a luat în arendă, pe zece ani, moşia Mărginenii, spre a achita suszisele datorii din veniturile ei. Totodată a capitalizat o mare parte din datoriile în chestiune pe zece ani, îndatorindu-se să le achite în douăzeci de rate semestriale. Deoarece unii din creditorii tatei nu au consimţit la o nouă amânare a plăţii sumelor ce li se cuvenea, moşu-meu s'a hotărît să dee în posesie (arendă) Răducănenii şi să desfacă partea din zestrea moşiei ce nu o

Radu Rosseti

putea întrebuinţa la Mărgineni, achitând cu produsul acestei desfaceri, cele de pe urmă datorii ale frăţine-său. Şi s'a pus cu vrednicie la muncă pe Mărgineni. Situaţia lui nu era de loc uşoară, căci pentru a putea obţine dela creditori un termen de zece ani pentru achitarea celei mai însemnate părţi a datoriilor, fusese silit să recunoască o sumă îndoită, pentru achitarea căreia plătia, în fiecare an, câte o zecime din acest capital îndoit. Şi, când a făcut această transacţiune cu creditorii tatei, toată lumea de afaceri din Moldova a găsit-o strălucită pentru el şi atribuită numai creditului deosebit de care se bucura pe piaţa Iaşilor. Cu un an înainte de încheierea afacerii cu moşu Lascar, spre a feri cu desăvârşire Căiuţul de orice primejdie, tata făcuse cu mama un schimb, prin care el schimba o parte din Căiuţi cu Mărginenii, ipotecând zestrea bănească a mamei în restul moşiei.

Recolta anului 1869 a fost proastă pe Mărgineni, căci Manolache Oatu, transferat acolo de pe Căiuţi, îmbătrânind şi lenevindu-se, lucrase rău şi prost. Dar aceea dela 1870, pregătită şi strânsă de moşu Lascar în persoană, a fost minunată. Deşi şurilor de grâu care rămăsese netreierat, le putrezise picioarele din cauza iernei dela 1870—1871, deosebit de grea, acest grâu treerat în vara următoare, a dat mai bine de zece chile moldoveneşti la falce, iar calitatea lui era admirabilă. Dar grija ce moşu Lascar o dusese în cursul întreg al acestui an, fusese atât de mare, încât, văzându-se scăpat de primejdie şi slobod de orice datorie afară de rata anuală datorită bancherilor, a dat în posesie şi Mărginenii unor posesori siguri, în schimbul unei arenzi acoperind rata anuală şi impozitele moşiei Ar fi putut să obţie o arendă cu mult mai ridicată, dar muncise toată viaţa lui şi grija datoriilor îi otrăvise şi tinereţile şi vrâsta coaptă, îi era sete de linişte, de aceia a căutat, înainte de toate, arendaşi siguri şi solvabili. Această afacere a costat pe moşu Lascar între 12.000 şi 15.000 de galbeni din averea lui şi doară acea avere era departe de a fi mare: se alcătuia numai din moşia Răducăneni.

Moşu Lascar era un bărbat cu totul excepţional: iute la mânie ca tot neamul Rosetesc, ştia să se stăpânească în chip minunat şi acea mânie mai niciodată nu se trăda altfel decât printr'un ton mai ridicat; n'am întâlnit încă alt om care să fi izbutit ca el să-şi disciplineze firea şi aplecările şi să fi ajuns a le supune în acelaş grad principiilor călăuzitoare ce le adoptase, să fi fost stăpânit în asemenea chip de cultul onoarei, a binelui, a adevărului şi a frumosului. Apoi era de o rară generozitate, inima lui caldă era totdeauna gata să ajute orice nenorocire, să aline orice suferinţă, să aline, pe cât îi era cu putinţă, orice durere. Dar ura, necinstea, minciuna, prefăcerea şi slugărnicia, nedreptatea şi arbitrarul faţă de cel mic sau slab, găsiau într'însul un judecător din cei mai aspri.

Am arătat în primul volum, ce studii făcuse şi ce slujbe ocupase. In cei treizeci de ani dela sfârşitul vieţii ce i-a trăit aproape necontenit la ţară, cărţile i-au fost nişte tovarăşe nedespărţite şi au adăugit foarte mult, pe deosebite terenuri, la cunoştinţele ce le căpătase în universităţile germane.

Era naşul meu de botez precum şi acel al tuturor fraţilor mei (nu acel al surorilor mele), însă averea şi-a lăsat-o nu mie, ci surorii mele Ana, sub cuvânt că băieţii trebuia, prin munca lor, să-şi facă singuri avutul.

Ii cunoşteam de mult hotărîrea, ea deci nu a nimicit nici o iluzie şi de loc n'a micşorat simţimintele mele de recunoştinţă adâncă pentru binefacerile şi bunătăţile de care am avut parte dela el, n'a ştirbit întru nimica iubirea, respectul şi veneraţiunea ce am păstrat-o pentru memoria lui.

In toamna anului 1870, silinţele mamei, unite cu acele ale moşului Lascar, izbutiră în sfârşit să hotărască pe tata să renunţe la administraţia Căiuţului ale cărei rezultate erau deplorabile şi să dee moşia în arendă.

Se hotărîse de mai înainte ca, în toamna anului 1870, să plecăm cu mama în străinătate. Trei din surorile mele aveau să fie lăsate la Viena, în institutul în care mama fusese crescută, dirijat acuma de nepoatele de fiică ale doamnei van Demergel, iar eu să fiu plasat la Paris, într'un liceu în clasa de matematici elementare, anul al III-lea, spre a-mi trece bacalaureatul în vara următoare.

Războiul ce izbucni în acel an între Franţa şi Germania împiedică aducerea la îndeplinire a acestui plan în partea care mă privea. Dar mai înainte de a arăta chipul în care a fost modificat, nu mă pot împiedica să vorbesc despre starea de spirit produsă în ţară de declararea războiului.

România a fost, dela primul moment împărţită în două tabere, una minusculă, alcătuită din partizanii Germaniei şi cealaltă cuprinzând tot restul ţării în stare să aibă o părere şi să şi-o exprime, alcătuită din partizanii Franţei. Bine înţeles că, vorbind de acei în stare să aibă şi să exprime o părere, vorbesc numai de clasele privilegiate şi de oareşcare categorii de orăşeni: poporul de jos întreg, mai ales acel dela ţară, rămânea cu totul indiferent faţă de marea tragedie din Apusul Europei. Şi aceste două tabere se războiau între ele cu o patimă şi o violenţă de care prea adesea mi-au adus aminte luptele dintre francofili şi germanofili din anii 1914—1916.

Toată casa noastră era trup şi suflet pentru Franţa. La început nu se îndoia nimene din noi de izbânda ei repede şi uşoară, iar după pierderea bătăliilor dela Wissembourg, Wörth, Forbach, Mars-la-Tour şi Gravelotte şi catastrofa de la Sedan, eram convinşi că naţiunea franceză, sub imboldul primejdiei, va regăsi avântul dela Valmy şi, sculându-se în massă, va izgoni pe străin de pe pământul ei şi va dicta pacea la Berlin. Moşii mei Lascar şi Mitică se aflau în tabăra opusă, influenţaţi de educaţia lor germană, dar tata, cu toate că fusese crescut de un profesor german şi frecventase timp de patru ani cursurile Universităţii din Munchen, era poate cel mai francez din noi toţi. Eram atât de deprinşi să vedem pe Francezi învingători, admiraţia noastră pentru ei, iubirea şi recunoştinţa pentru sprijinul ce ni-l dăduse Napoleon al III-lea, mulţămită căruia putusem îndeplini Unirea şi aduce pe Domnul străin, erau atât de mari, încât nu ne puteam împăca cu gândul izbânzii Nemţilor!

Simpatiile noastre pentru Franţa nu influenţau însă întru nimica simţimintele noastre către Domn şi către dinastia lui, precum era cazul la multe din cunoştinţele şi rudele noastre. Tata găsia cu totul firesc ca Carol de Hohenzollern, urmaşul unei familii suverane germane, să dorească izbânda Germanilor, mai ales că, dată fiind depărtarea noastră de Franţa, starea de ţară vasală a Turciei şi absoluta neînsemnătate a puterilor noastre militare de atunci, România nu era chemată să joace nici un rol în acea conflagraţiune.

— Ii permit să fie cât de neamţ îi place, zicea el, dorinţele lui întru nimica nu vor micşora sorţii de izbândă a Franţei. Obrăzniciile ce i se fac la Bucureşti sunt şi deplasate şi de gust prost, dar şi el ar face bine să se arate mai puţin susceptibil şi să înţeleagă că, după binele ce ni l-a făcut Franţa, nu putem decât s'o iubim şi să-i fim recunoscători. Să aibă răbdare, va trece şi unda asta!

Nenorocul nu a părăsit Franţa până la sfârşitul războiului şi Românii cei mulţi, francofilii, nu au încetat să se sfădească cu cei puţini, germanofilii; vre-o două divorţuri au fost motivate de sfezi urmate între soţi, din care unul ţinea pentru Francezi şi celălalt pentru Nemţi. Bucureştenii au urmat să facă „obrăznicii" Domnitorului şi acesta nu s'a lepădat un moment de susceptibilitatea lui exagerată. Iar toate aceste sunt lucruri ce le-am văzut repetându-se cu neasemănat mai mare intensitate în lunile August şi Septembrie 1914 când, de repeţite ori, m'am simţit transportat înapoi cu patruzeci şi patru de ani, convingerile mele aducându-mă însă de astădată în tabăra opusă acelei în care mă aflam, trup şi suflet, la 1870.

Din cauza războiului nici nu era de gândit să merg la Paris, planul hotărît fu deci modificat: mama mă duse la Geneva, într'un pension, după ce lăsă pe surorile mele în institutul Demergel, la Viena, iar ea petrecu iarna la Lausanne cu cei doi mai mici dintre noi; tata rămase la Căiuţi.

Am păstrat cea mai proastă amintire de Geneva, de Genevezi şi de pensiunea Delapraz, unde mă plasase mama. Era întâiul meu an de internat. Mă aflam într'un oraş frumos şi situat într'o poziţiune admirabilă, dar locuit de o populaţiune puţin ospitalieră, deşi câştigă mult din frecventarea străinilor, exclusivistă, stăpânită de idei strâmte, lacomă de bani, practicând religiunea şi virtutea în chipul cel mai nimerit pentru a te desgusta de ea pe viaţă şi atunci, germanofilă la extrem, nepierzând nici un prilej pentru a-şi manifesta ura împotriva Franţei şi a Francezilor. *Le Journal de Genève* din iarna 1870—1871 era mai germanofil decât însuşi foile germane.

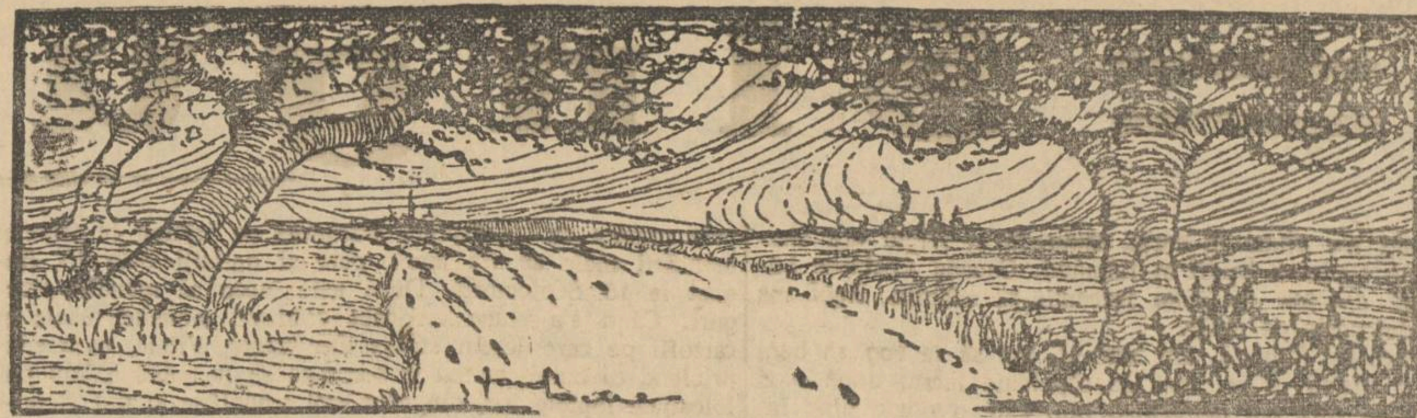
Stăpânul pensionatului, D. Delapraz, era tipul unui *marchand de soupe* calvinist: ipocrit, interesat la culme, trata elevii după folosul ce-l trăgea din fiecare în deosebi. Eram unul dintre acei care plătiau mult, dar erau un Alsaţian şi doi Italieni, care lăsau în mâinile lui mai multe pene decât mine. Alsaţianul mai ales, Gustave Schlumberger, fiul unei foarte bogate văduve de industriaş mare, băiet de şasesprezece ani, care se perindase prin nenumărate şcoli franceze fără a învăţa ceva, se bucura de o mulţime de privilegiuri la care noi, ceilalţi, nici nu ne puteam gândi, între altele la acel de a avea voie să instaleze în camera lui (fiecare din noi avea camera sa de dormit aparte), o sobă şi de a o încălzi cât îi convenea. Iar unii din noi (printre care şi eu) aveam camere la etajul al treilea, expuse în plin Nord, cumplitei *bise*, venind dela lac, cu pereţii subţiri de paianturi şi un singur rând de fereşti. Şi se ştie că, iarna, clima Genevei este foarte aspră. Deprins cu temperatura odăilor de culcare dela noi, suferiam cumplit de frig.

Am cerut şi eu voie să-mi instalez, pe cheltuiala mea, o sobă în camera ce o ocupam, dar învoirea mi-a fost refuzată, iar când am invocat exemplul lui Schlumberger, mi s'a răspuns că medicii au declarat că este slab de piept şi nu poate dormi într'o cameră neîncălzită, ceiace nu este cazul pentru mine. In realitate Alsaţianul era mult mai voinic decât mine.

La sfârşitul iernii avusesem durerosul spectacol al intrării armatei lui Bourbaki în Elveţia, spectacol de mizerie şi de nevoi ce nu-l voiu uita niciodată. Când am aflat din suplimentul lui *Journal de Genève*, că întâiele detaşamente franceze au trecut graniţa depunând armele, am obţinut, sub pretext, de a merge să văd pe mama la Lausanne, învoire să mă absentez pe două zile şi, împreună cu un extern al nostru originar din Verrières, am mers în acea localitate. Am găsit acolo mulţimea de soldaţi murdari, rupţi, demoralizaţi, de ţărani conducători de trăsuri, care toţi blestemau pe şefii pe care-i acuzau de trădare, cai neglijaţi, cu coastele ieşite afară, fără cozi şi fără coame, căci şi le mâncase unul altuia, grămezi de arme trântite la pământ, un spectacol de umilinţă şi de jale. Dureros a fost spectacolul înfăţişat la Noembrie 1916, de armata română în retragere prin Bucureşti, după bătălia dela Argeş, dar ca oroare, de departe nu se putea asemăna cu acel al oştirii franceze de Est, dezarmată la Verrières de Sviteri, la finele anului 1871.

Studiile erau de o cumplită slăbiciune şi pot zice că în cele opt luni cât am stat acolo, n'am învăţat absolut nimica. Mare a fost bucuria mea când am părăsit pensionul şi pe stăpânii lui.

RADU ROSSETI

Inceput de primăvară

Ger târziu de primăvară,
Ger uitat de iarna sură
In zăvoiul sgriburit,
Cu omătul netopit
Pe subt tufe de răsură, -
'A adus cu el asară
Vânt din munte
Ploi mărunte,
Grindină cât un grăunte,
Şi pe geamuri mi-a lăsat
Fir de ferigă presat,
Flori de zahăr, stele reci
Mici spirale de culbeci
Graminee subţirele,
Umbreluţe de zorele..
Şi'n hotarul dimineţii
Geamurile mele par
Foi desprinse din ierbar, —
'Ochiuri nalte de vitralii
Unde dorm albastre dalii
Şi se văd fluide 'n zare,
Plante albe şi bizare
Impietrite 'n fund de lacuri
Din recolta altor veacuri.

* * *

Se topeşte bruma 'n soare.
Prin grădini,
Pe tei pitici,
Stau ciorchini de muguri plini
Crisalide verzi, din care
Scoate 'n vânt cornite mici
Frunza verii viitoare.

* * *

Nici o floare, nicăeri...
Numai florile de soare
Răsfirate
Pe sub meri.
Dar din frunzele uscate
De hârtie
Catenie,
'A ieşit o păpădie.
Şi cum soarele se joacă
(Eri zăduf,
'Azi promoroacă),
Ea-şi adună, pămătuf,
Intr'o teacă vătuită,
Pentru o zi mai potrivită,
Soarele-i mărunt de puf.

OTILIA CAZIMIR

Heroizii lui April

— LEGENDA —

S'au născut înaintea ei, înfrumuseţându-i răsăritul şi trâmbiţându-i proslăvirea. Şi ea nu a năzuit la mai mult. Comorile pământului i-au hărăsit minunea celui mai leal cortegiu: mugurul, cinteza şi Invierea. Pământul care se rostogoleşte în gheena ernei îndată după crisovul viilor şi se scoală din somn tocmai în Dumineca Ierusalimului pentru a-i împodobi bătătura cu florile „Floriilor", îşi trimite îndată solii pentru a vesti renaşterea. Atunci cel dintâi strop din soare spărgându-şi lacrima de crusta mugurului, aşează în ramuri zâmbetul reînvierii. O pasăre sgârie, în trecere, cu granata ei de puf oglinda dimineţii. Sus, în catedrala unui plop, ea trimite cerurilor imnul stăpânirii lumii. Jos, în grădină, primăvara plimbă trena albă a soarelui. Seara, printre gânganiile de aur ale luminilor pământului, clopotele asvârlă în apa albastră a văzduhului, diapazonul deniilor. Un flaşnetar întârziat, coboară afară pe trepte, cutia obosită a instrumentului în care toată ziua a purtat melodia rugăciunilor Traviatei. Noaptea târziu, după ceasul al nouălea când Pilat a cerut apa nevinovăţiei pentru a-şi limpezi palmele mânjite de netrebnicia judecătorilor pământului, când Iuda şi-a dat duhul pe rugul celor treizeci de arginţi purtaţi, iar Petre băgându-şi sabia în teacă s'a lepădat de trei ori de Dumnezeu, după al treilea cântec de cocoş, un soare nou a topit sigiliul mormântului şi un Dumnezeu nou a venit pe pământ. Străjerul şi-a îndreptat atunci inima spre lance, sfinţind cu moartea lui, moartea celor ce nu mor! Tâlharul Barabà, cruţat de zdrobirea fluerilor după dorinţa mârşavă a poporului înrăit, atunci când s'au tras sorţi pe capetele celor trei condamnaţi, pentru slobozirea unuia dintr'înşii, a dat îndată piatra la o parte şi lumina dinăuntru a aprins întreg cuprinsul. Cei doi osândiţi, de-a stânga şi de a dreapta, suiţi la cer odată cu El în după amiaza crucificării, părăsind raiul, s'au arătat din crăpăturile cutremurului, pentru a-i săruta ranele. Cel ce a grăit în pofida puterei dumnezeeşti, pe locul pardosit cu piatră, hulindu-i mărirea de apoi, — netrebnicul care i-a strigat în gura mare să se coboare de pe cruce dacă-i cu adevărat fiul lui Dumnezeu, a înebunit. Sutaşul care i-a împletit cununa de scaeţi, a pierit în apele Iordanului şi cerşetorii care i-au sfâşiat cămaşa judecăţei, în stană de piatră s'au prefăcut. Cel ce i-a zdrobit coasta, zdrobit a căzut sub dărămăturile pământului, iar cel ce i-a bătut piroanele, fulgerele cerului i-au găurit tălpile. Spătarul care i-a prelins pe buze plămădeala fierei în venin, în venin i s'au fărămiţit rugile îndurărei. Pecetluitorul mormântului, făclierii care i-au luminat îngropăciunea şi toţi ostaşii care au străjuit batjocura, au mers de au cerut capul împăratului pentru răstignirea celui ce cu adevărat fusese împărat. Stelele şi-au oprit lucirile în loc şi mirarea omenirii a încremenit în suflete. O făşie aprinsă de rugină roşie s'a ivit pe creasta vulcanilor adâncurilor pământului risipindu-şi găteala de văpăi în toată Iudeea. Un cocoş nou, a cântat un cântec nou şi nici un Petru nu s'a mai arătat, străduindu-se să se lepede de trei ori. In grădina Ghetsemany a înflorit îndată pământul, zambilele epitafului s'au trezit din somn în zâmbetele voluptăţii şi candelele crinilor s'au aprins grăbite în ierburi. De undeva, din crăpăturile Erihonului s'a auzit un plânset: **„Doamne adu-mi duhul pe care l'am lăsat în mâinile tale în Vinerea cea mare"**. Iar trecătorii care i-au ocărât durerea de pe cruce, lipindu-şi frunţile de lespedea Golgotei, au hotărît că tot Lui i s'a cuvenit Dumnezeirea! Dinspre revărsat s'au apropiat făgăduinţele vieţei de apoi în zâmbete cu lacrimi. Locul judecăţei era deşert. Lancea răzimată în subţioara crucii aştepta umilă măcelul „lemnului sfânt". La porţile altarelor se frământa pâinea trupului frânt pentru credinţă şi în potirele templelor se mustea sângele care avea să se verse pentru ertarea păcatelor. Iosef din Arimathea pierdut pe după cruci, îmbălsăma văzduhul cu resturi din mirodeniile giulgiului şi Maria Magdalena se pregătea de nuntă. Cetatea îşi înăbuşea reveria în stalactitele zidurilor şi la răspântii păgânii se împărtăşeau.

* * *

'Atunci lumina din groapa cea miraculoasa, care topise tăria pietrelor s'a înălţat o vreme până la jumătatea cerului mişcând încheeturile pământului. Lumina s'a uitat la cer şi cerul i-a trimis pe ledunca stelelor, solii învierii. Zeul abnegaţiei şi-a deschis larg braţele şi în poala lui regească s'au rostogolit lacrimile mântuirei. Clopotele şi-au înfrăţit plânsoarea şi toate vieţuitoarele pământului s'au umplut de prea-mărire. Giulgiul cioclaşului din Arimathea îndulcise rănile şi soarele din pânza lui, uscase sângele din palme. Pe coapsele împunse, fulgerau câteva fire din părul Magdalenei. Rubinul din priviri, lumina din obraji şi înţelepciunea din cuvinte, îi întocmiră îndată nimbul. Dimineaţa schimbându-şi rochie după rochie, se pregăti grabnic de sărbătoare, furând din holde, din ape şi din soare, găteli după găteli pentru a se primeni în ziuă albă.

Şi din ochiul sfânt, pică îndată o lacrimă.

Din lacrima lui Krist s'a născut mugurul copacului.

Şi din pieptul în care se întâlniseră toate suliţele soarelui, pică îndată un suspin.

Din suspinul lui Krist s'a născut cântarea cintezei.

Şi din patimele celui răstignit pentru dreptate, mântuire şi viaţă fără de sfârşit, s'a hotărît judecata de apoi.

Şi înţelepciunea ei ne-a dăruit Invierea.

De atunci, în fiecare primăvară, mugurul plesneşte de bucuria vedeniei, iar cinteza înebuneşte de frumuseţea ei.

Şi tot de atunci, centurionul orbit de slava aceleaşi frumuseţi, trâmbiţează în fiecare primăvară, minunea învierei în toată încăperea lumei!

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

PRIN FUND

de A. FRUNZA

Era într'o Duminică, acum vre-o cincisprezece ani, dacă nu şi mai bine...

Inconjurat de munţi şi strâns între păreţii verde-închis ai pădurilor de brad, satul pare încă adormit, deşi soarele a răsărit de mult... Numai lângă primărie — mai bine zis, lângă crâşmă (căci sânt alături) — se văd câteva pâlcuri de oameni, şi poate cinci-şase inşi lângă biserică.

Şi crâşma şi biserica sânt pe aceiaşi stradă, dar strada e cam strâmbă, şi cei de ici cu cei de colo nu se văd dar se simte între unii şi alţii un fel de legătură. Se înţelege, un străin nu vede nimic, dar cei din partea locului ştiu ceva... Din când în când parcă s'ar da chiar nişte semne, unele rele de tot: „de-aghie o agiuns la heruvic, nu-i rost!.."

Ce era?

O cumpănă întreagă se abătuse pe capul norodului: venise poruncă de sus — cum veneau porunci straşnice pe atunci — să nu se deschidă crâşmele, decât după eşirea din biserică!..

Porunca se poate să fi fost şi mai aspră: unii ziceau că nu-i „voie" până la douăsprezece. Alţii adăugau că rachiul are să fie de acuma şi mai „slab", — apă chioară, — şi că doctorul are să închidă şi să puie la amendă pe toţi, câţi i-o găsi beţi!..

Ce puteau să ştie oamenii? Se ştia numai, că Ghiţă Bunduc, deşi ginerele părintelui, cu care se zicea că e chiar în tovărăşie, hotărâse să nu deschidă crâşma, pâna nu s'o sfârşi slujba.

Dinspre biserică veneau semne tot mai îngrijitoare: „Mătăhala îi aici, rău di tăt."

„Mătăhală", sau „Bălbăială", numit astfel din pricina staturii uriaşe, şi din pricina unui cusur în vorbire, era cumplitul doctor, venit de curând, om pe cât de fioros la vedere, pe atât de bun la inimă, dar bun numai cu babele şi copiii; cu copiii mai ales era un adevărat tată: cu toţi vorbea, cu toţi glumea, îi asculta, îi giugiulea, le dădea şi cofeturi, ba uneori chiar gologani! Numai cu cei mari — foc: de te-o vedea beat!.. Cu aista nu-i şagă, oameni buni!..

Doctorul Mihăilă era un om, destul de ciudat: las că nu putea suferi băutura, cu toate că era din popor, ba şi de prin partea locului, dar nu lăsa să bea nici pe alţii, nu vedea decât „alcoolici", şi decând cu noua lege, plictisea cu măsurile lui chiar stăpânirea. Unii mai râdeau de năzdrăvăniile tânărului doctor, alţii găseau că nu degeaba a fost permutat nu ştiu de unde, şi chiar scos din slujbă: într'un loc, de pildă, se apucase de măsurat „volumul aerului" de prin bordeele oamenilor, în alt loc vroia să „analizeze" laptele nevestelor... Nu mai ştiu unde, de curând, sub motiv de „salubritate publică" şi pentru stârpirea „alcoolismului", cerea închiderea unui „cerc", — sufletul unei cooperative şi singurul focar de cultură din toată plasa... Unde s'a mai pomenit asemenea lucru? Unde vrea să ajungă doctorul ista?..

* * *

Doctorul era de bună seamă lângă biserică şi pândea... Il stingherea numai ceva — îl stingherea, şi nu-l stingherea? spre biserică urca cu paşi rari şi destul de greoi, ştergându-şi din când în când fruntea cu o batistă mare de bumbac, şi ţinând subsuoară o groasă umbrelă închisă, un domn în vârstă, care se uita la doctor cu oarecare curiozitate, gata parcă să-l salute.

Dar doctorul ridică pălăria cel dintâiu.

— A! Domnul profesor Valente! Nu mă mai recunoaşteţi, domnule profesor... Doctor Mihăilă, — Mihăilă, unul din cei mai buni elevi ai dumneavoastră la istorie. M'aţi uitat, se înţelege: de atâţea ani, din clasa a patra... — începu doctorul, aproape înecându-se de bucurie, la vederea iubitului profesor, pe care nu-l văzuse de atâta amar de ani.

— Da, da, parcă te-aşi recunoaşte... îmi ziceam şi eu, cine să fie... — răspunse domnul Valente, gâfâind de oboseală şi scoţând din nou batista. — Da, da...

— Eu, cum v'am văzut, mi-am şi zis: domnul Valente, nu poate să fie altul...

Domnul Valente era în adevăr, dintre figurile, care nu se şterg din amintire aşa de uşor, — dintre acei profesori de istorie, din generaţia mai veche, entuziaşti şi pătrunşi de înălţimea misiunii, cum se zicea, care prin forma şi căldura expunerii, căutau să deştepte în sufletele tineretului dragoste pentru trecutul glorios, virtuţile străbune, spirit războinic şi setea de glorie.

Dar vorba-i vorbă, şi fapta — faptă. Domnul Valente ţinea la fapte, şi mai de câte ori ajungea la Mihaiu, la Ştefan-Vodă, sau măcar la Epaminonda, spărgea catedra cu pumnul, stârnea adevărat delir, şi fiindcă punea întotdeauna note foarte bune, nu pierdea simpatia tinerelor odrasle, nici când începea să întrebe lecţia.

„Stă de vorbă cu profesorul!" — se anunţă dela colţ; „î tare ghinişor", — adăugă stafeta, căutând să înfăţişeze prin semne, bărbia dublă, ceafa împlinită şi întreaga figură, destul de dolofană a profesorului, venit aici pentru „aer", — unul dintre puţinii vizitatori ai satului, şi din această pricină cunoscut mai de toţi oamenii. — „Mai staţi oleacă..."

— Ce bine-mi pare... Coleg cu Ionescu, cu Georgescu... — urma doctorul, — cu Georgescu care — ţineţi minte? — a zis odată că Temistocle a fost consul în Anglia şi că era frate cu Tudor Vladimirescu. Bine aţi făcut, că l-aţi ertat, că doar noi i-am suflat...

— Da, da... Parcă-mi aduc aminte... da, ce bine-mi pare! — răspundea domnul Valente, îmbujorat de bucurie, că a fost recunoscut de un elev din acele serii, pe când era şi el mai altfel, pe când era în toiul activităţii şi entuziasmului tineresc. — Dar bine te-ai format, domnule Mihăilă, — adăugă, uitându-se la cheresteaua de zdrahon a doctorului. — Bine te-ai format, zău!

— D'apoi dumneavoastră, care eraţi... un adevărat „zmeu?" „Un zmău, domnule!" — aşa vă zicea lumea...

Domnul Valente clătină din cap cu tristeţă.

— Zău aşa! — îl asigura doctorul. — Dar vă aduceţi aminte, domnule profesor, cum v'am dus noi, băeţii, la un zece Maiu, pe mâni, şi cum aţi spus atunci: „măi, eu îs moldovan, eu nu ştiu multe; eu, când ajung la Călugăreni, ori măcar la Maraton, — eu sparg! Sparg, măi!.."

— Da, da... Şi care-i folosul, unde-i răsplata? — zise domnule Valente. — Cine te ştie? Unde-s urmele?... Un inginer, un architect, dacă a făcut un pod, o clădire, o gară, se vede. „Cutare a făcut-o! Ionescu al nostru".... Munca noastră, a dăscălimii? Cine o apreciază?..

„Caşi pe a mea", — se gândi doctorul, aducându-şi aminte de sutele de copii scăpaţi dela moarte, când cu epidemia din toamna trecută, şi pentru care era să se aleagă cu un avertisment dela cei mari.

— Lăsaţi, domnule profesor, că urmele... răsplata... sânt înscrise ici, în sufletele noastre, în amintirile, care...

— Mulţumesc, doctore, mulţumesc... în adevăr... Ce răsplată mai mare poate să fie pentru un profesor, pentru un apostol... decât să vezi... în adevăr... — zicea domnul Valente, fără să bage de seamă privirile chiondorâşe ale oamenilor, miraţi poate că din şcoala unui om aşa de simpatic a putut să iasă un doctor, ca Mătăhală.

— Cred că ne mai vedem, domnule profesor, — zise doctorul, uitându-se spre biserică, şi aducându-şi aminte pentru ce a venit. — Imi pare aşa de bine!..

— Ne vedem, nici vorbă: tot pe aici, pela primărie, pela Ghiţă...

— Pela Ghiţă? Nu-l cunosc... Ei, dar dacă zici că-i pe lângă primărie...

— Chiar lângă primărie! Sper, doctore!..

Incântaţi unul de altul şi strângându-şi mâna, cei doi prieteni, profesor şi elev, se despărţiră, luând-o: domnul Valente spre primărie, iar doctorul spre o căsuţă joasă, unde vedea că-l aşteaptă nişte femei cu câţiva copii slabi şi gălbejiţi.

A. Frunză

Doctorul luă în braţe vre-o doi-trei copii, scrise nişte reţete şi plecă în altă parte; mai intră în câteva curţi, sări chiar câteva garduri, stârni o ceată întreagă de câini, eşi din nou în drum şi o luă spre cealaltă parte a satului, departe de biserică şi primărie...

„E şi mai bine aşa," — se gândi doctorul. „Puţin îmi pasă de liturghia lor şi celelalte ordini; îi las să se adune toţi, apoi: „ia să te văd, moşule, cât ai băut?... Nu ţi-i ruşine?... Ce? Faci gură?... Jandarm! O coală de hârtie şi o călimară!...

* *

Doctorul nu-şi închipuia câte socoteli strica: că strica oamenilor Dumineca!...

Mai înainte fiecare ştia cum are să treacă ziua. Şi nu că se grăbea fiecare la crâşmă numai decât; unii se duceau chiar la biserică. Dar se ştie cum îi la biserică: când vezi atâţea sfinţi, unii atât de fioroşi, alţii strâmbi, oţerâţi şi răutăcioşi la privire, nu ştii ce să mai zici. Pupi icoana, nu-i vorbă, dai lumânarea, dar simţi că nu te mai apropii de ei, nu pupi tu împărăţia cerului — cât pământul. Şi mai ales după ce ai suduit... şi de cruci... şi de icoane... şi mai ştii că ai să sudui şi mâine... Nu, cât lumea!...

Şi omul pleca la prietenii lui, unde suduia şi mai tare (încaltea să nu-i pară rău), sfătuia, râdea, şuguia, bea...

Şi când începe omul să bea... Se înţelege, nu se ştie cine a adus rachiul pe pământ: Dumnezeu, ori dracu, dar se ştie ce face rachiul. Destul, că pe la amiază mai toţi erau „gata", şi bătaia — aproape obştească. Era lucru urât, se înţelege, dar şi mai urât, şi mai grozav era spre seară, pe la sfârşitul horei, când săreau flăcăii, când zburau parii şi răzlogii din garduri, când începeau să ţipe femeile, fetele, copiii...

Aşa lăsase Dumnezeu, se vede: un fel de blăstăm. Dar oamenii aşa apucaseră, aşa o ţineau... In schimb, pe la miezul nopţii, cel mult spre ziuă, n'auzeai un sunet, nu vedeai o mişcare; totul se potolea, toţi adormeau: care la casa lui, care pe prund; altul şi în vre-un şanţ — unde l-a apucat ceasul; dar a doua zi — toţi la treabă: la coasă, la praşă... Cu căinţa în suflet, tăcuţi şi spăsiţi, munceau, asudau, posteau. Abia ridicau ochii Sâmbătă, spre seară, când aveau şi dreptate să-i ridice: a simţit Bistriţa sosirea oamenilor dela munte! Râdeau lanurile de popuşoiu, clăile şi stogurile răsărite ca din pământ!..

Dar parcă era un făcut: chiar pe când îşi simţeau cugetul mai curat, tot se mai gândeau, că mâne ar putea să vie iar rachiul, iar bătaia... Dar.... cum o da Dumnezeu, căci omu-i slab, ispita mare...

Aşa era mai înainte.

Acuma? E frumos, se înţelege... Dar şi aşa: să stai în toropeală, cu mintea aţipită, cu braţele încrucişate şi tot trupul înţepenit de o nemişcare silită... Te-e uiţi la pădurile neclintite din juru-ţi, la ceaţa alburie dintre cei doi munţi dela Apus, — tăcuţi şi îngânduraţi, ca întotdeauna, cari nu se ştie ce ascund: vre-un potop peste fânaţuri, vre-o grindină în bostani, ori altă sărăcie...

Lehamete şi de ceaţa lor alburie, lehamete şi de sărbătoare!...

Dar porunca-i poruncă, trebuie să te supui. Norodul e deprins să aştepte: uneori la domnul subprefect aştepţi câte trei zile, ca să auzi la urma urmelor atâta: „hai, duceţi-vă pe-acasă..."

Mai aşteptăm şi acuma, căci porunca-i poruncă. Dar vorba-i, câinos suflet trebuie să fie şi doctoru ista! Mare osândă pe capu norodului!...

Oamenii salutară pe profesor, care se opri şi el dinaintea lui Ghiţă; apoi ca să arate şi domnului Valente că uşa e în adevăr zăvorâtă zdravăn pe dinăuntru, se dădură la câţiva paşi îndărăt şi continuară să stea, răzemaţi în beţe, destul de necăjiţi şi dezamăgiţi, văzând că nu poate face nimic nici domnul Valente.

Şi nu numai că n'are nici o trecere, dar parcă nici nu i-ar păsa...

— Las că-i mai bine aşa, — zise domnul Valente, arătându-se foarte liniştit; — iaca şi eu... numai pentru un pachet de ţigări. Dar dacă-i ordin...

In clipa asta, de după incovăietura străzii se iviră nişte domni dela oraş care, dând cu ochii de atâta norod, se opriră deodată, părând a se sfii de ceva. Vre-o doi păreau hotărâţi chiar s'o ia îndărăt, dar unul mai în vrâstă scoase o hârtie, făcându-se că le citeşte ceva...

Unul era inginerul, care făcea şoseaua cea nouă, o cunoştinţă proaspătă a domnului Valente, şi nu prea simpatică; altul — un fost învăţător, figură foarte impunătoare, acuma şef, sub-şef, sau aşa ceva, pela băncile populare, venit pe aci într'o inspecţie. O pasăre şi mai rară era al treilea domn, venit ca să studieze starea fizică, morală şi culturală a poporului român, cum spunea chiar în diploma de numire; iar ceilalţi vre-o doi-trei — tot un fel de ingineri, judecând cel puţin după înfăţişare. Numai rareori şi poate numai vara, se întâmplă să se întrunească într'un retras sat de munte, atâtea feţe de seamă.

„Zdravăn trebuie să mai bea şi inginerii ăştia!" — se gândi domnul Valente, zărindu-i din mulţime. „Şi fanfaroni!... Dar le dă şi mâna: au nişte lefuri..."

— Iaca şi dumnealor... — adăugă, salutându-i de departe; — dar dacă-i lege...

„De altfel tot băieţi culţi", — îşi zise profesorul. Şi observând că domnii dela oraş, după oarecare şovăială, o luară în sfârşit spre portiţa, care ducea la odaia din dos a domnului Ghiţă, se gândi că n'ar face rău să treacă şi el la grupul lor; şi începu să se strecoare printre oamenii tăcuţi, răzemaţi în beţe.

— Numai aşa, pentru un pacheţel.... — îngână domnul Valente, iuţind paşii spre portiţă.

Impreună cu ceilalţi domni, se tupilă şi el pe după pâlcul de floarea soarelui, până la colţul casei. Singur inginerul păşi drept şi deschise uşa micii odăiţi, aproape cu zgomot.

* * *

In odaia din dos se auziră în curând râsete, ciocniri de pahare, discuţii...

Discuţii de altfel destul de obişnuite:

— Biserica şi şcoala! Iată, domnii mei, cele două baze ale edificiului....

— Biciul şi evanghelia! — se distingea vocea inginerului, care colindase ţara dela un colţ la altul, văzuse multe, ştia multe.

— Să vie capitalurile străine!...

— Excesul de libertăţi şi umanitarismul — iată ce ne-a pierdut! — zicea domnul dela partea fizică şi morală a poporului român.

— Vie turcii, sârbii, grecii, ungurii, bulgarii (cum se tot repeta pe atunci), numai să ne salveze, — auzea Ghiţă turnând oţet într'o salată de castraveţi cu ceapă.

— Protestez! — striga cineva, lovind cu pumnul în masă: — om fi noi săcături, om fi noi hoţi, pungaşi, vânduţi, pezevenchi, dar sântem patrioţi! Ce-i al nostru, e al nostru!....

Discuţiile luară un ton mai potolit şi mai plăcut, numai după ce sosi părintele Dumitru. Părintele întârziase puţin din pricină că avusese de făcut nişte masle. Mai avusese şi alte „angarale" bisericeşti, dar le amână, căci cu femeile mai ales, n'o mai sfârşeşti. Singure întârzie la datorie, ca să vie pe capul tău apoi cu grămada. Dar aşa-i norodul.

Părintele era o grădină de om; aduse cu el o adevărată înviorare: glumele pe seama „angaralelor" şi anecdotele piparate curseră în şir. Se înroşi chiar părintele, comandă îndată o baterie, şi ca să se puie în curent cu dispoziţia companiei, bău mai întâiu două cognacuri, unul după altul. Armonia se stabili, glumele se îndesiră, se auziră chiar cântece...

* * *

Mult mai potoliţi şi chiar îngrijoraţi erau cei din faţă: norodul.

Aflând că părintele a sfârşit, oamenii dădură buzna la intrare, sparseră aproape uşa şi năvăliră în lăuntru. Dar după ce se aşezară de-alungul meselor, se uitară îngrijoraţi unul la altul. Ce te faci, dacă vine Mătăhală şi începe să te discoase: cum te chiamă, ce-ai băut? Ia suflă ici, să vedem cât ai băut? Bucluc!... Trebuie umblat cu pază, molcum, nu sufla! Apoi chiar dacă te opreşte în drum, — n'am fost, n'am văzut!

Ii plăcu chiar lui Ghiţă.

— Aşa, pe tăcute, cinstit, fără zarva.... Las că nu-i timpu trecut; dacă te-i pune bine, mai bună treabă faci într'un ceas, decât altă dată într'o zi întreagă, — îi încurajă crâşmarul, turnând când ici, când colo. — Numai de n'ar veni năpasta asta de doftor, — că nu ştiu cum să-i mai zic.

— Bâlbăilă.

— Năpădilă.

— Ba curată Mătăhală! — zise un fel de pantalonar, pe jumătate bărbier, pe jumătate cântăreţ de biserică, dar mai ales mare solomonar şi descoperitor de comori: venit dela oraş cine ştie de când. — Mâna străină, oameni buni! Nu vedeţi că nici n'are chip de creştin? Ptiu! Doftor, boer e ăsta? — sfârşi pe munteneşte; — e de ăia...

— Numai de n'ar veni pe aici! — zise crâşmarul, uitându-se îngrijat pe fereastră. Ştergeţi-o şi pe fereastră, oameni buni dacă vedeţi că... Bade Tudose, dumneata eşti păţit şi eşti lângă uşă, ia bagă de seamă!

— Lasă-l pe mine! — zise badea Tudose, cel care trimitea stafete dela colţul străzii; — îi cunosc eu umbletu, vă dau de ştire!

— Nici nu-mi pasă! — zise solomonarul, întinzând lui Ghiţă ciocanul gol, cu un curaj deosebit, şi crezând poate că pe asemenea zi s'ar putea bea şi pe datorie.

— Mie nici atâta! — întări un flăcău de-abia venit din oaste, şi care stătuse mai mult pe la Galata, decât la cazarmă.

Oamenii se mai îmbărbătară, chilele se îndesiră, limbile se mai dezlegară...

* * *

Doctorul vizitase toată partea de sus a satului, şi venea ca o furtună. Fire pornită şi visătoare, doctorul păşea, plănuia, visa... „Te felicit, colega", îi zicea un camarad încă de prin liceu, tot doctor, şi ajuns bine de tot. „Sunt fericit că-ţi pot strânge mâna, domnule doctor! Măsurile dumitale..." — îi zicea cineva mare de tot, poate chiar, şeful serviciului sanitar. „Adânca transformare morală, socială şi chiar politică, provocată de eminentul doctor..." — scria o serioasă gazetă din Bucureşti. „Her doctor... gratuliere..." — îi scria cineva tocmai de peste hotare, aflând despre minunile săvârşite de umilul medic de plasă din România....

„Aşa, aşa", — îşi zicea doctorul. „Dumnealor îşi închipue că cine nu joacă pocherul cu domnul prefect, şi nu pupă mâna cutărei cucoane, e o nulitate... O să vedeţi voi, cine-i doctorul Mihăilă!..."

Visa şi păşea.

Dela o vreme gândindu-se că cineva, care stătea dinaintea prăvăliei lui Ghiţă, ar putea să dea de ştire, se lipi de un gard, se gândi o clipă, apoi intră într'o curte, unde ştia că se găseşte un bolnav, îl vizită pentru a doua oară, pierdu şi aici destul timp; eşi în curte, îşi pironi ochii câteva clipe în verdele ispititor al muntelui din faţă, oftă din adânc, şi se arătă din nou în stradă.

— Băbuco! — întrebă pe o bătrână, care venea dinspre crâşmă: — ai văzut, e lume multă *acolo?*

— Multă, domnule doftor! Plin, mămuco! Sug ca balaurii, arde-i-ar focu, — Doamne iartă-mă, că-i zi de sărbătoare! I-am auzit şi cântând. Ce le pasă de copii, de casă, de....

Era să zică şi de „femei", dar făcu numai din mână.

„Bun", — zise doctorul, iuţi paşii lui de Goliath, şi peste o clipă se arătă pe neaşteptate în uşa crâşmei.

— Musca-a! — comandă badea Tudose, sărind în picioare, salutând milităreşte, şi încremeni ca o statuie.

La auzul comandei săriră în picioare şi încremeniră şi ceilalţi. Dacă ar fi bâzâit o muscă, s'ar fi auzit dela un colţ la altul al sălii.

— Ce.... ce-ai zis, moşule? — începu să gângăvească doctorul — ca de obiceiu, când era enervat. M-musca? Ce va să... zică? Ha? Ei, d'apoi mi se pare că te cunosc. Ia mai z-zi. Zi!...

— M-m-m... — abia mormăi moşul, cu ochii în tavan, dar ţinându-se bine pe picioare.

— Ce? Iţi baţi joc? Zi, că te...

— M-m-m....

— Aş-şa? Jandarm!

Dar jandarmul o ştersese pe uşă şi fuma cu vătăjelul primăriei, după pâlcul de floarea soarelui.

— Mare cumpănă, măi cumetre, cu doctoru ista. Şi noi avem ordin, dar cu consideraţii, cu amenajări: aista e în stare să se lege şi de boieri! Domnu căpitan cică-i nebun....

— Ce, nu vor.. vorbeşti? — urma doctorul...

— M-m-m....

— Dar dumneata de colo? — se adresă unui gospodar mai tânăr.

— M-m-m....

— Dar tu? — se năpusti doctorul asupra unui băietan de tot tânăr, — ghemuit într'un colţ, — pe care vroia să-l înhaţe de piept şi să-l tragă la mijlocul odăei.

— M-m-m....

— Dar tu de colo?

— M-m.....

Doctorul rămase şi el încremenit. Să fie oare aşa de beţi? Se prefac?... Se uită cu băgare de seamă la toţi. Dar nici urmă de prefăcătorie. Chiar solomonarul stătea palid şi nemişcat, ca o cruce de cimitir.

„Vre-un caz de suggestie?" — se gândi doctorul. Şi-aduse aminte de un batalion întreg din nu ştiu ce colonie, — care la toate strigătele, ordinile şi înjurăturile maiorului, răspundeau cu aceleaşi strigăte, ordini, înjurături: la „drepţi", răspundeau „drepţi", la „mizerabili" — mizerabili... Daţi în judecată pentru rebeliune, nenorociţii erau să fie condamnaţi la moarte. Noroc numai că se găsi un doctor, care explică totul....

„Dar ăştia tac... Da, fiindcă-s beţi...."

— Unde-i gradul?... Jandarm!...

Vru să grăduiască; dar cum să grădueşti sticlele goale?

— Domnule crâşmar, ia arată ce ai acolo? Ce e în borcanul acela?... Stăi, n'ascunde, n'ascunde! A!.... Şeaptezeci de grade! Iată cu ce otrăviţi voi ţărănimea! Aşa-a? Stăi, nu fugi! — se zbuciuma doctorul, ameninţând pe deasupra tijghelei pe bietul negustor, speriat şi ghemuit într'un colţ, ca un ariciu.

— Dă borcanul, zic!

— Cuconaşule, domnule doctor! — începu în sfârşit bietul negustor. Pentru Dumnezeu, aista nu-i pentru ţărani! Iaca rachiu lor, poftiţi: apă chioară, — şopti negustorul, apropiind de nasul doctorului o sticlă, al cărei conţinut îl făcu să tuşească.

— D-dar pentru cine? Asta pentru cine-i?

— Zău, nu-i pentru ţărani, să-mi sară ochii. E pentru *persoane*, — şopti crâşmarul din nou, zâmbind doctorului pe cât îl lăsa curajul, şi căutând să retragă vasul preţios.

— C-cum pentru persoane? Ce fel de persoane?

— Aşa, pentru persoane... care vra-să-zică, par exemplu, cum e.... iaca poftiţi. Şi întinse doctorului nişte bileţele. Poftim...., nu, iaca aista, — se încurcă Ghiţă, vrând să ascundă bileţelul părintelui, unde doctorul apucă totuşi să citească: „Măi Ghiţă, am pe protopopu şi pe judecătoru, caută să fie mai tăruţ, că altfel..."

— Nu, iaca aista.

„Ghiţă, dai de dracu, dacă-mi mai trimeţi poşircă ţărănească de-a ta!" — scria inginerul, care ştia să fie energic în orice împrejurare.

„Mai tăricel, Ghiţă", — scria un domn avocat depe lângă o judecătorie rurală, şi cunoscut om politic prin partea locului, venit pentru câteva zile, ca să-şi instaleze familia la „băi".

— Mă ştie toată lumea. Poftiţi, încă, încă....

„Ghiţişor, de care bei mată", — era scris pe un scurt bileţel al domnului Valente.

Doctorul n'apucă să ridice ochii depe bileţele, când se deschise o uşă, şi din mijlocul fumului de tutun, câţiva inşi năvăliră la tejghea.

— Doctore, iubite doctore, dumneata erai? — rosti părintele, căutând să-l îmbrăţişeze, şi întinzând mânile peste tejghea.

— Mihăilică! Copilul meu iubit! — zise domnul Valente, eşind din împrejmuirea tejghelei şi silindu-se să prindă gâtul doctorului.

Continuare în pagina VI-a

Luminile dela „Mănăstirea în stânci“

(La baza istoriei lapidare de mai jos, se află un fapt autentic petrecut în Basarabia de Nord, cu ani în urmă. Scheletul psihologic al acestui fapt fiind extrem de complicat, am căutat să nu-i dăm nici un fel de interpretare beletristică, mărginindu-ne cu relatarea întâmplării într'o formă apropiată de reportaj).

De pe înălțimea „Mănăstirii în stânci“, vadul acestei cotituri a Nistrului se vedea foarte lămurit sub apa mică de Aprilie. Vremea din preajma Paștelui întârziat era secetoasă, ca de obicei, și vânturile uscate începură să neliniștească lumea. Cotitura „Genunchiul“ avea un prag stâncos, strâmb, acoperit cu nisip, întins dela malul basarabean până la celalt podolean.

Fiecare dată când apa scădea de tot, în Aprilie și Septembrie, pluta lui Anton State nu mai avea de lucru. Odgonul întins peste râu zăcea la fund, și Anton State nu mai câștiga nici un ban. Toată lumea trecea cu cară încărcate sau cu căruțe ușoare drept dela gara Securenilor prin satul Mereșeni, la vale, spre vad, ocolind „contora“ lui Anton de pe movila cu stâlpul de care era legat odgonul.

Trecerea Nistrului în acest loc era în stăpânirea neamului boerilor Statevici din vremuri de demult, și acuma Anton o ținea cu arendă decând venise acasă din armată. Boerul Alexandru, cel din urmă bărbat rămas din neamul Statevicilor, holtei, fost ofițer de husari, apoi judecător de pace și în urmă numai „glasnîi“ la zemstva județului, — se arătase dela început foarte bun cu Anton și-i dăduse trecerea cu plata de șapte sute de ruble pe an. I-a plăcut din capul locului să stea de vorbă cu Anton care se întoarse dela regiment cu totul schimbat, răsărit, cu carte.

Tot neamul State din satul Mereșeni se deosebea de ceilalți săteni. Se știa că acum o sută de ani, unul din acest neam, mai bogat și mai iute, avusese norocul să fie recunoscut de stăpânirea rusească ca boer de neam. De atunci își schimbase și numele în Statevici, în chipul rusesc. Rudenia lui cu ceilalți State fu cu totul uitată foarte curând. Statevicii intraseră în slujbe la Chișinău — unii au ajuns și mai departe.

Timp de mai multe zeci de ani moșia Mereșenilor fusese sub vechili, care strângeau veniturile și le duceau moșierilor la „gubernie“. Numai tatăl lui Alexandru Statevici se hotărîse să se așeze pe moșia lui și-și părăsise slujbele pentru gospodărie. Clădise un conac cu coloane și scară de piatră până la apa Nistrului. Răsădise o livadă bună. Schimbase albia pârâului care se scurgea în Nistru dintr'o strâmtoare stâncoasă, lungă, acoperită de o pădure mare netăiată a Statevicilor, și-i săpase o altă albie prin grădina conacului, până la un iaz mic, dar plin cu crapi și lini.

Surorile boerului veneau numai vara împreună cu copiii care învățau la Cameneț-Podolsc; Chișinău era prea departe de Mereșeni. Cel din urmă Statevici trăia singur, și din an în an se făcea tot mai posomorît. Dar oricât de posomorît era, Anton nu putea să nu i se plângă, că tocmai în preajma Paștelui pluta-i rămâne fără lucru, că nu mai câștigă nimic pentru sărbători, fiindcă toată lumea trece prin pragul acela cu vad dela „Genunchiul“.

Anton era de părere că boerul are tot dreptul să silească lumea să nu mai treacă Nistrul fără plată, prin vad, și-i cerea să ia măsuri, să puie oameni la intrarea vadului, cari să nu dea drumul carălor în Nistru, nici să dea voe celor dela malul podolean, să urce din apa Nistrului pe malul Mereșenilor. Dar boerul tăcea, nu vroia să facă nimica oamenilor ca să-i silească să treacă cu pluta lui Anton. Iar când acesta se plângea din ce în ce mai tare — boerul scotea din buzunar o sută de ruble și i-le dădea pentru copii de sărbători.

De câte ori visa Anton că însfârșit au sosit mașinile să sape și să arunce în aer pragul acela pietros de la „Genunchiul“; de câte ori îl sfătuia pe boer să facă ceva la zemstva, ca vapoarele să-și curețe albia și să ajungă până la Hotin — în zadar: vadul acesta îi fura în fiecare primăvară și toamnă tot câștigul. Negustorii și căruțașii făceau câteodată două și trei drumuri pe zi între târgul Calus din Podolia și gara Securenilor — și tot prin acel vad. Parcă inadins aruncase satan acest pod de stâncă și nisip sub apă! Și se vedea atât de bine dela înălțimea „Mănăstirii în stânci“!

* * *

Vremurile erau din ce în ce mai grele. De câtva timp Anton nu se îndeletnicea numai cu pluta. Venise din armată, cu ani în urmă, după ce trecuse prin mare propagandă politică. Nu-și prea ascundea părerile față de boerul Alexandru. Legase și unele prietenii: cu Michea Jechiu, hangiul din Larga-Câmpului pe deoparte și cu un farmacist din Calus pe de altă parte. Foarte des i-se încredințau lui fugarii politici din fundul Rusiei, urmăriți de poliție, și-i trecea dela Calus spre Larga-Câmpului, de unde

Mînăstirea în stânci

aceștia porneau mai departe, pe calea cea bătătorită, spre granița austriacă. Din asta câștiga ceva.

Dar și în afară de asta se credea și nemulțumit și revoluționar. Prin farmacist și fugari punea câte odată mâna pe cărțulii revoluționare, pe care le citea cu nesaț. Din când în când îl întreba pe boerul Alexandru ce înseamnă cutare sau cutare cuvânt. Astfel că, într'o zi, boerul îl făcuse să-i spue cam ce păreri politice are și să-i arate și cărțuliile revoluționare, păstrate undeva, în afară de casă.

Anton era de mult încredințat că moșia Mereșeni va trebui odată împărțită între țărani. Dar cu toate că visa și el să se folosească atunci de câteva „deseatine“, și stârnea și sătenilor pofta de pământ, — nu îndrăznea niciodată să se certe cu boerul Alexandru. Poate că la urma urmei ar fi stricat această prietenie prin purtarea-i din ce în ce mai revoluționară. Intr'o zi însă, trecu dintr'odată peste toate aceste apucături.

In ziua aceea un fugar politic îi spusese că-l cunoaște pe boerul Statevici și vrea să-l vadă. Poliția era pe urmele acestui fugar, însă Statevici îl ascunse la dânsul și-l scăpă de urmărire. De atunci boerul tot îl întreba pe Anton dacă nu cumva mai trece un fugar, care are nevoie de adăpost și de bani. Astfel o taină îi legase pe amândoi și-i făcuse părtași la aceeași treabă.

Blândețea boerului îl făcea pe Anton să se lase de orice gând rău și dușman boerului. Un singur lucru n'a putut să priceapă: de ce acest om, atât de înaintat și bun, mai ține cu popa satului, mai ajută biserica, și nu caută nici odată să scoată din capetele sătenilor credința în atâtea fleacuri, descântece și farmece? Că boerul lăsa lui Anton folosința plutei de trecere și nu voia s'o arendeze nici cu trei mii de ruble lui Buium Rozentuler — asta nu era de mirare. Dar că boerul, el singur, sau cu ajutorul slugilor bătrâne din conac, înșela lumea din sat în fiecare an, în noaptea Invierii, și aprindea în taină, la „Mănăstirea în stânci“, lumina ca răspuns la luminile bisericii satului din vale — asta îl supăra pe Anton din ce în ce mai mult.

Se știa că boerul cu cei doi slujitori bătrâni rămânea acasă în fiecare noapte a Invierii, și trimitea numai femeile la biserică să le sfințească popa cozonacii. De ce face oare pungășia aceasta?..

* * *

„Mănăstirea în stânci“ — așa se numeau ruinele unui schit părăsit de călugări cu mult înainte de întemeierea satului Mereșeni, poate cu vre-o două sute de ani. Dar de când bătrânul Statevici curățise bine schitul și aduse în el pentru o zi icoana Maicii Domnului făcătoare de minuni din Hârbovăț, s'a început istoria cu aprinderea luminilor în ferestruicile schitului, în fiecare noapte de Paști.

„Mănăstirea în stânci“ se înălța la vre-o două sute de metri deasupra apei Nistrului. Acoperișul ei era pădurea bătrână până la marginea muntelui. De jos se ridica din valea Nistrului un zid aproape abrupt până la stâncile săpate și găurite în vremuri străvechi de călugări. Numai două potecі, din stânga și din dreapta mănăstirii, duceau spre temeliile ei. Rar cine îndrăznea să treacă prin aceste poteci — doar caprele și oile. O strâmtoare stâncoasă cu

căderi de apă era din dreapta mânăstirii, iar din stânga era un „uluc“ pentru trunchiurile tăiate, împinse din pădure pe marginea muntelui și lăsate să cadă ca niște săgeți la vale, până la Nistru...

Dar cum ajungea acolo boerul acesta încăpățânat, sau vre-o slugă bătrână, în noaptea Invierii? Anton a încercat de două ori să-i pândească seara, în Sâmbăta Mare, însă îl apuca frica în aceste locuri pustii și prăpăstioase și se întorcea dela jumătatea drumului. Nu avea nici o îndoială că tocmai cei dela conac aprind luminile și fac lumea să creadă în minuni. Știa că popimea din județ și chiar arhiereul din Chișinău, aflând demult despre luminile dela „Mănăstirea în stânci“, n'au căutat să lămurească norodul dacă e o minune la mijloc sau nu: — „Aprinde cineva luminile, și atâta tot“..

Ciuda lui Anton creștea însă cu fiecare an. Cu cât citea și auzea mai mult despre politică și revoluție, cu atât era ros mai tare de o dorință: să descopere și să arăte lumii înșelăciunea dela mănăstire.

* * *

Era în anul 191.. cu Paștele întârziat și cu vremea secetoasă. In Sâmbăta Mare, ziua, Anton fusese sus la mănăstire. Se uita lung jos la panglica Nistrului, privia încruntat pragul și vadul acela, văzut prin apa limpede ca o punte strâmbă aruncată peste râu. Prin cele două ferestruici, între care era ușa „Mănăstirii în stânci“, așeză dărâmături de pietre în așa fel, ca orice atingere să pricinuiască prăbușirea zidului întreg.

Zidul acesta de afară, săpat în stânca ieșită înainte și atârnată parcă deasupra prăpastiei, era ros de vânturi, ploi și zăpezi. Din când în când pietrele lui mâncate de bătrânețe, erau așezate din porunca boerului și a popei, așa ca să nu se prăbușească și să păstreze chipul ușii și al ferestruicilor...

Anton scoase câteva pietricele și pregăti ca stânca să cadă, dacă cineva o va apăsa mai tare. Apoi se întoarse acasă. Toată seara o va petrece în biserică, iar după Inviere se va uita cu toată lumea la luminile din mănăstire. Dacă luminile se aprind de mâna unui om în carne și oase, acesta va trebui să se rezeme de pietrele abia așezate și toată înșelăciunea se va prăbuși: fața mănăstirii se va nărui și luminile se vor stinge. Atunci lumea din sat va alerga până acolo să vadă ce s'a întâmplat.

Ziua, tatăl lui Anton veni la el din pădurea de sus. Era pădurar la Statevici de vre-o cincizeci de ani și stătea în pădure, singur, într'o căsuță de lut cu nuele, dela marginea pădurii, aproape de un sat vecin. Adică de vreo doi ani nu mai stătea singur, ci cu un nepot, băiatul lui Anton. Băiatul acesta pistruiat și rău, stricat și leneș — cum îl cunoștea tatu-său — era gonit din sat de toată lumea. Dintâi Anton căutase să-l învețe, să-l îndrepte cu bătae; apoi era bucuros că scăpase de dânsul, punându-l ajutor de pădurar la bunicu-său.

Așa că, ziua, bunicul și nepotul au fost în casa lui Anton, au luat schimburi, mâncare, și au plecat. Se știa că tocmai în noaptea Invierii și în cele trei zile de Paște pădurea trebuia păzită ca niciodată, căci țăranii vecini aveau faimă de hoți, și încercau să tae copacii, când știau că paznicii lipsesc din pădure.

* * *

Veni seara. Anton era tare neliniștit, stând la slujbă în biserică. După Inviere, ieși cu toți ceilalți în curtea bisericii, cu lumânări aprinse și ferite de vânt în pâlnii de hârtie — ca să vadă cum răspund Invierii din sat luminile tainice din mănăstirea de sus.

Anul acesta luminile se aprinseră acolo ca și în anii trecuți. Popa ridică crucea de argint și făcu în văzduh semnul crucii spre mănăstire. Sătenii se închinară tăcuți. Femeile, cu suspine de înduioșare, se lăsară în genunchi. Deodată, într'o clipă, luminile mănăstirii se cutremurară, două scântei căzură ca niște fulgere și se stinseră înfipte în văzduhul negru al nopții. Iar după o clipă se auzi huruitul îndepărtat al pietrelor, care se rostogoleau pe povârnișul drept al muntelui.

Groaza cuprinse lumea din curtea bisericii. Popa strigă oamenilor să nu se sperie și să-l urmeze până la poalele muntelui, unde căzuseră pietrele. Cu lumânări aprinse, mulțimea alergă câteva sute de metri de la biserică și dădu peste pietrele risipite, lângă care cineva ridică două lumânări mici de ceară. Puțin la o parte, zăcea un om: era bătrânul pădurar, tatăl lui Anton...

* * *

După această întâmplare, doi ani dearândul, luminile se mai arătară printre ruinele „Mănăstirii în stânci“, în noaptea Invierii. Erau însă lumini slabe și se aprindeau numai pentru o clipă. Lumea credea că această prevestește o nenorocire mare pentru Mereșeni.

Veni într'adevăr războiul. Dar luminile se mai arătară încă doi ani în șir. Anton State nu mai vroia să creadă nimica; nu-l mai bănuia pe boerul sau pe slugile lui, nici pe noul pădurar, care venea regulat în noaptea Invierii la biserică, lăsându-l pe băiatul pistruiat la pândă pe hotarul pădurii.

După războiu veni revoluția. Schimbat la față și la suflet, Anton se puse în fruntea satului. Conacul lui Statevici se apropia repede de devastare și foc, moșia Mereșeni — de împărțire între țărani. Boerul se pregătea de fugă spre Hotin sau Mohilău, iar popa presimțea umilințe și suferințe mari.

După izbânda revoluției, Anton nu se mai temea de tainele „Mănăstirii în stânci“. In noaptea Invierii din 1917, când s'au aprins luminile din curtea bisericii în așteptarea răspunsului, pentru o clipă măcar, de la găurile stâncilor mănăstirii, — Anton stătea la pândă cu pușca încărcată cu alice de iepure, gata să răpună pe înșelătorul cel nou al poporului.

Lumea de jos văzu cum se aprinseră luminile printre ruine și auzi îndată o împușcătură, apoi a doua. Luminile se stinseră. Lumea din curtea bisericii n'a știut ce să creadă. Nimeni însă n'a vrut să se ducă până la mănăstire.

Anton stătea în vremea asta cu pușca descărcată, ascultând gemetele unui om rănit, poate de moarte, și căzut între mormanele de piatră. Nu era cuprins de spaimă, dar nici nu îndrăznea să se vâre în fundul peșterelor de sub pădure.

Dimineață, câțiva săteni, împreună cu Anton, urcară pe potecă până la ruine. Târându-se înăuntru, ei găsiră trupul rece al băiatului cu fața-i pistruiată, găurită de alice. O lumânărică de ceară era jos, cu mucul înfipt în moluz.

* * *

Anton n'a înebunit. In lupta-i împotriva tainelor dumnezeești, făcute cu mânile oamenilor, își omorîse și tatăl și fiul. De fiu nu-i părea rău. La moartea tatălui se gândea uneori cu tristețe. In schimb dovedise adevărul lumii întregi care, timp de vre-o cincizeci de ani, luase înșelăciunea aceasta drept o minune a lui Dumnezeu.

In noaptea Invierii din 1918, sub ocupațiunea armatei austro-ungare, luminile nu s'au mai aprins printre ruinile „Mănăstirii în stânci“.

Și nici în anii următori...

ALEXIS NOUR

Câțiva îl înconjurară cu paharele pline.

— Doctore, nu ne refuza!

— Doctore, nu te lăsăm!

— Stați, stați, mă rog!... ă... ă... Moșule! Cel cu musca! Moșule!... J-jandarm! — striga doctorul, împotrivindu-se din răsputeri, și căutând în juru-i vre-un ajutor. — Moșule!...

Dar și moș, și toți ceilalți dispăruseră fără urmă: în toată sala nu se afla un suflet

— ... ă.... ă... unde-s?.

— Luați-l pe sus! — comandă inginerul. Așa, ura!...

Ridicat în sus și dus pe brațele întregei companii, ajutate de Ghiță, doctorul se pomeni în odaia din fund. Aici inginerul îl așeză între el și părintele, ținându-l zdravăn să nu fugă.

— Porunciți să închidem? — întrebă jandarmul, arătându-se în ușă.

— Și porți și uși! Până la douăsprezece! — comandă inginerul. — Ghiță! Trei cognacuri pentru domnul doctor și două baterii pentru toți!...

* * *

A patra zi, adică Miercuri dimineață, înainte de răsăritul soarelui, la fântâna din fața lui Ghiță, se opriră doi oameni cu coasele pe umăr. Unul din ei scoase o ciutură de apă și o turnă pe capul tovarășului. Acesta scoase și el o ciutură și o turnă pe capul tovarășului său. Apoi se înfățișară amândoi la tejghea.

— Domnule Ghiță, câte un pahar zdravăn de oțet!

— In[illegible]tă! Am niște oțet — scoate toată drojdia!

Așez[illegible]e tejghea două pahare pline, pe care oamenii le b[illegible] dintr'o dușcă.

— Aș [illegible]a! Nu-i șagă, de Duminică dela douăsprezece până astă-noapte. Și numai în ciuda doctorului, zău!...

— D'apoi las că nu i-a ticnit nici doftorului; că i-a arătat domnu inginer cum să se poarte cu lumea! Incă noroc de domnu Valente, că cică i-i neam. „Să nu vă atingeți, zice, de copilul meu!“ Ei, dar degeaba: aud că l-au și trimis la plimbare.

— Ei, d'apoi boerii pot să se plimbe, că n'au de coasă, ca noi. Hai, măi, că ne așteaptă fânu....

Mai trecură mulți pe dinaintea lui Ghiță: bărbați cu capetele ude, femei cu vânătăi la ochi, copii subțiatici și somnoroși — cu sape, cu coase, cu greble, cu țăpoaie... Odată cu oamenii eșeau și vitele; dar pe când vitele treceau spre răcoarea muntelui, spre poieni, oamenii o luau spre arșița câmpiilor, spre Bistrița.

Satul se goli cu totul. In crâșma lui Ghiță, câteva muște bâzâie a pustiu; chilele, ulcelele și paharele știrbe, așezate în rând, de-alungul tejghelei, așteaptă ziua de Duminecă.

Soarele răsări din dosul pădurii, luminând înălțimile munților, adâncimile văilor, bordeele tăcute, parii și răzlogii uitați în drum; iar adierea dimineței trezi pomii și păpușoii din grădini, încreți iazul din preajma morii, goni mirosul rachiului depe prund.

Ceața alburie și neclintită din fundul văei și cei doi uriași, care sprijin cu capetele lor cerul românesc, arătau că nimic nu s'a schimbat și că n'are cum să se schimbe, că așa a fost, așa va fi...

A. FRUNZĂ.

Biblioteca „DIMINEAȚA“

LEI 60. — ZECE VOLUME

ADICA LEI 6.— în loc de LEI 8.—, 10.—și 12 VOLUMUL

Suma de mai sus se va înainta prin mandat postal, la Administrația ziarului „Dimineața“, București, Str. Sărindar 9—11, specificând pe cuponul mandatului numerile comandate. Volumele se vor expedia franco

AU APĂRUT PÂNĂ ASTĂZI URMATORELE NUMERE:

No. 1. — **Războiul balcanic** de M. Sadoveanu.
No. 2. — **Diavolul** de I. Agârbiceanu.
No. 3. — **Spitalul** de P. I. Jouve (trad. de Victor Ion Popa).
No. 4. — **Mâna vrăjit** de Gerard de Nerval (trad. de Eug. Boureanu).
No. 5. — **Crima Lordului Arthur Savile** de Oscar Wilde (trad. de Ion Popa).
No. 6. — **Șeful gării** de A. de Herz.
No. 7. — **Lăcustele** de Gleb Uspenski (trad. de M. Sevastos).
No. 8. — **Toamne de odinioară** de Gala Galaction.
No. 9. — **Fantezii humoristice** de Edgar Poe.
No. 10. — **Secretul lui Don Juan** de Rémy de Gourmont
No. 11. — **Nuvele** de Gh. Brăescu.
No. 12. — **Viața lui Eminescu** de Gala Galaction.
No. 13. — **Adio** de H. de Balzac (trad. de Alice Gabrielescu).
No. 14. — **Xanthis sau vitrina sentimentală** de Albert Samain (trad. de M. Carp).
No. 15. — **La Montmorency** de H. Sanielevici.
No. 16. — **Imprumutul răposatei** de Blasco Ibanez.
No. 17. — **Domnișoara Roxana** de Anatole France (trad. de N. Davidescu).
No. 18. — **Viața în armată** de Anton Bacalbașa.
No. 19. — **Poeme** de Ștefan Petică.
No. 20. — **Ziua apelor** de Bojena Niemțova.
No. 21. — **Surpriză** de J. Dongorozi.
No. 22. — **Poveștile lui Hinu Ion** de Sandu Teleajen.
No. 23. — **Omul cu obrazu 'ncrustat** de Jak London
No. 24. — **Flămânzii** de I. Ciocârlan.
No. 25. — **Lupii** de Eug. Boureanu.
No. 26. — **O sărutare** de J. H. Rosny (trad. de M. Carp)
No. 27. — **Homunculus** de Al. Ciura.
No. 28. — **Viața mea**, povestirea unei țărănci din Rusia de Leon Tolstoi (în rom. de V. I. Popa).
No. 29. — **Prima Turcoaică** de N. Batzaria.
No. 30. — **Patru cuvântări** de Jean Jaurès (trad. de D. I. Suchianu).
No. 31. — **Păiajenul** de Hans Heinz Evres.
No. 32. — **Faust**, tragedie, de Goethe (trad. de Iosif Nădejde).
No. 33. — **Amintirile unui băiat de familie** de I. Petrovici.
No. 34. — **Tristan** de Thomas Manu.
No. 35. — **Amazoana**, culegere de eseuri scrise cu o artă specific feminină de Natalia Negru.
No. 36. — **Laguna** de Joseph Conrad.
No. 37. — **Descântecul** de I. Vinea.
No. 38. — **Crainquebille** de Anatole France (trad. de M. Carp).
No. 39. — **Povestiri din Danemarca** de Drachman (trad. din nemțește de I. Botez).
No. 40. — **In tren** de H. Sanielevici.
No. 41. — **Secretul contesei** de Regnier.
No. 42. — **Singurătate** de I. Agârbiceanu.
No. 43. — **Balzac și Stendhal** de Brandes.
No. 44. — **Crima din str. Nopții** de N. Davidescu.
No. 45. — **Livada de măslini** de Maupassant.
No. 46. — **Sărutul cel mai dulce** de Septimiu Popa.
No. 47. — **Din minunile instinctului la insecte** de J. H. Fabre.
No. 48. — **O mireasă la loterie** de W. A. Hoffman.
No. 49. — **Radeș** de D. N. Teodorescu.
No. 50. — **Werther** de Lazăr C. Lazarevici.
No. 51. — **Domnul Șef** de Adrian Pascu.
No. 52—53. — **Profesiunea D-nei Warren** de Georg Bernard Schaw.
No. 54—55. — **Cum am ucis pe Rasputin** de V. Purișkevici.
No. 56. — **Nebuna** de Octav Mirbeau.

PRIMELE ȘEASE NUMERE SUNT EPUIZATE

IN GHETTO AMERICAN

Am găsit aci un vechiu prieten — Doctorul *Jak L...*, fost coleg de liceu la Iaşi. Am cutreerat cu el toate cartierele celui mai cosmopolit oraş din lume. Nici într'un alt punct de pe glob nu se poate găsi un asemenea amestec de rase omeneşti. Cele mai diferite naţionalităţi trăiesc aci împăcate între ele, în grupe compacte, împărţite pe cartiere în sânul aceluiaş oraş. In cartierul *„Little Italie"*, Mica Italie, trăiesc mai mulţi Italieni decât în Roma. Evreii sunt aproape două milioane numai în New-York.

Prietenul meu m'a dus la o bibliotecă populară în centrul evreesc Forthside.

Croindu-mi loc prin mulţimea săracă şi sgomotoasă care forfotea în valuri, prin negustorimea ambulantă cu marfă ieftină, printre coşuri, tărăbi şi cărucioare cu zarzavaturi, haine vechi, murături, gulere, manşete, cărţi, ciorapi, dantele şi toate mărunţişurile — am avut un moment impresia că trec prin vestitul Târgul Cucului din Iaşi. La bibliotecă am rămas uimit de mulţimea cărţilor şi a gazetelor româneşti găsite aci în inima acestui *ghetto* american.

— Au fost aduse, îmi explică doctorul, de pe când era bibliotecar un tânăr evreu-român, care învăţase la Universitatea din Bucureşti.

— Ce falşă e părerea aşa de răspândită asupra solidarităţii Evreilor de pretutindeni, îmi spuse doctorul.

— Nici o afinitate nu-i între Evreul-Englez şi Evreul-Român sau Rus.. In America nu există o mare colonie israelită, cum îşi închipue mulţi. Sunt o sumă de grupuri independente de Evrei, împărţiţi pe naţionalităţi, după diferitele ţări de unde au venit. Mai mult chiar, Evreii-Români au organizaţii aparte pe judeţe: Ieşeni, Bucureşteni, Nemţeni, Gălăţeni... Evreii din România au început să treacă Oceanul pe la 1880; iar Românii Ardeleni — mult mai târziu: pe la 1890.

Fiind toţi săteni, ei veneau cu gândul să câştige ceva şi să se înapoieze. Evreii, mai toţi meseriaşi şi mici negustori, veneau să-şi găsească o nouă patrie. Cu stăruinţa lor cunoscută, având toate drepturile cetăţeneşti, mulţi din ei — învăţând la şcolile americane — au ajuns la situaţii frumoase. Sunt câteva sute de medici, advocaţi, ingineri, afară de mulţimea celor din comerţ. Unii au ajuns profesori de universitate, ziarişti, scriitori şi artişti cunoscuţi. Chiar Americanii recunosc că Evreii au jucat un rol important în desvoltarea marei republici. Experienţa făcută de America pe o aşa de largă scară, ar trebui să distrugă multe prejudecăţi rămase încă împotriva Evreilor — bine înţeles pentru cei cari vor să *vadă* şi să *audă*.

E foarte interesant să vezi cum păstrează aceşti oameni obiceiurile şi legăturile cu ţara în care au trăit, şi unde le-a rămas acel *ceva* sufletesc, nedeslipit de peticul de pământ, pe care au văzut întâia oară lumina zilei.

Să mâncăm diseară la o cârciumă bucureşteană. Ai să vezi tipuri interesante.

* * *

In drum, trecând prin *Broadway*, mă minunez din nou de tehnica ingenioasă, pusă în serviciul acelor gigantice reclame luminoase. Constelaţii fantastice sclipesc pe întinderi de zeci de kilometri. Stele, comete şi bolizi de toate culorile. Reflectoare proiectează pe bolta cerului figuri, litere, râuri şi cascade luminoase într'un joc ameţitor.

— Ce sume fabuloase trebuie să înghită aceste reclame!

— Americanii, îmi spune doctorul, au înţeles înaintea tuturor adevărul, pe care îl repetă azi toată lumea: că reclama e sufletul comerţului. Acum se vorbeşte şi de crearea unei *catedre de reclamă* la facultatea specială de gazetărie.

A ajuns absolut necesar să se predea şi acest curs. Marile întreprinderi industriale iau în serviciul lor, pentru reclamă şi propagandă, oameni titraţi, cu talent şi cunoştinţi artistice, cu studii serioase de psihologia masselor. Cel care vrea să valorifice un obiect, trebuie să fie în curent cu ultimele cercetări ale psihologiei; trebuie să ştie cum să aplice legile atenţiunii pentru a aţâţa simţul curiozităţii. Spiritul inventiv american e în adevăr uimitor.

Nu ştiu dacă ai auzit de reclama originală a unei case de încălţăminte din Filadelfia. In lungul trotuarelor erau înşirate nişte tălpi mari de carton, pe care sta scris: *„Unde duc paşii mei"*. Şi paşii duceau la un nou magazin de încălţăminte, care din ziua de inaugurare s'a făcut celebru.

In fiecare zi se născocesc mijloace noui de reclamă pentru a impresiona şi atrage atenţia publicului.

LA O CÂRCIUMĂ BUCUREŞTEANĂ

Când am intrat în cârciuma-restaurant românesc, nu m'am uitat la firmă. Numai după ce m'am aşezat la masă, am văzut scris cu litere mari pe un perete *„La Carmen Silva-Rabinovici"*. Patronul, un om cărunt, simpatic, jovial, îmi spune că a ţinut în tinereţe cantina din faţa cazărmii Malmezon. Cunoştea mulţi ofiţeri din artilerie: unii pensionari, iar alţii răposaţi demult. Un taraf de lăutari: viorist, chitarist şi ţambalagiu ,veni să ne cânte cu arii vechi din romanticul repertoriu de mahala bucureşteană. Am mâncat fleică în piele la grătar, mititei pipăraţi pe fund de lemn şi nişte murături cumplite.

Patronul se aplecă şoptindu-mi radios: „Garantez că murături aşa speciale, puse de mâna mea proprie, n'o să gustaţi în toată America. Scuzaţi, dar pot zice că nici chiar în toată Europa, nicăeri nu se află aşa ceva. Numai la Bucureşt. ıa unul Aizic Chioru, în capătul Dudeştilor. Numai singur la el să mai găsiţi aşa fel de murături înfundate, cum am învăţat eu acolo să fac".

* * *

Pe când stam la masă, intră grăbit un tânăr înalt, palid, cu părul creţ, cu nişte ochi mari, negri, de oriental. Cu gesturi largi, aruncă repede câteva cuvinte spre masa noastră:

— Un succes monstru!.. un orator admirabil!..

Doctorul, surâzând ironic, privi spre grupul format în jurul tânărului care vorbea aprins, cu buzele arse, cu ochii scânteietori.

— E un băiat sosit de curând dela Bucureşti, mă lămuri doctorul. Se întoarce de la o conferinţă socialistă, ţinută de un mare orator venit dela Berlin.

— Socialismul, îl întrebai eu, face în adevăr progrese reale aci?

— Stă pe loc, îmi răspunse doctorul, e numai o iluzie, de care se încântă tinerii emigranţi. Socialismul se împacă foarte greu cu *americanismul*. Aci cu drept cuvânt se poate zice că socialismul e o plantă exotică: nu poate încă prinde rădăcini în mediul american. Pare la prima vedere că-i o anomalie, un paradox, ca tocmai aci, în ţara clasică a capitalismului şi a trusturilor, socialismul să nu prindă. De zeci de ani vegetează fără nici o vitalitate. Toate doctrinele socialiste din Europa, traversând Atlanticul, s'au limitat numai în cercuri restrânse, printre emigranţii proaspeţi, mai cu seamă între Germani. Adevăraţii Americani se desinteresează complet.

Se fac glume pe socoteala activităţii partidului socialist care să reduce la golirea halbelor de bere şi la discuţii asupra lui Marx şi a prostiei lucrătorilor americani. Cum fiecare ţară are altfel de socialism, se poate zice că aci nu-i încă un socialism american, ci numai unul german. Teoriile nu prind în ţara asta, care merge aşa de bine fără teorii. Americanul e liberal şi individualist. Socialismul se loveşte de caracterul şi de moravurile democratice, cari stau la baza acestei noui civilizaţii. Aci nu există caste şi nici nu-s clase sociale stabilite. Proletarul nu caută să distrugă pe capitalist, speră să ajungă şi el odată capitalist şi adesea chiar ajunge. Marele Abraham Lincoln a fost în tinereţe argat la o fermă. In America nu se formează acea fatală *armată de rezervă* industrială, pe care a cântat-o Marx, Engels şi Lassalle.

Lucrătorul american nici nu se consideră că face parte dintr'o clasă inferioară. Are cu totul altă mentalitate. Nici nu poate concepe lupta de clasă. El se consideră pe picior de egalitate cu patronul. Nu sunt aci stăpâni şi slugi, ci numai egali — lucrând de acord într'o asociaţie sau cooperaţie de câştig. Sentimentul egalităţii şi al libertăţii individuale e aşa de puternic, încât orice lucrător american păstrează întotdeauna aceeaş mândrie de cetăţean liber într'o ţară liberă.

ALTĂ LUME, ALT FASON

Pe când stam de vorbă în faţa cafelelor, sosi tatăl doctorului. Un bătrân înalt, uscăţiv, cu nasul mare, buze cărnoase şi-o barbă venerabilă, albă-afumată.

Imi dădu mâna c'un tremur de emoţie. Ii făcui loc la masă şi comandai o cafea turcească.

— „Subţire, fiartă bine" — adăugă bătrânul, din obişnuinţă. Cu ochii mari, deschişi, mă fixă pătrunzător, tuşi în sec de două ori şi începu cu glas blajin, măsurat, c'o mare politeţă şi sfială:

— Scuzaţi, n'o să vă supăraţi, dacă oi zice drept şi cinstit ce am eu pe inimă?

— Mă rog, cu cea mai mare plăcere, îl îndemnai eu să vorbească.

— Când s'a auzit pe la noi că a sosit un domn dela România, am gândit eu aşa... că poate este iar unul, care a avut ceva un bucluc acolo... o lipsă la casierie... ceva, mă rog, o forţă majoră, care l-a mânat încoace... şi ca să scape, omul a venit la America.

Nu-mi puteam stăpâni râsul de bănuiala spusă cu atâta sinceritate.

Bătrânul se opri, îşi puse mâna tremurândă în dreptul inimii şi, sfios, adăugă scuzându-se:

— Nu vă supăraţi, mă rog, dar trebuie să ştiţi, că aici la noi se întâmplă uneori de cade aşa deodată câte un domn dela Bucureşti, ori dela Iaşi... un casier, un ofiţer, un director dela o bancă sau dela un minister. Poate n'are nici o vină omul, poate l-a ajuns o năpastă, ferească Dumnezeu, o pacoste ceva... câte nu păţeşte omul pe drept sau pe nedrept chiar. Dar să ştiţi dela mine că Americanii aiştia au un lucru bun: nu descoase niciodată omul. De unde ai venit, ce ai făcut, cum te-a chemat, ce lege ai, — nu te întreabă. Nici nu-i priveşte asta şi nici nu-i frumos să scuturi aşa omul, ca şi când l-ai căuta în buzunare.

Ei nu plătesc pe ce-a fost... te socotesc numai pe ce eşti şi vede repede câte parale faci.

Când m'a lămurit feciorul meu cine anume a venit de la România, şi când am auzit eu aşa un nume, deodată mi-a venit în minte babaco matale, că eu l-am cunoscut bine. Am fost zece ani maistru croitor la regimentul de dorobanţi la Iaşi. Zic, nu se poate tocmai eu să nu merg să-l văd. Şi iaca *momental* am venit. Aşa o bucurie mare am eu de câte ori vine o ştire ceva de pe la noi din ţară.

— Mai aveţi rude rămase acolo? — întrebai eu.

— Rude? Ce nevoe să am numai decât rude? Nu mai am acolo rude. Dar am eu aşa o dorinţă mare să mai văd odată Iaşul nostru. He!... ce n'aş da să mă întorc numai să văd ce mai este pe acolo.

Şi oftând prelung, întretăiat, bătrânul închise ochii, într'un chin intim, cătând parcă ceva în adâncul tainic al minţii. C'o tremurătură uşoară, ridică mâna netezindu-şi apăsat fruntea. După câteva clipe, se linişti trecându-şi degetele lungi, uscate, prin barba-i de argint, revărsată pe piept.

— Oricum, îi spusei eu, nu vă puteţi plânge că n'o duceţi destul de bine aci. Se câştigă mult şi nimeni nu vă supără. Aţi găsit în sfârşit ţara, care nu face nici o deosebire de neam şi religie. Deplină libertate şi drepturi egale

— Ce-i drept nu-i păcat. Ce să spunem? E bine. Nici o supărare. Nici o deosebire între Creştin şi Evreu. Dar eu tot zic aşa că noi în America avem mare noroc că sunt Negrii aici... să vezi dacă n'ar fi ei la mijloc, tot pe noi ar cădea păcatul... sunt sigur că atunci tot noi am fi cei prigoniţi. De câştig, slava Domnului, o ducem destul de bine. Nu-i vorba de asta. Pot zice că azi trăiesc ca un rentier. Dar ce folos? Poţi fi Rotşild ori Rocfeler şi tot poate să-ţi lipsească ceva. Una este averea şi alta este bucuria de viaţă. Nu poţi, la vreme de bătrâneţe, să te inveţi cu altă lume, cu altfel de traiu. Aici la America e o lume nouă, care nu se potriveşte cu cea pe care am apucat-o noi. Aiştia tineri se deprind mai uşor aici. Ei se schimbă cu totul, pierd legea, uită trecutul, nu mai simţesc şi nu mai gândesc ca noi, cei cari am trăit o viaţă în România. Vezi mata, Evreul, faţă de celelalte neamuri, se închide ca un cubelc în casa lui. Şi aici la America este aşa ceva care n'a mai fost. E greu de spus cum şi ce fel, dar eu pot zice totul numai cu două vorbe: *„altă lume, alt fason"*.

Am rămas la masă numai cu bătrânul. Doctorul a plecat grăbit, chemat la un bolnav. După ce îşi trase uşor scaunul mai aproape de mine, bătrânul începu în şoaptă, discret, cu teamă parcă de a fi auzit de cineva.

— Crezi că lui fecioru-meu, doctorul, îi place tare să stea aici? Eu ştiu că şi el oftează de multe ori. Ia fă-te şi întreabă în patru ochi pe fiştecare? Să vezi ce are să-ţi spue. Garantează-le un câştig numai de zece la sută din cât au aici şi mâine pleacă la fugă mai toţi înapoi în ţară. Ai să întrebi: de ce? Eu ştiu parcă de ce? De ce-i place viermelui să trăiască la rădăcina hreanului?

Din locul acela unde-ai trăit ca mic copil, între ai tăi, cari mulţi poate nu mai sunt astăzi, rămâne aşa ceva ca o drojdie veche pe fundul inimii şi... oftezi mereu, cu gândul tot la ce-a rămas acolo în urmă, departe...

— Iaca eu nu pot ca să nu vin în fiecare zi aici. Beau o cafea turcească şi mai văd un om de-ai noştri, ca să-mi aduc aminte de alte timpuri. Uneori noaptea, când nu mă prinde somnul, mă crezi matale, parcă visez cu ochii deschişi. Văd aşa pe rând toate uliţele şi casele din Iaşi. Dar ştii cum le văd? Parcă sunt chiar acolo şi mă primblu singur. De pe dealul Copoului se vede aşa frumos şesul verde şi apa Bahluiului până departe la podul de fier... dar Vineri sară când s'aprind luminile la toate ferestile... ştii cum se văd căsuţele acele pe coasta dela Tătăraşi...

Şi bătrânul, transfigurat,cu ochii în vag, umezi, lucioşi, cu nările dilatate, vorbea mereu cu ton schimbat, vibrând, copleşit parcă de imagini redate c'un fel de amară duioşie.

Târziu, când am ieşit în stradă, tumultul, larma vieţii de noapte, nu se potolise încă. Ne-am despărţit, strângându-i mâna slabă, osoasă. O clipă a rămas în loc, schiţând un surâs silit, plin de amărăciune. Tonul, tremurătura acelei mâni uscate mă tulburase.

Am întors capul să-l caut prin mulţime, dar nu l-am mai putut vedea. Şivoiul omenesc luase în forfotul lui sgomotos, târându-l înainte, şi pe acel suflet stingher, nostalgic, întârziat ca o rămăşiţă din altă lume — rătăcitoare umbră în haosul lumii noui.

Şi multă vreme mi-a răsunat în minte vorbele simple şi pline de înţeles ale bătrânului fost maistru croitor:

Altă lume, alt fason.

JEAN BART

Poveste rusă

Ţarul Nicolae I, întorcându-se într'o dimineaţă dela una din fiicele sale, zări în uşa hotelului un tânăr cu ţigara în gură. Nicolae nu putea suferi mirosul tutunului.

— Eşti străin, domnule? întrebă el.

— Da, domnule general, răspunse călătorul, am sosit azi dimineaţă dela Paris.

— Atunci nu ştii că este oprit să se fumeze pe străzile Sfântului Petersburg? Iţi spun dinainte ca să-ţi evit o neplăcere.

— Mulţumesc, domnule general, răspunse parizianul, aruncând ţigara.

Dar dacă era oprit să fumezi, era oprit şi să adresezi cuvântul împăratului. Abia se depărtă acesta cu câţiva paşi şi doi agenţi poliţieneşti se repeziră asupra călătorului, îl înhăţară şi-l duseră la poliţie, unde stătu până seara la 10, în tovărăşia beţivilor şi a hoţilor arestaţi în timpul nopţii.

Când îl cercetă inspectorul, el nu putu decât să povestească întâmplarea: un general care trecea i-a dat sfatul să arunce ţigara, ceeace a făcut.

— Şi nu ştii cine e generalul acela?

— Deloc.

Inspectorul dădu drumul Francezului şi făcu imediat raport şefului Secţiei a treia. Acesta se gândi că întâmplarea aceasta putea să-i aducă vre-o neplăcere, că Francezul avea să se plângă la ambasadă şi că în cele din urmă toate se vor sparge în capul lui. De aceea se hotărî să înştiinţeze pe Nicolae de cele întâmplate.

Impăratul se necăji.

— Aduceţi aici pe călător, zise el; vreau să-i exprim eu însumi regretele pentru neplăcerea pe care a avut-o din pricina mea.

Când se prezentă la hotel omul în uniformă şi întrebă de dânsul, călătorul văzu Siberia înaintea ochilor şi începu să regrete amar că voise să cunoască imperiul dela Nord. Nu se linişti decât când Nicolae îi explică că fusese victima unei neînţelegeri.

— Uită neplăcerea asta, — adăugă ţarul şi dacă rămâi mai mult timp în Rusia, are să-mi facă plăcere să-ţi dovedesc că nu suntem atât de sălbateci cum părem.

— Pentru că Majestatea Voastră mă încurajează, răspunse Francezul, am să-i fac o rugăminte.

— Care?

— Dacă o să mă mai întâlniţi pe stradă, *să nu mă salutaţi.*

Curiozitate aritmetică

Care este numărul cel mai mare care se poate scrie cu trei cifre?

Această întrebare a fost pusă de Jurnalul asociaţiunei astronomice engleze. S'ar părea că e vorba de numărul 999. Insă părerea e greşită, căci adevăratul număr e $(9^9)^9$ adică a noua potenţa, a potenţei a noua a cifrei 9. Dacă consultăm o tablă de logaritmi ajungem la rezultatul următor: rezultatul total cuprinde 369.693.100 de cifre. Pentru a face în scris această socoteală, ar trebui 33 de volume de 800 pagini, cu câte 14.000 de cifre pe fiecare pagină.

Este vreme pentru orice

Un om curios s'a interesat să ştie la care vârstă se însoară oamenii celebri. Dante a fost unul din cei mai grăbiţi. S'a însurat la vârsta de douăzeci şi patru de ani. Mozart la 26, asemenea şi Franklin; Napoleon, lord Byron şi Washington la 27; Rossini la treizeci; Shiller la treizeci şi unu, Aristophane la treizeci şi şapte; Luther la patruzeci şi doi; Buffon la cincizeci şi cinci şi Goethe, decanul junilor soţi, la aproape şaptezeci ani.

„LECTURA„

FLOAREA LITERATURILOR STRAINE

AMUZA, EMOŢIONEAZA, CULTIVA!

CEA MAI INTERESANTA ŞI MAI IEFTINA PUBLICAŢIUNE SĂPTĂMÂNALA. EA A DEVENIT PENTRU TOATE STRATELE PUBLICULUI, O ADEVĂRATĂ HRANĂ SUFLETEASCA

„LECTURA" NU TREBUE SA LIPSEASCA DIN NICI O CASA

In fiecare JOI — un scriitor celebru şi o scriere completă

Au apărut până acum lucrări de puternică emoţie, de fină intelectualitate, ori de humor:

1. Selma Lagerlöf: **Păcatul Astridei.**
2. Edmond Haraucourt: **Cealaltă...**
3. Mark Twain: **Bancnota de 1.000.000.**
4. Luigi Pirandello: **Fiul lui Cain.**
5. Hans Heinz Ewers: **Vrăjitoarea.**
6. Knut Hamsun: **Sclavi ai iubirii.**
7. Courteline, Tristan B., Fischer, Cami: **Humorul francez.**
8. Ferencz Herczeg: **Intâia rândunică.**
9. P. Mac Orlan: **Bestia cuceritoare.**
10. Matilda Serao: **Scânteia sub cenuşe.**
11. Strindberg: **Nu vă jucaţi cu focul!**
12. Al. Kuprin: **Râul de mare.**
13. Anatole France: **In anul 2270.**
14. H. Sienkiewicz: **Ianko Muzicantul.**
15. Ivan Vazov: **Bulgăroaica.**
16. Heinrich Mann: **Inima.**
17. Jack London: **Neprevăzutul.**
18. Leonida Andreiev: **Revoluţionarul.**
19. Şalom-Alechem: **Stăteam trei la taifas.**
20. Blasco Ibanez: **Un soţ celebru.**
21. Emile Zola: **Pentru o noapte de iubire.**
22. Peter Nansen: **Piatra de încercare.**
23. Ivo Voinovici: **Sirena.**
24. J.-H. Rosny: **Cataclismul.**
25. Carlo Bertalozzi: **Crima.**
26. Frank Wedekind: **Seducătorul.**
27. Octave Mirbeau: **Divorţul Meu.**
28. Israel Zangwill: **Intre două lumi.**
29. Dimitri Merejkovski: **Iubirea mai tare ca moartea.**
30. Grazia Deledda: **Sora.**
31. Bodo Wildberg: **Ciudatul caz al doamnei Buroff.**
32. François Coppée: **Ghiara de Leu.**
33. H. Zetterström: **Bărzăunul.**
34. G. de Maupassant: **O aventură în tren.**
35. H. Sudermann: **Jertfa.**
36. Debans: **Goana Morţii.**
37. D'Annunzio: **In lipsa lui Valer.**
38. Turgheniev: **Imnul Iubirii.**
39. H. G. Wells: **Mărul cunoştinţii.**
40. Unamuno: **Rivalele.**
41. Franz Molnar: **Nu distrugeţi iluziile.**
42. Jean Richepin: **Taina fatală.**
43. Stefan Zweig: **Adoraţie.**
44. H. de Stakpoole: **In puterea sugestiei.**
45. M. Artzibaşew: **Procurorul.**
46. Maurice Renard: **Intâlnirea sinistră.**
47. Luigi Pirandello: **Şalul Negru.**
48. B. Björnson: **Mâinile mamei.**
49. Lafcadio Hearn: **Ko-Ko-Ro.**
50. Claude Farrère: **Crinii Veştejiţi.**
51. F. A. Buis: **Fraţii.**
52. Henri Robert: **O crimă a lui Napoleon.**
53. Leonida Andreiew: **Nebunul**
54. H. Bang: **Cel mai tare.**
55. Iacob Wassermann: **Sara Malcolm.**
56. Carola Prosperi: **Ceasul de nebunie.**
57. Thomas Hardy: **Un caz de conştiinţă.**
58. Paul Bourget: **Răpirea.**
59. Valle Inclan: **Rosarito.**
60. Edgar Poë: **Sistemul dr. Catran şi al profes. Puff.**

32 PAGINI MARI — NUMAI 4 LEI

De vânzare la toţi chioşcarii şi librarii

ABONAMENTE: (putând începe dela orice No.) Pe 1 an (52 numere) — 150 lei: pe 6 luni — 75 lei.

Trimiţând 40 lei prin mandat postal căpătaţi (franco) 10 din numerele apărute (după alegere)

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti, Str. Sărindar 7—11

Numărul de Paşte (60),—
din pana genialului scriitor american

EDGAR POË

Sistemul Dr.-lui Catran
şi al
Profesorului Puff

o capodoperă de humor şi dramatism

Oaspele

Vasile Albu se trezi pe la patru, își întinse brațele, ca două aripi nesfârșite, de-asupra capului, atingând cu vârful unghiilor peretele, deși de trei zile, dăduse tot mai departe de zid divanul vechiu și ros; apoi se ridică în silă, cufundându-se în arcurile prăpădite din mijlocul divanului, ca într'o prăpastie. Genunchii, ca de obiceiu, îi ajunseseră la gură, șezând pe dihania aceea în formă de reptilă deșelată, nouă înainte cu douăzeci de ani. Iși întoarse obrajii palizi, buhăiți de somn, către perete, îl privi ca pe un dușman, și ridicându-se cu greu, împinse mobila și mai departe de zid.

Avea o senzație de scârbă de câte ori, întinzându-și brațele, când se trezea din somnul de după masă, izbea în asprimea și răceala peretului.

Vasile Albu își încheie vesta, se apropie greoiu de dulăpiorul cu cărțile de școală ale copiilor, printre cari se rătăciseră, de ani, și cărți din biblioteca pe care, în tinerețe, avea de gând să și-o înfiripeze. Nu trecuse însă peste cincizeci de volume, când îl năpădiră copiii și necazurile vieții. Chiar din ele, puține mai dăinuiră până acum, ferfenițite, cu paginile lipsă, de multă folosire și între pereții locuinței familiare, și ca împrumut la cunoscuți.

In casă de om sărac și cărțile au soarta animalelor de jug: se resimt amar de greul vieții stăpânilor.

Vasile Albu alese un volum cu descrieri de călătorie, pe care-l mai citi de vr'o zece ori, la intervale depărtate. Șezu la masă, își rězimă capul într'o mână, și află cu cale să nu înceapă citirea dela pagina întâia. Știa el pe unde e mai interesant, și frunzărind, se opri la o pagină și începu să citească.

Dar căscatul îl omora! Era o după amiază de August, în care năduful de afară, greu ca o atmosferă de plumb topit, pătrundea prin geamuri, prin uși, prin pereți, scurgându-se în trup, în suflet, ca o leșie groasă, îngreuiând membrele și sufocând respirația.

— „Poate nu mi-am dormit porția de somn" își zise Vasile, scoțând din buzunarul vestei un pui de ceasornic de nichel îngălbenit, cu sticla crăpată prin mijloc. Dar ceasul arăta patru jumătate.

Iși astupă gura apăsând palma mânei stângi pentru a desființa căscatul ce-i pornea parcă din capul destul de greu și tulbure, și se pregătea să arate din nou prăpastia străjuită de dinți mari, îngălbeniți, — până la rădăcina înghițiturii. Se forță să-și adune atențiunea și să citească.

Dar, de data asta, încercarea era zadarnică. In loc să înțeleagă ceva din șirurile ce-i jucau sub ochi, și se pierdeau într'o ceață fumurie, Vasile Albu se trezia mereu cu gândul la familia lui, pe care, de-o săptămână, o așezase la țară, într'un sat cunoscut. El nu reuși să capete un concediu, și nu putu rămânea în satul acela de munte. Dar îu vesel că și-a putut duce familia: Copiilor le prinde bine o lună de aer curat. Dar nevestei!

Și acum se gândea la ei: Ce vor face pe vremea asta? Ionică, Sandi, Mitruț, dar mai ales Anișoara? Se vor corli în bulboaca aceea limpede pe care o face răulețul chiar la capătul grădinei unde locuesc? Ba bine că nu!

Cu gândul la familie, îi trecu căscatul. Se gândi că pentru el e bine și așa. Acasă, singur, în liniștea ce ține în cele două odăi, în bucătărie, pe gang, nu-i ca și în concediu, în toate după amiezile, după ce la unu jumătate vine dela slujbă? Nu și-a întocmit el vieața ca și când ar fi în concediu? De patru zile, de când s'a înapoiat din satul acela de munte, nu mănâncă la prânz la restaurant, ce găsește mai ieftin, nu cinează acasă cu te miri ce, nu și-a făcut regulă din somnul de după masă? Nu trăește, toate după amiezile, în complectă muțenie, cum a auzit că fac oaspeții locurilor de vilegiatură, care nu au nici un cunoscut? Nu-i pare lui fiecare după amiază cât un veac?

Intâia și a doua zi a adormit cu greu după masă. Nu era obicinuit. Poate din neobicinuința asta se trezea el așa de moleșit. Când se gândea așa, avea un surâs, amar sau răutăcios, și își spunea în gând: „Și cu domnia trebue să se obișnuiască omul".

Răstimpul de vilegiatură, de concediu, ținea însă pentru Vasile Albu, numai până cădeau umbrele nopții. După ce se scula din somnul de după masă, căsca, tândălea prin casă, citea, se gândea la familie, își închipuia ce vor face în fiecare ceas. Liniștea îi țiuia în urechi, — locuia într'o casă singuratică dela periferia unui cartier, — uneori îi părea că în pereții casei s'au ascuns sute de grieri cari cântă uimitor de fin, — numai în urechile lui, — și simțea un fel de amețeală plăcută.

Dar după ce cădeau umbrele nopții, Vasile Albu lăsa roletele petecite, aprindea becul din prânzător, — singura cameră pe care o folosea de când a rămas singur, — și îl copleșa aceeași neînvinsă cufundare în „considerații filosofice," cum le numea el. Patima asta o avea de mult, de vr'o zece ani, de când a trecut, din pricina Anișoarei, copilul cel mai mic, printr'o suferință cumplită. Dar în larma familiei „considerațiile lui filosofice" se destrămau înainte de-a se putea închega. Acum, în liniște desăvârșită, lui Vasile Albu îi părea că face progrese uimitoare. Se mira tot mai mult cum, din capul lui, pot eși astfel de gânduri, de lumini neîntrezărite până acum. Aceste „considerații filosofice" le și dorea, se și temea de ele. Și avea conștiința limpede că toate izvorăsc din marea lui suferință trecută.

„Sunt ceasurile mele de metafizică", își zicea el, c'un zâmbet pierdut, gândindu-se la disciplina filosofică pe care o învățase odată, fără să priceapă din ea nici cât un bob de grâu.

* * *

In după amiaza aceea de August, înserarea veni mai în grabă decât de obiceiu. Când se apropie de geam să lase roletele, Vasile văzu că întunerecul nu e prăsila nopții ci s'a coborît din norii grei, amenințători, cari se zvârcoleau ca niște monștri în văzduh. Abea lăsă roletele, și fulgerele albastre le pătrunseră luminând odaia.

— Ei, în sfârșit ne vom răcori, își zise Vasile Albu, aprinzând becul din mijlocul tavanului. „Și gândurile ni se vor limpezii", adause îndată, oprindu-se asupra greutății unei probleme pe care n'o putea dezlega.

Dar abea se cufundă în cercetarea din nou a problemei, când se auzi un ciocănit familiar și insistent în ușe. Fără să mai aștepte răspunsul, în odae intră cu pasul hotărît, larg și elegant, un om înalt, cu ținuta arcuită, cu gâtul întins înainte, cu fața adulmecătoare, — părea că nasu-i ascuțit pipăe și miroase în aceeași vreme. Obrajii îi erau încadrați într'o barbă roșcată, zbârlită și creață; chelia de pe frunte-i mergea până'n creștetul capului, ochii-i verzi scânteiau liniștiți, fără să clipească, părând că lumina lor pornește dintr'un jăratic care n'are grije că va putea fi stins.

Văzându-l, Vasile Albu își duse mâna la frunte, își apăsă ochii, i se păru că e prada unei halucinații. Nici odată nu văzuse un om care să samene atât de mult cu el însuși, așa cum fusese până mai înainte cu trei-patru ani, când, nu știa prin ce batjocură a sorții, începuse să prăsească o rotunzime uricioasă sub vestă, întocmai unui dovleac. Aceleași membre lungi și deșirate, aceeași statură arcuită, aceeași blestemată barbă roșie.

Dar străinul era lângă el. Ii puse mâna pe umăr.

— Bună seara, vere Vasile! Ce, ai adormit cetind? Iată am avut un ceas liber și am venit până la tine. Ii căuta mâna și i-o strânse cu putere în mâna lui nervoasă și lungă, ce prindea ca un clește rece.

Vasile tresări, se ridică de pe scaun, îl privi aiurit. Dacă mai înainte fusese halucinație, acum nu se mai putea îndoi: îl cunoștea grozav de bine pe omul acesta, și glasul strident, aspru, i-l cunoștea. Dar nu-și amintea de nume. Nu știa cine-i. Ii fu rușine să-l întrebe.

— „Bună seara și bine ai venit", zise el, poftindu-l pe-un scaun.

— In casă e bună seara, dar afară se apropie mânia lui Dumnezeu. Atmosfera e încărcată de electricitate. O să fie o furtună cumplită. Și, fără să-și dea seama, el avu o tresărire de înfiorare, de zburlire, ca unele vietăți în preajma descărcărilor electrice.

Vasile văzu tresărirea oaspelui, și prin spate îi trecu un fior.

I. Agârbiceanu

— Poate s'a adăpostit la mine de frica furtunii, poate nici nu-l cunosc, își zise el silindu-și să nu se uite la străin.

— Nu te-am văzut de mult și mi-a fost dor de tine, frate Vasile. După cum văd ești numai singur.

— Da, singur.

— Nevasta și copiii sunt în oraș?

— Nu. Sunt la țară.

— Fac vacanța! Dar tu?

— N'am putut rămânea cu ei!

Streinul, zâmbind ciudat, își frecă două degete lungi.

— Nu-s parale?

— Aș, din partea asta puteam rămânea. Unde mănâncă patru, pot mânca și cinci. Din potrivă, așa mă costă mai mult. Eu trebuie să prânzesc la birt.

— Pentru ce n'ai rămas cu ei?

— Nu mi s'a dat concediu anul acesta. Toate stăruințele mele au fost zadarnice. Mult de lucru!

Vasile Albu nu-l privea pe străin, și se mira cât de liniștit și familiar vorbea cu el. Negreșit, trebuia să-i fie un vechiu prieten, poate chiar o rudenie, vr'un văr mai depărtat, numai nu-și aducea aminte de el. Inaintea străinilor nu ni se deschide inima atât de repede, își zicea omul.

— Of! afurisiții ăștia de șefi! Numai ei vor să trăiască, să se bucure de bunătățile vieții! Ca și când le-ar duce cu ei și în mormânt, și ar griji de pe acum ca alții să meargă dincolo cu mâna goală. Nu înțeleg ei că bat apa în piuă.

— Ce fac? întrebă cu surprindere Vasile.

— Bat apa în piuă! Se străduesc și adună degeaba. Nimic nu vor duce cu ei dincolo de pragul cel greu. Cei mai mulți oameni nu înțeleg zădărnicia.

— Cum? Ce zădărnicie?

— Zădărnicia vieții, a bucuriilor ca și a întristărilor, a lucrurilor cari ne aruncă mereu la cei doi poli opuși ai vieții. Asta e! Numai în zadar s'a spus că omul e un animal cugetător. Vere Vasile, dă-mi un pahar cu apă!

— Nu vreai mai bucuros un pahar cu vin?

— Nu. Nu mai beau alcool. N'am nevoe să văd cai verzi pe pereți.

— Ce să vezi? întrebă Vasile tot mai neliniștit. In vorba străinului se cobora tot mai tare ca un suflu arzător.

— Să văd lumea și viața altfel decât așa cum e. Nici visul, nici fantasia, nici vedeniile deșteptate de alcool, nu o pot schimba. Vieața trebuie privită drept în față! Iată totul! Imi dai un pahar cu apă?

— Vai de mine, cum să nu-ți dau, răspunse repede Vasile părându-i că în vorbele din urmă ale străinului s'a coborît un val de mânie. Intâia oară de când, șezură la masă se uită la oaspele său: în ochii lui verzi nu era mânie, ei trimiteau nemișcați o strălucire liniștită.

Dar această aruncare de privire, îl tulbură adânc pe Vasile: văzu din nou nemaipomenita asemănare dintre străin și el cel de acum trei-patru ani. „Desigur o rudenie apropiată", își zise el cercând să se liniștească, „dar cum dracu se face de nu-mi vine în minte numele?" Și, cu toate că avea în casă, în dulap și apă și pahar, el porni să aducă apă din bucătărie. In coridor avea o oglindă și simțea o trebuință arzătoare să se privească, să facă o comparație între el și străin, fiind sigur că va descoperi mai puțină asemănare.

Dar în fața oglindei nu rămase decât o clipă: cât ce-și văzu fața palidă încadrată în barba acea roșcată, simți un fior prin spate.

N'avu curajul să cerceteze mai departe. Insă, în bucătărie, după ce bău un pahar de apă rece, se liniști. „Dacă suntem rudenii, e de'nțeles că semănăm. Adeseori veri de-a doilea, de-a treilea, seamănă mai mult ca doi frați buni. Dar cine dracu să fie? Chiar așa de ramolit să fiu încât să nu-mi amintesc nici de rudenii? Suferința aceea să mă fi tâmpit de tot? Aș! nu cred! Trebuie să-mi vină în minte."

El duse cu grije paharul plin.

Străinul îl bău dintr'o sorbitură.

— Bună apă! Dacă mi-ar zice cineva: Ei, frate Ilarie, pentru cât ai locui la marginea acestui cartier depărtat? I-aș răspunde: pentru apa lui minunată! Fără glumă, vere Vasile, nu știi pe-aici vr'o casă de închiriat? Străinul vorbi repede și acum îl privea pe Vasile cu strălucirea aceea liniștită, aproape fixă, a ochilor.

In sfârșit îi știa numele: Ilarie! Dar ori cât căuta în amintire între rudeniile și cunoscuții săi, nu-și putu aminti de așa nume.

— Acum nu sunt locuințe libere, răspunse el înfiorat din nou. „Dar la toamnă, poate s'or găsi".

Afară începu de-odată să se surpe cerul; un hurducat și-un uruit necurmat din tunete înăbușite, trăsnete ce curmă pe-o clipă durduiala, și răsună sec, ca și când ar despica într'o clipeală arbori uscați, gigantici, cari ajung din pământ până la cer, — apoi, în rare restimpuri de potolire, biciuirea furioasă de alice dese pe coperișul casei, pe trotuarul de afară.

Fulgerile se 'mpleteau mereu, plesneau, mureau și înviau în fiecare clipă, părând că din focul lor vânăt se răspândește mirosul de pucioasă ce pătrundea de-afară. Becul se stingea și se aprindea necurmat. Cei doi rămaseră tăcuți tot timpul cât ținu furtuna. Uneori stăteau în întuneric și numai fulgerile de-afară le arătau pe-o clipă obrajii albăstrii. Câteodată trăznetele se descărcau așa de aproape, încât cei doi bărbați tresăreau. Străinul își făcea cruce. El era cu mult mai neliniștit decât Vasile.

Dar furtunile de vară trec cum vin: pe aripi de vânt. In curând nici ploaia nu se mai auzi răpăind. Numai scocurile cântau încă.

— Dacă ne-ar fi atins un trăznet? întrebă străinul.

— Ferească Dumnezeu! răspunse cu groază Vasile, înțelegând muțenia de până acum a străinului.

— Că ne ferește, e altă întrebare. Dar să poate să nu ne ferească! Suntem noi de-un preț așa de mare, încât Dumnezeu să aranjeze anume pentru paza noastră, puterile și legile firii? Pe câți nu-i trăznește? Sau n'ai auzit niciodată de cuvântul fatalitate?

Vasile încuviință.

— Un trăznet poate veni și din senin, nu numai pe o vreme ca asta. Tot așa cum, în mijlocul fericirii, poate veni nenorocirea, tot așa cum un om sănătos tun poate muri într'o clipă. Dar acest fel de fatalități cari ieau viața dintr'o sorbitură, sunt floare la ureche. Sunt fatalități cu mult mai tragice decât acele ce ne aduc pe stăpâna vieții. O boală din senin, când nici tu, nici ai tăi nu se așteaptă, — asta e fatalitate!

Vasile simți c'un fel de spaimă că străinul intră în gândurile lui, în materialul orelor lui de „metafizică". Ori, poate, își zicea el, liniștindu-se, toți oamenii gândesc la fel?

— Fatalitatea! Iată ce ne poate ajunge vere Vasile! zise străinul ridicându-se. Dar acum mă vei ierta. E târziu și trebuie să mă duc. Am și eu un ceas liber. Dar, am să mai viu. O să vorbim despre multe lucruri. Nu ne-am văzut de mult, și câte nu ne stau pe suflet. Nu-i așa?

Ii strânse mâna cu putere, îl privi cu strălucirile verzi ale ochilor, îi dădu bună seara și ieși.

In noaptea aceea „vilegiaturistul" nostru își strică tot programul: nu putu adormi decât în zori.

I. AGARBICEANU

Regii și cifra II

S'ar părea că cifra II n'a purtat noroc suveranilor care au purtat-o.

In timpurile noastre, Neculai al II-lea și Abdul-Hamid II-lea au murit în captivitate, Wilhelm al II-lea și-a pierdut împărăția și Manoël al II-lea de Portugalia regatul. Și dacă ne uităm în urmă în istorie, această coincidență este surprinzătoare. Alexandru al II-lea al Rusiei a fost omorît de bomba unui nihiliste. Ludovic al II-lea al Bavariei s'a înnecat în condițiuni misterioase, Carol al II-lea al Franței fu gâtuit, Iacob al II-lea al Scoției, ucis pe câmpul de luptă, Napoleon al II-lea muri în exil, fără să fi domnit, Edward al II-lea și Richard al II-lea, regi ai Angliei, fură asasinați în închisoare, Harold al II-lea, regele Saxon, căzu la Hastings, Henric al II-lea muri de urmările unei nenorocite împunsături de lancie, Iacob al II-lea detronat de Wilhelm de Nassau, își sfârși viața la castelul din St. Germain. Cristian al II-lea regele Danemarcei muri în captivitate. Dagobert al II-lea, Childeric al doilea, Justinian al II-lea, Othman al II-lea fură asasinați, Nabuchodonosor al II-lea fu transformat în animal, după cum povestește Biblia.

Curiozități

Polițiști pe rotițe

Direcția poliției din Berlin studiază actualmente proectul prin care sergenții vor fi prevăzuți cu patine pe rotițe în scop de deplasări repezi prin străzile perfect asfaltate.

Profeție

O prezicere celebră fu cauza morții ducelui de Clarence. Regele Angliei, Edward al IV-lea, avea doi frați, unul numit George, celalt Richard, duce de Glovcester. Regele avu curiozitatea să cerceteze profețiile lui Merlin, pentru a ști ce se va întâmpla cu posteritatea sa. După interpretările acestor profeții, se găsi că acela dintre frați al cărui nume începe cu G, va lua coroana din mânile copiilor regelui. Eduard avea doi fii și două fiice. Numele de botez al ducelui de Clarence începând cu G, regele crezu că de el vorbește profeția, îl luă fără judecată și îl înecă într'un butoi de vin de Matorisi, bucurându-se că astfel îndepărtat primejdia. Uită cu totul că fratele său purta titlul de duce de Glovcester și că el urma să îndeplinească profeția.

Negrul e totdeauna distins

La New-York se zice că sunt trei sute de multimilionari negri care duc, fără voia lor o viață foarte retrasă. Frequentația restaurantelor și a localurilor de petrecere obișnuite le este interzisă de cei de rasă albă. De aceea își oferă unii altora recepțiuni și petreceri fastuoase.

Ei sunt slujiți de emigranții de rasă albă, sosiți de curând din Europa, care nu s'au molipsit încă de prejudecata în contra oamenilor de culoare. Negrii refuză să servească alți oameni de rasă neagră.

Copiii acestor cresuși de culoare, sunt trimiși într'un liceu special, și pe urmă la Universitatea din Howard, care admite numai studenți negri.

Locul de întâlnire a negrilor *chic* la New-York e în strada 53-a, între al 6-lea și al 9-lea bulevard. Aci sunt cluburile lor politice și sportive frequentate numai de ei.

Origina potcoavei purtătoare de noroc

De unde ne vine curioasa credință că potcoava aduce noroc?

Unii autori o leagă de-un antic cult druidic.

Potcoava, într'adevăr, amintește forma de hemiciclu interior al cromlechurilor-arene religioase, din care cea mai celebră este cea din Stonehenge, situată la nordul orașului Salisbury (Anglia).

Superstiția în chestie ar fi originară din regiunea unde își practicau cultul strămoșii noștri. Hemiciclul interior al cromlechurilor era un loc sfânt. De acolo ideia unei influențe binefăcătoare care se leagă de potcoavă, ale cărei brațe, se deschid în spre tine ca și aripile acelui hemiciclu binecuvântat — preoților druidici.

Cine s'ar fi gândit la aceasta dacă învățați ai Celticismului n'ar fi iscodit-o din imaginația lor?

Cum se scriu limbile

Nu toate limbile se scriu de la stânga la dreapta cum se scriu limbile europene.

Limba arabă se scrie dela dreapta la stânga precum și cea ebraică, siriană, caldeeană, persană, turcă și tătară. Chinejii și Japonezii scriu de sus în jos, primii dela dreapta la stânga și cei din urmă dela stânga la dreapta; mexicanii scriu de jos în sus. Dar cea mai mare curiozitate o prezintă inscripțiile vechi elenice. Cele mai vechi sunt scrise după modul boustrophedon numit așa fiindcă prezintă o analogie cu brazdele trase de plugul cu boi, o linie de la dreapta la stânga, următoarea dela stânga la dreapta și așa mai departe.

Mumia Mareșalului

Mareșalul Augereau, foarte viteaz, dar puțin versat în istoria antichității auzi că unul din aghiotanții săi pleacă în Egipt.

— Mergi la Cairo? Frumoasă țară. Imi faci un serviciu? Adă-mi o mumie, căci mereu aud vorbindu-se de ele, dar n'am văzut niciodată vreuna și par cam chinez.

— Contați pe mine, domnule mareșal. După câteva luni, ofițerul se întoarse la Paris și se prezintă lui Augereau.

— Mi-ai adus mumia?

— Sosește.

Se aduse un sarcofag, se scoase prima învelitoare, pe urmă a doua și mumia apăru înfășurată în bandelete.

Mareșalul o examină din ce în ce mai aproape, o pipăi și exclamă desamăgit:

— Dar e moartă!

„Vedetta" africană la Paris

După ce Algeria s'a supus Franței, două din dinastiile cabile: Idinaren și Izabașen, au fost așezate în Paris, unde primesc de vre-o patruzeci de ani câte o „listă civilă" de la stat. Dar amândouă familiile au păstrat vechea lor dușmănie și cred că trebue, ca o datorie sacră în fața strămoșilor, să rămână un fel de Montecchi și Capuletti. Din trecut le-au rămas drept moștenire răzbunările sângeroase mutuale a căror origină se pierde în Algeria vremurilor medievale. Astfel, bărbații acestor două familii, când ajung adulți, caută să se extermine prin cele mai simple asasinate. In 1923, Said Izabeșen, ajuns major, omorâse pe Said Idinaren, abia ajuns major și el. Acuzat de omor, Izabesen a fost achitat. De atunci, familia Idinaren caută ocazie bună să se răzbune. La 12 Aprilie 1925 ocazia s'a prezentat, și Said Izabesen a fost asasinat de Idinareni. De aci — un proces, în care s'a descoperit, că ambele familii, deși trăesc în Paris de câteva zeci de ani, nu știu franțuzește, iar băeții lor mai mari sunt sistematic crescuți în scop de răzbunare...

A APĂRUT

SUB FLAMURA ROȘIE

ROMAN DE DEM. THEODORESCU

(AUTORUL ROMANULUI IN CETATEA IDEALULUI)

EDITURA ADEVERUL — EXEMPLARUL LEI 100

Duşmanul cifrelor

Astăzi, — când marile intreprinderi industriale *Oţelul Românesc* nu mai sunt decât o amintire în anuarul Ministerului de Industrie şi Comerţ; când directorul intreprinderilor lichidate — bunul meu prieten Vladimir — pribegeşte prin străinătate cu hotărârea fermă de a nu se mai intoarce niciodată în ţară, — îmi este îngăduit cred, să povestesc ciudata întâmplare a cărei taină eu singur o posed.

Mă voi sluji, în această istorisire de toate amintirile mele, de convorbirile pe care le-am avut cu Vladimir, de scrisorile lui; — într'un cuvânt voiu face operă de istoriograf conştiincios. Numai aşa nădăjduesc să pot lămuri un fapt, care pare în adevăr enigmatic...

* * *

Vladimir mi-a fost coleg de şcoală. L-am iubit. L-am iubit, pentrucă l-am înţeles. Şi l-am înţeles, cu toate însuşirile lui şi cu toate scăderile pe care le vădea în anume clipe... Trebue să vă spun dela inceput că n'avea nici o calitate, pentru conducerea prozaică a unor intreprinderi industriale. Niciodată nu i-au plăcut cifrele. I-au plăcut însă banii. Şi, — pentrucă nu poţi avea bani, fără să te împrieteneşti cu cifrele, — Vladimir a început să facă negustorie cu sentimentul de desgust al omului, care — deşi nu poate suporta marea — e nevoit să se urce totuşi pe vapor, ca să străbată oceanul... Vladimir era bun şi, — ca toţi oamenii buni, — nestatornic, inegal. Aţi remarcat, de sigur, că nu poţi fi consecvent decât în răutate. Un om rău e rău totdeauna. Un om bun e, câteodată, rău. Dar tocmai pentrucă e numai câteodată rău, nu i-se iartă clipele de răutate — oricât de rare ar fi ele — niciodată. Tot astfel, sunt oameni care umblă jerpeliţi in fiecare zi şi nimeni nu se scandalizează. Când însă lumea s'a deprins să te vadă elegant, e de ajuns să apari o singură zi îmbrăcat sărăcăcios ca să nu mai contenească comentariile perfide... Deaceea, Vladimir a fost socotit un om rău: această apreciere era răsplata, pe care ingratitudinea publică o aducea numeroaselor clipe de bunătate, de nemărginită bunătate, ale amicului meu.

Vladimir iubia deci, banii. Drept vorbind, n'am putut niciodată stabili cu precizie dece îi iubia, fiindcă îi cheltuia cu aceeaşi uşurinţă cu care ştia să-i câştige. Cred însă că nu mă înşel, afirmând că iubia banii pentrucă avea nevoe de artă, lux, femei şi cai de curse. Dar precum ştiţi dela cinematograf, toate acestea nu se pot avea decât cu bani... Cu vremea, Vladimir s'a schimbat. S'a schimbat, fireşte, în rău, urmând legea evoluţiei universale: cu cât trăim mai mult, cu atât devenim mai răi. Acesta este singurul efect vizibil al Timpului...

Ades, bunul meu prieten îmi spunea:

— Am clipe când îmi dau seama cât de rău sunt, cât de necinstit şi de hrăpareţ m'am făcut. In primii ani, îndată după ce am luat conducerea soc. *Oţelul Românesc*, lucram — cum să-ţi spun?... — lucram „idealist": beneficiile erau însă foarte reduse. Acum, lucrez... lucrez ca toată lumea, ca toţi bancherii, ca toţi industriaşii, ca toţi negustorii: beneficiile au crescut fantastic. In fiecare an, la adunarea generală a acţionarilor, când cei care mi-au încredinţat averea lor îmi aduc laude pentru dividendele pe care le dau, îmi dau seama de acest fapt cu adevărat scandalos: mi-se aduc laude pentru faptele mele urâte...

Şi Vladimir zâmbia cinic. — Aceste „crize de conştiinţă" au devenit tot mai dese. Starea sufletească a lui Vladimir a început să mă neliniştească şi, după câteva cercetări, am descoperit cauza acestei prefaceri...

* * *

Intr'o zi, Vladimir a intrat în biurou mai vesel decât de obiceiu: una din cele mai frumoase dactilografe ale *Oţelului Românesc* îl întâlnise pe culoar, îl salutase cu un zâmbet ciudat şi îi aruncase o privire stranie. Indată, a chemat pe secretarul lui particular:

— Fişa dactilografei 17 dela biuroul IX...

Peste o clipă, tânărul secretar a pus pe masa directorului general un petec de hârtie, pe care se putea citi:

„Dactilografa 17 — biuroul IX: mediocră ca funcţionară. Purtări bune. N'are nici un amant, practicantul 23 dela biuroul V se va căsători în curând cu ea. Sunt logodiţi dela 19 Ian. 19... Vârsta: 23 de ani. Părinţii: mici meseriaşi. Copii: n'are."

Vladimir sună:

— Să vie practicantul 23 dela biuroul V...

După cinci minute, s'auziră câteva ciocănituri sfioase în uşă şi se ivi în prag un tânăr funcţionar. Vladimir, tresări, îşi înţepeni monoclul în ochiul atins de miopie, privi atent pe noul sosit şi îşi încleştă mâinile pe braţele fotoliului directorial, ca să nu sară în picioare împins parcă de un resort puternic:

— A... d-ta eşti 23, biuroul V?

— Da, d-le director general...

De data asta, Vladimir nu se mai putu stăpâni: sări în picioare şi se opri în faţa ferestrei. Funcţionarul, speriat de gestul brusc al „patronului", se răzimă de uşe.

— Apropie-te!

— Da, d-le director general...

— Stai jos!

— Mulţumesc, d-le director general...

Dar abia se aşezase pe scaun şi Vladimir îi porunci din nou, de astădată mai răstit:

— Acu [illegible] poţi pleca... Mâine o să am de lucru cu d-ta...

— Prea [illegible]ne, d-le director general...

23, biurou[illegible] V ieşi.

Vladimir îl urmări cu privirea. Apoi, trecu în sala de aşteptare. Aci, era o oglindă imensă. Vladimir se privi îndelung, — din faţă, din profil şi din *demiprofil*... Se întoarse în biurou şi sună: secretarul particular al directorului se ivi în uşă:

— Fişa şi fotografia lui 23, biuroul V... Repede, te rog...

Secretarul zăbovi. Vladimir sună din nou:

— Ţi-am spus să ai toate cazierele aranjate în ordine numerică. Dece nu găseşti imediat, dosarul pe care ţi-l cer?

— Indată, d-le director general...

— Un sfert de oră de aşteptare nu înseamnă îndată...

In sfârşit, „dosarul 23, biuroul V" fu găsit. Vladimir privi câteva minute fotografia funcţionarului. Apoi, scoase dintr'un sertar o fotografie a lui şi o puse lângă cealaltă. Le privi pe amândouă, rând pe rând. Le compară. Le acoperi cu o coală de hârtie albă şi se învârti agitat prin biurou. Ridică hârtia depe cele două fotografii şi le privi iarăşi, îndelung... Târziu, murmură cu glasul gâtuit de emoţie:

— Ciudat, ciudat... foarte ciudat!

Se sculă, se îmbrăcă şi ieşi.

— Vă mai întoarceţi, d-le director general? — întrebă tânărul secretar.

— Astăseară, nu.

— Dacă este ceva urgent?

— Nu sunt acasă pentru nimeni şi pentru nimic...

* * *

In seara aceea, Vladimir rătăci pe străzi dosnice şi liniştite. Umbla cu capul în piept, cu mâinile în buzunar, cu paşi apăsaţi. Când şi când se oprea, stătea locului câteva minute şi pornia mai departe...

Se gândia la zădărnicia lucrurilor omeneşti. Gândia, de sigur, banal — cum gândesc toţi oamenii nenorociţi. Dar fiecare gând îl înfiora, ca o veste rea. Işi împărţise biuroul pe numere. Ca să nu piardă vreme, nu mai spunea „comptabilitatea", ci „b. V" — ceeace însemna: „biuroul V". Pentru acelaş motiv, pe funcţionari nu-i mai chema pe nume: îi numerotase, ca pe deţinuţi... Vroia să le nimicească personalitatea, să-i identifice cu intreprinderea la care serviau. Infrânsese toate piedicele şi găsise cele mai ingenioase mijloace ca să şi-i apropie *ca să-i anexeze*. An cu an, se trudise să realizeze acest ideal: omul devenise o simplă piesă mecanică într'un vast angrenaj.

Şi acum? Acum, l-a realizat. Practicantul 23, b. V nu mai e om. E o maşină. S'a identificat până într'atât cu intreprinderea, încât *a luat chipul şi asemănarea directorului general:* 23, b. V seamănă cu Vladimir, vorbeşte ca Vladimir, se mişcă şi umblă la fel ca Vladimir. De-aceea, Vladimir l-a privit cu spaimă adineauri: i-se părea că îşi vede propria lui caricatură. Fireşte, un Vladimir mai tânăr — dar mai jerpelit, mai stângaci: un Vladimir ridicol.

De sigur, în biurouri toţi funcţionarii seamănă cu 23, b. V; adică, toţi seamănă cu Vladimir. Toţi au fost supuşi aceluiaş proces de descompunere a personalităţii lor. *Toţi au împrumutat personalitatea lui Vladimir.*

Şi Vladimir rânji, când se gândi că în toate biurourile mişună diverşi Vladimiri, vag diferenţiaţi între ei! Iată opera lui: el însuşi s'a multiplicat, s'a descompus în golul personalităţii subalternilor lui. El însuşi mai există? Sau, ca să existe, trebue *să se re-creeze,* să se adune, fărâmă cu fărâmă, din diversele biurouri, în care s'a risipit sub diverse numere?

...A furat sufletele funcţionarilor lui şi a pus, în trupurile lor, propriul său suflet. A crezut că-i învinge, că-i nimiceşte. Dar abia acum îşi dă seama, că s'a nimicit pe sine însuşi, că el însuşi nu este decât un prizonier în trupurile, pe care le-a jefuit de suflete. Da, da — în trupurile acestea pe care el le-a devastat de ce era mai bun, acum rătăceşte el însuşi ca o stafie: dar cine e mai chinuit oare? stăpânul casei vrăjite sau stafia, care vrăjeşte casa?

De ani şi ani de zile, el — el, Vladimir, *adevăratul* Vladimir — mai trăeşte? Nu... de sigur că nu... Abia acum îşi dă seama, că el — el, cel veritabil — a murit. A murit cu visurile lui din tinereţe, cu idealurile lui mari, cu proectele lui generoase. Din toate acestea, 'din fiinţa lui iniţială n'a mai rămas nimic. Abia acum simte că n'a mai rămas nimic...

Dar unde este această fiinţă? Unde?

In subalternii lui. In robii lui. In cei pe care, zi cu zi, i-a dispreţuit şi i-a utilizat ca pe nişte simple unelte. Ei se răzbună abia azi, când îi spun: — „Dacă tu ne-ai furat personalitatea noastră, noi ţi-am luat personalitatea ta... Trupurile noastre, din care tu ai smuls sufletele, nu puteau rămâne goale, pustii. Sufletul tău s'a fărămiţat şi a umplut golul, care rămăsese pe urma jafului tău".

Vladimir rânji iarăşi, gândind la toate acestea.

Da, da... Când a introdus sistemul numerotării funcţionarilor, — ca să nu se pară că-i umileşte, le-a explicat: — „Eu singur renunţ la numele meu şi nu sunt aici decât No. 1". — No. 1, adică o unitate. O simplă unitate. Ce e mai firesc, decât ca această unitate să existe, să trăiască în toate celelalte numere? In practicantul „23 b V", el — Vladimir... adică No. 1, — trăeşte multiplicat de 23 de ori!...

Gândul acesta i-se păru deosebit de înveselitor:

— Eu însumi sunt comptabil şi practicant, uşier şi şef de serviciu, casier şi măturător. Trăesc 542 de existenţe diferite, fiindcă am 542 de funcţionari în care mi-am fragmentat propria mea personalitate. Sunt părinte de familie şi dactilografă care vrea să se mărite. Sunt practicant, care umblă să se însoare şi şofeur cu amantă la mahala... Când casierul fură, eu singur mă fur pe mine însumi, de vreme ce un fragment din mine trăeşte în casierul meu. Când bag în puşcărie pe un funcţionar, care a comis un abuz de încredere, eu singur mă întemniţez pe mine însumi. Şi ades mi-se întâmplă să n'am nici cinci parale în buzunar: atunci, iau un avans de o sută de lei, sub pseudonimul cutărui copist. Sunt milionar şi om sărac, sunt puşcăriaş şi acuzator, sunt hoţ şi victimă. Sunt toate acestea *în acelaş* timp.

In clipa aceea, Vladimir îşi păru sie însuşi o fiinţă imensă, multiplă, monstruoasă şi paradoxală. O creaţie stranie a veacului de viteză şi de beneficii. O închipuire tragică a unui nebun.

— Dar *cine e nebunul* care a creiat această fiinţă bizară? — Şi Vladimir se opri în loc, spăimântat de răspunsul pe care singur şi-l dădea:

— Eu...

In clipa aceea, nu mai văzu în faţa lui nici trotuarul, nici uliţa: o prăpastie se căscase — imensă — la picioarele lui.

Vladimir se răzimă de un gard:

— Eu. Eu, pentrucă eu am creiat cele 542 de numere sub care trăeşte No. 1, eu! Eu am furat cele 542 de personalităţi şi eu mi-am fragmentat sufletul în 542 de parcele, pe care le-am aşezat în trupurile funcţionarilor mei... Eu sunt nebunul!

...Şi izbucni într'un râs gol, care răsună înfiorător pe uliţa pustie. Un câine lătră speriat la o răspântie. Un vardist flueră prelung..

* * *

A doua zi de dimineaţă, Vladimir sosi la biurou mai de vreme decât de obiceiu. Era obosit: umblase toată noaptea, pe străzi. Chemă pe subdirector:

— Astăzi vreau să inspectez biurourile...

Funcţionarul se uită lung la „patronul" său: era tras la faţă, neras, şi plin de noroiu — aşa cum nu-l văzuse niciodată.

Vladimir urmă liniştit:

— N'am mai inspectat biurourile de... de...

— De opt ani, d-le director general.

— Exact! In tot acest timp, am trăit numai cu dv. cu funcţionarii superiori. Vreau să iau contact cu întregul personal. Dă ordin: fiecare funcţionar să fie la biuroul lui.

— Foarte bine, d-le director general!...

Peste o oră, Vladimir porni — însoţit de subdirector — prin biurouri. Intâlnia funcţionari bătrâni, pe care-i cunoştea. Ii privia atent. Ii cerceta scrutător. Apoi, fără să zică un cuvânt, dădea din cap, ca şi când ar fi vrut să spună:

— Da, da... aşa e! Tot cum am spus eu..

Şi trecea mai departe. Găsia funcţionari noui, pe care-i vedea pentru prima dată. Ii cerceta la fel, cu aceleaşi priviri aspre şi trecea în alt biurou.

După ce sfârşi inspecţia, se întoarse în biuroul său. Subdirectorul îndrăzni să întrebe:

— Ce părere aveţi, d-le director general?

Vladimir murmură resemnat, cu privirile pierdute în gol, ca şi când nu şi-ar fi dat seama de ceeace spune:

— Părerea mea e că toţi funcţionarii seamănă cu mine...

Subdirectorul zâmbi linguşitor:

— Acesta este cel mai mare elogiu, ce le puteţi aduce, d-le director general! Dv. care aţi făcut...

Vladimir tresări, speriat parcă de ceeace spusese:

— Bine, bine... Iţi mulţumesc. Dacă vrei să mă laşi o clipă singur...

Subdirectorul ieşi, mirat.

Vladimir măsură de câteva ori biuroul, în lung şi'n lat. Apoi se opri la fereastră. Privia în uliţă, forfoteala trăsurilor şi automobilelor — şi nu vedea totuşi nimic. Dădea din cap, trist şi murmura printre buze:

— Da, da... Toţi seamănă cu mine. Toţi au ceva din mine.

Apoi, săltă din umeri, hotărât:

— Şi totuşi vreau să trăesc! Vreau să trăesc o singură existenţă *a mea*. Vreau să mă regăsesc în cele 542 de fiinţe, în care m'am risipit...

Sună şi-i porunci secretarului particular:

— Convoci consiliul de administraţie pentru după amiază, la ora 4. La ordinea de zi: demisia directorului general...

Tânărul secretar căscă ochii, speriat, şi vru să întrebe ceva. Vladimir îl opri cu un gest autoritar:

— Aşa cum ţi-am spus!

Işi luă pălăria — şi ieşi...

* * *

Ce-a urmat, se ştie: soc. *Oţelul Românesc* s'a lichidat iar Vladimr a plecat în străinătate. Am aflat că, la Paris, a creiat, cu o parte din averea lui, un institut original, numit: *Şcoala personalităţii* şi în care zeci de elevi sunt instruiţi după o metodă pedagogică prescrisă chiar de fondatorul şcolii. A publicat, în englezeşte, un studiu, în care cere suprimarea sistemului de numerotare a puşcăriaşilor pe temeiul dreptului pe care-l are orice om de a-şi purta numele lui adevărat. Iar la ultima sesiune a Societăţii Naţiunilor, a trimis subsecţiunii culturale un documentat memoriu, în care explică necesitatea de-a desfiinţa, în licee şi în şcoli, numărul matricul al elevilor.

Am auzit pe unii spunând că Vladimir e nebun. Alţii, mai indulgenţi, pretind că e numai maniac. Eu însă îl cred deplin sănătos.

TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

Tolstoi şi Justiţia

— Un interview şi o parabolă —

In gazeta „*Vosrojelenie*" ce apare la Paris juristul rus *O. S. Trachterev* descrie cum a cunoscut pe contele Tolstoi, căruia i-a solicitat părerea asupra justiţiei.

Era prin anul 1900, după apariţia romanului „Invierea", în staţia Tula, cu câteva minute înainte de plecarea trenului. Intr'un compartiment, retras de ceilalţi pasageri, se afla marele neo-evanghelist căruia Trachterew îi bătu la uşă.

Tolstoi, deschise şi-l întrebă:

— Ce doreşti d-ta?

— Vreau să profit de acest fericit prilej de a vedea şi vorbi cu marele Tolstoi, spre a păstra o scumpă amintire.

— Ce vârstă ai?

— Douăzeci şi trei.

— Şi ce profesie?

— Mi-am luat de curând licenţa în drept şi sunt magistrat.

Tolstoi fixă pe tânărul judecător şi zise apoi într'un ton cam glacial:

— Ai citit pe *Rabelais?*

— Nu!

— „Atuncea ascultă două cazuri caracteristice, apropos de justiţie: Un cerşetor cutreiera străzile Parisului, rupt de foame. Deodată el se opreşte în faţa unei măcelării, scoate din buzunar un codru de pâine şi începe să mănânce, mirosind carnea ce atârna în dreptul gheretei.

Măcelarul crezând că cerşetorul mănâncă din butul de carne, se repezi în stradă şi făcând apel la forţa publică, se dresă proces-verbal de dare în judecată.

La termenul sorocit judecătorul îl condamnă pe cerşetor la plata costului echivalent cu o bucată de carne...".

Tolstoi privi din nou pe tânărul magistrat şi zise apoi:

— Un alt caz. In apropierea unei mări păştea o turmă de oi. Trece un om şi aruncă o oaie în mare. In urmă toate oile se năpustesc în mare şi se îneacă.

Omul fu adus la judecată. In instanţă apărătorul susţine că clientul său este răspunzător numai pentru prima oaie pe când acuzarea pretinde contrariul, cerând desdăunarea pentru întreaga turmă. Pentru a ieşi din această dilemă judecătorul propuse să se arunce zarul şi aceea dintre părţi care va câştiga, aceea să aibă dreptatea.

Şi Tolstoi trase de pe urma acestor parabole următoarea concluzie:

— Oare nu se petrece acelaş lucru şi la noi în Rusia? Zilele acestea s'a desbătut la Tula procesul unui paricid. Curtea din Moscova achitase pe criminal, dar Senatul suprem a casat sentinţa trimiţând procesul Curţii cu juri din Tula care a condamnat pe acuzat la douăzeci de ani muncă silnică...

Leo Nicolaevici îşi încruntă privirea şi, trecându-şi mâna prin barba-i de patriarh, conchise astfel:

— Ei, cum vine asta? Intr'unul şi acelaş proces justiţia se pronunţă în două feluri?!... Eu nu cred în dreptatea justiţiei voastre.... Dar în orice caz, tinere, îţi doresc tot succesul în cariera d-tale şi cată să fii un adevărat judecător.

C. S.

In Biblioteca „DIMINEAŢA" a apărut ediţia două din volumele **„Cum am ucis pe Rasputin"** de V. PURIŞCHEVICI şi **„Nebuna"** de OCTAV MIRBEAU

Taina trădării

Zeii au şi ei slăbiciunile lor. Intr'însele îşi caută oamenii scuza păcatelor...

Iehova făcându-l pe fiul lui după chipul şi asemănarea sa, nu i-a putut înzestra sufletul cu mai puţin omenesc decât pe ceilalţi copii ai lumii. Messia trimis în mijlocul lipsiţilor de dragoste, sufere de prea mult suflet. Iubeşte, dar se pierde cârtind împotriva voii Domnului...

Iar când mai târziu, şi-a înţeles deplin destinul, omul dintr'însul a şovăit în chip păgân: — Dacă Dumnezeu şi-a pus în el dumnezeirea, de ce să fie crucificat între tâlhari?..

Chemă discipolii şi le vesti că „vânzarea" s'a înfăptuit.

Iuda, furişat în apropiere, se mira de seninătatea aceluia pe care sărutul său avea să-l condamne în clipa următoare... Trădătorul are-un moment de tremurare a conştiinţei: el nu-şi pricepe crima. Buzunarul însă îşi sună sarcastic şi imperativ arginţii...

Evenimentele se precipită: slujitorul Caiafei îşi ia brutal în primire marfa cumpărată. Discipolii slabi, se împrăştie părăsindu-şi în clipa supremă Dumnezeul, de teama soldaţilor armaţi.

Şi pe când Messia era târît la palatul din Hanan, Iuda, plutind încă în negrul sufletului său, — ca să-şi găsiască rostul faptei, ca să se bucure deplin de dânsa *şi să-şi ridice preţul adevărat al vânzării*, porneşte spre casa Magdalenei..... Voia, profanând şi dragostea Lui — aşa-şi închipuia: omenească — să prindă curaj din trup de femeie: să-şi adoarmă remuşcarea...

Iuda şi Magdalena

Infăşurat în mantia furată, el se strecoară spre adăpostul modest al Mariei din Magdala.

In noapte, norii se războiesc pe firmamentul încruntat. Vântul se zvârcoleşte în adieri vrăşmaşe.

Cerul e văduv de stele.

Iar luna...

Zăbranic de vestală!... Ca într'un leagăn proaspăt de durere, obosită în ţarcul nelinişteI, Magdalena şi-a plâns ultimul plâns înaintea răstignirii sufletului ce parcă presimţia crucificarea celui drag şi sfânt...

Aici şi-a 'ncremenit păcatul înţelesul!

Iuda rătăceşte pe vasul câmpiei. El o vrea pe Magdalena; robit cărnii, el crede c'o iubeşte; a vândut ca s'o câştige. Văzuse în Crist o piedică. Prea 'i copleşise sufletul femeii! Prea numai de Dânsul vorbia! Pierzarea lui prin Iubire i-a venit...

Iuda nu-şi întrevede alt popas odihnitor al simţurilor răsvrătite decât în nouă prihană.

Magdalena veghia încă îngenunchiată în mijlocul odăii; împreunarea mâinilor lungi şi subţiri chema pe Iehova la mântuirea sufletului pocăit.

Iubirea — singura ei raţiune de a fi — iubirea care mistuia într'însa morala cea mai riguroasă, nu-i mai era iertat s'o dea nimănui. Inchisă toată în singurătatea fiinţei osândite, batjocorită, dragostea îi colcăia în inimă şi 'n trup.

Crist — întemniţat în soarta lui — îi trimite pe-aripa vântului duşman sărutul gândurilor...

S'a stins opaiţul. In prag, svâcnind dorinţa sub mantia înfăşurată 'n jurul trupului şi ridicată 'n sus pe faţă, Iuda — un Crist cu ochi străini, picat neauzit acolo — o ţintuieşte 'n loc uimită:

— Doamne, Tu?

Cu grabă vinovată şi mut de glas, o cheamă cu gestul lângă dânsul...

E nedumerită Maria, dar în caldul strânsorii pătimaşe ea nu simte trădarea...

In setea fierbinte apăsată pe buze, ea nu 'nţelege strivirea visurilor.

Aşteptatul îndelung îi întunecă privirea şi'n întunericul odăii, trupurile ce se căutau în aţâţare arzătoare, sapă culcuş de pierzare...

Noaptea clipei, mai neagră şi mai sinistră decât noaptea întunericului, năpădeşte şi distramă fără cruţare nervii; animalul înţepeneşte înţelegerea şi conştiinţa; femeia rămasă femeie în faţa „Dumnezeului" omeneşte ghemuit lângă dânsa, cunoaşte clipa orgoliului...

Sacrilegiul parodiază răstignirea..

H. BLAZIAN

Anecdotă

Prinţul Roland Bonaparte era un om brutal. Odată, fiind la Maxim, auzi o vorbă dela o masă vecină care nu-i plăcu. Se sculă dela masa lui şi, înfuriindu-se, trase o palmă celui cu remarca.

— Domnule — răspunse victima, frecându-şi obrazul. Nu-i de ajuns să pălmuieşti oamenii pentru ca să-i faci bonapartişti.

CVLTVRA NAȚIONALĂ

SOCIETATE ANONIMĂ DE EDITURĂ
SEDIUL CENTRAL
BUCUREŞTI, STRADA PARIS, 1

CAPITAL SOCIAL LEI 50.000.000
SEDIUL CENTRAL
BUCUREŞTI, STRADA PARIS, 1

TELEFON 57/62 ADRESA TELEGRAFICĂ: „CULTROM" TELEFON 57/62

I. CREANGĂ
AMINTIRI DIN COPILĂRIE
Singura ediție elegantă a vestitelor „Amintiri"
LEI 45

IONEL TEODOREANU
ULIȚA COPILĂRII
Volumul care a creiat faima literară a autorului
LEI 40

I. AL. BRĂTESCU-VOINEŞTI
RĂTĂCIRE
Ultimul volum de nuvele al marelui nostru nuvelist
LEI 50

THOMSON
FĂPTURI ALESE
TRAD. DE C. SANDU-ALDEA
Povestiri pentru copii
LEI 45

DELAVRANCEA
SULTĂNICA
Cele mai strălucite nuvele, în frunte cu „Sultănica", ale marelui nostru prozator
LEI 50

V. ALECSANDRI
PASTELURI
Singura ediție populară a vestitelor poezii ale „bardului dela Mirceşti"
LEI 18

TRAIAN BRATU
POLITICA NAȚIONALA FAȚA DE MINORITĂȚI
Indrumări pentru generația nouă
LEI 45

M. EMINESCU
POEZII
EDIȚIE INGRIJITĂ DE G. BOGDAN-DUICĂ
Singura ediție critică a operei lui Eminescu
LEI 60

DUILIU ZAMFIRESCU
VIAȚA LA ȚARA
Adevăratul roman al vieții româneşti
LEI 50

RADU D. ROSETTI
SPICUIRI
Un volum de bucăți alese din opera cunoscutului nostru scriitor
LEI 40

FR. STEVENS
DIN ÎMPĂRĂȚIA FURNICILOR
TRADUSĂ DE C. SANDU-ALDEA
O minunată istorisire a vieții furnicilor, scrisă pe înțelesul celor mici
LEI 45

T. G. MASARYK
IDEALURILE UMANITĂȚII
TRADUSĂ DE P. CAUDEL
Preşedintele republicei Cehoslovace explică toate doctrinele, dela Tradiționalism la Bolşevism, ca să învedereze superioritatea democrației
LEI 35

RABINDRANATH TAGORE
NAȚIONALISMUL
TRADUS DE AL. BUSUIOCEANU CU O PREFAȚĂ DE NICHIFOR CRAINIC
Conferințe asupra adevăratului naționalism, naționalismul luminat, senin, fecund
LEI 50

E. VANDERWELDE
SOCIALISMUL ŞI AGRICULTURA
TRADUSA DE ŞERBAN VOINEA
Marele teoretician socialist şi om de Stat al Belgiei explică atitudinea pe care trebuie s'o ia socialismul față de problema agrară.
LEI 40

HOMER
ODISEEA
TRADUCERE DE G. MURNU
Ediție de lux
LEI 300

ILARIE CHENDI
SCHIȚE DE CRITICĂ LITERARĂ
Cronici asupra celor mai de seamă scriitori români contimporani
LEI 80

V. CIOFLEC
LUCHIAN
Un studiu asupra vieții şi operei pictorului, cu numeroase ilustrații executate în excelente condiții tehnice
LEI 250

OSCAR WILDE
PRINȚUL FERICIT
TRADUSĂ DE IG. FLORU
Povestiri pentru copii, într'o ediție bogat ilustrată
LEI 55

V. CIOFLEC
GRIGORESCU
EDIȚIE DE LUX, CUPRINZÂND 131 PLANŞE, REDATE IN SUPERIOARE CONDIȚII TEHNICE ŞI UN STUDIU DE PĂTRUNZĂTOARE ANALIZĂ ASUPRA OPEREI MARELUI NOSTRU PICTOR, DATORIT PREȚUITULUI CRITIC DE ARTĂ, D-L. V. CIOFLEC
LEI 600,—

ROMAIN ROLLAND
COLAS BREUGNON
TRADUSĂ DE AL. HODOŞ
Nuvele din vieața țăranilor francezi, vesele şi sănătoase
LEI 65

G. OPRESCU
ARTA ȚĂRĂNEASCĂ LA ROMÂNI
Un studiu asupra artei populare, cusături, olărie, etc. însoțit de 60 de planşe, executate în splendide condiții tehnice
LEI 120

I. MINULESCU
ROŞU, GALBEN ŞI ALBASTRU
Apologia laşității, romanul «învârtiților» din timpul războiului, pe care autorul îi zugrăveşte cu o crudă ironie
LEI 100

H. SANIELEVICI
CERCETĂRI CRITICE ŞI FILOZOFICE
Studii de pătrunzătoare analiză literară
LEI 100

PAUL ZARIFOPOL
VEDENII
Nuvele fantastice, culese din opera lui H. de Régnier, Viliers de l'Isle Adam, Ewers, Wels, Strobl
LEI 75

SCUFIȚA ROŞIE
POVESTITĂ PE ÎNȚELESUL COPIILOR DE AL. LASCAROV-MOLDOVANU, ILUSTRAȚII ÎN CULORI, EXECUTATE ÎN ADMIRABILE CONDIȚII TEHNICE
LEI 200

I. SLAVICI
AMINTIRI
Eminescu, Creangă, Vlahuță, Coşbuc, Alexandri, Maiorescu, zugraviți de omul care i-a cunoscut şi i-a înțeles
LEI 50

MATEI CARAGIALE
REMEMBER
O povestire fantastică. Ediție de lux
LEI 120

M. IONESCU-LAMOTESCU
VECHEA ARTĂ ROMÂNEASCĂ
EDIȚIE DE LUX
LEI 400

V. PÂRVAN
MEMORIALE
Cartea de căpătâi a generației de după războiu
LEI 120

N. DAVIDESCU
ERNEST RENAN
Vieața şi opera marelui cugetător al Franței

CEZAR PETRESCU
DRUMUL CU PLOPI
Nuvele puternice, scrise de autorul cunoscutului volum, „Scrisorile unui Răzeş"
LEI 50

P. ISPIRESCU
BASMELE ROMANILOR
Cele mai frumoase din basmele culese de „Unchiaşul Sfătos"
LEI 45

G. POPESCU-TELEGA
CERVANTES
Vieața şi opera vestitului autor al lui „Don Quichote"
LEI 40

A. CORTEANU
SCHIȚE POLITICE ŞI ECONOMICE
Analiza celor mai de seamă probleme politice ale timpului nostru
LEI 35

C. NEGRUZZI
NUVELE
Cele mai frumoase nuvele ale marelui prozator, în frunte cu „Alexandru Lăpuşneanu"
LEI 18

GH. BRĂESCU
SCHIȚE VESELE
Fragmente de vieață, mai ales din vieața militară, redate cu humor de singurul mânuitor al glumii în literatura contimporană
LEI 45

Dr. S. ANTIPA
PARALIZIA ECONOMIEI NAȚIONALE
Critica situației de azi
LEI 12

C. RĂDULESCU-MOTRU
ȚĂRĂNISMUL
Lămuriri pentru o politică în adevăr țărănească
LEI 25

M. EMINESCU
POEZII LIRICE
Ediție populară
LEI 18

M. EMINESCU
POEZII FILOZOFICE
Ediție populară
LEI 18

I. A. BASSARABESCU
MOŞ STAN
Nuvele pentru copii
LEI 45

I. AGÂRBICEANU
DOUĂ IUBIRI
Cele mai noui nuvele ale distinsului povestitor ardelean
LEI 60

DE VÂNZARE LA TOATE LIBRĂRIILE DIN ȚARĂ SAU DIRECT LA EDITURĂ, STR. PARIS No. 1

CARȚI ȘI REVISTE

EM. GÂRLEANU: „O LACRIMĂ PE-O GEANĂ"
— Nuvele și schițe postume. — A doua ediție —

Emil Gârleanu a intrat în literatură cu un volum de schițe, *„Bătrânii"*, — evocarea sentimentală a unui trecut în care domina nota patriarhală; și-a câștigat însă un loc numai cu nuvela realitsă din volumul *„Nucul lui Odobac"*. Scriitorul este aci obiectiv, — deși tot prin frumusețe și duioșie sufletească sunt realizate cele mai multe din nuvele, —și cu seninătate clasică. *„Hambarul"*, cu caracterizarea, prin umor, a sufletului eroului ce luptă cu pornirea satului și iubirea unei vădane, *„Punga"*, cu ecoul sentimentului nimicniciei oamenilor mici și proști, și poate chiar „Nucul lui Odobac", sunt operele prin care Gârleanu și-a manifestat nota lui originală. De aci și până la schițele simbolice din volumașul intitulat: *„Din lumea celor care nu cuvântă"* scrisul lui Gârleanu s'a nuanțat în direcția volumașului din urmă. A căutat poesia în motive mărunte, în ființe necuvântătoare, în impresii sau simple atitudini sentimentale.

Apărut astăzi în a doua ediție, volumul *„O lacrimă pe-o geană"*, deși poartă mențiunea „nuvele și schițe postume" înseamnă tocmai trecerea dela schița realistă sau sentimentală (sunt unele bucăți asemănătoare, prin realizare, dar nu prim motiv, cu acele din „Bătrânii") la schița și, uneori la poema în proză simbolică. Autorul a pornit de la schița de acțiune „Tanti Amalia" și-a ajuns prin nuanțarea sentimentului la „O lacrimă pe-o geană". Procedeul poetic s'a fixat definitiv. Un exemplu:

„Și în mijlocul unei păduri, găsiră (Dumnezeu și cu sfântul Petru) iarăși o colibă. Era frumos, soare, și florile își împrăștiau mirezmele. Petre privi pe fereastră. „Stăpâne, înăuntru plânge o femee!" Bătură în ușă, și ușa se deschise, și femeea răsări în prag. Pe obrajii ei supți de suferință, o lacrimă rămăsese prinsă; în celălalt ochiu altă lacrimă răsărea. — „Femee, îi zise Petru, ai plâns, și două lacrimi îți umezesc încă ochii. Am venit să ți-le luăm și, cu ele, și plânsul. Dă-mi-le!' — „Am plâns, răspunse femeea, căci mi-au murit toți, și-s singură acum pe lume. — „Tocmai, adaose Petre, ce să-ți dăm în schimbul lacrămilor tale?" — „Să-mi dați altele, răspunse femeea". — „Fie!" încuviință Dumnezeu, și femeea isbucni în plâns"...

Cele mai multe bucăți ale volumului sunt. prin dibuirea vădită a procedeului de simbolizare,-hibride, fără reflexul vieții și cu ideologie redusă. Unitatea de concepție este realizată numai fragmentar în schițele în care sentimentalismul stă în echilibru cu plasticizarea impresiilor.

G. B.

Poeții de azi și amorul

Poesia franceză contimporană își caută motivele de inspirație, nu în abstracțiuni sau descrierea lirică a naturii, ci în ceeace nimeni n'a îndrăsnit să o facă până astăzi, în lucrurile atât de aproape de poet, poate tocmai din cauza aceasta socotite ca material pe care talentul poetului nu-l poate însufleți. Iată-l pe Armand Godoy, în *„Mercure de France"* No. 666, — căutând poesie în rochia, în general, în îmbrăcămintea iubitei sau a femeilor de pretutindeni și din toate timpurile.

Sous la robe assez large pour deux corps
L'amant trouve la place nécessaire...

sau:

Je suis jaloux de ta chemise noire:
Elle est tout près, trop près de la douceur
De ces seins adorés qui font ma gloire.

Este o poesie erotică, cu o notă senzuală dominantă. Ca să nu fie o simplă curiozitate, sau situarea unei simple atitudini sentimentale, poesia, în acest gen, trebue să realizeze, dacă nu o idee, un sentiment, unitar și adevărat. Materialul poate fi, indiferent de unde; semnificația, simbolul, poetizarea, artificiile artistului de talent pot ridica materialul acesta pe scara poesiei. Godoy are, în ciclul publicat aci, o serie de evocări, din care fac parte versurile citate mai sus, și o realizare în poema intitulată „Envoi":

Je me souviens de ta robe flottante
De ta voix un peu triste disant: „Viens,
Amour!" — Je m'en souviens, je m'en souviens.
Ah! quel baiser après la longue attente!

Et ta robe, corbeille palpitante,
M'offrit tous ces trésors qui furent miens...
Je pourrais vivre encor ces jours anciens,
Malgré le temps et la vie inconstante;

Je n'aurais qu'à sortir de mon tiroir
Cette chemise et ce petit mouchoir
Qui connurent ta joie et mon délire.

Hélas! — je cherche en vain des alibis, —
J'ai, vois-tu, dans l'armoire et dans la lyre
Plus de reliques qu'un marchand d'habits.

Ținem, în tot cazul, să spunem că esența „marei poesii" nu stă în... rochiile, bluselc, etc. ale iubitei, oricât suflet ar pune poetul în cântarea farmecului lor. Nu poți atinge sublimul printr'un material eminamente grațios, sau chiar frumos. Deaceea, și realizarea lui Armand Godoy este „poesie" în sensul obișnuit al cuvântului. Geniile sunt doar atât de rare!...

„Don Quijote"

Considerând că romanul „Don Quijote" al spaniolului Cervantes, încă nu se bucură, printre toți cititorii, mai ales printre cei din faza adolescenței, de o înțelegere mai proprie, Camille Mauclair încearcă, în *„Revue de Genève"* din 1 Martie 1926, o caracterizare a sufletului scriitorului, pe care-l pune în legătură cu protestantismul și romanele cavalerești, cu ecoul adică al acestor romane în sufletul creator al lui Cervantes.

Cervantes era un bun catolic, dar avea un spirit liberal, un suflet generos, pe care încercările unei existențe furtunoase îl învățară să cunoască, nu mila, dar bunătatea. El a suferit, a cugetat, a văzut și reținut mult; incontestabil că-i era cunoscută, parțial cel puțin, semnificația lucrărilor pe care le respingea prin ridiculizare. Cervantes știa desigur destul de bine că în provinciile Spaniei catolice încă mai existau supraviețuitorii bisericei „albigeoise", oprimați odinioară prin mișcarea contra-reformei religioase. Dorința lui nu era aceea de-ai indica Inchiziției, ci de-a-i readuce la ortodoxism, arătându-le că în epoca în care el scria, nu mai era putință de protejare din partea foștilor regi de Aragon. Iată pentruce, după ce creiază pe „Cavalerul tristei figuri", caricatura celui din urmă „Pauvre de Lyon", el îl pune să distrugă cărțile periculoase, după îndemnul unui popă din parohia lui, servitor al Papalității triumfătoare.

Aci stă sensul ascuns al operei lui Cervantes. Dar dacă a arătat un Don Quijote rătăcit din cauza ereziilor lui, niciodată el nu l'a batjocorit în mod rușinos. A avut pentru el și milă și respect, iubind această conștiință exaltată. Moartea celui iluminat prin năruirea visului său, este descrisă cu o melancolie infinită, care se urcă în mod spontan deasupra satirei indulgente și fantastice. Cervantes a fost un geniu de integritate și de bunătate, capabil să măsoare, să judece măreția morală a luptei protestante, căreia-i vedea ultimele sforțări; era însă incapabil, deși de altă credință, să insulte altruismul formei omenești căreia-i pătrunsese misterul.

Popularitatea romanului lui Cervantes se datorește, de bună seamă, geniului său, care, luptând împotriva ereziilor din romanele cavalerești ale evului-mediu, a făcut o operă de însemnătate generală, profund umană. Idealul la care ajung numai oamenii de geniu.

O operă apocrifă a lui Oscar Wilde

Intreaga Anglie a urmărit cu pasiune, în ultimele luni, scandalul făcut în jurul feeriei For Love of the King.

In „Mercure de France" din 1 Martie, Henry Davray istorisește cazul.

In cursul anului trecut o oarecare Mrs. Wodelhouse Pearse reușise să facă să se publice în două reviste, una engleză și alta americană, o feerie pe care ea o atribuia lui Oscar Wilde. In curând, niște editori publicară această feerie în ediția complectă a operelor lui Oscar Wilde.

Mai mulți cunoscători bănuiră că este vorba de o mistificare. Dintre aceștia Mr. Cristopher Millard acuză chiar prin presă pe Mrs. Wodehouse de fals. Aceasta se feri să aducă vreo desmințire, însă editorii refuzară să retragă cartea din vânzare pe motivul lipsei de probe suficiente.

Peste puțin timp Mrs. Wodehouse fu arestată și condamnată la șase luni închisoare pentru furt și abuz de încredere față de o doamnă Woods.

Cu această ocazie ziarele englezești au publicat o serie de biografii ale d-nei Wodehouse, după indicațiile ei.

Intre altele, spunea că a fost crescută în casa părinților lui Oscar Wilde, a fost iubită de el, și erau chiar să se căsătorească, dacă nu s'ar fi certat. Ea s'a măritat atunci cu un prinț indian. Mai târziu s'au împăcat și Wilde i-a scris un mare număr de scrisori. A venit de l-a văzut în închisoare, și a fost și la înmormântarea lui. De la el, susținea ea, că avea For Love of the King și o întreagă corespondență vândută de curând cu o sumă mare.

Mr. Cristopher Millard nu perdu ocazia să reînceapă campania. Trimise la toate ziarele care publicaseră ceva în chestia asta, câte o rectificare sprijinindu-se pe ancheta poliției.

Din această anchetă reeșea că Oscar Wilde avea tocmai optsprezece ani când s'a născut Mrs. Wodehouse; iar ea avea numai doisprezece când el s'a căsătorit, la treizeci de ani.

De asemenea ea n'a fost crescută în casa părinților lui și nici nu i-a cunoscut.

In toată corespondența lui Wilde nu se pomenește de dânsa. De altfel nu este prima oară când această femee încearcă să păcălească lumea.

In 1924, dându-se drept prințesa Orlof, propuse unor editori să-și publice memoriile asupra curților suverane din Europa.

Christopher Millard duce toată această luptă numai pentru a-i convinge pe editori să scoată din volum „For Love of the King" „prin dragostea regelui".

Aceștia refuzară, iar justiției engleze nu-i ajung toate aceste probe. Publicul își are însă opinia făcută: „For Love of the King" este un fals.

Un cardinal misionar

In numărul din *„Revue des deux mondes"* din 15 Martie, Jules Cambon se ocupă de viața cardinalului Lavigerie, marele propovăduitor al religiei creștine în Africa.

Fiu de țăran, a învățat, ca și Renan, la seminarul Saint-Nicolas, trecând mai târziu la Saint-Sulpice.

Printr'o muncă intensă, fără însă a-și neglija o clipă studiile eclesiastice, reuși să-și dea toate doctoratele.

Această activitate intelectuală atrase atenția oamenilor care pela 1848 jucau un rol în mișcarea religioasă din Franța. Intre aceștia era și Maret, decanul facultății de teologie dela Sorbona.

Prin mijlocirea lui, abatele Lavigerie ocupă catedra de istorie eclesiastică la Sorbona. In scurt timp, cu talentul ce-l avea de a da o viață intensă cursurilor, reaprinse pasiuni ce se credeau pentru totdeauna stinse.

Ii plăcea filosofia, însă în toate expunerile, căuta să-și reprezinte cele mai speculative concepții sub o formă cât mai concretă. Bătăliile care se dădeau în jurul catedrei sale dela Sorbona, nu-l speriau; s'ar putea spune chiar, că îl pasionau.

Se înțelege că prin astfel de dispoziții sufletești, el nu găsea la Sorbona un câmp destul de vast pentru nevoia de acțiune.

De aceea, în 1859, plecă în Siria unde Druzii masacraseră numeroși creștini. După trei luni petrecute acolo, în care timp a dat dovadă de un devotament nemăsurat se întoarse la Paris. După ce este trimis la Roma fu numit episcop la Nancy. Dela Nancy este mutat ca arhiepiscop la Alger.

In Africa și-a desfășurat de fapt activitatea în mod spornic, dovedind mari calități de misionar și organizator.

Acolo cardinalul Lavigerie a fondat spitale pentru indigeni; a ajutat populația săracă fără a face deosebire de religie; a creat un corp de misionari, care cu o abnegație dusă până la sacrificiu, au introdus civilizația în toate colțurile Africei; a predicat o adevărată cruciadă în Europa, contra sclaviei Negrilor.

Pe lângă acestea, a întărit prestigiul Franței în colonii prin discursuri admirabile. Astfel putem cita din discursul lui ținut la Alger în 1875, despre misiunea Franței, fragment cu care Jules Cambon își închee articolul: „Misiunea ta, o Franță creștină nu este de a smulge, ca preț al sângelui și gloriei tale, comorile învinșilor; și în dorința ta de a-ți face loc, să trimiți pe alții la moarte, geniul tău trebue să le insufle cu prețul sacrificiului, sentimentele și știința ta.

Asta ai făcut-o pentru dreptate: ai făcut-o chiar pentru erorile tale; asta o faci însă prin scrierile tale, prin cuvântul tău, prin limba ta, rămasă aceea a lumii civilizate.

Tot asta ai venit s'o faci în această Africă încă barbară.

Tu ai venit nu pentru a-ți întemeia puterea pe sclavia și nimicirea învinșilor, ci pentru a forma un popor liber și creștin".

La moartea sa, zile întregi s'au perindat în catedrala din Alger prin fața cosciugului veniți din toate colțurile Africii franceze, să vadă pentru ultima oară pe „marele marabut al albilor".

„Moartea înamorată"

Apare la Paris, o colecțiune intitulată „Texte vechi și moderne" în care se publică unele opere bune, ce n'au cunoscut la vremea lor succesul meritat. Intre acestea se află și o tragi-comedie în versuri „L'Hypocondriaque" sau „Moartea înamorată" de Jean Rotrou. Autorul este un cornelian, dar are puncte de asemănare și cu antemergătorul lui Corneille, Jodelle. A scris douăzeci și una de piese în opt ani (1628-1636) și patrusprezece piese în cei patrusprezece ani cât a mai trăit dela această dată (1637-1650). „Ipocondriacul" lui a fost scris și jucat la 1628, când autorul avea numai nouăsprezece ani, deci cu un an mai înainte de a-și reprezinta Corneille cea dintâi tragedie. Jean Rotrou este cornelian prin manieră, deși a scris înaintea lui Corneille. Se știe că marele Corneille, mare pentru că a fixat cel dintâi regula (am putea spune regulele) tragediei clasice, s'a inspirat și el, la rându-i din producția literară a vremei, dela Jodelle mai ales, care pe atunci însemna, în tot cazul, mai mult decât Rotrou. Nu e de mirare să fi împrumutat ceva și dela Rotrou. Dar Corneille a făcut dintr'un material curent operă de artă, de înaltă valoare umană. Ceeace la alții era simplă îndemânare sau meșteșug, la Corneille era talent viguros. Impunându-și personalitatea, Corneille s'a ridicat din mijlocul tuturor acelora asemănători cu el prin material, dar nu și prin realizare. De aceea în perioada corneliană strălucește Corneille, iar ceilalți, fie chiar și antemergători ca Rotrou, sunt corneliani.

„Ipocondriacul" este — spune Marc Citoleux în *„Revie Critique"* (No. 4, 1926) — aventura unui îndrăgostit care-și pierde rațiunea și se crede mort deabinelea, când i se aduce la cunoștință moartea (numai aparentă) a iubitei sale. Comedia apare evidentă numai atunci când cineva îl readuce la realitate, prin zgomotul asurzitor al unui pistol încărcat doar cu iarbă de pușcă. Având o eleganță și o proporție clasică, piesa trebue să fi fost remarcată de Corneille, pentru că sunt unele apropieri semnificative. Scena de adio dintre Cléonice și Lysidor din „Ipocondriacul", amintește scena de adio dintre Pauline și Sévère, personagiile lui Corneille:

Adieu, consolez-vous; de plus longs entretiens.
Ne pourraient qu'irriter vos tourments et les miens...

Operă cu caracter de tragedie, dar și cu caracter de farsă „Ipocondriacul", cu tot fantasticismul ei, nu trebue pusă alături, nici chiar cu cea mai slabă tragedie a lui Corneille. E o asemănare, dar numai de manieră, de procedeu. Dar Corneille a fixat o technică, o compoziție nouă tragediei și, mai presus decât toate, a însuflețit-o cu pasiuni mari. De aceea nu-l putem crede pe editor, Ferdinand Gohin, că piesa lui Rotrou ar fi dintre cele bune. Poate numai „meritorie", în raport cu timpul și... talentul lui Jean Rotrou.

Giovanni Gentile și filosofia

Opera lui Giovani Gentile, despre care se ocupă R. Guénon în cel din urmă număr al periodicului *„Vient de paraître"*, — reprezintă o altă tendință a filozofiei contimporane, tendință isvorîtă direct din Hegel, cu toate că autorul pretinde să corijeze și să reformeze concepția acestuia.

Realul pentru Hegel, este cugetarea; pentru Giovanni Gentile, este „actul de a cugeta". Nuanța este destul de subtilă și totuși i-se atribuie o importanță capitală. „Actul de a cugeta este activitatea, cugetarea este produsul acestei activități; activitatea tinde să devină, efectul este".

Este vorba, prin urmare, de o filozofie a devenirei. „Spiritul nu este nici ființă, nici substanță, ci un proces constructiv, o desfășurare, o devenire". Este deci greu de spus că „actul pur", de care este vorba aci, nu are nimic comun cu acela al lui Aristotel. Idealismul acesta „actualist" ne apare, de altfel, ca un ciudat abuz de dialectică; R. Guénon citează o serie de exemple tipice, admițând că lucrarea, din cauza aceasta, se citește foarte greu, dar că și traducerea în franțuzește lasă foarte mult de dorit.

I. GHEREA
(C. Dobrogeanu)
Studii Critice
Vol. IV
Prima ediție
Edit. „Universala" Prețul 40 lei

Literatura suedeză

Cu drept cuvânt spunea Titu Maiorescu că orice individualitate de popor își are valoarea ei absolută, și îndată ce este exprimată în puternica formă a frumosului, întâmpină un răsunet de iubire în restul omenirii, ca o parte integrantă a ei.

Bogata și viguroasa literatură suedeză nu parvine decât foarte cu greu până la noi. Știm că există un August Strindberg și o Selma Lagerlöf, dar numai atât. Ba nici pe aceștia nu-i cunoaștem îndeajuns.

Așa, August Strindberg, acest Rousseau al Suediei, e cunoscut la noi aproape numai ca autor dramatic. Poemele, nuvelele și mai ales romanele sale — „Camera roșie", cu care a introdus naturalismul în literatura suedeză; „Copilul servitoarei", roman autobiografic; „Infernul", „Spovedania unui nebun", etc. — sunt necunoscute publicului nostru.

Cu „Camera roșie" — apărută la 1879, adică atunci când Strindberg împlinise treizeci de ani — s'a inaugurat în Suedia o glorioasă perioadă literară. „Apariția acestui roman — spune Lucien Maury — fu unul din acele evenimente cari, asemenea unei furtuni năpraznice, reîmprospătează atmosfera!...: Scandal mare, succes enorm".

Succes pe care numai Selma Lagerlöf l-a mai cunoscut. Autoarea minunatei povestiri a lui „Gösta Berling," — aceia care a scris „Ierusalimul", „Reginele din Kungahälla", „Miracolele antecristului", „Liniile invizibile", povestile, legendele, descrierile cari fac deliciul Suedezilor, — scriitorii: Karl Snoilsky, Pele Molin, Victor Rydberg, Ernst Ahlgren, Oscar Levertin, Per Hallström, Werner von Heidenstam, Gustaf Geijerstam, Ter Hedberg, Axel Lundegard. — ca să nu pomenim decât câțiva contimporani. sunt aproape cu totul ignorați și inaccesibili cititorului român.

Cunoașterea literaturii nordice e pentru noi de aceeaș deosebită importanță ca și apropierea de cea rusă. Sensibilități diferite se oglindesc în manifestări covârșitor specifice, din cari sufletul nostru nu poate decât învăța. O genialitate grea, o vigoare stăpânită în limita simbolului rustic, de cele mai multe ori de o asprime de cugetare și de-o patriarhalitate în existență care caracterizează un popor cu o concepție dură și nobilă de vieață.

* * *

Din generația nouă, Eyvind Johnson și-a atras într'un timp relativ scurt cele mai multe simpatii printre lectorii suedezi. In romanul său „Timans și justiția", ne înfățișează proletariatul, mica burghezie, — cinstită, muncitoare și necăjită — alături de oameni lipsiți de scrupul, afișând un fals naționalism.

Un mic industriaș — Timans — e ridicat de împrejurări la un rang în societate către care a năzuit o vieață întreagă de ambiție, de sbucium și activitate. Puterea lui crește nestăvilit, năprasnic, zi de zi, până ce se trezește deodată copleșit de situația ce și-a creat.

După ce s'a jucat cum a vrut cu propria-i putere, acum această putere se joacă în voie cu dânsul, îl stăpânește cu totul, îl doboară. Forța e ucisă de forță. Timans, printr'o justiție care-și găsește rațiunea în sfere unde cugetarea omenească nu poate pătrunde prea lesne, se vede lipsit de orice voință în fața imensei sale puteri — care încet încet se pulverizează odată cu victoria democrației.

E, în romanul acesta, o înșiruire sugestivă de fapte și de caractere, o întrepătrundere de situații și de tendințe artistic conduse.

* * *

Gustav Fröding trece cel mai select liric suedez. Poet universal prin sinceritatea emoției, adânc preocupat de problemele morale — a scris cele mai perfecte poeme suedeze. Spontaneitatea invenției verbale, inspirația populară și în acelaș timp savantă, humorul, profunzimea sentimentelor, fantezia și melancolia aceea specific suedeză, caracterizează întreaga operă a lui Fröding.

Din ultimul său volum: „Noutăți și vechituri", vom cita, așa cum o putem face, într'o palidă traducere, „Cântecele stelei mele":

Din tronul tău de aur tu privești cu mânie, steaua mea care se stinge și se-acopere cu pete.

De ce, o! soare, i-ai dat atât de puțin din lumina ta, încât se stinge astfel?

Și totuș eu sunt fiul tău și dela flacăra ta primesc tot ce-mi hrănește lumina.

Tu însuți suferi de-această luptă a răului în contra binelui care-a fost pentru mine boală și suferință.

Și dacă petele mele nu sunt din esența ta, ci din cea vătămătoare a deșerturilor spațiului, de ce m'ai aruncat cu-atâta violență, departe, adânc, în besnă și'n nori?

Tu-mi spui: — Revino la casa părintească, și vei primi sărutul buzelor paterne!

Dragostea-ți pentru mine e prea aspră, prea amară: mângâie și desmiardă cu ciocniri de foc; tu purifici cu lovituri și speli svârlind în haos; de dragostea-ți mă voi feri cu desnădejde.

Se spune că tu poți șterge nu numai petele și rănile, dar chiar și puterea de viață a stelei mele.

Cu minunata ta leșie, tu îmi purifici sufletul; îl faci limpede ca roua dimineții.

Strălucirea stelei mele dispare ca'n apă reflexele nopții.

Și cu toate astea, steaua mea tot prețuia ceva, — în ciuda petelor sale și-a slabelor sale lumini — focar prieten strălucirii încă dulci pentru mine și pentru sărmana-mi căsuță.

Acolo totul îmi împrumuta lumina; și era bună această lumină, deși nu semăna cu a ta...

Flacăra fulgerului tău nimicește toată strălucirea născută din mine.

Arzi deci și consumă totul în modestul meu adăpost; flacăra ta o urăsc! Ea sfâșie lumina stelei mele, care se preface în funingine, căci așa cere justiția și legea celui atotputernic...

Arzi deci, și'nchipuiești că trăiești în mine; tu arzi într'o sală părăsită!

Cuvântul tău: „arde și vorbește", înseamnă „respiră și taci"...

Tu luminezi o scoarță stinsă!...

Scriitor prin excelență optimist, poet al țărănimii înfrățite mistic cu glia — Erik Axel Karlfeldt este autorul unor poeme puternic îmbiate cu parfumul câmpiilor suedeze.

Intr'o limbă colorată, într'un stil de-o impecabilă muzicalitate, el înfățișează morala și pitoreasca vieață a țăranului. Iată ce spune despre strămoșii săi:

„Numele lor nu ilustrează paginile istoriei, căci ei au trăit umili și liniștiți; eu însă, deosebesc prin negura vremurilor obârșia lor depărtată.

Aici în vechea patrie a fierului, ei au desțelenit câmpuri pe apele râului și au extras minerale din mina apropiată.

Sclavia ei n'o cunoșteau și nu știau ce-i lingușirea; domneau ca și regii în casele lor și erau foarte veseli în zi de sărbătoare; în primăvara vieții ei sărutau sfielnic fecioarele, alegându-și cu grije soție credincioasă.

Respectau pe rege, iubeau pe Dumnezeu, mureau fără paradă, sătui și mulțumiți de-un trai cumpătat...

— Strămoșilor, în ore de durere și'n clipa de ispită mă simt mereu mai tare gândindu-mă la voi.

Precum voi ați iubit și-ați îngrijit averea moștenită, tot astfel voi primi și eu voința soartei...

Inaintea belșugului atrăgătoarelor desfrâuri, mă gândesc la munca voastră agitată, la pâinea voastră modestă: am eu oare dreptul să pretind ceva mai mult?

— Străbunilor, adeseaori vă văd în visurile mele și inima-mi duios tresare.

Ca o plantă smulsă pământului în care-a încolțit, vrând nevrând eu m'am dezgrădinat.

Acuma, adun freamătul verii și al toamnei și-i împrumut voiosul glas al cântecului: și aceasta-i un păcat pentru-un copil al țărinii!...

Dar dacă uneori răsună'n versurile mele ecoul furtunii și-al apelor țâșnitoare, un gând bărbătesc și îndrăzneț, dacă se regăsesc în ele cântecele ciocârliei, lumina primăvăratecă a holdelor uitate, și suspinele codrului bătrân, — toate astea le-ați cântat voi, liniștit, din generație în generație, în sunetul securii, în urma carului, în urma plugului..."

Karlfeldt e un Cosbuc al Suediei.

H. B.

ÎNSEMNĂRI

Arta autentică

Una din revistele care apar din când în când, exclusiv pentru uzul intelectual al „cenaclurilor" de aici, şi care îşi fac ochii mici şi îşi ţuguiesc buzele în faţa „Adevărului Literar", ne dau exemple — nu numai de proză, cum am spus deunăzi — ci şi de versuri.

Astfel găsim o poezie, intitulată „Interioară" care începe cu literă mare şi continuă fără punct şi virgulă vre-o 14 de versuri. Autorul se adresează numai cititorilor subţiri.

Dar să reproducem de probă două strofe din capăt — le-am fi putut lua de oriunde — rugând publicul să pună punct sau virgulă acolo unde i se întrerupe sau i se tae complect respiraţia:

Ai vrea să strigi când gâtu-i câlţi şi clei
Ai vrea s-alergi ţi-e gâtul prins în teacă
Cu mâna vrei să prinzi dar e'n ulei
Şi cazi în tine însuţi moartea seacă

Prizonier al minţii tale proprii
De tine 'ncerci zadarnic să te apropii
De logică şi sens te vrei desprins
Spre insula din tine braţ întins

Acestea-s versurile directorului revistei. Colaboratorii nu se lasă mai prejos. Unul „face pe-al dracului" — după cum urmează:

In orasul meu de provincie, fetele nu mai iubesc ofiţerii din garnizoană
Citesc romanele lui Ardel deşi tot Bordeaux a rămas autorul lor favorit
Şi după ce vizitează muzeele dela Roma şi Paris în goană
Se mărită şi rămân însărcinate, cu promptitudinea eroinelor din volumul oprit.

Când ai capul conformat astfel, — se explică pentru ce nu-ţi place Sadoveanu, Otilia Cazimir, Topârceanu, Brătescu-Voineşti, etc.

Moldovenism

O revistă explică spiritual pentru ce noi nu gt[illegible] n poezia d-lui Bacovia: N'am fi ştiut că d-sa e Moldovan — de la Bacău....

La acest spirit, răspundem serios:

Un poet care scrie astfel de versuri:

Ea credea c'aş fi atacat
Şi când o sărut se teme.
Dar sclavă plăcerii, ea geme
Şi cere un lung sărutat.

Pe urmă când spasmul a disp[illegible]
Işi udă'n parfum o batistă;
O pune pe gură şi tristă
Ea şterge un fizic sărut, —

un astfel de poet, — chiar Moldovan, chiar eşan şi chiar nepotul d-lui Mihail Sadoveanu, — nu ne-ar putea sili să-l lăudăm. Mai de grabă ne lepădăm de Moldova, de Iaşi şi de d. Sadoveanu.

Siguranţa literaturii

Şeful poliţiei secrete, în orele de răgaz, face şi literatură. Şi cum, între două interogatorii, „îndeaproapea cercetare" este exercitată de agenţii de rând, — domnul şef are foarte mult timp liber. Literatura d-sale se publică în „Universul Literar", care însă nu mai poate dovedi... din pricina poeziilor moderniste.

Atunci d. Romulus Voinescu s'a hotărît să-şi facă revistă proprie.

In această revistă, d-sa aduce un punct de vedere nou — în legătură cu profesia-i de căpetenie... şi anume, ca oamenii să fie *traşi la răspundere* nu numai pentru delicte şi crime de drept comun sau de ordin politic... ci şi pentru criticile asupra scriitorilor şi operelor.

Stilul d-lui director? Vezi rapoartele agenţilor de Siguranţă...

„A înţelege, înseamnă: a erta"

Astfel se intitulează romanul rus, de curând tradus în franţuzeşte, al lui *Petru Krassnof*. Autorul expune cazul de conştiinţă tragică a unui soldat şi bun patriot, forţat să servească în armata roşie, pe când fiul său, angajat în armata albă, trebue să lupte în contra-i. Este mai departe criza morală prin care trece tânărul care cere eşirea din armată, şi mai apoi povestirea romantică a vieţii pe care o duce, ca marinar pe un vas de contrabandă, ca servitor într'o cafenea, sau ca şef de cow-boys într'o regiune din Paraguay. Krasnof ne face să vedem diferiţii tipi creaţi de revoluţie — martiri, eroi, fanatici, toţi acei cari se târăsc înaintea guvernului pentru a-şi asigura o bucată de pâine, toţi acei care-l servesc de bună voe, sau sunt obligaţi să o facă.

Lucrarea lui Krassnof constitue descrierea din năuntru şi din afară a revoluţiei, drama unui popor, paralel cu drama unei conştiinţe. Ca valoare literară, opera se prezintă cu calităţi stilistice remarcabile şi cu o minunată putere de evocare a mediului şi cadrului în care se întreţese acţiunea.

Goethe şi sporturile

Olimpianul Goethe era în copilărie şubred şi delicat. Numai după douăzeci de ani, printr'o sforţare de voinţă, a început să practice diferitele sporturi.

Pe când îşi făcea studiile de drept la Lipsca vederea unei răni îl emoţiona, nu putea privi dintr'un balcon fără să ameţească şi nu putea suporta sgomotul tobelor. Bolnav de nervi a fost adus de părinţii săi la Francfurt. Încredinţat în mâinele unui bătrân medic fu pus să facă plimbări prelungite în valea Maienului. După scurt timp îi reveniră forţele fizice şi dorinţa de a trăi şi scrie.

Goethe înţelese de-atunci că omul nu trebue să fie despărţit de natură şi că numai în sânul ei poate găsi calmul şi armonia necesară sufletului omenesc.

Jourdan, în studiul său asupra lui Goethe, arată cum se antrena marele poet la toate exerciţiile de voinţă: la Strasburg a urmat călare retragerea trupelor franceze; se urca pe schele şi pe coperişul catedralelor; asista la cursurile de medicină şi la operaţii chirurgicale.

După câtva timp tânărul Goethe era alt om. In tovărăşia unui tânăr medic a cutreierat Alsacia umblând călare 150 km. Uneori pleca din Strasburg călare, ajungea la Lesenheim pentru ca să ia masa în familia Brion şi să se plimbe în lumina lunei c'o graţioasă şi romantică fată, iar a doua zi dimineaţă asista la cursul Facultăţei de drept.

Intors la Francfurt, unde se instalează ca advocat, face în fiecare săptămână plimbări pe jos de câte douăzeci de kilometri pe zi, ia lecţii de scrimă, face patinaj, înoată şi dansează.

In tovărăşia Ducelui de Weimar face alpinism şi numeroase partide de vânătoare dormind afară prin păduri. Goethe singur declară că în perioada aceasta de activitate fizică a produs cea mai mare parte din opere.

Adesea în orele de patinaj punea repede la punct multe din vechile sale proiecte literare.

Să ai geniu, să compui nemuritoare capodopere, găsind timp pentru plimbări, călărie, patinaj, vânat,... şi să trăeşti până la vârsta de 83 de ani — ce vis frumos.

Şi acesta a fost destinul marelui poet.

Edgar Allan Poe

Prin fantasticul inspiraţiei lui şi prin rafinamentul formei lui artistice, Edgar Poë este o apariţie cu totul deosebită, fără egal printre scriitorii americani şi un deschizător de căi pentru literatura universală.

Născut în Ianuarie 1809, în Boston, lui Edgar Allan Poë îi fu hărăzit încă din copilărie o viaţă plină de nefericire şi sbucium. Rămas orfan, fu adoptat de negustorul Allan care se gândi să-i dea o educaţie aleasă, şi astfel îl trimese în Anglia, iar mai în urmă în Richmond (Virginia).

Spirit de aventurier, porni fără învoirea părintelui adoptiv, în Europa, unde luptă în armata grecească împotriva Turcilor.

Dispăru şi de acolo, ivindu-se apoi în Petersburg lipsit de orice mijloace. Cerând intervenţia Consulatului American, fu repatriat. Acasă găsi pe maică-sa adoptivă care-l iubise mult, — moartă. Mai târziu tatăl însurându-se, Edgar Poë fu desmoştenit, în urma unor conflicte cu aceasta.

Silit să-şi câştige existenţa, începu să scrie.

La 18 ani publică primul volum de poezii; apoi se căsători cu o vară a sa. Timp de câţiva ani lucră sârguincios scriind nuvele, critică; apoi plecă spre New-York, cu gând de câştig mai bun. Aci nevastă-sa se îmbolnăvi, şi muri după grele şi lungi suferinţi.

Chinuit de lipsa celei ce-i fusese dragă, şi căreia îi închină între altele, minunata poezie „Lenora", amărît de neprietenii atinşi prin criticele lui tăioase, — şi de aspre lipsuri, îşi căută cu furie în alcool, uitare şi mângâere.

Viciul îl perdu.

In Octombrie 1849 muri ca un câine, necunoscut de nimeni, într'un spital din Baltimore, după ce fusese găsit pe stradă pradă unui acces de delirium tremens.

In opera lui Poë, realism şi romantism se întovărăşesc într'un chip ciudat.

A fost un caracter fără echilibru. Desvoltarea lui, viaţa lui sufletească poartă stigmatul patologiei. Un melancolic, un sfâşiat, un pesimist, dar artist până 'n măduva oaselor. I-a fost dată în mod extraordinar puterea de a creea atmosfera şi de a stăpâni pe cititor sub vraja lui.

Dar nu o atmosferă liberatoare, înălţătoare, ci aceea a groazei. Ceva sinistru, spectral, demonic, se răspândeşte din poezia lui ca şi din proza lui. Faimoasa lui poezie caracteristică „Corbii", cu lugubrul ei refren: „Niciodată!..." ne copleşeşte sub desnădejdea ei infricoşătoare.

Şi mai fioroase încă, şi adesea senzaţionale, sunt povestirile lui „extraordinare", — învârtindu-se cele mai adesea ori în jurul subiectelor criminalistice sau a nebuniei. Te sguduie şi te înspăimântă lupta, din acest suflet cangrenat, dintre instinctele crimei, nebuniei, viciului şi al bizarului.

Poetul congenial, Baudelaire, l-a tradus în franţuzeşte. Maestrul modern al „fiorului rece", Hanns Heinz Ewers, l-a transpus în limba germană.

O laturе prea puţin cunoscută însă a geniului lui Poë este „humorul", cam amar, extras din plin tragic. O neîntrecută nuvelă în genul acesta, prezintă cititorilor ei, publicaţiunea *„Lectura, floarea literaturilor străine"* în No. său din urmă (60), sub titlul: *„Sistemul D-rului Catran şi al Profesorului Puff"*.

Dintr'însa se poate gusta şi această notă a geniului lui Poë: humorul urzit pe fondul unor situaţiuni dramatice.

Amintim, dintre volumele lui: „Povestiri Fantastice" (1840) — „Proză romantică" (1843) — „Eureka", poem în proză, panteist (1848); cea mai însemnată lucrare, — un roman fantastic rămas neterminat: „Arthur Gordon Pum" etc.

Gabriele d'Annunzio

D. profesor Ortiz, evocându-ne în chip viu figura marelui poet, ni-l înfăţişează pe rând: ca elev de liceu, ducându-se la tatăl conferenţiarului — profesor la liceul G. B. Vico din Chieti — ca să-i corecteze versurile; ca adolescent pasionat după sălbăticia naturii, mai târziu risipindu-şi neobosit energia în petreceri.

Capodoperele lui D'Annunzio, s'ar putea grupa astfel:

1. **Versilia,** e un păgânism **simţit şi recrăiat.**
2. **La morte del cervo,** poezia sculpturală, cu minunatul grup ca de armă al cerbului şi centaurului, încleştaţi în luptă.
3. **La pioggia nel pineto,** un pastel de ploaie, în care efectul e obţinut prin procedee mai mult muzicale decât poetice.
4. **L'Otre,** Importantă pentru concepţia din viaţa a lui D'Annunzio.
5. **In morte de un distruttore,** expune teoriile lui Nietzsche. Frumuseţea ei constă în ritm.
6. **L'Onda,** pur joc de cuvinte.
7. **Alle parole,** în care se manifestă mai mult frumuseţa morală, decât poetică.
8. **Undulna,** un fel de variantă a **Versiliei.**

Invierea

Desen de *A. Dragoş*

MĂRUNTE

DELA NOI

— Numărul viitor al *„Adevărului literar şi artistic"* apare Sâmbătă 10 Aprilie 1926.

— Expoziţia „Cartea Românească veche" organizată pe lângă Biblioteca Academiei Române de către d. I. Bianu se află zilnic deschisă între orele 10—17. Sunt expuse cărţile vechi româneşti, începând cu 1508 şi până la 1820, precum şi o serie de stampe şi tablouri.

— Almanahul al treilea, pe anul 1926, al revistei „Grafica Română" dela Craiova, anunţă colaborarea d-lor: N. Iorga, I. Bianu, M. Simionescu-Râmniceanu, S. Mehedinţi, E. Lovinescu, V. Molin, Em. Tătărescu şi alţii.

FRANŢA

— Scriitorul Gustave Kahn a tipărit de curând un volum de „Contes juifs", cele mai multe cu caracter satiric, care povestesc evenimente din istoria evreiască, din epoca biblică şi până astăzi. Critica franceză recomandă cartea lui Kahn ca un foarte bun document istoric.

— „Cailloux blancs" se intitulează volumul de poezii nou apărut al d-nei Hélène Hardant, în care inspiraţia poetică se apropie de Shelley sau Moréas:

O Musique, ton soufle, à peine, a dû passer
Et l'âme sans défense et lourde, et molle penche
Comme un fruit hésitant qui se retient aux branches,
Qu'un instant a mûri, qu'un autre va blesser.

— Ziarul „Petit Parisien" are astăzi un tiraj zilnic de 1.800.000 exemplare şi trece astfel în fruntea tuturor ziarelor, chiar a celor din America. In tipografia acestui ziar s'a instalat, nu de mult, şi cea mai mare rotativă, construită într'o uzină de maşini tipografice din Germania.

— In romanul său „Priscilla d'Alexandrie" scriitorul francez Maurice Magre a reuşit să facă reconstituirea colorată a vechei capitale a provinciei romane din Egiptul celui de-al cincilea secol. Drama mistică a vieţii lui Priscilla este puternic legată de decorul şi cadrul în care se desfăşoară acţiunea.

— „La revue de Paris" a început publicarea unui nou roman al lui Henri de Regnier, intitulat: „Escapade".

— „Le Victorieux XX-e siècle" de Pierre Moreau, este o carte de critică, în care profesorul dela Universitatea din Fribourg (Elveţia) a reunit zece studii asupra celor mai reprezentative personalităţi actuale. Este împărţită în trei categorii: 1. *Scriitorii:* Barrès, Bourget, Maurras; 2. *Istoricii şi criticii:* G. Goyau, H. Massis, G. Lanson, Pierre-Maurice Masson; 3. *Călători şi pelerini:* L. Bertrand, J. et J. Tharaud, P. Hazard.

— Etienne Rey, cunoscutul autor al celor mai bune cugetări asupra amorului, publică în „Revue de Paris" un foarte interesant articol asupra operei lui Stendhal: „De l'amour".

— Cel din urmă număr din „Mercure de France" publică articolul lui Louis Fouret: „Judith de Hebbel şi „Judith" de Bernstein. Vom da în numărul nostru viitor un rezumat după acest foarte interesant articol, care priveşte de aproape felul cum cei doi autori dramatici au realizat caracterul Judithei.

ITALIA

— La Florenţa a luat fiinţă „Institutul internaţional al cărţii", înjghebat de comitetul de organizare al expoziţiei internaţionale ce s'a ţinut la Florenţa, în frunte cu neobositul Enrico Bemporad. Scopul noului institut este punerea în practică a experienţelor câştigate cu ocaziunea celor două Trienale ale cărţii, adică răspândirea şi vulgarizarea cărţii italiene în ţară şi peste hotare. Institutul este pus sub patronajul lui Mussolini. Sediul: Via Cavour, 20 — Firenze.

— A apărut în editura futuristă „Poesia" din Roma, o nouă lucrare a lui Marinetti: „I nuovi poeti futuristi", în care se scrie, poate printr'o exagerare, că poesia futuristă porneşte dela Verhaeren, Walt Withmann, Jules Romains şi Laforgue.

— Intr'un număr din urmă al ziarului „Gazetta officiale" a apărut decretul de lege prin care se reglementează drepturile autorului italian: tot timpul vieţii sale, autorul se bucură de proprietatea operei sale, iar după 15 ani dela moarte, timp în care asupra ei hotărăsc moştenitorii, opera rămâne publică.

BELGIA:

— Cu ocazia sărbătoririi celei de a 20-a aniversări, Muzeul Cărţii a organizat o foarte interesantă expoziţie a cărţii belgiene dela 1900—1925, cu concursul societăţilor bibliofile şi principalilor editori belgieni.

RUSIA SOVIETICĂ:

— S'a reprezentat premiera „Maimuţa Păroasă" a lui Neill pusă în scenă de Tairov la Teatrul de Cameră din Moscova.

— „Societatea Filarmonică Rusă", organizează la Moscova următoarele concerte: A. Sittard, prof. Conservatorului din Hamburg; Oscar Fied, pianistul Gottfried Halbstone şi dirijorul Pierre Monté. Mai târziu se anunţă concertele lui Huberman şi Astruc. Primul concert simfonic a trecut sub conducerea lui Scheidler, cu programul din operele lui Ceaicovschi şi Rimschi-Corsacov.

RUSIA EMIGRANŢILOR:

— A apărut la Bruxelles primul număr al revistei „Intenţii bune", redactate de D. Sahovscoi.

— In editura scriitorilor „Arzamas" din Berlin, va apare romanul lui Z. Arbatov — „Calea Durerii".

MIHAIL SADOVEANU
Venea o moară pe Siret...
Ediţia II-a
Cartea Românească — Preţul 70 lei.

ANUL VII. — No. 279

6 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
12 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 11 Aprilie 1926

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORII { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Ziarul Adevărul ...
Asociațiunea pentru Literatura română și cultura poporului român
S. Revista „Transilvania"
Str. Șaguna 6
Sibiu
Gr—3

Luați, mâncați

(…storia lui Cristos)

Cei treisprezece oameni se par adunați ca să asculte străvechiului rit de ospătare care amintește scăparea norodului lor de ticăloșia egipteană. Văzându-i, se par treisprezece țărani ce adastă, în fața mesii albe mirosind a miel și a vin, semnul unui ospăț prietenesc de sărbătoare.

Dar numai așa par. De fapt este o veghe de rămas bun și de despărțire. Doi din cei treisprezece — cel ce are în suflet pe Dumnezeu și cel ce are pe Diavol — vor muri, mai înainte de-a se face noapte din nou, de-o cumplită moarte. Ceilalți se vor risipi, mâine, ca secerătorii la cea dintâi revărsare a grindinei.

Dar cina aceea, care este îndestularea unui sfârșit, este și un miraculos început. Prăznuirea paștelui iudeu e gata să se schimbe, în mijlocul acelor treisprezece iudei, în ceva fără asemănare mai înalt și universal, în ceva cu neputință de egalat și de spus: în marea Taină Creștină.

Paștele, pentru Evrei, nu e decât sărbătoarea memorabilă a fugii din Egipt. Acea victorioasă evadare din josnicia atârnării, întovărășită de atâtea minuni, călăuzită de vădita oblăduire a lui Dumnezeu, n'a fost niciodată uitată de acel popor care trebuia să simtă pe grumaz jugul altor captivități și să stea sub ocara altor deportări. Drept veșnică amintire a năvalnicului Exod a fost orânduită o sărbătoare anuală care luă numele de Trecere: Pesach, Paște. Era un fel de ospăț care trebuia să aducă aminte de masa pregătită pe apucate și de grabă, a fugarilor. Un miel ori un ied fript la foc, adică în chipul cel mai simplu și mai pripit; pâinea fără plămadă, căci nu era vreme de-a crește aluatul. Și se vor ospăta cu brâul la șold, cu încălțările în picioare, cu toegele în mâini și în mare grabă, la fel celor ce-s gata de drum. Ierburile amare sunt slabele verdețuri sălbatice smulse în lungul căii de fugari ca să înșele foamea nesfârșitei peregrinări. Zeama roșcată în care se întinge pâinea, aduce aminte de cărămizile pe care sclavii iudei trebuiau să le coacă pentru Faraon. Iar vinul e bucuria scăpării făgăduința viilor nădăjduite, beția mulțumirii către Cel Veșnic.

Isus nu strică orânduiala milenarei agape. După rugăciune trece din mână'n mână cupa vinului, invocând numele lui Dumnezeu. Apoi împarte fiecăruia buruenile amare și umple, a doua oară, caliciul care, o picătură de om, dă ocol mesii.

Ce gust va fi având acel vin în gura vânzătorului când Isus, în apăsătoarea tăcere, rostește cuvintele de nostalgie și de nădejde ce nu sunt pentru Iuda ci pentru aceia numai cari se vor putea urca la veșnicul ospăț al Raiului?

— Luați și beți căci vă spun că de-acum înainte nu voi mai bea din acest suc al viței, până în ziua când îl voi bea cu voi în Impărăția lui Dumnezeu.

Un sfâșietor rămas bun, dar, totodată, întărirea unei solemne făgăduințe. Poate că o auziră numai pe aceasta și străfulgeră, în ochii lor de săraci, nesfârșitul ospăț ceresc. Nu credeau că era prea multă vreme de răbdat cu nesaț: după celălalt cules, după ce mustul a fiert și curge în cadă vinul dulce, Stăpânul se va întoarce, după cum a făgăduit, ca să ne poftească la marea nuntă a pământului cu cerul, la ospățul veșnic... Impăcați cu gândul siguranței unei apropiate și cu atât mai glorioase regăsiri, cântă în cor, după obicei, psalmii celei dintâi mulțumiri. Este un cântec de laudă Tatălui celui care'i servește... Atunci Isus, care vede îngustimea cunoașterii lor, ia pâinile puse pe masă, le binecuvântează, le rupe și, întinzându-le câte-o bucată de fiecare, le pune în fața ochilor adevărul:

— Luați, mâncați: acesta este trupul meu care vi se dă vouă: faceți aceasta în amintirea mea.

Nu se va întoarce, așa dar, atâta de repede cum cred ei. După scurtele zile ale întoarcerii prin Inviere, cea de-a doua venire a lui va zăbovi atât, că și-ar putea uita de el și de moartea sa...

...Intr'adevăr e lucru tare plăcut să mănânci pâinea cea bună cu prietenii pe care'i ai: miezul alb al pâinei de făină, acoperit de coaja rumenă și dulce. De-atâtea ori ați cerșit'o cu mine, pe la casele săracilor, și veți trebui s'o cerșiți în numele meu toată viața. Veți da peste dărăburile mucegăite pe care câinii le ocolesc, peste coca uscată rămasă pe fundul căpisteriei, peste cojile pe care copiii și moșnegii, după ce le-au ros, le-au lăsat pe lespedea vetrii. Dar voi cunoașteți strădania și serile nemâncate, și fața trasă a sărăciei. Sunteți sănătoși, aveți fălcile tari ale adulmecătorilor de pâine tare ca piatra. Nu veți pierde curajul de nu vă fac loc la mesele mulțumiților... Aduceți-vă aminte de rugăciunea pe care v'am spus'o: Dă-ne nouă azi pâinea noastră cea de toate zilele. Adevărata voastră pâine de azi și de totdeauna este pâinea aceasta, trupul meu. Oricine va mânca trupul meu, care în fiecare dimineață, timp de nenumărate veacuri, se va preface în înghițituri nenumărate de pâine fără substanță, nu va simți nici odată foame. Oricine îl va ocoli, n'are să fie sătul în vecii veacurilor.

De îndată ce mâncară mielul cu pâinea și cu buruienile amare, Isus umplu pentru a treia dată cupa obștească și o întinse celui mai apropiat:

— Beți din el cu toții, căci acesta este sângele meu, sângele invoelii, care curge spre folosul multora.

Sângele său n'a picat încă pe pământ, amestecat cu sudoare, sub Măslini și n'a picurat încă din cuie pe tăpșanul Golgotei... Nu numai pentru doisprezece care sunt acolo: — ei înfățișează ochilor săi întreaga omenire care trăește în acea vreme și toată aceea ce trebue să se nască. Sângele pe care'l va vărsa mâine pe Dealul Țestei, este sânge adevărat, sânge curat și arzător, care se va închega pe cruce în pete, pe care toate lacrimele creștinești nu le vor putea șterge în veci. Ci acel sânge este chipul unui suflet care întreg s'a dat și s'a uitat, ca să facă sufletele zăvorâte în trupurile oamenilor la fiel sieși; care s'a dat celor ce l'au cerut și celor ce l'au ocolit, care-a pătimit pentru cei ce l'au primit și pentru cei ce l'au afurisit. Acest botez de sânge, ce vine după botezul de apă al lui Ioan, după botezul de lăcrămi al femeii din Betania, după botezul de scuipături al Iudeilor și al Romanilor. acest botez de sânge care seamănă, prin roșața sa, cu cel de foc vestit de Profetul Focului și care va fi amestecat cu lăcrămile pe care femeile le vor vărsa pe cadavrul însângerat, este cea mai înaltă taină pe care trădatul le-o dezvăluie trădătorilor săi...

Și Iuda a mușcat din acea pâine și a înghițit din acel vin — a gustat din trupul pe care l'a precupețit, a băut din sângele care, el însuși va ajuta să se verse, dar n'a fost în stare să-și mărturisească mișelia, să se arunce la pământ, bocind, la picioarele celui ce-ar fi plâns cu el.

— Vă spun vouă cu adevărat, că unul din voi mă va trăda.

Cei unsprezece, pe care'i va lăsa inima să-l părăsească singur în mijlocul călăilor Caiafei dar nu s'ar fi gândit niciodată să-l vândă pe bani, se înfioară. Și fiecare cată spre fața celuilalt cu nouă bănuială, aproape cu groaza de-a vedea la tovarăș îngălbenirea care osândește:

— Eu sunt? Poate că eu?

Iuda, și el, ascunzând sub prefăcătoria mirării jicnite încurcătura-i sporită, izbutește să îngâne:

— Poate că sunt eu, Stăpâne?

Iar Isus, care mâine nu se va apăra, nu vrea nici să osândească și se mulțumește să repete, cu vorbe mai răspicate, sfâșietoarea profeție:

— Cel ce-a pus cu mine mână în strachină, acela mă va trăda.

Iar deoarece toți îl priveau încă țintă, atârnând în dureroasă îndoială, pentru cea de-a treia oară stărule:

— Mâna celui ce mă trădează, e aci pe masă.

Nici spuse mai mult. Ci, pentru a se ține până la urmă de datina străveche, umplând pentru a patra oară cupa, o dădu să bea toți. Și din nou cele treisprezece glasuri se ridicară să cânte imnul, Marele Hallel, care încheia liturghia de Paști. Isus repeta cuvintele cele tari ale psalmiștilor, ce sunt ca o profetică rugăciune funebră mai înainte de îngropăciune:

„Veșnicia este pentru mine; nu mă tem; ce'mi pot face mie oamenii oare?... Mă împresuraseră ca albinele; stinsu-s'au ca focul de mărăcini... Eu nu voi muri, nu, ci voi trăi... Veșnicul m'a pedepsit cu strășnicie dar nu m'a lăsat în voia morții. Deschideți-mi ușile dreptății, să pot intra, să proslăvesc Eternul!... Piatra aruncată de ziditori s'a schimbat în piatră de temelie... Legați cu funii jertfa sărbătorii și duceți-o la colțurile altarului..."

Jertfa era gata: un altar nou, de brad și de fier, aveau să vadă a doua zi locuitorii Ierusalimului. Dar Apostolii, buimăciți și somnoroși, nu pricepură, poate, aluziile funeste, și triumfătoare, din vechile cântări.

Isprăvind imnul, ieșiră iute din încăperea aceea și din casă. Iuda, văzându-se afară, pieri în noapte. Cei unsprezece rămași, urmară, fără să grăiască, pe Isus, care se îndrepta ca în toate serile, către Muntele Măslinilor.

(trad. din italienește de Alexandru Marcu)

Bruges

Tristețe funerară
Și ulițí moarte, înecate'n ceață.
Nu e nici seară și nici dimineață...
O pânză cenușie și murdară
Acoperă ca un imens lințoliu
Orașu'ncremenit în doliu
Deasupra căruia palpită
Funebra simfonie nesfârșită
A limbilor de clopote străvechi..

Când s'au oprit, mai stăruie'n urechi
Ecoul lor de-oftare seculară
Și nici nu simți când au tăcut
Și nici nu știi
Că'ncep să cânte clopotele iară,
Pornite ca din nevăzut...
Văzduhu-i plin de-aramă și oțel
Și-orașul doarme-uitat sub el..

Căsuțe mici și fumurii,
Ca o dantelă de'nlemnită jale
Pe cheiurile'nguste și pustii
Scrutează apa mutelor canale..

Nu-i nimenea pe uliți, nici prin case...
Parc'au murit ființele din ele!
Dar pentru cine-s clopotele trase
Și-a cui necunoscută jale
O strigă către ceruri grele
Atâtea turnuri vechi de catedrale?...

Un franciscan în haine 'ntunecate
Străbate ulița domol și piere
Sub bolta unei curți dărăpănate.
In urma lui el seamănă tăcere...

Și clopotele cântă iar...
La o fereastră, o bătrână mamă
Iși mișcă ritmic buzele-ofilite
Și pare că, de veacuri nesfârșite,
Tot mestecă mărgele de aramă...

Bruges — EMIL DORIAN

Răspunsul d-lui Paul Zarifopol

la întrebările „Adevărului Literar"

ADEVĂRUL LITERAR *dorește să știe: ce părere am despre scriitorii actuali români și străini — care îmi sunt autorii preferați și „cartea de căpătâi" — ce cred despre seceta literară, despre rostul statului în încurajarea literaturii, despre scriitorul cetățean și ocupațiile profesionale ale artistului, despre publicul cetitor și caracterul specific național al literaturii.*

SCRIITORII ROMÂNI ACTUALI

Răspund mai întâi la întrebarea despre scriitorii actuali români, ca să scap mai repede de ea. Mi-e cam frică; fiindcă m'am pus în primejdie odată să judec înaintea publicului o carte a unui scriitor român actual, și judecata mea a supărat pe mulți oameni. Și n'ar fi fost mare lucru că erau mulți, dar între ei se găseau, pe cât știu, cunoscători și judecători consacrați ai literaturii române actuale.

Supărarea aceia mi s'a părut, mie unuia, disproporționată: asta înseamnă, probabil, că eu nu sunt bine orientat asupra literaturii de care vorbim, că nu-i cunosc în amănunt cursul valorilor și echilibrul susceptibilităților hotărîtoare. E adevărat că de atunci încoace vre-o cinci sute de cititori și-au dat votul pentru romanul lui Minulescu și, ceeace e poate mai considerabil, publicul teatrului a aplaudat ultima lui lucrare dramatică. Totuși acestea nu sunt decât modeste răzvrătiri față cu autoritățile literaturii române... Minulescu e și director în Ministerul Artelor. Nu știu dacă prezența lui acolo înseamnă că unii dintre bărbații de stat români aprobă estetica acestui poet, sau mărturisește numai indiferența superbă a cercurilor cârmuitoare față cu individualitățile artistice. Dacă e adevărată prima alternativă, nu-mi rămâne decât să mă bucur din toată inima, pentru poet și pentru bărbații de stat care-l prețuiesc. In tot cazul statului îi șade bine să ajute pe artiști cât poate, și să le lase în pace sufletul și estetica. Asta e purtarea cea mai inteligentă și generoasă pe care o poate avea Statul față de dânșii. Artiștii sunt copii, cari uneori sunt destul de abili ca să pătrundă până la lada cu cofeturi a statului; cele mai de multe ori însă ei sunt nedibaci, naivi, sperioși, și Statul trebuie să-i caute și să le dea cât poate. Va fi totdeauna foarte puțin, față cu ce înghit dela el atâtea meserii, care, mai ales pentru asta, probabil, se și numesc — productive. *Productive* are deosebit accent în țările unde Statul stăpânește tot, se amestecă în toate. Nu trebuie uitat că Statul e, în fond, și el o meserie, simplă și la îndemâna celor care nu prea au alte talente decât îndrăzneala și adulmecarea cămărilor cu lucruri bune.

La fel cu scrisul celor mai buni autori din orice țară sau vreme îmi place scrisul lui Arghezi, al lui Minulescu, al părintelui Galaction. Și negreșit unii măcar dintre acei mai tineri decât dânșii sunt demni de acești maiștri. In care din țările europene oamenii de gust n'ar prețui fanteziile lui Adrian Maniu, cu verva lor curioasă de copil inteligent, sensibil și ironic, cu persiflajul lor neasâtmpărat, atât de ingenios topit în pitorescă poezie?

Și nici n'ar putea fi altfel.

Românii de astăzi au doar, ca să învețe scrisul românesc, pe Eminescu (proza nu mai puțin decât versurile), pe Caragiale, pe Ion Ghica, pe Maiorescu. Fără îndoială, înaintașii nu sunt modele de copiat, ci puncte de plecare pentru creația nouă.

ORIGINALITATE ȘI TRADIȚIE

Cred că în literatura lumii sunt rare aparițiile care să dea impresia unei uriașe inovații în așa grad ca Eminescu. Și cariera lui sa oprit înainte de maturitate. Prin factura și prin substanța ei, arta lui a făcut să învechească dintr'o dată tot ce până'la dânsul era poezie în literatură romană. Proza lui Eminescu, atât de original abruptă sau periodizată, e surprinzător independentă de cea mai bună proză (adeseori prea franceză) a contemporanilor, și prin aceasta chiar mai instructivă poate decât oricare alta.

Spunea Mitulescu dăunăzi că arta este pură și absolută creație. E dreptul poeților să fie aforistici, când fac teorie. Dar lucrul are nevoie de nuanțe. Iși închipuie Minulescu inventivitatea artistului astfel, încât să fi fost cu totul indiferent pentru un poet român de prin anii 70 de pildă, să nu cunoască altă poezie decât pe a lui Alecsandri și a lui Bolintineanu, a lui Lamartine și a lui Hugo, sau să cunoască din literatura lumii atât cât știa Eminescu? Negreșit creierul acestui om era un multiplicator excepțional; dar însăși setea lui de cultură era parte vie din talentul acesta de așa rară vigoare.

Există tradiție în artă, ca în orice parte a vieții istorice. Să zici de cutare artist că nu datorește nimănui nimic, e o vorbă scurtă, copilăroasă și cu desăvârșire greșită. In matematică, mulți elevi buni și mulți profesori buni rezolvă probleme. Originalitatea lor e infimă față cu inovațiile de principiu, de care sunt în stare numai geniile matematice. Totuși această originalitate există și întru nimic nu e mai pe jos de originalitatea mulțimii de artiști care-și fac, fiecare, poemul *lui*, drama *lui*, sonetul sau romanul *lui*. Strict comparate cu aceea ce, până în vremea lor, se află acumulat ca valori de artă, partea proprie și personală în produsele masei normale a poeților, nu e mai mică dar nici mai mare decât acea din metoda și soluțiile problemelor matematice așa cum este în stare să le realizeze masa normală a lucrătorilor din această meserie.

Capacitatea de a se cultiva a lui Eminescu, și cultivarea lui de fapt, a făcut ca producția lui să fie atât de inovatoare, să ridice neașteptat nivelul gândirii și al scrisului românesc. De altă parte Vlahuță arată tot atât de exemplar cum o solidă vocație pentru foileton, în versuri și în proză, s'a oprit în mediocritatea limpidității gramaticale neutre și deșarte, prin lipsa aproape totală a trebuinței de a se cultiva. „Foileton" nu e numaidecât vorbă depreciativă. Un foileton poate fi înalt artistic, ca și un imn. „Scrisoarea" lui Voltaire despre Ninon de Lenclos este un exemplu splendid. Deosebirea care interesează aici stă în faptul că Voltaire era muncit de scrupule artistice, iar pe Vlahută trebuie să-mi-l închipui comod la culme, nu numai când nu făcea nimic, ci atunci chiar când făcea literatură. Trebuința de a se cultiva este însăși un scrupul artistic hotărîtor; numai astfel artistul se controlează pe sine, se definește în opoziție cu alții, își determină originalitatea. Să nu se creadă că exemplele date aici au neajunsul de a fi prea bune fiindcă e vorba, în ele, de literatură cu idei cum se zice. Bogăția culturii nu e numai asimilare fecundă de idei, de valori intelectuale adică, ci e sporirea și adâncirea rezonanței sufletului întreg. Și cred că în poezia modernă franceză inovația specific artistică a fost mult mai mult a *intelectualului* Rimbaud decât a lui Verlaine, „poet original" *selon la lettre.* Iar Verlaine însuși, cât de insociabil și independent a fost, a făcut totuși școală sub Parnasieni, a cunoscut, se poate zice, tot ce în poezia franceză se acumulase ca valoare vie până la dânsul.

Copilul Pascal, ignorant absolut în matematici, a descoperit singur primele propoziții ale lui Euclid. E de sigur un caz extrem de originalitate. Ce ar putea inventa singur în arta literară un om de puterea lui Pascal? Ritm după cantitate, după accent, rimă, o primă metaforă care s'ar dovedi pe loc că e de mii de ani uzată... De sigur poetul e tot așa de puțin liber și independent cât privighetoarea, cu care o rudimentară și stângace gândire l'a comparat pentru a-i ilustra spontaneitatea absolută. Numai că artistul uman e fără îndoială mai inventiv decât pasărea.

Minulescu spune: pentru a crea trebuie să distrugi. Să distrugi ce? Cunoașterea savantă a ceeace ai să distrugi: aceasta-i legătura neînlăturabilă cu trecutul, e tradiția, e substanța pe care ai să-ți aplici inventivitatea. Ideia de distrugere absolută cași cea de creație absolută, în artă și oriunde, sunt prejudecăți populare.

Dela Renaștere încoace Europenii cultivați cer tot mai mult oricărei manifestări intelectuale — originalitate și caută să o realizeze. Pentru omul modern originalitatea e justificarea supremă, a operei cași a persoanei. Mai bine ciudățenie și boală decât terna normalitate. Spiritele normal burgheze, cum era Maupassant (paralizia generală a fost un accident care nu trebuie să ne înșele asupra naturii lui fundamentale) și nenumărații care-l copiază, au rezolvat problema tratând subiecte vulgar senzaționale. Senzaționalul este treapta populară a originalității literare... De vreo sută de ani istoria literară erudită a amendat multe originalități consacrate de public și de criticii cu temperament mult și puțină știință. Revizuite au fost aproape toate reputațiile vechi și nouă. Premergători și inspiratori uitați au fost scoși la iveală, fără cruțare pentru gloriile confuz adorate de profani. Astfel s'a adus un corectiv serios concepției prea naive a originalității, pe care romanticii o împrăștiase până în straturile cele mai groase și mai joase ale publicului. Mulți artiști s'au supărat pe critica erudită; puțini au tras folos din rezultatele ei.

ARTISTUL ȘI CULTURA LUI

Artistul are de ales: să se cultive astfel ca originalitatea lui să se determine cu cât mai eclatant relief, sau încrezându-se dulce în sublima și misterioasa spontaneitate, să se oprească, candid sau șiret, într'o banalitate comodă, uneori și profitabilă. Ca orice fel de muncă scrisul se mecanizează; și aici se ridică un dușman primejdios al originalității. Omul ajunge să scrie cronic și regulat nu numai de nevoie practică sau din vanitate, ci fiindcă și-a făcut mâna. „Inspirația" este atunci cu program fix, la ceas. Se produce stil în libertate, fără substrat interior; Literatura curge din inerție; nu mai e creație, ci curată neputință. In fapt se dovedește, cum mi se pare, că lenea de a se cultiva prin cultură și logoreea literară sunt mult mai tari decât postulatul originalității. Se adaugă, la aceste vrăjmașe fatalități, tirania formelor literare. Roman, nuvelă, poem cu formă fixă, capitol, act, scenă, strofă, volum de atâtea pagini, — aceste toate funcționează ca obligații care prelungesc artificial expresia materială peste limitele cuprinsului autentic al sufletului. Artistul trebuie să spue înainte cu orice preț, robindu-se unor simetrii exterioare. Astfel o bună parte din literatură se naște moartă. Firește această materie moartă e cu atât mai voluminoasă cu cât mai slab e talentul; dar nu cred să existe operă liberă de asemenea necurățenii. Cu cât sporește și se diferențiază experiența literară, cu atât mai iute și mai tare simți supărătoarea lor fadoare. De aceea trebuie să schimb adesea cărțile, de aceea nu am „carte de căpătâiu". Noroc că în cele câteva literaturi pe cari le cunosc, sunt destule cărți cu destule părți bune. De multe ori amân să reiau cărți pe care am apucat să le socotesc bune, de teamă să nu le descopăr părți moarte care mai înainte mi-au scăpat din vedere.

Teoricienii literaturii citează bucuros următorul aforism al lui Goethe: „literatura este fragmentul fragmentelor. Din ceeace s'a întâmplat și s'a vorbit numai cea mai mică parte s'a scris; iar din ce în ce s'a scris cea mai mică parte numai s'a păstrat". Așa este în adevăr cu literatura dar și cu orice altă formă de expresie, de oarece orice formulare e fragmentară, deci săracă față de cuprinsul imediat al oricărei experiențe.

Dar e aici un supliment de nenorocire, de care Goethe nu vorbește: fragmentară cum este, expresia mai e adesea și goală, — e repetare, zădărnicie, pierdere de vreme și putere, din vina inerției blestemate și prin tirania formelor înțepenite. Alături de simpla lipsă stă risipa stearpă și stupidă. Peste tot ne lovim de absurditatea ridiculă și tristă a unor păcate strămoșești.

(Continuarea în pagina II-a)

SCRIITORI EUROPENI, VECHI ȘI NOI

Aș putea zice, cu îndrăzneață reducere, că din literatura trecutului, Shakespeare mi-ar putea ținea loc pentru toți ceilalți autori pe care-i prețuiesc. Mai rău mi-ar părea, dintre ceilalți, după câteva sute de versuri din Eshil, mi-ar părea rău după Dante, după Villon, după Montaigne și La Rochefoucauld, din Goethe după rolul lui Mephistopheles și moartea lui Faust, după polemicile lui Lessing și pamfletele lui Heine, după satira savantă și veselă a lui France, după multe, multe pagini din Eminescu cel atât de european și atât de român.

Oricât ne-ar fi drag un text din trecut, există o înțelegere deosebit de caldă și intimă cu acei din zilele tale. *Potomakul* lui Cocteau, unele pagini din Delteil îmi dau o imediată impresie de ceva care specific îmi trebuie: delir și inteligența deopotrivă subtilă și copilărească, humor diavolesc și sensibilitate stranie, dar care totuși ne e profund naturală. Pentru lirica savantă Rimbaud, pentru cea naivă Verlaine, pentru pitorescul dramatic și cu surprinzătoare ecouri Verhaeren și Jammes. Baudelaire s'a născut prea vechiu: retorica lui adesea scrobită și indiscretă în pretențiile ei intelectualiste supără, — o modernitate nereușită, care sună fals. Proza modernă franceză cea mai originală rămâne pentru mine acea a lui Huysmans și a lui Barbey d'Aurevilly.

Proust este un inovator pe care-l admir mult, dar care în total nu-mi place. Nu mă pot împrieteni cu literatura care nu *amuză*. Nu pot nemeri alt cuvânt mai potrivit, și trebuie să-i siluesc înțelesul. *Amuzanți* sunt Dostoewski și Tolstoi, Strindberg *(Odăile gotice, Steaguri negre, Tatul, Visul)*, Knut Hamșun *(Foamea, Pan, Roza)*, amuzanți sunt *Strigoii* lui Ibsen și *Hedda Gabler*. Pe France sau pe Shaw nu-i pomenesc aici, ca să nu se crează că numesc amuzant ceeace te face să râzi. De altfel Shaw e pentru mine numai în slabă măsură *amuzant*. Viață, dramă, culoare, — impresia trăită cu simțurile, indiferent dacă e tragică, senină ori comică, aceasta e amuzant în înțelesul de care vorbesc; de aceste elemente atârnă ca o operă de artă să fie mai tare sau mai slab *estetică*. Groază am de așa numiții „psihologi" în literatură. Sunt tipuri cari-și greșesc meseria, care nu pot să aleagă între expresia științifică și cea artistică, — în ei stăpânește nedumerirea unui joc hibrid al naturii. Psihologismul literar îmi e fizic antipatic, — adică tragedia franceză, Proust în ultimele șase-șapte volume (negreșit, la dânsul se întâlnesc chiar și aici oaze mântuitoare); dar mai grozav decât orice e imposibilul. Stendhal, încarnarea supremă a urâtului literar... Ce mare nenorocire că Proust alunecă (cine știe din ce sistematică ambiție)! la fiece pas aproape, către tonul de docent psiholog sau sociolog. După primele trei sau patru volume se preface tot mai mult în informator fără milă, de un cenușiu care dezolează ca deșertul uniform și abstract. Dintre Germanii moderni, aleg pe Meyrink, Wedekind, Ștefan George, puține bucăți din Hofmannsthal. Nici un Anglo-saxon modern afară de Poe și Wilde nu mă interesează așa ca să-l menționez și să-mi fie de lipsă.

PENTRU LIBERTATEA ARTEI

Unii oameni puțin simțitori la plăcerea estetică pe care o poate da literatura țin ca operele literare să semene cât de mult a studiu practic profitabil. Câte odată acest gust se arată direct și naiv; alteori el se maschează, umblă pe căi piezișe și afirmă, de pildă, că arta literară e inevitabil tendențioasă. Această afirmație e, după om și împrejurări, ori sofism al unei anume politici literare, ori necunoștiință de cauză. Arta nu poate fi tendențioasă; operele pot fi, dacă le considerăm în afară de existența lor ca opere de artă. Și aceasta se poate face, și se face curent și ușor, pentrucă majoritatea oamenilor nu ia seama la ceeace e artistic și estetic, și pentrucă despre lucruri atât de complexe, cum sunt cărțile literare poți să-ți faci idei și definiții aproape la discreție. Prin aceeaș procedare, și cu aceleași greșeli, se spune că numai artiștii cu ideal social și moral bine afișat pot face lucruri bune. In sprijinul unei asemene „estetice" pe căi de înconjur vine un vechiu și adânc ascuns fariseism; nu e voie să spui pe față că plăcerea are dela sine valoare. Plăcerea, singură și liberă, nu-i lucru serios, poate chiar e lucru de rușine. Oamenii care simt numai plăcerile foarte groase, când au de bine de rău știință de carte, întrețin, în chip firesc, această dogmă. Ceilalți, puțini de tot, știu că plăcerea e lucru greu și rar, — o înțeleg bine și o iubesc tare.

Oricine și orice alterează, în artă. cât de puțin intenția și efectul estetic îmi e violent antipatic. Intervenții străine de artă sunt, în operele de artă, un păcat și o grosolănie pentru care nu cunosc scuză. Propaganda pentru idei altele decât acele care conduc activitatea pur artistică are, în societatea civilizată, mijloace destule să se exercite. In definitiv, nici Eskimoșii nici Papuașii nu sunt așa de excluziv pedagogi și moraliști în arta lor.... Să nu uităm că, prea adeseori, asemene păcate sau grosolănii pornesc din dorința literatului de a-și face mutră favorabilă sau profitabilă în ochii cetățeanului, — mutră religioasă sau morală, mutră de eleganță mondenă sau neaoș țărănească, sau pompos europeană, — în tot cazul mutră neautentică și indiscretă.

Asemenea întreprinderi lăturalnice merită denunțate fără considerație pentru celebritatea și prestigiul individului. Din acest punct de vedere, când scriu pentru public, caut să-mi temperez cât pot asprimea vorbelor pe care constatarea unor astfel de urâcioase mofturi mi le aduce imediat în minte.

Goethe a spus nu mai știu cui: toată viața n'are rost decât dacă ne-o închipuim făcută dinadins pentru poezia dramatică, căci la ce alta ar putea fi bun moftul acesta *(zu was sollte den sonst das Zeug taugen!)* Oamenii care poartă Duminica și peste săptămână, steagul idealurilor zâmbesc de această vorbă capricioasă, cred ei, a unui artist. Dar cei care pot înțelege își dau seamă că omul viu nu-i un perpetuu și rigid stegar, înțepenit pe veci într'o solemnitate comică și stupid ipocrită, ci e o ființă cu trebuințe și prin urmare cu scopuri diverse și multiple care, în fața inteligenței libere, nu se pot unifica și ierarhiza așa cum își închipuie simplicitatea sau practicismul rudimentar al cetățenilor debitanți de idealuri sistematizate naiv sau expeditiv. „Artiștii" care se supun uniformizării și ierarhiei dictate de așa numite idealuri atotobligatorii au aerul că fac necontenit cu ochiul publicului: eu una spun, dar d-ta trebuie să înțelegi alta. Forma aceasta sașie și cu dublu sens este o șiretenie puerilă, rezultatul unei filozofii pe care nu știu cum să o numesc mai întâi, primitivă sau mitocănească. Pentru copii și alți nevrâstnici se potrivește o literatură direct și simplu didactică și moralizatoare; nici un om judicios nu-i va contesta legitimitatea. Poți afișa spre popularizare desenele lui Goya cu grozăviile războiului pentru a face propagandă pacifistă; dar trebuie să înțelegi, că în viața specifică a artei, nu din acest punct de vedere se explică nici se valorifică opera aceea.

Există artă care nu-i propagandă pentru *altceva*, fiindcă există, dela natură, artiști. E logic, mi se pare, ca pe aceștia și pe cei care-i înțeleg, oamenii cu obligatoare idealuri să-i lase definitiv în pace. Dar asta e de sigur o cerință fără noroc: oamenii cu idealuri nu înțeleg în veci, și în veci rămân indiscreți și pretențioși. Sunt și iritați, poate, fiindcă în judecata lor iremediabil sumară, simt totuși că rămân pe dinafară pentru totdeauna. Din contră ei caută să se impuie în artă, justificându-se cu bunele lor intenții în alte treburi ale omenirii. Orice generație poate fi sigură că va avea un *Jean-Christophe* al ei.

Cred totuși că voluminoasa grozăvie a lui Rolland e un exemplu care arată cu o rară abundență ce este neliterarul; e o realizare ilustră a tot ce se poate numi antiartistic în literatură.

Ca artă narativă desăvârșită și nouă nu văd în nici una din literaturile actuale nici o carte care să poată sta alături de *La Double Maitresse, Les Rencontres de Mr. de Bréot, Le Bon plaisir, la Vie héroique de Tito Bassi*. E ciudat că Henri de Régnier, îndată ce descrie viața modernă, ajunge neînsemnat ca Bourget, numai cu mai multă grijă artistică. Acum în urmă *Le Grand Ecart* și *Thomas l'Imposteur* ale lui Cocteau dovedesc că arta povestirii rămâne încă a Francezilor.

Diverși literați români povestesc frumos. Indrăznesc să mă plâng însă că influențe, pentru mine regretabile, care vin dela *Dan*, din nuvelele autorului lui *Dan* și din *Paraziții*, stăpânesc încă prea mult spiritul și gustul unor notabili povestitori români. Dar câteva nuvele ale părintelui Galacțion, *Poveștile necuviincioase* ale lui Adrian Maniu (în *Păharul cu otravă)*, parodiile istorice ale lui Alexandru Teodoreanu, romanul lui Minulescu, sunt, cred eu, deajuns pentru ca să credem că arta românească a povestirii nu s'a mumificat în calapoadele sentimentale la modă prin anii 90.

LOCALISMUL ARTEI

Experiența artistului este eminent sensuală. De aici urmează că, în general, arta e fenomen local. Aceasta nu înseamnă că un român va zugrăvi, din punct de vedere pur artistic, peizaje bretone numai decât mai prost decât peizaje române. Rezultatul artistic atârnă de gradul în care se va fi pătruns, vizual, de acele locuri. Și nu e a-priori și absolut sigur că un român va avea mai mulți sorți să fie, din punct de vedere strict artistic, mai original zugrăvind peizaje românești decât peizaje străine. E foarte cu putință să faci dorobanți, țărani și boi români după o tehnică anume și foarte franțuzească. Școala olandeză nu s'a născut pentrucă artiști de origină olandeză au zugrăvit țară și viață olandeză, ci pentrucă împrejurări istorice au dat naștere unei activități artistice foarte vii care s'a aplicat original vieții și țării aceleia. Altfel arta „olandeză" putea rămâne o anexă puțin interesantă a celei italiene.

Povestiri cu țărani sau mahalagii români nu înseamnă dela sine artă românească; ele pot fi simple aplicări la niște motive românești a manierii lui Maupassant, de pildă, ori a lui Gorki. Iar *Sărmanul Dionis* nu-i artă românească fiindcă e acolo vorba de vremea lui Alexandru cel Bun, ci pentrucă un geniu artistic de o rară vigoare a legat original erudiția lui poetică asupra trecutului românesc cu filozofia idealistă nemțească, și a dat astfel literaturii noastre o bogăție hotărît nouă și proprie.

Eminescu nu s'a îmbătat doar, ca orice semi-agiamiu literar, de cuvinte vechi sau țărănești, nici nu și-ar fi putut închipui că face eveniment în literatură întrebuințând, de pildă, verbul *a prinde* în locul verbului *a începe*. El nu-și costuma vorbirea dinadins și grosolan cu requizite arhaice sau rurale, ci dela sine și-a îmbogățit sufletul lui de artist astfel ca acest suflet să ceară și să creieze forme vii și nouă. Nu fântânele și gardurile românești din poemele descriptive ale lui Coșbuc (în *Ziarul unui Pierde-vară)* fac să fie arta lui original românească, ci împreunarea neașteptată a unei fantazii de poet mitolog cu o strălucită vizualitate. Nu sumanul și catrința, nici vocabularul sătesc pot face artă românească, ci artistul care e destoinic să creieze, din experiența lui locală, cu ajutorul culturii sale artistice generale, un stil nou și propriu.

Publicul își are totdeauna furnisorii lui. Artiștii autentici îl atrag indirect și pe încetul; rareori ajung nedesfigurați până la dânsul. Publicul doar nu e specialist în artă. De aici urmează că nici el nu poate atinge prea mult pe artiștii zdraveni. Tot ei ajung să-l domine, pe căi de înconjur adesea și fără ca publicul să-și dea clar seamă de această stăpânire în ceeace are ea mai specific.

Pe încetul artiștii formează și vor forma un public român de cunoscători ai literaturii noastre, tot așa cum, încet dar sigur, se formează la noi de vre-un sfert de secol încoace un public serios pentru muzică și pictură.

Intrebarea despre seceta literară îmi pare o preocupare întârziată și mioapă. Literatura românească de astăzi e prea serios și bogat cultivată pentru ca întrebarea aceasta să poată avea rost.

METODA DE LUCRU

„Adevărul Literar" îmi cere încă și date biografice și informații asupra metodei mele de lucru.

Date biografice nu dau; nu ar fi de nici un folos cititorilor. Atât numai vreau să spun, că în școala secundară și în Universitatea din Iași am învățat carte și norme de viață dela oamenii care, prin cinstea și inteligența muncii lor, au făcut să mă gândesc la dânșii, pe când eram în școli străine, cu neîncetată admirație și recunoștință. Mi se pare că și în privința școlii românești, cași despre așa numita secetă literară, continuă să cârtească aceeaș critică întârziată și mioapă.

Scriu greu și mai nici odată cu plăcere. Chiar scrisul unei bucăți scurte trebuie să-l întrerup ceasuri ori zile întregi. In aceste pauze citesc lucruri cât se poate de deosebite între ele, și cât se poate fără legătură cu subiectul pe care-l las în părăsire. După primele linii scrise „subiectul" mi se face aproape totdeauna antipatic. Mi-e natural ca dezvoltările unei teme să crească la întâmplare, impresionistic oarecum, cu întreruperi lungi și prin abateri depărtate, să se organizeze apoi cum vor putea.

Vorba este expresie absolut convențională; e un înconjur arbitrar prin care cuprinsul sufletesc se transmite sărac și rece. Totuș rostită, vorba e cel puțin vie într'un fel. Dar scrisul e schemă searbădă și moartă. Ca imagine materială e urât și fără noimă; ochiul cetitor îl escamotează pe cât poate, și admirația pentru litera caligrafică nu mai e cetire. Aplicarea culorii pe pânză, lovirea acordului pe piano, sunt mângâieri sensuale care te răsplătesc imediat. O frază reușită însă începe să-ți placă abia târziu... Scrisul e schelet urât; ar trebui ajutat cu desene și măsuri de muzică. Mai bine încă, n'ar trebui scris de loc ci numai vorbă, gest, mimică.

PAUL ZARIFOPOL

Sinaia, Martie 1926.

Cronica științifică

Au medicii dreptul de a ucide?..

Această problemă însemnată a fost adeseori dezbătută și de nenumărate ori reluată de-alungul anilor. De curând, cunoscutul chirurg vienez Eiselsberg a ținut o prelegere despre această temă veșnic actuală răspunzând întrebării în mod negativ.

Chestiunea pare oarecum paradoxală la prima înfățișare. Intr'adevăr, cum se poate vorbi de un „drept" de a ucide o viață omenească? Atât legile societății, cât și prescripțiile religioase împiedică foarte aspru o asemenea faptă. Dar aceasta numai principial. Căci ele admit condamnările la moarte și războiul.

Iată dar împrejurări când uciderea se înalță până la puterea unui *drept*, cu tot imperativul etic al mozaismului, care a spus: — „Să nu ucizi!"

Problema se complică însă mult, când trebuie să cercetăm realitățile abuzive, ce se ascund subt cutele justiției, sau interesele superioare ale patriei.

Cum s'ar putea însă justifica acest drept la medici?

Există cu adevărat cazuri de boală, când moartea apare ca o veritabilă mântuire, atât pentru bolnav, cât și pentru mediul lui înconjurător. De pildă, copii degenerați, imbecilii incurabili, cari alcătuiesc o durere veșnică și o piedică grozavă în viața celor ce îi au în grijă, fără să mai ținem seama de jertfele materiale imense și inutile, pe cari le pricinuiesc.

Cu privire la acești nenorociți, opiniile se deosebesc foarte mult. O judecată rece și obiectivă, care se sprijină pe realitățile crude ale selecțiunii, cere ca aceste ființe nefolositoare să fie suprimate. Totuși, organismul social i-a tolerat și i-a ajutat să-și târască existența, fără a îngădui cuiva să-i ucidă. E un sentiment nativ de dragoste și respect în fața vieții chiar dacă ea, socialmente, s'ar manifesta sumar ca traiul animalelor, ce ne întovărășesc zilnic.

Aceste ființe nenorocite nu suferă însă nimic. Numai cei din jurul lor simt povara existenței lor mizerabile. Problema capătă cu totul altă înfățișare, când bolnavii îndură suferinți îngrozitoare, iar cei din preajma lor privesc, fără să reacționeze, deși știu bine că totul e zadarnic.

In războiu, mai ales, dramatismul înfiorător al acestei situațiuni a apărut într'o lumină de absurditate revoltătoare. Pe când caii împușcați de gloanțe erau imediat uciși prin stricnină, soldații (uciși în numele unui „drept" sfânt) sufereau cele mai teribile chinuri, erau târîți pe tărgi, în căruțe, în trenuri și nu li se dă odihna mântuitoare, până nu mureau de la sine la primul post de ajutor, sau la vre-un spital de campanie.

Sunt, pe de altă parte, unele cazuri de *neo-formațiuni* de natură rea (tumori incurabile), cari duc spre un sfârșit fatal și cele mai multe, cu dureri înspăimântătoare.

In toate aceste împrejurări ce trebuie să facă medicul care știe că ori de câte ori a avut de îngrijit aceleași boli, evoluția lor a fost întotdeauna aceeaș și sfârșitul de neînlăturat?

Părerile medicilor sunt împărțite, dar zdrobitoarea lor majoritate tinde către aceeaș concluzie unică: ușurare și nu ucidere!

Cunoscuta scriitoare daneză Karin Michaelis, care a atacat cu atâta curaj și sinceritate, problema menopauzei în zgomotoasa ei carte „Vârsta primejdioasă", intervine și ea în această discuție cu prilejul conferinței marelui chirurg vienez.

Cu neînfrânata ei îndrăzneală, ea afirmă că în cazul unor suferinți grozave și dacă pacientul nu se mai poate vindeca, este o *datorie* nu numai din partea medicului, dar chiar și a prietenilor sau a familiei, de a prilejui moartea.

Ea mărturisește chiar, că dacă ar trece personal printr'o asemenea împrejurare (bunăoară cu mama ei), ar proceda la fel, înfruntând orice legiuire.

Problema este foarte dificilă. Știința prognosticului este foarte îndoelnică și cine ar putea statornici ca intangibile argumentele, pe temeiul cărora ar lua hotărîrea gravă de a suprima o sfântă viață omenească?

Știința nu e decât o picătură din imensa neștiință și poate că întunericul clipei de azi să fie lumina clipei următoare. Poate că odată cu hotărîrea noastră de a ușura prin moarte o suferință, undeva, într'un creer efervescent, a scăpărat viziunea unui mijloc de a o îndepărta, păstrând totuși, viața.

Este adevărat că în unele cazuri de acestea incurabile, bolnavii cer cu stăruință moartea din mâna medicului. In asemenea împrejurări însă, trebuie cercetat cu luare aminte substratul adevărat al realităților psychologice.

Deobiceiu bolnavii, cari doresc moartea, nu țintesc decât suprimarea durerilor lor chinuitoare. Moartea ar fi deci pentru ei equivalentul unui medicament. Realitatea ei adevărată îi înspăimântă și desigur că ar trăi bucuroși, oricât le este hărăzit, dacă și-ar putea suprima chinurile pe altă cale.

Faptele acestea se pot controla foarte ușor. Frica de moarte, optimismul vieții, voința de a o prelungi cât mai mult, este unica axă, pe care se sprijină psychologia tutulor bolnavilor.

In această privință este foarte eloquentă o experiență a unui chirurg vienez. Un bolnav de cancer inoperabil, îndura chinuri cumplite și dorea să moară. Chirurgul, care-l căuta de mai multă vreme și știind că orice speranțe sunt de prisos, îi prescrise o cantitate mai mare de morfină în soluție tare, motivându-i că vrea să-i evite trimiterile repetate la farmacie.

Ii recomandă apoi să ia, în caz de dureri mari, zece picături, dar îi atrase atențiunea să fie cu băgare de seamă, căci dacă ar bea toată sticluța, ar putea adormi pentru totdeauna.

Când îl vizită a doua zi de dimineață, doctorul află că pacientul, care dorise moartea cu atâta stăruință, măsurase cu mare grijă cele zece picături, ba refuzase chiar lingura îngrijitoarei, care picurase într'însa douăsprezece picături...

Și s'ar putea înșira multe cazuri asemănătoare.

Viața este un dar atât de prețios, încât merită să o trăești chiar în chinurile cele mai dureroase, — afirmă Karin Michaelis, închipuindu-se pe sine într'o împrejurare fatală de boală incurabilă; și poate că are dreptate, tot atât de mult, pe cât greșește, când crede că și-ar omori mama, dacă ar suferi fără de nădejde...

Dr. D.

De vorbă cu Bernard Shaw

Provocator când vorbește cu cineva, autorul englez se lasă tot atât de ușor provocat la vorbă. Nu lasă să-i scape nici un prilej de-a vorbi, de-a contrazice, de-a polemiza, pe indiferent ce temă. Vorbește și discută în comediile, în conferințele, în prefețele sale, în esseurile și recenziile-pamflet pe care le face, oriunde i se oferă ocazia, ori pretextul. Vorbind, Shaw ține să afirme mai ales virtuozitatea acrobatică a inteligenții și elocinței sale.

Și totuși, nucleul central al personalității sale rămâne ascuns, misterios; cuvântul, prea adesea, îi ascunde gândul, în loc să-l reveleze. In mijlocul acestei revărsări de elocvență, partea nobilă, poetică a acestui suflet, se comprimă cu egoism.

Cel din urmă critic care-a invitat pe Shaw să vorbească, a fost biograful său american, Archibald Henderson, venit din America să conviețuiască câtva timp cu eroul său, spre a publica sub formă de biografie (Table-Talk of G. B. Shaw, London, 1925), impresiile și sugestiile căpătate în timpul acestei conviețuiri.

Cu toate inzistențele ce s'au depus pe lângă el de-a se duce în America, Bernard Shaw n'a trecut încă Oceanul. Motivele — extravagante — par a fi de această natură: nu vrea să fie arestat de americani, pentrucă nu crede în povestea biblică cu profetul Eliseu și cu urșii; n'a vrut să moară de-o congestie de ironie în fața statuii Libertății de la intrarea în portul New-Yorkului! Și totuși americanii au un adevărat cult pentru teatrul lui Shaw; ei montează și lansează cele dintâiu piese inedite ale sale. Cu Henderson, poate și din motive de oportunism politic, s'a arătat cu toate acestea destul de rezervat. Nu cunoaște noua literatură americană, căci Shaw nu citește mai de loc cărțile altora; i se pare că zorul americanilor are ca rezultat... zăbava lor în toate cele europenești; ar voi să trimeată pe cinematografiștii americani, să se civilizeze în Suedia ori în Norvegia.

El nu vrea să lucreze pentru cinematograf. „Cinematograful este un ispititor, are ceva de artă nouă, fără îndoială, și m'aș putea lăsa eu însumi ispitit. Dar, la urma urmelor, dacă un om are darul cuvântului, a-i cere să facă artă mută, e cași cum ai cere unui Tiziano să facă portrete în alb și negru". Din acelaș motiv n'a lăsat niciodată să se înscenaze filme după operile sale. „...Publicul vede filmul Macbeth și-și închipuie că a văzut în adevăr Macbeth, lăsând teatrul gol atunci când vre-un actor bun pune în scenă opera".

Intrebat de Henderson în ce constă tehnica sa, scriitorul englez i-a dovedit pur și simplu că... n'are niciuna. „Comedia se înfiripează dela sine. Țin doar condeiul în mână. Uneori, primul lucru pe care-l am în cap, e câte-o situație, ca arestarea din *Discipolul diavolului*, care poate ori nu să rămână situația centrală, când isprăvesc de scris. Uneori, prima idee îmi este sugerată de-o observație care-mi ajunge la ureche și care conține întreaga lucrare. De pildă, *Dilema doctorului*, s'a născut dintr'o observație făcută de Sir Alucrot Wrigt unui asistent din laboratorul său, la spitalul Sf. Maria, în timp ce 'mi arătă metodele sale clinice".

Urăște construcția, intriga, lasă să se închege personagiile lent, firesc, în subconștient. In legătură cu acest fel de-a lucra, criticul american s'a ocupat mai ales de geneza Ioanei d'Arc. Cum de s'a lăsat și el atras de această figură, dramatizată de Voltaire, Schiller, Mark Twain, Anatole France ori Andrew Lang? In această eroină, Shaw a văzut în primul rând încarnarea bunului simț natural, ironic, având de luptat cu prejudecățile sociale; l-a atras apoi și complexitatea elementului tragic, alături de situația momentului istoric, propice pentru a deveni ținta aspirațiilor sale morale, sociale și politice. Considera apoi acest subiect, rău priceput de iluștrii săi precursori... A reabilitat deci, pe această sfântă, scoțând-o din cadrul de operetă în care se complăcuse până la el.

Venind vorba și despre literatura pornografică, despre așa zisul „roman sexual", Shaw contrazice pe convorbitorul său, înclinat să atribuie războiului, înflorirea acestui gen; pentru el războiul a avut meritul de-a impune o literatură mai înaltă, mai serioasă. Romanul sexual nu-l scandalizează pe Shaw: „Nu vom avea o literatură sexuală sănătoasă, până ce nu vom avea un popor sexualmente sănătos, și acest lucru va fi cu neputință, atâta vreme cât capitalismul va impune condiții comerciale căsătoriei, ca oricărui act". Sigur este că autori ca Joyce ori Harris nu-l scandalizează, dar nici nu-l atrag, nu-l interesează, nu-l influențează deci.

In orice operă literară, autorul englez vrea să descopere înainte de orice corespondența cu realitatea veridică, autentică, în afara autenticității aparente. Orice operă de asanare morală, cași orice operă de asanare fizică, după el, cere o expunere indecentă. „Dacă cineva îți pune o oglindă în față și-ți arată că aceasta trebuie să fie spălată, nu văruită, nu-i nevoie să spargi oglinda. Ia apă și săpun!..."

Păcat că în această împrejurare, criticul american s'a dovedit prea puritan în scrupulozitatea sa. Ne-a făcut să pierdem astfel savuroase pagini de dialectică... sexuală!

Aida

Tradiția teatrelor de Operă constă în deschiderea stagiunilor cu fastuoasa și grava „Aida" a lui Verdi. Se poate alcătui orice repertoriu cu gândul de a-i consolida părțile mai slabe în chiar cursul stagiunii. Insă orice întreprindere de Operă trebuie să aibă un reazăm sigur, într'o operă de deschidere și de repetare periodică, impozantă și perfectă. Se poate spune de pe acuma că, în repertoriul organic al Operei Române, „Aida" a și cucerit acest loc de frunte. Deși ultima ei reprezentare de la 19 Martie a strălucit prin cei doi invitați de mare valoare: tenorul Belino-Scupevschi și d-na Lucezarsca,—restul, până la cel mai neînsemnat personaj, a cântat și acționat într'un ansamblu perfect și definitiv. In fruntea acestui ansamblu s'a distins Aida în interpretarea d-nei Kohanșca, neobișnuită; iar cadrul costumelor sale nouă, stilizate a Dramatismul jocului și avântul vocal au fost de o putere prezentat o inovațiune care a impresionat publicul și l-a făcut să priceapă ce înseamnă o armonie între toate calitățile, de care dispune această artistă, recompensată de numeroase explozii de aplauze. Alături de d-na Kohansca, excelentul preot al d-lui Niculescu-Basu și un bun Amonasro dat de d. Dumitrescu, consolidează locul important al „Aidei" în repertoriul Operei noastre. Temperamentul și ritmul d-lui Massini, care impune și corurilor o deosebită cizelare a execuției, au încântat publicul, care cu cea mai evidentă sinceritate a făcut ovații ansamblului „Aidei" după fiecare act, dar mai ales și-a permis să se agite chiar după ultimul act.

A. N.

Rachel și amorul

Numele Rachel strălucește dealungul vremii. Ea a desmințit vorba lui Schiller că posteritatea nu împletește actorului cununi. Intr'adevăr, niciodată nu vom mai putea avea impresiunea vie a artei ei. Nici un cinematograf nu i-a păstrat vre-un gest, nici un gramofon — o modulație a minunatei sale voci. Și dacă ar fi făcut-o, încă nu ne-am fi putut da seamă de puterea-i de simțire, de covârșitoarea impresiune a individualității sale artistice. Suntem reduși, când ne gândim la arta ei, la deducții din cele ce spun alții despre dânsa. Dar atât de formidabilă a fost impresiunea produsă de ea asupra contimporanilor săi, încât admirațiunea lor s'a transmis generațiunilor următoare. Rachel a fost în domeniul ei, o cuceritoare. Astru strălucitor pe firmamentul artei care a umplut lumea cu o lumină uimitoare, într'o perioadă de revoluțiune, nu se poate mai scurtă. Pe cine-l iubesc zeii, îl chiamă de tânăr la dânșii. Și oameni cari s'au înălțat pe aripele geniului, au desăvârșit în genere misiunea lor la un termen la care alții abia încep să trăiască. Alexandru cel Mare se stinge la 33 de ani, Raphael Sanzio la 37 de ani. Napoleon I trece la 40 ani apogeul carierii sale. Rachel se stige la 38 de ani. O număr printre războinici și cel mai artist din marea trinitate artistică a Renașterii italiene, pentru că fondul sufletesc al geniului e asemănător, conștiința menirei sale, îndârjirea de a îndeplini această menire, voința înfrățită cu putința fiind caracteristica manifestațiunilor lui. Ce putere de voință nu răzbește din scrisoarea pe care Rachel o adresează mamei sale: „Nu crede că oameni de rassa mea și de meritul meu, pot fi îngropați atât de ușor".

Ca și viața micului locotenent corsican, cea a Rachelei este minunată. Copila unui evreu negustor ambulant din Alsacia și a unei mame evreice din Bohemia, cari parcurgeau târgurile și satele Germaniei și ale Elveției pentru a vinde mosoare, ace și alte mărunțișuri, ea vine cu părinții ei la Paris, unde cu o soră mai mare, cântă prin restaurante, adună bani cu cheta și mănâncă bătaie dacă nu aduce suma pe care tat'său o așteaptă. Vorbia atunci franțuzește cu accent nemțesc — mulți ani după aceea avea să scrie încă „au font" în loc de „au fond". Și iată că, într'o zi, se descoperă într'însa marea artistă și în puțin timp ajunge la zenitul carierei artistice, sărbătorită de tot ce are Franța, de tot ce are lumea mai strălucit. Un exemplu din multe: Invitată la Curtea rusă, i se oferă un prânz de gală, iar intrarea în sala de mâncare se face conform protocolului, cu o singură deviare: cortegiul îl deschide Rachel la brațul marelui duce, frate al țarului și apoi urmează familia imperială și — cum scrie ea — „ceilalți mari duci, mici duci și arhiduci, toți ducii în fine, de toate calibrele, un tralala de prinți și de prințese".

II

Viața amoroasă a lui Rachel formează un capitol aparte al vieții sale, dar nu cel mai important. Și în această materie, ca și în toate celelalte, geniul nu poate fi măsurat cu cotul cu care măsori viața comunilor muritori. In fața moralei burgheze, ea sucombă. Dar cine știe dacă, privită din punctul de vedere al raporturilor ei de dragoste, viața marii tragediene nu este ea însăși o zguduitoare tragedie. Rachel a avut amanți mulți. Adeseori câte doi odată. Pare să fi fost chiar o regulă la dânsa ca să aibă totdeauna doi bărbați a cărora să fie fără ca unul să știe de celălalt. Tentațiunile erau desigur, pentru o asemenea artistă, foarte mari. Ea a fost amanta en titre a prințului de Joinville, fiul lui Louis Philippe, fratele regelui; apoi a contelui Walevski, fiul natural al lui Napoleon; a prințului Napoleon, viitorul Napoeon III, și a prințului Jerôme, nepotul favorit al lui Napoleon I. Pentru o artistă era natural ca să aibă înclinațiuni și pentru prinții artei: mulți, toți au curtat-o. Mai puțini, dar destui, au reușit. Cel mai cunoscut e amorul lui Rachel cu Alfred de Musset. Alexandru Dumas-tatăl a voit-o el, dar nu l-a voit ea. Pe Alexandru Dumas-fiul l-a voit ea și nu a voit-o el. Heine a fost de asemenea unul din admiratorii ei, — dar fără de noroc. Ca și Musset, el era pe isprăvite când ea atinsese culmea gloriei și atrăsese ochii lui asupră-și. Astfel Musset nu i-a mai putut da piesa de teatru pe care i-o cerea ea mereu, cu toate că el ar fi vroit s'o vadă interpretând o operă a lui pe ea, despre care credea că „geniul lui e în gloria ei, curajul lui în ochii ei".

Alexandru Dumas-tatăl o curta pe când ea era în legături cu contele Walevski, dela care a avut și un copil, cavalerește legitimat de tatăl său, copil care a trecut, de altfel ca toți copiii de geniu, modest și neobservat prin viață. Dacă prințul de Joinville căutase și găsise legătura cu dânsa într'o seară de teatru, trimițându-i în cabina ei un bilet cu trei întrebări: „Où? Ouand? Combien?" la care răspunsul prompt fu: „Chez toi — ce soir — pour rien" — Alexandru Dumas începu mai poetic: „Te iubesc, Rachel, îi scrise el, te iubesc mult. Și aceasta-i atât de adevărat încât, scriindu-ți, îmi repet mie însumi aceste cuvinte cu glas tare, pentru ca să mă ascult rostindu-le... Te-ai gândit puțin la mine? Spune: acea făgăduială dată pe țărmul mării de a nu uita frumoasa noastră seară, păstrat-o-ai? Când te voi revedea? Când te voi ține iar de mână, fi-va oare frumoasa mea regină de pe Prado pe care o voi regăsi? Da, nu-i așa? ar fi prea mare adversitate ca să fie altfel: tu, uitucă, și eu amintindu-mi atât de bine!". Dar Rachel nu primi oferta, provocată de o primblare pe Prado din Marsilia, la brațul lui Dumas și răspunse foarte rece: „Știam că cu proștii trebuie să-ți cântărești cel mai mic cuvânt. Nu știam însă că sunt oameni de spirit cu cari sunt necesare aceleași precauțiuni".

Dumas, văzând că s'a descoperit și temându-se ca contele Walevski, cu care era prieten, să nu afle că a încercat să vâneze în domeniul lui, se grăbi să-i scrie foarte spiritual: „Am voit să fac asediul unui oraș, al cărui guvernator ești, și am fost bătut a plate couture. Primește toate complimentele mele. Prefer să cunoști victoria dumnitale prin mine, decât printr'un altul. Cu acest chip nu vei avea motiv să-mi păstrezi rancună pentru înfrângerea mea. Spune, te rog, domnișoarei Rachel că nu e totul de a rămâne adoratorul ei, ci că doresc să rămân amicul ei".

Era încă vremea frivolității galante. Contele Walevski răspunse spiritual, dar foarte lămurit: „Dragă Dumas, mărturisirea pe care d-ta însuți o faci despre înfrângerea d-tale, îmi închide gura. Indrăznesc să sper, de altmintrelea, că dacă ar veni vorba de acest episod, ai fi tot atât de franc cu ceilalți, cum ai fost cu mine. In fine, pentru a vorbi în limbajul strategic de care te servești: încrezător în forța cetății, am asistat cu arma la picior, la un asediu în regulă. Dară voiu fi silit, spre marele meu regret, să pornesc la războiu, dacă, după ce a ridicat asediul, inamicul ar încerca să pătrundă prin surprindere sau ar face să circule zgomote de capitulațiune, în scopul de a diminua meritul apărării. Un asemenea mod de procedare ar fi puțin leal, prin urmare inadmisibil în ce te privește pe d-ta. Deci fără rancună și cu totul al d-tale. — A. Walevski".

Dar Alexandru Dumas-fiul, l-a răzbunat pe Alexandru Dumas-tatăl. Rachel era în legături cu prințul Napoleon, pe atunci președintele Franței, când, după succesul piesei „Demi-Monde", Rachel se duse să viziteze pe Dumas-fiul și — fermecată de tinerețea și de gloria lui născândă — i se oferi.

— N'am motiv să fiu dezagreabil prințului Napoleon!

— Il voi părăsi — răspunse artista.

— Ar fi acelaș lucru. Ia-ți un alt amant pe care să nu-l cunosc și, pe acela, îl voi înșela!

Porniră în trăsură. El se scoborâ în drum.

— Ia-mă de nevastă — spuse Rachel.

— Eu nu mă însor cu metresele mele, cum vrei ca să mă însor cu ale altuia?

III

Afrontul acesta, cel puțin după spusa autorului său, a fost unic în viața lui Rachel, care nu l-a luat în tragic. Numărul amanților ei a fost atât de mare, încât numai corespondența ei amoroasă, formează o vastă literatură. Pe lângă indulgența aprecierii pe care o recomandă genialitatea ei, s'ar putea invoca în favoarea ei cuvântul evangelic: Multe i se vor ierta, fiindcă mult e iubit. Dar aci se și pune întrebarea: dacă a iubit? Femeia aceasta care a dat, ca artistă, cele mai impresionante interpretări sentimentale, pare că nu a fost sentimentală. Să fi fost ea senzuală? Numărul mare al amanților, ar justifica în aparență opiniunea aceasta. Dar să nu fie oare și o altă cauză care să explice nestatornicia ei în dragoste? N'a fost oare, tocmai dimpotrivă, nevoia ei de dragoste, care a făcut-o să rătăcească dela un amant la altul? Să fi fost oare numai vina ei că i-a schimbat și înșelat atât de des?

Rachel

Primul ei contact cu bărbatul, a fost dezastruos. Ea a fost, copilă încă, victima unui imoral și pervers, a unei brute lipsite de caracter, care nu s'a sfiit să o șantajeze apoi cu secretul relațiunilor lor și să se folosească de scrisorile ei intime, al căror conținut era, desigur, sub influența lui, orice, numai pudic nu, pentru a o arunca pradă bătăii de joc a lumii. De pe urma acestui prim contact, o amărăciune trebuie să-i fi rămas în suflet, s'o fi înarmat cu acea doză de neîncredere permanentă, de scepticism dizolvant, care, mai mult ca orice altceva, sapă și zădărnicesc chiar aptitudinea de a iubi. Dragostea cea mare, cea care, după cum spune Dante, mișcă sori și stele, nu este posibilă decât oarbă. De o asemenea dragoste Rachel nu s'a arătat capabilă decât pe scenă. Asta înseamnează că o înțelegea, dar nu putea sau nu vroia s'o practice. Sau că n'a întâlnit, în scurta ei viață, omul care să i-o știe inspira. Căci, mare ca artistă, ea era o mică ființă practică. Era fata tatălui iei, era copila eșită dintr'o săracă familie evreiască, cu toate calitățile și defectele cu cari a fost încercată de presiunea împrejurărilor în care s'a scurs viața evreimei, educațiunea din asemenea familii. O disciplină fermă, căci patriarchatul subsista cu toată autoritatea lui. Nimic mai caracteristic în această privință decât următorul incident. Intr'o seară, Rachel, care avea 18 ani și era deja celebră, citea din Racine, în prezența mamei sale, cu Alfred de Musset. Și iată că survine tatăl și-i poruncește să stingă lumânarea și să înceteze lectura. Plângând marea artistă se supune. Această supunere era voluntară, ea decurgea din spiritul de familie, din solidaritatea de familie, și din acest spirit și din această solidaritate se explică ceeace face farmecul și tăria vieții de familie în mica și mijlocia burghezie evreiască: dragostea de familie. Ezitândă, nestatornică deși foarte afectuoasă în dragostea ei pentru bărbat, ea a fost statornică în dragostea ei pentru mama insignifiantă, pentru surorile ei, chiar și pentru tatăl ei autoritar și exploatator și a fost mai presus de toate o mamă bună și duioasă a celor doi copii ai ei, de cari atârna cu toată tăria sufletului ei mare.

Tot ca o urmare a mediului în care a crescut, Rachel marea artistă, nu a fost totuși capabilă de un amor mare, ci era dornică de dragostea calmă a căsniciei legitime. Toată viața ei a urmărit măritișul. Se va spune că aceasta e slăbiciunea tuturor femeilor,—că chiar și Marța Schwerlein urmărește să capteze un bărbat, fie el chiar Mefistofele. Dar nu! Cum e lesne de închipuit, Rachel, dacă a găsit mulți amanți, a găsit printre ei și mulți amatori să se lege în mod legitim de dânsa. In viața ei proectele de mariaj apar deci numeroase. Nobili, literați, publiciști, bogătași, ar fi vroit să-i dea numele lor, mai exact să se împodobească cu numele ei. Se poate spune că a refuzat cele mai multe propuneri, pe altele le-a sfărîmat legându-se iar și iar printr'o dragoste, care, cum am mai spus, nu avea să fie niciodată de prea lungă durată. Par'că ar fi avut presentimentul morții sale pretimpurii, — ea trăia și în dragoste cu intensitate, ca și cum ar fi vroit să cunoască tot, să guste toate. Și în aceste scurte amoruri nu era lipsită de o caldă afecțiune. Cum ar fi putut să fie altfel la o atât de mare interpretă a profundelor și răscolitoarelor patimi umane. Dar mereu rațiunea biruia asupra pasiunilor. Și cum în mai toate propunerile de căsătorie ce i-au venit, amorul juca un rol prea neînsemnat, ea prefera să se menție în principiul pe care l'a definit astfel: „Vreau locatari, dar nu proprietari"

Un ultim amor, care s'ar fi putut sfârși cu o căsătorie, i-a înseninat viața. Printr'un capriciu al destinului, fericitul obiect al lui mai trăește azi, 71 de ani după ce a iubit-o. D-l Louis Barthou, a cărui carte asupra marei Rachel, apărută în colecția „Acteurs et actrices d'autrefois", o recomand tuturor care vor să cunoască amănuntele acestei minunate vieți, îi cunoaște numele dar nu vrea să-l spuie. Era ultima lumină, ultima speranță a femeii. Pronumele este, era Henry. „De ce te iubesc atât de repede și atât de puternic?" — îi scrie ea. El pleacă, departe, peste mări. Ea îl va aștepta. Când se va întoarce se vor lua. „Ești jumătatea mea" îi scrie altă dată. Pentru a fi vrednică de el, își cultivă spiritul. Dar îi spune ea — lectura—„fie ea și a oamenilor de geniu și a savanților faimoși" nu poate vindeca cel mai mare dintre rele: „absența bărbatului pe care îl iubești". Intr'o scrisoare se destăinuește: „M'am închis cu cărțile mele. Am încercat să râd cu Boileau. Am făcut analiza cu La Bruyère. M'am întreținut cu M-me de Sevigné. Apoi mi-am odihnit spiritul și inima în Biblie. Cetirea acesteia mi-a făcut și bine și rău: într'o zi îți voi spune de ce"... El o numește în scrisorile sale: nevastă. Ea dă teatrului geniul ei, dar lui îi răspunde că-i dă inima ei, pe care „va putea veni să puie stăpânire fără a întâmpina nici o rezistență". Dar căsătoria pe care o doriau amândoi nu s'a făcut. Ea a înlăturat-o, printr'o scrisoare care trădează altă lature a caracterului ei, o conștiință a datoriei, care biruie toate. Iată scrisoarea care a încheiat idila aceasta: „Dragă Henry, ai făcut rău că n'ai venit aseară. Trebuie să mă gândesc serios la sănătatea mea, la viața mea care aparține copiilor mei. Nu mă pot gândi în mod serios la altă ceva! Fii prietenul meu și nu mi-o lua în nume de rău. Durerea fizică mi-a ros inima. Nu mai am putere decât pentru a mă căuta. Vino peste câteva zile să mă vezi".

La 3 Ianuarie 1858 Rachel s'a stins. In ajun de a muri, a făcut probabil inventarul tuturor amicițiilor ei, retrăind toate ceasurile de dragoste, ceasurile de plăcere și cele de durere căci a retrimis toate scrisorile de dragoste, semnatarilor lor. Orice apus e plin de melancolie. Tot așa a fost și apusul acestui astru. Și poate că în ultimile ei meditații, ea gândind la faimoasa constatare a doamnei de Staël, și-a zis că o fi exact că dragostea e numai un episod în viața bărbatului, dar că nu e tocmai în totdeauna exact că e „întreg cuprinsul vieței unei femei".

B. BRANISTEANU

Anecdote literare și artistice

Pușchin și „Sufletele Moarte"

Gogol care în opera-i satirică a biciuit atât de usturător starea socială din epoca lui Nicolae I, nu s'a hotărît să-și publice romanul devenit celebru „Suflete moarte" până n'a cunoscut părerea lui Pușchin.

In acest scop el îl vizită pe Pușchin care cu plăcere se puse la dispoziția lui, — și Gogol începu să-și citească opera cu farmecul, pe care numai el îl avea când citea.

Pușchin, care iubea sarcasmul și ironia, asculta cu atențiune încordată. Nici nu zâmbea. Devenia tot mai posomorât și mai întunecat, cu cât capitolele erau mai satirice, și la un moment dat exclamă cu adâncă durere:

— Doamne, ce tristă e Rusia noastră!

Testamentul lui Dostoievski

In noaptea de Crăciun, în anul 1877, Dostoievski și-a scris următorul testament pe care l-a intitulat *„Memento pentru toată viața mea"*:

1) Să scriu o carte asupra candoarei rusești;
2) Să scriu o carte asupra lui *Isus Cristos*.
3) Să-mi scriu memoriile;
4) Să scriu un poem intitulat *„Sorokovin-ii"*.

Iar într'un post-scriptum pe aceeași foaie — pe care Dimitri Merejkovski o reproduce în facsimil în operele complecte ale marelui romancier rus—semnat la 24 Decembrie 1877, Dostoievski adaugă:

„Toate acestea afară de ultimul roman și de intenționatele mele „Memorii" necesită cel puțin zece ani, și eu sunt în vârstă de 56 ani".

Balta lui Karamsin

E în Rusia, dar nu figurează în geografie, ci în literatură.

Scriitorul rus Karamsin (a nu se confunda cu istoricul cu acelaș nume) a scris o nuvelă intitulată „Sărmana Liza". Eroina acestei nuvele își sfârșește viața aruncându-se într'o baltă în apropiere de Moscova.

Nuvela a produs o impresie atât de puternică încât până astăzi balta descrisă este denumită „Balta lui Karamsin".

Tolstoi și Auerbacų

Făcând în anul 1860 o călătorie prin Germania, Tolstoi se opri la Dresda unde locuia scriitorul german Berthold Auerbach care la acea epocă se afla în plină glorie literară.

Tolstoi care era încântat de romanul său „Viață Nouă" ținu să-i facă o vizită romancierului german. Tolstoi veni la locuința lui Auerbach și se anunță cu numele „Eugen Baumann", cum îi zicea eroului din romanul „Viață Nouă".

Auerbach rămase mirat și îngândurat. Tolstoi intrând, înțelese îndată situația și zise:

— Nu mă numesc Eugen Baumann ca nume, ci după caracterul acestuia...

Și Tolstoi identificându-se — spre marea bucurie a scriitorului german —— îi povesti acestuia că a deschis la Iasnaia-Poliana o școală populară, ca și Eugen Baumann

C. S.

I. SUDRABCALP

Cafeneaua literaturii letone

La amiază, în cafeneaua cea nouă din dreptul Operei Comunale, la o mare fereastră care dă drept în bulevardul Libertății, puteți să vedeți zilnic un grup de oameni, care nu discută despre cursurile bursei, nici nu acopăr mesuțele cu cifre. Dar grupul acesta e străin și față de solizii, rotunzii burjui rigani, care vin la „Café de l'Opéra" în ciuda nevestelor rămase acasă să continue, fără șanse de a isprăvi vreodată, eternul ciorap al familiei. Acești oameni străini sau păstrează o tăcere concentrată, nedând atenție unul altuia, sau vorbesc deodată, tare, toți împreună, sau unul dintre dânșii izbucnește subit, într'un tunet de râs, care alarmează toată sala.

Până în prezent, au avut loc mai multe încercări de a stabili într'un Cafeu din Riga, statul-major al literaturii și picturii letone, dar toate inițiativele n'au reușit. Artiștii și scriitorii se adunau din când în când, fumau mai mult în tăcere și plecau. Rămâneau doar câțiva prietini boemi fără căpătâi, care se despărțeau la urma urmei după câteva ceasuri de veghe deasupra nenumăratelor cafeluțe. Moravurile de cafenea frunceze, italiene nu se altoiau definitiv.

Acum, la „Café de l'Opéra" al d-lui Schwartz s'a format parcă un nucleu mai pozitiv de literatură și de artă. Artiștii încep să vie acolo și seara. Trei-patru mesuțe ocupate de ei nu seamănă bineînțeles cu „Rotonde" sau „Dome" din Paris, totuși în istoria literaturii letone se va pomeni de cele dintâi întruniri regulate ale scriitorilor în această cafenea cu pereții auriți.

Decanul noului nucleu e Carol Scalbe. E singurul care de câteva decenii este prezent, zilnic, la toate cafenelele succesiv încercate de boema literaturii. Nu-i place să fie înconjurat de o companie exuberantă. E cufundat în gânduri. Ascultă vicara lui Winnert, înghite în mici reprize schwartzul, și-și aduce aminte de Varșovia, Moscova, Helsingfors, Oslo (Cristiania), Roma. Fiu de fierar, a fost cioban, marchitant, buchinist, învățător. Seamănă cu o pagină de viață din Hamsun, pe care îl adoră. Realitatea greoaie și infinită a vieții, în toate manifestările-i, o transformă în versuri scurte de cel mult zece rânduri și în basme minunate.

Mai înainte îi ținea de urât, la cafenele, poetul Anton Austrini, care avea ambiția să fumeze o țigară de foi întreagă nescuturând cenușa. Dar totdeauna cenușa se frângea și cădea în ceai sau cafea. Acuma, Austrini e însurat, nu mai vine la cafenea, rămâne în Torensberg, își îngrijește piciorul zdrobit în războiu, și scrie romanul „Mila lungă", din care publică din când în când câte-un capitol scurt. Figuri și evenimente din ultimii douăzeci de ani din Riga trec în șir, notate odinioară în zeci de carnete. Numai la balul presei „ermitul din Torensberg" a apărut, a produs senzație cu statura-i de uriaș, cu aspectu-i de erou. A dirijat atunci prima reprezentație a piesei lui „Ducesa cu inima perforată".

Stau cu Scalbe. Cu pași de pisică, se apropie cineva de noi, se apleacă deasupra mesuței. Ah, ce ochi frumoși, ce zâmbet liniștit, ce voce blajină! Domnișoarele de la „Café de l'Opéra" sunt intr'adevăr selecționate cu o imensă competință de Schwartz. Dacă acesta își menține sistemul, boema literară letonă își va stabili aci statul-major numai din cauza politeței vesele și a gentileței calme a chelnerițelor...

— N'am cerut nimic. Am vrut numai să văd dacă ești aci, aproape. Și, mai este ceva: să iau un ceai de tei? sau poate de romanță? Romanța, miniatură, steaua galbenă a câmpiilor letone, un soare în miniatură... Iți place soarele, domnișoară?

Da, așa, vorbesc prostii. Scurt și confuz, cum spune Shakespeare în „Noaptea a douăsprezecea". Insă domnișoara ascultă toate acestea cu un surâs frumos, răbdător, și se duce după romaniță, clătinindu-se ușor din șolduri, cu măsură, strict după norma lui Schwartz. Mișcările, vocea, privirea sunt calme, solemne și bucuroase, în stilul plafonului înalt sculptat, în desarmonie cu tapetele aurite, care au un aer de parvenitism, și cu rochiile domnișoarelor prea negre, olandeze, prea călugărești.

Apare Niclav Strunke, un mare desenator, pictor minunat. Mic, expeditiv, pozează cu expresii cam vulgare, înjură pe romantici, „scuipă" toată poezia noastră, însă are un suflet plin de mare lirism tăcut. Ne amenință cu un volum de versuri solare, sărate și amare, pe care ni le citește câteodată, stârnind admirația noastră. Promite că le va publica într'o zi, ne va omorî pe toți și va ocupa locul unic de futurist genial în literatura letonă! Mai bine mai târziu decât niciodată.

Strunke a stat mult în Italia, la Roma, la Capri și tot vrea să plece acolo din nou. Spune că nu e atât de bogat ca să mai trăiască în Letonia. Deși aceasta din urmă e socotită ca cea mai eftină țară din Europa, totuși în Italia se poate trăi mult mai eftin... Trec împreună cu Strunke la alte lichide de cafenea: mi-i rușine să sorb un ceai de iarbă, când alături se află un om care a băut cafea și vin la Capri.

Sorbim „expresso", cafea italiană, și ne plângem de vremea rigană mereu urâtă: noaptea plouă, dimineața ninge... Parchetul se cutremură de niște pași grei. Celebrul tenor al Operei Naționale, Rudolf Berzini, se apropie de noi. Cu necaz se uită cum noi înghițim brioșurile: n'are voe să mănânce prăjituri, trebue să se ferească de zahar. Iși comandă un „expresso" fără zahar, citește „Politiken". Are suflet bun, neobosit și curios. Se interesează de toate, ceiace e rar la cântăreți. Ne uităm cu stimă și nerușinare în gura marelui tenor dramatic: acolo-i tot Wagner până la Parsifal; și Don-José, Radames, Raoul...

Acum își fac apariția, unul după altul, părtașii acestei cafenele literare: Pavel Rozit, directorul revistei lunare „Ritums"; Arved Schwabe — poet, romancier, critic, istoric și jurist; Ian Grin — jurist, odinioară poet, iar astăzi un prozator remarcabil; Adolf Ers — președintele Uniunei scriitorilor și jurnaliștilor, care scrie nuvele, versuri premiate, și conduce o mare tipografie.

Schwabe s'a întors ieri din Tartu-Dorpat. Ne propune să trimitem un salut pe o cartă postală cu antetul: Riga, Café de l'Opera, și cu adresa: Estonia, Tartu, Cafenea Lind, d-lui Frédebert Tuglas, capului glorios al literaturii estone moderne, reprezentantului nobil al Culturii Europene la bătrâna Universitate. Il salutăm pe dânsul și pe colegii lui din orașul bătrân universitar al poporului aliat...

Fulgi de zăpadă zboară din nou dincolo de ferești. Priviți: — o tânără frumoasă, cu cercei de safir își îmbracă mantoul luxos de blană, plătește și pleacă. Plecăm și noi? Cine pleacă? Cum? Să stăm aci toată ziua?... De unde a răsărit acest domn cu fața tristă și supărată? O ia pe acea tânără frumoasă de braț și ies amândoi... Mai rămânem puțin!...

Cinicul

ANTON CEHOV

E pe la amiază. Conducătorul menageriei „fraților Pichnan", portopeiul-iuncher1) în retragere, Egor Siusin, un zdrahon cu fața buzată și gălbejită, cu o cămașă murdară și frac slinos, e beat de mult. Se învârtește pe dinaintea publicului, ca dracu „înainte de polunosniță"; aleargă, se încovoaie, chihotește, își joacă ochii, și cu manierele lui grosolane și nasturii descheiați parcă ar cocheta. Când capu-i mare și tuns e plin de aburii vinului, e pe placul publicului. Siusin în asemenea momente „explică" fiarele nu ca de obiceiu, ci într'un chip nou, propriu numai lui.

— Cum să vă explic?—întreabă, făcând dintr'un ochi publicului. — Simplu, sau cu psichologie și tendință ?

— Cu psihologie și tendință !

— *Bene!* Incep! Un leu african! rostește Siusin legănându-se și uitându-se cu ironie la leul, care stă chincit în colțul cuștei, și clipește smerit din ochi. Sinonimul puterii, unit cu grația; frumusețea și mândria faunei. Odinioară, în zilele tinereții, uimea prin puterea lui, iar cu răgetul băga groaza în împrejurimi... Ho-ho-ho!.... acuma, dobitocul stă în cușcă... Ce zici, frate leu? Stai închis ? Filozofezi ?

Dar pe când cutreerai pădurile, cine era ca tine? Credeai că dihanie mai tare decât tine nu se află, că nici dracu nu se pune cu tine ;când colo... nebuna de soartă e mai tare... nebună dar mai tare... Ho-ho-ho!... Vezi unde te-a adus dracu tocmai din Africa? Nici n'ai visat că ai să nemerești aici! Și pe mine, dragă, pe unde m'au purtat dracii? Am fost și în liceu și în cancelarie, și printre picheri, și la telegraf, și la fabrica militară, și la cea de macaroane.... Și numai dracu mai știe unde n'am fost! La urma urmelor am venit la menagerie... în putoare,,, Ho-ho-ho !

Și publicul contagiat de râsul sincer al omului beat, hohotește și el.

— Ar vrea să scape la libertate! — face din ochi un om cu miros de boca cu uleiu, acoperit cu pete felurite și grase.

— Vai de capul lui! Dă-i drumul, că se întoarce iar la cușcă! S'a deprins, ho-ho-ho!... E vremea să mori, leule, iată ce e! Ce s'o mai lungești? Ai murit și pace! Ce să mai aștepți? Ce te uiți? Iți spun....

Siusin conduce publicul spre cușca următoare, unde se zbate și se izbește de gratii o pisică sălbatecă.

— O pisică sălbatecă! Strămoașa Vasilcilor și Maruselor noastre! Nu-s nici trei luni de când e prinsă și pusă în cușcă. Fâsâe, se zbate, scapără din ochi, nu te lasă nici să te apropii. Zi și noapte zgârâie gratia: caută eșire! Ar da acuma un milion, o jumătate din viață, copiii, numai să scape acasă! Ho-ho-ho! Ei, ce te zbați, proasto? Ce te zvârcolești? Doar n'ai să eși de aici! Ai să crăpi, dar n'ai să eși! Ba încă ai să te deprinzi, ai să te liniștești! Nu numai ai să te deprinzi, dar ai să ne lingi mâna nouă, călăilor tăi! Ho-ho-ho! Aici dragă, e acelaș iad al lui Dante : lăsați orice nădejde!

Cinismul lui Siusin începe cu încetul să enerveze publicul.

— Nu înțeleg, ce-i de râs aici! — observă un bas.

— Rânjește și nu înțelege nici singur, de unde atâta bucurie...—zice boiangiul.

— Asta-i o maimuță! urmează Siusin, apropiindu-se de altă cușcă. Urâcioasă dihanie! Vezi că te urăște, e gata parcă să te rupă în bucăți, dar zâmbește, iți linge mâna! Fire lingușitoare de rob! Ho-ho-ho!... Pentru o bucățică de zahăr va cădea și în genunchi în fața călăului său, va face și pe bufonul.... Nu-mi plac asemenea dihănii!... Pe asta v'o recomand: — o gazelă, — zice Siusin, conducând publicul către cușca unde sta o gazelă mică, slabă, cu ochii plânși. Asta-i gata! N'a apucat să intre în cușcă și deznodământul e gata: ultimul grad de ftizie. Ho-ho-ho! Uitați-vă: ochi cu totul omenești — plâng! Se înțelege. Tânără, frumoasă.... vrea să trăiască! In loc să zburde în libertate și să se mirose cu cavalerii, stă aici, pe paiele murdare, unde miroase a câne și a grajd. Ciudat: moare, dar în ochi tot se vede speranța! Iată ce va să zică tinerete ! Așa-i? Comedie cu voi, cu ăști tineri! Degeaba mai nădăjduești drăguță. Cu toate speranțele tale, tot ai să întinzi picioarele... Ho-ho-ho!...

— Ascultă... n'o necăji... cu vorbele tale, — zice boiangiul, încruntându-se. — E urât!

Publicul nu mai râde... Se îneacă de râs numai Siusin. Cu cât devine publicul mai posomorit, cu atât e mai zgomotos și mai supărător râsul lui Siusin. Nu știu de ce, toți încep să observe că-i urâcios, murdar, cinic, în ochii tuturora se arată ură, mânie.

— Iaca, ăsta e un cocor în persoană! — urmează Siusin, fără să-i pese, apropiindu-se de cușca, în care sta un cocor. S'a născut în Rusia, a umblat în sbor pe la Nil, unde a stat de vorbă cu crocodilii și tigrii. Un trecut cât se poate de strălucit! Priviți-l: a căzut pe gânduri, e concentrat!

Așa-i de preocupat de gândurile lui, că nu bagă de seamă nimic...

Visuri, visuri! Ho-ho-ho! „Iaca, își zice, le sparg capul la toți, es pe fereastră și — haiti !—spre albăstrimea spre azurul cerului! Iar sus, în azur sboară cârduri de cocori, spre țărmurile calde, și cri... cri... cri...". Ia uitați-vă cum i s'au sburlit penele. Tocmai în toiul visurilor și-a adus aminte că aripele îi sunt tăiate, și... l'a cuprins groaza, desnădejdea. Ho-ho-ho! .. Fire neîmpăcată. Iaca așa au să-i stea penele veșnic sburlite, până la cea din urmă suflare. Neîmpăcat, mândru! Dar nouă, jupâne cocor, puțin ne pasă că tu ești așa de neîmpăcat. Ești mândru, ești neînfrânt, dar eu, iaca, dacă oi vrea, te iau de nas și te scot în fața publicului.... Ho-ho-ho!

Siusin ia cocorul de nas și-l trage către public.

— Nu-ți bate joc! — se aud voci. — Să-l lase în pace. Ce va să zică asta? Unde-i stăpânul? Cum de se dă voie unui bețiv să.... chinuiască animalele?

— Ho-ho-ho !... Dar de ce le chinuesc ?..

— Cu astea, iaca... cu glumele de tot felul... Nu ne trebuie!

— Dar dumneavoastră singuri ați cerut cu psichologie! Ho-ho-ho!

Publicul își aduce aminte că numai după „psichologie" a și venit la menagerie, că a așteptat cu nerăbdare până o eși Siusin, beat, din cămăruța lui, și o începe explicațiile : și ca să-și motiveze supărarea măcar cu ceva, începe să critice hrana proastă, strâmtoarea cuștelor și așa mai departe.

— Noi îi hrănim, — zise Siusin, mijind ironic din ochi. Chiar îndată îi hrănim... poftim!...

Strângând din umeri, se bagă sub tejghea și scoate din niște pături încălzite un mic boa.

— Ii hrănim... cum se poate! Ca și actorii: nu i-ai hrănit, crapă! Domnule epure de casă, venez ici. Poftim!

Pe scenă apare un epure de casă, alb și cu ochii roșii.

— Respectele mele! — zice Siusin, jucându-și degetele pe lângă botișorul epurelui. Am onoare a mă prezenta. Vă recomand pe domnul boa, care binevoiește să vă mănânce. Ho-ho-ho! Ce drăguță, nu-ți place? Te strâmbi? dacă nu eu, altul... tot una. Așa-i filozofia, dragă epuraș! Geaba, n'ai încotro. Nu-i vina mea! Dacă nu azi, mâne... Iaca acuma tu ești viu, miroși aerul, cugeți, iar peste un minut — o masă diformă! Poftim! Și viața, dragul meu, e așa de frumoasă, Doamne cât e de frumoasă!

— Nu-i nevoie să-i hrănească! — se aude voci. — Destul! Nu trebuie!

— Iți pare rău ? — urmează Siusin, parcă n'ar auzi protestul publicului. O personalitate, un individ, o viață întreagă... are femeiușcă, copilași și... deodată — hap! Poftim încoace! Ne pare rău, dar n'avem încotro!

Siusin ia epurele, și cu râsete îl așează dinaintea gurii căscate a șarpelui. Dar n'apucă epurele să încremenească de groază, când zeci de mâni îl apucă în grabă. Se aud voci la adresa societății de protecția animalelor. Strigăte, gesturi din mâni, zgomot. Siusin râde și se retrage în cămăruța lui.

Publicul iese din menagerie înfuriat, simte greață, parcă fiecare ar fi înghițit câte o muscă. Dar trece o zi, trec două, și obișnuiții menageriei se simt din nou atrași de Siusin, ca de tutun, sau de rachiu. Li-i dor din nou de cinizmul rece și zguduitor al lui Siusin.

Din rusește de A. FRUNZĂ

1) Ceva analog în gradul de plutonier. Not. trad.

BENEDETTO CROCE

Arta — ca intuiție pură

Prin încercările de a determina locul artei, s'a căutat până acum acest loc fie pe culmea spiritului teoretic, fie mai mult încă, pe înălțimile amețitoare ale filozofiei sau cel puțin prin împrejurimile acestora. Dar, dacă până aci nu s'au obținut rezultate satisfăcătoare, asta însemnează că nesiguranța va stărui din încăpățânarea noastră de a umbla mereu prin nori? De ce nu se răstoarnă încercarea și în loc să se facă ipoteza că arta e una din culmile sau cea mai culminantă înălțime a spiritului teoretic, — să nu se închipuie o altă ipoteză, inversă sau contrară, și anume că arta ar fi unul din gradele inferioare, ba încă cea mai infimă, cea mai de jos treaptă a spiritului teoretic? Poate că aceste adjective de *inferior* și de *infim* nu se pot împăca nici cu demnitatea, nici cu frumusețea strălucitoare a artei. Dar în Filozofia spiritului, infimul, șubredul, naivul, au în mod elementar numai o valoare de terminologie științifică; formele spiritului sunt toate necesare și cea mai superioară e socotită astfel, numai fiindcă există una pe care o socotim inferioară, iar cea inferioară e cu atât mai demnă ori cu atât mai puțin vrednică de dispreț, după cum prima treaptă a unei scări merită mai multă sau mai puțină considerație decât treapta următoare.

Făcându-se o comparație între artă și diferitele forme ale spiritului teoretic, începând cu cea a științelor numite *naturale* sau pozitive, Estetica intuiției pure statorniceste evidența că sus-zisele științe sunt mai complexe decât Istoria, căci ele presupun cunoștințele istorice, adică presupun o apropiere, o comparare a faptelor deosebite cari li s'au întâmplat oamenilor sau animalelor, pe Pământ sau pe ceilalți aștri; aceste raportări sunt supuse după aceea unui proces ulterior, care consistă în abstracțiunea și schematizarea datelor istorice. Mai puțin complexă decât științele naturale este deci Istoria, care presupune de altminteri lumea imaginilor și conceptelor filozofice pure sau categoriile, și dă naștere raționamentelor sau propozițiunilor istorice, cu ajutorul sintezei dintre imaginație și concept. Dar și mai puțin complexă decât Istoria se poate considera Filozofia, întrucât se deosebește de cea dintâi ca fiind o activitate care tinde în deosebi să clarifice categoriile sau conceptele pure, ne ținând seamă în nici un fel de lumea imaginilor. Comparând Arta cu cele trei forme mai sus arătate, ea, deoarece e lipsită cu totul de abstracțiuni, e declarată inferioară, adică mai puțin complexă decât științele naturale; apoi, întrucât e lipsită de determinări conceptuale și nu distinge între real și ireal, între ceeace se întâmplă și năzărire, e declarată inferioară Istoriei; și întrucât nu depășește cu nimic lumea imaginilor și nu atinge definițiile conceptelor pure, e inferioară chiar și filozofiei, așa cum e inferioară și Religiei, admițând că aceasta ar fi (precum și e) o formă între gândire și fantastic a adevărului speculativ. Arta se susține numai deasupra fantaziei ; singura sa bogăție sunt imaginile. Nu clasifică obiectele, nu le consideră reale sau imaginare, nu le califică, nu le definește: le simte și le reprezintă. Nimic mai mult. Prin urmare, întrucât ea nu e o cunoștință abstractă, ci concretă — întrunind realul fără alterațiuni și fără falsificări — arta e *intuiție;* și întrucât îl împrăștie în imediata sa apropiere, încă nemijlocită și nestrăbătută de lumina nici-unui concept, ea se poate numi *intuiție pură.*

In faptul că este atât de simplă, atât de goală și de săracă, stă toată puterea artei. Putere care (cum nu arareori se întâmplă în viață) îi e dată de propria sa slăbiciune. De aici, încântarea pe care o provoacă arta. Dacă (pentru a ne folosi de o imagine la care filozofii au recurs de multe ori și în diferite scopuri), ne gândim la omul din prima clipă în care s'a deschis vieții teoretice, sfărâmând până și înțelegerea oricărei abstracțiuni, a oricărei reflecțiuni — acest om, în clipa asta dintâi, pur intuitivă, n'ar fi putut fi decât poet, contemplând adică lumea cu ochii nevinovați, plini de mirare, și în contemplația aceasta adâncindu-se și pierzându-se cu totul. Arta, după cum a zămislit primele reprezentări și în felul acesta a inaugurat viața conștiinții, tot astfel reîmprospătează neîncetat înaintea spiritului nostru, aspectele lucrurilor pe cari gândul le-a subordonat reflexiunii, iar intelectul le-a subsumat abstracțiunii: și de aceea redevenim mereu poeți. Fără asta, cugetării i-ar lipsi imboldul și chiar materia, necesare argumentării sale ermeneutice și critice. Ea e rădăcina întregii vieți teoretice; și în faptul că e rădăcină, iar nu floare sau fruct, stă funcțiunea ei ; — și e lucru neîndoios că fără rădăcină nu va răsări nicicând floarea sau fructul.

Din italieneste de H. B.

Zelda se logodește!...

Madam Haichi, femeie pătrată și bolnavă de reumatism la piciorul drept și mâna stângă, supse încă odată măduva ciolanului gros muiat în borș, își șterse gura cu o bucată de pâine, mâinile de șorțul galben-vânăt-roșu, făcu cu ochiu lui bărbat-său în semn de „las pe mine" și ridicându-se de pe scaun îi spuse Zeldii:

— Zelda... hai cu mine dincolo...

Zelda, nevinovată, se uită la tat-său care făcu hm! hm! muindu-și degetele într'un pahar cu apă, se uită la mă-sa care se împiedică de mușama și trecu în odaia de alături.

— Zelda! începu adânc mișcată madam Haichi, știi... Zelduță știi că... ai deacum optsprezece ani....

— Da, mamă, știu... Ar trebui chiar să-mi pui rochie lungă...

— Tocmai! o să ai și rochie lungă și pălărie cu pene și cercei de aur... că ai optsprezece ani... fata mea... nu-i așa?

— ?!?

— Trebuie să te măriți... Zelda... trebuie să te măriți...

Zelda tresări, se gândi, roșie, la băiatul vecinului care i-a trimis o poezie legată cu o panglicuță albastră într'o frumoasă cutie de cofeturi și răspunse:

— Să mă mărit?... De ce nu!... Desigur... Eu pot să mă mărit și mâine...

— O să ai rochie lungă... și pălărie cu pene de struț... și cercei de aur... și un bărbat bun...

Băiatul vecinului purta uniforma nouă a liceului național și-i stătea de minune. Așa că Zelda se grăbi să ajute pe mă-sa:

— A da!... Un bărbat foarte bun...

— Vrasăzică... s'a făcut?

— De ce nu, mamă?

— Vrasăzică iți place?

— Cum nu!... Da... el.. vrea?

— Hahaha!... Dacă el vrea! Hahaha!... Aseară de ce a stat parcă până la douăsprezece?... Și ce crezi că mi-a vorbit?... Hahaha... dacă el vrea!...

In capul Zeldii, începea să sufle vântul:

— Cine?...

— El!

— Care el?

— Ițic Ițicovici, găzarul...

— Apoi... nu el...

— Nu el... Da' cine?.... Altul?...

— Credeam că...

Mama Zeldii, repezi capul înainte, verde de mânie.

— Ce credeai?... A?... Ce credeai?... O fată de evreu nu trebue să creadă... Ce ai crezut?... N'ai crezut nimic... Ițic Ițicovici găzarul... o să fie bărbatul tău!... Auzi?

Și apoi, dulce:

— Nu-i așa... Zelduță, că n'ai crezut decât pe Ițic Ițicovici? E un băiat așa de bun... o bucățică de zahăr... nu altceva.

— Da... dar miroase a gaz...

— Miroase a gaz? Și dacă tat-tău miroase a pește?... Să mă divorțez de el?... Te pomenești c'ai vrea să mă divorțez de el!... Și poate că nici nu-ți dă mâna să-ți fie tată!... Nu?... Auzi!... Miroase a gaz!... Auzi mă rog!... Tititi... Nu știu de când ești așa de mare *stărcată*...

— *Ristărcată*, mamă...

— *Ristărcată*, șmistărcată... tot una e... Parnusă-i parnusă... Auzi?.... Miroase a gaz!... Parcă toată lumea poate să miroase a andiculon!

— Adiculon, mamă, nu andiculon...

— Andiculon... șmandiculon... bine că...

— Poartă ciubote... acuma... în Iulie...

— Poartă ciubote? Și ce, mă rog, ai vrea? Să umble desculț? Poartă ciubote?... Poate ai vrea să poarte pantofi de lac când își desface gazul?... Zeldă, bagă-ți mințile în cap... Asta-i meseria lui... La gaz, se poartă ciubote... asta-i de când lumea...

— Când bea ceai... plescăe din buze... că mi se face rău...

— Iacă-tă... altceva acum!... Plescăe din buze!... Și dacă tat-tău...

Și aplecându-se spre fiică-sa, madam Haichi îi șopti la ureche câteva cuvinte, care o făcură pe Zelda, să întoarcă capul, să strâmbe din nas și să zâmbească necăjită.

— Asta auzi și tu prea bine în fiecare zi! continuă madam Haichi, în gura mare. Și ce? Să mă omor.... sau să-l omor pe el?... Și crezi că asta m'a făcut să nu-l iubesc?... Dimpotrivă... Bărbatul trebue să se arate femeii așa cum este... Las' să plescăe Ițic din buze cât o pofti și să fii sănătoasă cu el împreună... Parnusă să fie...

— Mamă, da' nu poate nici să vorbească măcar ca lumea... Par'că n'are dinți...

— Dinți? N'are dinți? Ce, ești nebună?... Are dinți câți vrei!... De dinți ți-i grijă? Are o sută de mii de dinți în gură... Și la urma urmei, ce ai tu cu dinții lui?... Par'că mănânci tu pentru el?... Da' tat-tău are vreun dinte în gură?... Un milion să dai pentru un dinte și nu găsești!... Și apoi... dacă ai vrea să știi... cu cât ai mai puțini dinți cu atât îi mai bine... Te dor dinții mai puțin.... Iaca, eu am dinți și sufăr de să-i ia dracu pe dușmanii mei... Ai, ai, ai, Zeldă!... Mi se pare că m'au apucat dinții... Ai, ai, ai... Zeldă, Zeldă... dă-mi repede un pahar cu apă... ai, ai, ai... fuga Zeldă...

Zelda fugi ca o fată cuminte și aduse apă, mă-sii, care bău paharul până la fund.

— Vezi... Zeldă, ce pățești dacă ai dinți?

— Asta, n'ar fi nimic, mamă... dar se tunde până la piele...

— Se tunde?... Să zicem că nu se tunde... Ce ar fi?... Ar avea frizură... Ei și?... Ar avea o parnusă mai bună?... Nu!... Atunci?... Dar el nu se tunde!... Unde vezi că se tunde? Are un păr... ca de aici pân' la Bahlui...

— Ei!... Imi spui mie, mamă, par'că n'ași fi văzut... E tuns ca un soldat...

— Nu-i nimic... Până la nuntă îi crește părul la loc... Ii spun eu să nu se mai tundă... Și chiar dacă e tuns ca un soldat!... Câți soldați frumoși am văzut eu... să am atâția ani buni... cu tine și cu tat-tău împreună...

— E adevărat, mamă, dar el nu-i frumos...

— Nu-i frumos?... Și tat'-tău îi frumos adică?... Nu știu ce frumusețe ai găsit în tat'-tău!... Slavă Domnului, n'a fost frumos niciodată...

— Dacă n'a fost frumos, de ce l-ai luat?

— Soarta, Zeldă, soarta... Mi-a fost scris, să-l iau pe tat-tău... și uite... mulțumesc lui Dumnezeu..., știe Cel de sus ce face.....

— Uite ce, mamă!... Să mai aștept!... Să văd, poate...

— Ce face?... Să aștepți?... Tu?... Iți cresc dobânzile, se vede... Să aștepți, tu?... Crezi că o să te ia un doctor sau un baron?... Auzi!... Să vadă!... Dacă s'a mai pomenit așa ceva!... Să vadă!.... Ia seama, Zelda.... scoate-ți bine ochii ce faci!... O fată de evreu nu trebuie să vadă!... După ce nici bogată nu ești.... nici... Tocmai acum când ți se arată un băiat așa de detreabă..., așa de bun.... care are calul lui, căruța lui... butoiul lui... gazul lui..., nu-i dator la nimeni... e tânăr... a isprăvit armata...

— Cred și eu! făcu răutăcioasa Zelda. Dacă-i șchiop!...

— Șchiop?... Când cineva își târâie puțin piciorul.... se cheamă că-i șchiop, la tine?... Și Ițic îi șchiop?... Atâta rău!... Abia, abia că se cunoaște!... Și apoi la Ițic nici nu se cunoaște!... Și dacă tat-tău are numai patru degete la mâna stângă, am să-i spun că-i șchiop?... Unde vezi tu că-i șchiop?... Și dacă ar avea zece picioare..., ar avea o parnusă mai bună?... Sunt atâția șchiopi pe lumea asta... și slavă Domnului..., s'au însurat cu toții.... și nu moare niciunul de foame... Iaca lui Michel cafegiul îi lipsesc amândouă picioarele... și uită-te.... nevastă lui se îngrașă ca un butoiu... De te-ași vedea pe tine așa!....

— Asta nu înseamnă că trebuie să-l iau eu pe Ițic...

— Ai să-l iei... Auzi?.... Ai să-l iei.... Eu sunt mama ta... trebuie să mă asculți.... Auzi?....

— Cum să-l iau dacă nu-l iubesc!...

— Nu-l iubești acum, dar o să-l iubești mâine... De iubit o să-l iubești... trebuie să-l iubești.... Pe tat-tău când l-am luat, par'că l-am iubit?... Ca pe dracu, Dumnezeu să mă ierte... Nu puteam să-l sufăr nici la logodnă.... nici după logodnă... nici la nuntă măcar.... Și de-a doua zi după nuntă... când am văzut ce fel de om e.... am început să-l iubesc... Ai să vezi că ai să-l iubești și tu.... nu se poate să nu-l iubești... trebuie să-l iubești....

— Crezi, mamă?...

— Dacă cred... Auzi, dacă cred!.... Zelda, nu cred.... sunt sigură...

— Cum să-l iau, dacă nici nu știu ce fel de om e...

— Ce să știi?... Ce ai de știut?.... Ce trebuie să știi?... Ițic Ițicovici este un băiat bun... Ți-o spun eu, că sunt mama ta și poți să mă crezi... Las' să-ți trăiască și să-ți fie sănătos... N'ai nevoie să-l cunoști!... Parcă eu îl cunosc?... Parcă pe tat-tău l-am cunoscut?... Când are cineva noroc... poți să-l cunoști.... poți să nu-l cunoști.... și când n'are cineva noroc..... poți să-l cunoști... poți să nu-l cunoști...

— Așa este, mamă... Dar tot.... ar trebui să mă gândesc... să.....

— Să te gândești?... Ferească Dumnezeu... Să te gândești!... Vai de mine.... să te gândești...., când iți spune mama ta... mama ta!.... O fată de evreu.... nu trebuie să se gândească.... Las' să se gândească bărbat-tău pentru tine... Las' să-i se usuce lui capul pentru tine... Las' să-i lasă lui ochii pentru tine. Tu să fii sănătoasă cu dânsul împreună... să faceți doisprezece copii.... s'aveți parnusă.... și să fie într'un ceas bun... Auzi!.... Să ții casă cușer.... cum te-a crescut ma... hi hi hi!...

Și podidind-o plânsul, madam Haichi, căzu pe un scaun, frântă de duioșie.

— Ma... mă.... hi, hi, hi! isbucni în plâns și Zelda câștigată ca o adevărată fată de evreu, de lacrămile măsii. Mamă... știe Ițic ce zestre am?....

— Știe..., știe... cum să nu știe! își șterse lacrămile madam Haichi. I-am spus cinci mii.... dar îi dau trei mii..., că s'a încurcat tat-tău cu niște pește...

— Cum? se înfipse Zelda înaintea măsii. Trei mii... în loc de cinci mii?... De ce trei mii în loc de cinci mii?.....

— Ce te sperii, Zelda... ce te sperii?.... Te temi că n'o să ia... O să ia el.... nu te îngriji tu de asta.... Las' pe mine... o să ia el...

— Ba n'o să ia! bătu Zelda din picior. Ce?.... Nouă nu ne trebuie casă?... Noi n'avem nevoie de parale?... Ce?...

Și intrând cu nasul în ochii madamii Haichi:

— Eeeei! Ce crezi... că am murit?... Lui Ițic al meu... n'o să-i trageți chiulul... lui Ițic al meu.... eeei!...

I. LUDO.

Infrângerea

Vasile Albu ședea pe-un scaun, cu cartea în mână, în fața geamului deschis spre grădiniță. Plouase de trei ori în ziua aceea; de trei ori se împânzi o parte a văzduhului, de trei ori răsunară coperișele de țiglă și curseră părăiașe cu bulbuci de-alungul trotoarelor. Și, după fiecare ploaie, soarele ardea și mai cumplit.

Acum, după ropăitul cel de-al treilea, luminătorul coborî după deal; umbra se lăsase peste întreg cartierul la marginea căruia locuia Vasile Albu. Răcoarea și umezeala rămăsese în grădiniță. Rezeda și violele din cele trei straturi păreau că sorb o hrană grasă din pământ, din aer, luminau potolit într'un verde întunecat. Iar de mireasma lor se îmbăta omul de lângă geamul deschis, ca de-o băutură tare și rămânea o jumătate de ceas la o pagină.

Somnul de după masă nu-l mai moleși ca zilele trecute, dimpotrivă fu pentru el ca o bae recreatoare, poate fiindcă noaptea aceea abea adormi în zori, iar înainte de masă gândul lui fu mereu la oaspele acela ciudat. Se chinuia să știe cine-i, și de zeci de ori își trecu prin gând toate rudeniile de cari își aducea aminte. Dar unul cu numele de Ilarie, nu putu afla.

Și cu toate acestea era încredințat că-l cunoștea. De altfel cum s'ar fi purtat și străinul așa de familiar cu el, dacă nu ar fi rudenii? Azi s'a privit, s'a cercetat de mai multe ori în oglindă, află asemănarea între ei, tot așa de mare ca și eri, dar începu să se obicinuiască cu ea. In sfârșit, dacă suntem rudenii, dacă-mi zice „vere", pentru ce nu am semăna? își spuse liniștindu-se Vasile Albu.

Totuși avu o înfiorare când văzu portița deschizându-se, și trupul înalt, arcuit a lui Ilarie, prelingându-se prin ea cu ușurința unei umbre. Afară era încă lumină. Vasile Albu abia acum își aduse aminte că străinul îi făgăduise să mai vină.

Se grăbi să-l întâmpine, dar puseră de-odată mâna pe clanța ușii.

— Și mai bună ziua, dragă vere, zise străinul intrând și strângându-i mâna. Ce mai facem pe ziua de azi? Ești bine?

— Mulțumesc. Binișor. Aerul ăsta e bun să te scoale din morți.

Șezură amândoi. Ilarie, la vorbele din urmă ale gazdei, tresări, din ochii lui verzi dispăru strălucirea și în locul ei se așeză o privire de-o liniște adâncă și rece.

După o îndelungată tăcere, el zise:

— Din morți nu te mai scoală nimeni și nimic. Ba mi se pare că întreg, deplin, nu se mai scoală nici cel ce-a dat față cu moartea. Sunt înfrângeri din cari nu te mai ridici. Ințelege-mă bine: nu te mai ridici la locul de unde ai căzut. Altfel, poate că ajungi să vezi imensități. Dar omul se dorește mereu acolo de unde a plecat. Anii copilăriei și ai tinereții, micile bucurii pe cari le-ai avut, din care ai sorbit, te rechiamă mereu, chiar când azi, după ani îndelungați, poți avea bucurii de-un preț cu mult mai mare. In vieață avem nevoe, vere Vasile, de umeri de oțel, să poți propti cerul ca Atlas din anticitate, și tot te încovoi. Eu i-am avut, tu știi, și iată-mă 's ca un arc. De sigur n'ai uitat catastrofa?

Vasile Albu se tulbură: nu știa ce vrea să spună.

— Care catastrofă? întrebă el cu timiditate.

— Cum? Se poate să-ți fi uitat? întrebă cel ce se numea Ilarie, cu o ușoară nuanță de surprindere și de regret în glas. „De altfel, ai dreptate! Durerile altora le uită omul ușor. Poate nici nu le simte cu adevărat, decât dacă e martor la ele. Și atunci, numai câtă vreme ține impresia, biciuirea simțurilor. Când ochii nu mai văd, inima uită. Uneori îmi vine să cred că simțurile ni-s mai bune și mai omenești prieteni decât facultățile spiritului. Aceste din urmă repede își caută o scăpare de lucrul pe care vor să-l uite. Totuși mă mir, adause el după un restimp. Au fost pline gazetele.

Vasile albu cercă să-și amintească de toate nenorocirile despre cari a citit în ziare, și care să fie legate de numele lui Ilarie. Abia la sfârșitul trudei sale zadarnice își zise: „Sunt un tâmpit! Cum mi-aș putea aminti când nu-i cunosc decât numele de botez?" Se simțea jenat în fața străinului, mai ales dacă-i era cum spusese, rudenie. Să uite el și nenorocirile rudeniilor?

Ilarie tăcea și privea prin geamul deschis. Privirile-i erau liniștite, numai în colțul buzelor i se strecură un surâs amar, subțire, care părea că ar putea tăia ca o sârmă fină.

— Câți ani să fie de-atunci? întrebă Vasile, voind să arate că știe despre ce e vorba.

— La treizeci Iulie s'au împlinit șapte ani. De câte ori nu s'au mai scăldat ei în râul acela, chiar în același loc? Dar fatalitatea a vrut așa!

Vasile bănuia adevărul.

— S'au înecat?

Străinul avu un zâmbet amar de indulgență

— Fetița, Dorica. Băiatul, Ionel, a scăpat. Au fost pline acum șapte ani toate ziarele cu catastrofa familiei Bogdan. Obosit, Ilarie luă cartea din care citise Vasile, din colțul mesei și începu să o frunzărească.

Ilarie Bogdan! Iată acum îi știa și numele de familie. Și totuși, Vasile Albu nu-și putea aduce aminte nici să aibă între neamurile sale pe cineva cu numele acesta, nici să fi citit de nenorocirea lui în ziare. De altfel el nu era un cititor pasionat de gazete. Și, mai ales, știrile diverse, nu le citea niciodată.

Mușcat de întrebarea ce-l chinuia pe el, Vasile Albu nu putu avea decât exclamația convențională.

— Ce nenorocire, Dumnezeule!

— Innecul? întrebă Ilarie.

— Ceeace vi s'a întâmplat atunci.

— Așa poate ești mai aproape de adevăr. Desigur, innecul fetiței a fost o nenorocire. Dar boala cu care a rămas de-atunci Ionel, e una și mai mare. Și adevăr spui tu că amândouă aceste lucruri mi s'au întâmplat atunci.

Străinul lăsă de frunzărit cartea, se ridică dela masă, se duse la fereastra deschisă, și, cu trupu-i înalt și încovoiat, părea că se pleacă în grădiniță. Multă vreme nu se mai mișcă de acolo, și nu mai spuse o vorbă.

Vasile Albu simți durerea din glasul străinului și-i venea să se blesteme că nu-și aduce aminte de nimic. Mai făcu o sforțare desnădăjduită să-și amintească, dar în zadar. Simțea că mărește suferința lui Ilarie prin uitarea sa.

De-odată gându-i zbură la Anișoara lui, și sufletul i-se umplu de lacrimi. Iată, lângă el, un om înfrânt de aceeași suferință! In el se răscoliră toate durerile pe cari le credea de mult îngropate, cari nu mai dădeau semn de viață decât predispoziția aceea a lui spre „filosofare" în ceasurile de seară, după ce se lăsau roletele. Iși văzu copila în boala îndelungată, și se trezi că plânge încet, potolit, ca un bătrân.

Se ridică într'un târziu de pe scaun, se apropie ușor de străin, îi puse mâna pe umăr.

— Vere, zise el, iartă-mă că nu-mi aduc aminte de nimic. Nici de tine, nici de nenorocirea ta. Se vede că am o memorie blestemată. Dar îmi ești, te asigur: ca și un frate. Iartă-mă și fii binevenit în casa mea.

Ilarie Bogdan se întoarse cu fața spre el, îi zări lacrimile tremurându-i în gene. In ochii lui se aprinseră pe-o clipă strălucirile verzi, apoi se stinseră, lăsând aceeași liniște în priviri.

Zise, ca și când ar urmări o vedenie la care privește de mult, după ce șezu din nou pe scaunul vechiu:

— Ionel alerga mai repede? Nu! Dorica! Era sveltă și ușoară ca un fulg, și grădina răsuna de dimineața până seara de râsul ei frânt în cascade argintii. Când o vedeam între flori credeam că e o floare, când sălta prin grădină, îmi părea că-i întruchiparea vântului blând de primăvară, când își cânta pe cărări, prin tufișuri, cântecele ei copilărești, mă uitam prin arborii stufoși să văd o păsărică de aur. Și, cum îmi sărea de departe în brațe, cum îmi îmbrățișa grumazii! Numai îngerii pot avea o povară așa de dulce.

— Da, copiii sunt îngeri, spuse încet Vasile, simțind o trebuință de-a vorbi, dar neștiind ce să spună. Ii veniră în minte ai lui, de când erau mici de tot, și-și simțea sufletul pătruns de cuvintele lui Ilarie.

Acesta, ca și când nu l-ar fi auzit pe Vasile, continuă.

— In dup'amiaza aceea a râs și s'a jucat prin grădină mai mult decât obicinuia. Mamă-sa o certă de câteva ori. Ea își făcu o cununiță de flori albe și și-o puse roată în părul auriu. Ii venia până pe frunte. O făcuse prea largă. Când o văzui așa împodobită, bătui în palme. „Așa de tinerică și mireasă?" i-am zis. Ea râse argintiu, dându-și căpșorul pe spate. „Tată, îmi zise, îl lași pe Ionel și pe mine la râu? E așa de cald!" Cum să nu-i las? Mergeau pentru a suta oară poate. Râul nostru, tu știi, — adică nu, iartă-mă, — râul nostru nu-i adânc. Până la genunchi. Neam de neamul nostru s'a scăldat în el, de când am fost copii de-o șchioapă până la bătrânețe. Il cunoșteam și ne cunoștea. Când eșiră pe portiță, Dorica înainte, Ionel pe urma ei, ea era tot cu cununița pe cap.

Sufletul mi se umplu de soare: doi copii sănătoși și voinici, plini de voie bună.

El își întoarse de-odată capul spre Vasile:

— Copiii tăi sunt sănătoși, nu-i așa?

— Da.

— N'ați știut niciodată ce-i boala? Ilarie îl privea acuma fix.

— Cine, având copii, se poate lăuda că nu i-au fost bolnavi? Ei sunt gingași, răspunse Vasile, neînțelegând pentru ce înconjură răspunsul.

— Dar nu întreb eu de nimicuri, de mici răceli, de tuse măgărească, de rele cari vin și trec. Dacă numai peste rele de acestea ați trecut, tu nu poți ști ce fericire e să ai copii deplin sănătoși. Așa erau ai mei, când veni catastrofa. Și numai pe urmă am știut cât de fericit am fost eu mai înainte.

— Din drumul acela nu s'au mai înapoiat? întrebă Vasile respirând greu. Iși aminti de boala Anișoarei, pentru a cărei sănătate tremura și acum, deși trecuseră trei ani de când toți doctorii îl asigurară că nu mai e nici o primejdie. Și, simțea adânc, chinuitor, adevărul vorbelor lui Ilarie: și el, numai acum știa ce fericit a fost înainte de boala Anișoarei.

— Ți-am spus. Ionel a scăpat. Dorica se hodinește, răspunse Ilarie cu vocea înăsprită. „Nu e nici o cauză care să explice catastrofa. Râul era tot atât de mic, de liniștit și de curat. Dar fatalitatea pândea în apele lui clare, în văzduhul senin. Cred că, de mult dădea târcoale casei noastre, poate dela nașterea copiilor. Să mă crezi pe mine nu va fi chiar așa prostie mare credința în ursitoare, în destin. Strămoșii îl socoteau mai mare și mai puternic chiar decât zeii. Și să mai știi un lucru: înfrângerile cele mari, pe toată viața, nu nasc decât din catastrofele produse de fatalitate. Când lucrurile se petrec în mod firesc, după legile naturii, când cineva moare de bătrân sau de boală, înțelegi, și după scurgerea vremii, te împaci. Infrângerea cea mare vine din necunoscut, din trăsnetul din senin".

Ascultându-l, lui Vasile Albu îi părea că omul acesta nu numai că intră în gândurile lui din ceasurile de „metafizică", cum le numea el c'un surâs amar, — ci că le și luminează. Din grele, nedeslușite și întunecate cum erau, părea că încep acum să se deslușască și să capete aripi. Iată de pildă vorba asta cu „înfrângerea cea mare" care vine din fatalitate! Câtă vreme nu a cercat el să-și explice pentru ce a rămas cu sufletul greu și întunecat și după însănătoșarea Anișoarei? Sunt trei ani de-atunci și el tot nu se mai poate însenina. Explicarea să fie în „înfrângerea cea mare"? Căci, el știa bine, o fatalitate fusese și îmbolnăvirea Anișoarei. Un trăznet din senin. Neînțelegerea nenorocirii să-l prăbușească pe om atât de tare încât să nu se mai poată ridica întreaga viață? Pentru aceea îl sorb pe el, ca într'o prăpastie, în fiecare seară, gândurile la lucruri cari n'au nici o legătură cu viața lui de toate zilele, cu necazurile lui? Să fi rămas și el, decând căzu trăsnetul din senin, un om înfrânt?

Cu moartea te împaci, e nebun cine nu se împacă cu ea, mai ales când nici nu există, dar nu cu cea adusă de fatalitate. Aceasta nu împacă ci înfrânge. Și totuși e mai ușor de suportat de cât... Ionel.

Străinul avu o tresărire de spaimă. Barba lui roșcată păru că se zburli și mai tare.

— Cum? Nu 'nțeleg, zise Vasile Albu.

— Ți-am spus că Dorica s'a innecat. Ionel a rămas însă bolnav de-atunci. Dar nu așa, o boală care vine și trece. E un rău pe care numai fatalitatea îl poate aduce. Mă vei întreba anume de ce sufere. Iată, îți spun din bună vreme: nu mă întreba. N'am putere să-ți mărturisesc. E o boală care se întâlnește, care își are cauzele sale, dar care la el n'a avut nici un motiv de-a se produce, decât groaza trimisă de fatalitate. De șapte ani port în mine cuvântul care-i spune pe nume, în inimă îl port, în măruntae îl port. Scurmă, arde, îngheață, mănâncă din mine în fiecare ceas; îmi tulbură gândul, îmi oprește bătăile inimei, îmi schimbă carnea în lemn vechiu și sur, îmi alungă somnul, îmi umple cu speime visurile. De șapte ani sfredelește în ființa mea. E tiranul, e stăpânul, e demonul meu. Dar de pe buze numele lui nu mi-a scăpat. Mi-e groază de el, nu mi-e rușine de el. Și s'a născut fără nici o pricină, l-a născut fatalitatea pentru înfrângerea deplină a omului. Sau tu crezi că fatalitatea, dacă nu se poate explica, se produce fără nici o țintă? Iată, una ți-o pot spune eu: înfrângerea desăvârșită a omului. Nu crezi? El îndreptă asupra lui Vasile două priviri verzi așa de aprinse, încât pleoapele acestuia se zbătură.

Vorbirea din urmă a străinului căzu în sufletul lui Vasile ca niște picuri de foc: ardeau și luminau în aceeași vreme. Iată, omul acesta îi lămurește însuși sufletul său. Când, din bun senin cum era convins — i se îmbolnăvi copila, n'a simțit el toate aceste chinuri de care vorbea Ilarie? Și nu, din acelaș motiv al rușinării, se ferise el să-i spună străinului boala adevărată de care suferise copila sa? Schimbarea lui, înfrângerea de care-și dădea acum tot mai bine seama, nu venise din puterea neînțeleasă a fatalității?

— Da, ai dreptate, răspunse el oftând din adânc, deși gândul încă nu-i ajunsese până la considerarea sentinței lui Ilarie că și fatalitatea are o țintă.

Ilarie îi ascultă cu încordare răspunsul, păru nespus de mirat, dar în aceeași vreme se liniști și focul din ochi i se stinse.

— Infrângerea deplină, iată o țintă de care nu pot fi bucuroși oamenii. Ea se naște rar în viață. Și poate e bine așa. Căci ea însemnează prăbușirea desăvârșită a omului, coborîrea lui până în țărână, până în gunoiu. Că de sub dărâmături se poate ridica un om nou, o vieață și o lume nouă, e foarte adevărat. Dar aceasta nu mai e lumea noastră, nu mai e viața noastră dragă și nenorocită, nici cel ce se ridică nu mai e omul de altădată, ci unul cu totul nou, trăind în carne și oase la vedere, dar în realitate fiind un dezrădăcinat din viață, Bagă bine de seamă, nu spun că e un dezrădăcinat și din umanitate, ci din viață. Eu mi-am făcut o convingere: dacă fatalitățile ar fi mai dese, dacă s'ar înmulți până la regulă comună, viața omenească, așa cum o cunoaștem, cum o iubim și o urîm, s'ar stinge, iar umanitatea ar câștiga din zi în zi, poate până ar ajunge la perfecționare, până la imitarea divinității, până la umblarea fără greș pe urmele lui Crist. Dar cred că omenirea nu ar suporta o perfecționare prin astfel de mijloace, deaceea fatalitatea bate rar din aripele-i negre. Bate numai unde trebuie să vină înfrângerea totală. Prin nimic nu poate fi omul așa de sigur răsturnat de pe picioare, decât trăznindu-l cu o realitate pe care nu o poate înțelege. Și-atunci, după ce s'a simțit pulbere și gunoiu, poți face din el un zeu. Dar un zeu domolit și cuminte, plin de umilință până și în gândurile care străpung cerul. Nu un zeu artăgos care se prinde de piept cu cel mare, cum poate deveni orice om în viața obicinuită. Tu te-ai simțit vre-odată un astfel de zeu artăgos, vere Vasile?

Lui Vasile Albu i se învârtea capul. Străinul, deși liniștit la început, se aprinse pe măsură ce vorbea! Vasile nu-l mai putea urmări, nu-l mai înțelegea. Numai un lucru întrezărea: că trebuia să aibă dreptate Ilarie, spunând că de sub dărâmăturile înfrângerii depline, nu mai poate naște viața, lumea cea dinainte, omul cel vechi. De trei ani nu se luptau cu el în fiecare seară gânduri nedeslușite care îl chemau către o lume și o viață streină, ce nu semăna de loc cu grijile și necazurile lui, nici cu liniștea lui de mai de mult?

Nu răspunse la întrebarea streinului, ci avu un zâmbet dureros. Se gândea că intelectul lui se frământă zadarnic: vor fi lucruri pe cari alții le pricep, iar el nu le va pricepe niciodată.

Ilarie, părând a uita că Vasile îi dator cu un răspuns, se uită la ceas, și se ridică îndată.

— Să mă ierți, dragă vere, mi-a trecut sorocul. Am și întârziat. La revedere!

Și luându-și dintr'o repezeală pălăria din cuier, eși grăbit, ca împins de-un vânt puternic. Vasile nu-l crezu la ușa coridorului, când auzi izbindu-se portița curții în urma lui.

I. AGARBICEANU.

AMINTIRI

— Toulouse. — Paris. — Intoarcerea în țară. —

de RADU ROSETTI

Intors acasă am găsit pe tata foarte slăbit din cât era când îl lăsasem. La întrebările mele, Țănțireanu, care îl căuta acuma în urma plecării din Târgul-Ocnei a lui Collin și a stării de necontenită beție din care nu mai ieșea Gutenbrunner, a scuturat capul în chip foarte semnificativ.

Gândesc și acuma cu jale și cu dor la acele săptămâni din vara și începutul toamnei anului 1871 ce le-am petrecut împreună cu tata la Căiuți. Cu dor îmi aduc aminte de povestirile lui despre copilărie și tinerețe, despre viața lui universitară, despre întoarcerea în țară și despre toate amănuntele vieții de atunci, despre Mihalache Sturdza și mișcarea dela 1848, despre bunul meu Grigore Ghyka și luptele pentru Unire, despre relațiunile lui, în vremea surgunului, cu Ali Pașa, cu lordul Canning și generalul Aupick, ambasadorul Franței și altele multe care, dacă le-aș fi notat, ar alcătui o culegere din cele mai prețioase asupra vieții politice și particulare a vremii bejeniei dela 1821, din timpul Regulamentului, din acel al războiului Crimeii și al Unirii, de sfaturile lui înțelepte pe care, vai! nu le-am urmat. Cu inima sfâșiată m'am despărțit de el, în gara dela Adjud, la plecarea din țară, și am rămas pe platforma vagonului, privind pentru cea de pe urmă oară, fiind sigur că nu-l voiu mai revedea, la el, rămas în trăsură, până când nu i-am mai putut distinge imaginea.

Din motive pe care nu le-am putut pricepe niciodată, fusese hotărît că voiu fi plasat în liceul dela Toulouse; am străbătut deci Europa întreagă pentru a ajunge la orașul de pe malurile Garonei, unde am găsit pe maică-mea instalată la hotelul Souville din piața Capitolului. Am intrat fără a pierde timp în liceul instalat într'o veche mânăstire de nu mai știu ce ordin de călugări în care, ca în cele mai multe licee franceze un admirabil personal de profesori împart, într'o atmosferă de cumplită murdărie și rea creștere o instrucțiune admirabilă și foarte folositoare tuturor acelor care au voință să învețe. Materiile clasei de matematici elementare anul al II-lea, acea pregătitoare la bacalaureat, le făcusem încă de-acasă, le-am repetat cu mult folos și cu muncă puțină în cursul anului și am trecut în vara următoare bacalaureatul cu o mențiune onorabilă. Camarazii, deși celor mai mulți din ei le lipsea creșterea, erau simpatici și din întâia zi, m'au privit, nu ca un străin, ci ca pe unul din ei, iar dacă autoritățile liceului, făceau câteodată o mică deosebire, era în favorul meu; mă simțeam absolut acasă între acei străini și le-am rămas totdeauna recunoscător pentru frățeasca găzduire de care am avut parte la ei.

Moartea tatei, la începutul lui Iunie a aceluiaș an, a venit însă să întunece rău mulțumirea mea, cernind și săptămânile petrecute în țară în vremea vacanțelor; deșartă mi-a părut casa părintească când am pătruns într'însa.

In toamnă m'am întors la Toulouse pentru a-mi face acolo întâiul an de matematici speciale spre a intra pe urmă, ca auditor străin, în școala politechnică din Paris. Eram de astă dată *jumătate de pensionar* la liceu, adică urmam cursurile, luam acolo masa de amiază și-mi pregătiam materiile în sălile de studiu, împreună cu internii, până la ora șase după amiază, dar locuiam în oraș unde închiriasem două camere și luam masa de seară la hotelul Souville, unul din cele mai bune din oraș. In calitatea mea de străin, mă bucuram de multă indulgență din partea autorităților liceului și nimene nu mă împedica să plec în oraș îndată după cursul de după amiază. Mulțămită unor scrisori de recomandație a moșului Mitică, care avea cunoștinți din tinerețe în aristocrația din Toulouse, îmi făcusem mai multe relațiuni în acea societate și frecventam des mai multe case care-mi deschisese largi porțile lor. Apoi teatrul fiind foarte ieftin și foarte bun, mai ales în ceeace privia opera, toți artiștii în vază care mergeau dela Paris la Madrid și la Lisabona cași toți acei care se întorceau din cele două capitale iberice la Paris oprindu-se la Toulouse pentru a da câteva reprezentații la Teatrul Capitolului, nu lipsiam dela nici una. Pentru suma de treizeci și cinci de franci pe lună, aveam drept să asist la optsprezece reprezentațiuni în întâiul rând al fotoliilor de orchestră.

Când am plecat de-acasă, eram perfect în curent despre întreaga cronică scandaloasă a țării dela începutul secolului până atunci și, influențat de chipul aspru în care scandalurile lumii noastre elegante se judecau în casă, judecam și eu cu multă asprime moravurile societății noastre boierești și eram convins că acele ale claselor corespunzătoare din Europa occidentală erau neasemănat mai bune. Mare mi-a fost deci surprinderea când, cu prilejul frecventării unor cercuri din nobilimea toulousană, fiind pus la curent despre cronica scandaloasă de acolo, am constatat că damele din aristocrația franceză înșelau pe soții lor cu bună seamă tot atât de des ca și cucoanele noastre, numai cu neasemănat mai multă ipocrizie, aceasta datorită lipsei acelei supape de siguranță numită divorțul, și că înalta societate toulousană cuprindea cel puțin atâția bărbați pătați ca și a noastră și că, lucru care, la noi, alcătuia atunci o rară excepțiune, numărul fetelor cu prihană era departe de a fi neînsemnat. Curioasă mi s'a părut între altele libertatea dată de părinți fetelor, să-și aleagă ele înșuși duhovnicii, precum și faptul că deși ele de obicei aveau grije să aleagă duhovnic tânăr și plăcut la față, părinții nu făceau nici o obiecțiune la asemenea alegere. Am avut totdeauna cel mai mare respect pentru clerul francez care, după mine, este cel mai admirabil din lume, o mare parte din parohii lui dela țară fiind niște adevărați sfinți, dar se povestiau multe asupra *tête-à-tête*-urilor obligatorii între tinerii *abbés* și fragedele suflete încredințate îngrijirii lor sufletești.

Jocurile de societate erau foarte la modă în adunările în care se află tineret. Se știe în ce consistă acele jocuri: se iau gajuri într'un chip oarecare, care gajuri se răscumpără în urmă. Modul de răscumpărare uzitat la Toulouse în anii 1873—1874 era următorul: Persoana al cărei rând de a hotărî chipul de răscumpărare a gajului venia, pronunța pedeapsa la care trebuia să se supuie proprietarul căruia îi aparținea obiectul pedepsei a cărei denumire purta un nume de obicei mitologic ca, s. e.: *le berceau de Cythère,* repetat de trei, de patru, de cinci ori. Atunci două din persoanele care luau parte la joc se așezau față în față în salon, apoi își împreunau mânile deasupra capetelor, alcătuind o boltă sub care nefericitul condamnat trebuia să treacă dând câte o sărutare fiecăreia din cele două alcătuitoare ale boltei, când aceste aparțineau sexului frumos, primind câte una dela fiecare din ei când aceștia aparțineau celui urât. Și variațiunile asupra temei sărutărilor erau nenumărate. Câte odată răscumpărarea gajului se făcea după ușă sau în dosul perdelei. Trebuie însă să recunosc că acest joc, atât de riscat în aparență, era în fond destul de inocent.

Teatrul, seratele dansante și jocurile terminate prin sărutări nu se împăca cu matematicile, cititorul își poate deci închipui că progresele mele pe calea științelor exacte n'au putut să urmeze decât un pas de culbeciu și că, la sfârșitul acelui an nu știam mult mai mult analitică și algebră superioară decât la începutul lui. Imi dădeam seamă de acest fapt, dar de oarece aproape toți francezii fac câte doi ani de matematici speciale (repetând aceleași materii) îmi promiteam că, în anul al doilea voiu renunța la toate plăcerile pentru pentru a mă consacra numai studiilor.

In Iulie m'am întors în țară. Se vede că mama primise notele mele dela liceu care numai bune nu puteau să fie nici în privința frecvenții nici în acea a silinții. Mi-a declarat că, la toamnă, voiu pleca la Paris spre a-mi face al doilea an de speciale. Deși mă deprinsesem cu Toulouse, n'am făcut nici o opunere și m'am declarat gata să merg. In cursul vacanțiilor însă s'au produs fapte care au schimbat cu desăvârșire cursul ideilor și a planurilor mele. Pe moșia Căiuți se descoperise mai multe zăcăminte de lignit și moșu-meu Lascar adusese din Germania un inginer de mine care a constatat că acel dela Ursoaia, spre fundul moșiei avea o grosime *(puissance)* de cinci metri grosime care permitea exploatarea lui în condițiuni remuneratoare. Apoi ministerul lucrărilor publice pusese în lucrare studiul traseului liniei Adjud-Târgul Ocnei, trecând prin Căiuți unde avea să fie o gară și se știa că erau mai mulți capitaliști străini care doreau să iee linia în întreprindere. Această cale ferată permitea exploatarea celor patru mii de fălci de pădure a moșiei. Visul meu cel mai scump părea ușor de realizat.

Mama, cu prilejul schimbului ce-l făcuse cu tata și despre care am vorbit la începutul acestui capitol, se îndatorise să ne restituie partea de Căiuți pe care devenise stăpână în urma sus zisului schimb, îndată ce-i restituiam Mărginenii, iar în privința celor 25.000 de galbeni ipotecați pe partea de Căiuți rămasă a tatei aștepta să fim în stare a-i plăti, mai adăugând cu acest prilej că se va mulțumi numai cu parte din acea sumă.

Pe de altă parte moșu-meu, tutorele nostru, se declara gata să-mi vândă Căiuțul îndată ce voiu găsi banii trebuitori pentru a plăti măcar o fracțiune din valoarea părților fratelui și a surorilor și voiu fi asigurat achitarea restului și acea a datoriei către mama. Insă îmi atrăgea atenția a

(Continuarea în pagina VI-a)

supra faptului că, date fiind împrejurările economice ale ţării, îmi va fi foarte greu, mie, tânăr căruia îi lipsea încă un an până la majoritate, să găsesc capitalişti care să cumpere pădurea şi să ia asupra lor exploatarea minei de cărbuni. Mă sfătuia cu tot înadinsul să renunţ, măcar vr'o câţiva ani, la aceste visuri şi să mă pun cu tot dinadinsul pe lucru spre a-mi termina studiile începute. Cuvintele lui erau atât de înţelepte încât mă făcură să renunţ măcar deocamdată la aducerea la îndeplinire a acelor visuri îndrăzneţe şi să plec la Paris cu hotărîrea de a face tot posibilul pentru a-mi termina studiile. Bine înţeles că, în fundul inimii renunţam numai deocamdată la visul stăpânirii Căiuţului.

Se mai întâmplase ceva în cursul acelor vacanţii: deosebita frumuseţă şi deşteptăciune a unei domnişoare îmi făcuse o deosebită impresiune. Nu există nici un motiv pentru care să stau la îndoială pentru a o numi, căci nu pot să-i aduc decât laude. Era domnişoara Alice Jora, fiica tovarăşii de pension a mamei, Smărândiţa Rosetti şi a lui Mihăiţă Jora. Deşi de loc nu s'a arătat cochetă faţă de mine, ci dimpotrivă, mai degrabă rezervată am plecat la Paris cu inima şi mintea cu desăvârşire pline de ea şi simţimintele mele nu s'au schimbat de loc în tot timpul şederii mele în capitala Franţei.

In întâiele săptămâni am făcut sforţările cele mai lăudabile pentru a recâştiga timpul pierdut la Toulouse în anul precedent şi în ceeace privia matematicile, mi-am putut da în curând seamă că deşi aptitudinile mele erau departe de a fi la nivelul acelora ale fruntaşilor clasei de *veterani* în matematici speciale a liceului Saint Louis, ale cărui cursuri le urmam, printre care străluceau Francezul Liouville, Persianul Ali-Khan şi Evreul-român David Emanuel, ele de loc nu erau inferioare bunei mijlocii a clasei. Dar, în schimb, în faţa mea se ridica o nouă greutate: desemnul. Când am remis întâia mea epură profesorului nostru de geometrie descriptivă, Caron, el mi-a zvârlit-o înapoi, zicându-mi cu un ton ofensat:

— *Est-ce que vous n'avez pas honte de me remettre une épure cochonnée de cette façon?* (Nu ţi-e ruşine să-mi remiţi o epură *porcărită* în acest chip?)

— Nu pot desemna mai bine.

— Ce vrei să devii?

— Inginer.

— Sărmane băiete, renunţă îndată la orice iluzie că, fiind înzestrat cu o asemenea lipsă de dispoziţii pentru desemn, vei putea deveni vre-odată, oricât de tare ai fi în matematici, inginer. Dacă la vrâsta dumitale nu eşti în stare, cu ajutorul regulei şi a compasului, să tragi două paralele care să fie într'adevăr paralele, şi perpendiculare care să fie în adevăr perpendiculare, cum vrei să fii în stare să faci desemnuri de proiecte complicate şi lavisuri de maşini?

Dacă n'am dat credinţă proorocirilor pesimiste ale lui Caron, părerile profesorului particular de desemn pe care l-am angajat imediat, n'au întârziat să le confirme cu desăvârşire.

— La dumneata, îmi zise el după vre-o patru lecţii, observ o idiosyncrasie rară, care, în lunga mea carieră, am observat-o numai la trei sau patru din miile de elevi ce i-am avut. Poate că, câtiva ani de silinţă stăruitoare, care ţi-ar cere jertfa a mai multor ore de lucru în fiecare zi, numai pentru desemn, te-ar putea pune în stare de egalitate cu alţii, însă nu-ţi pot garanta nici măcar acest rezultat.

Am priceput clar atunci că, urmând studiile ce le începusem, nu am perspectiva să ajung la nimica şi, totodată, am avut viziunea foarte clară a ceeace îmi rămânea de făcut.

Singur studiul dreptului îmi rămânea deschis. Facultăţile franceze de drept nu puteau să mă admită, căci eram bacalaureat în ştiinţe şi nu în litere cum se cere pentru a urma cursurile lor şi nu voiam să-mi fac dreptul în ţară.

Dar era chip de a înlătura această dificultate: N'aveam decât să mă înscriu la una din cele două facultăţi din Iaşi sau din Bucureşti şi, apoi, pe baza acelei inscripţiuni, să cer înscrierea mea la o facultate franceză oarecare, precum făcuse cu succes mai mulţi Români. Am avut ideea să plec în ţară şi să expun chestiunea moşului meu. Deşi cunoşteam antipatia lui pentru studiile de drept (deşi era *doctor utroque jure* al facultăţii dela Heidelberg) nu mă îndoiam că va încuviinţa noua mea hotărîre, căci nu mi se putea cere să pierd câtiva ani numai pentru a învăţa să desemnez, iar altă carieră nu-mi era deschisă. N'am executat proiectul, de altminteri foarte trecător, al plecării spre a consulta pe tutorele meu şi aceasta a fost marea greşeală a vieţii mele. N'am făcut-o fiindcă simţiam şi eu o aversiune pentru cariera de advocat sau de judecător şi nu-mi dădeam seama de nenumăratele avantagii ce le dădea şi le mai dă şi astăzi la noi o diplomă de licenţiat în drept; apoi, o mărturisesc, fiindcă mă săturasem de studii, eram nerăbdător să pun în lucrare planurile mele în privinţa Căiuţului precum şi acele ale unei grabnice căsătorii cu acea care îmi fermecase ochii şi inima. Am pierdut deci câteva luni ale vieţii în trândăvie, în dor de ţară şi de Căiuţi şi în visuri de dragoste. Nici măcar nu petreceam, duceam o viaţă de urs în bârlogul lui. Şi la chinurile dragostei şi a dorului de ţară, a venit să s'adauge mâhnirea ce mi-a pricinuit-o căsătoria mamei cu d. Alaux. Şi această supărare nu era atâta pricinuită de starea socială a mastiului ce mi-l dădea, ca din acea a cumplitei sale incapacităţi şi inferiorităţi intelectuale.

In timpul şederii mele la Paris, în iarna anului 1874—1875, a avut loc tragicul duel dintre Nicu Ghyka-Brigadier şi Constantin Şuţu, supranumit *Palicarul* (fiindcă fusese ofiţer grec). Şuţu fusese căsătorit cu a doua fiică a lui Petrache Mavrogheni, Natalia, una din cele mai frumoase femei ce le-a numărat printre podoabele sale societatea moldovenească din ultima treime a veacului trecut. Şuţu o luase aproape fără zestre şi o iubia cu pasiune, în schimb însă era foarte gelos; avusese chiar din cauza acestei gelozii, dar fără motiv serios, un duel şi se despărţise de dânsa după un timp foarte scurt. Fiind el la Paris, au venit acolo Nicu Ghyka-Brigadier, cel mai tânăr din cei patru fraţi Brigadireşti, cu fosta soţie a lui Şuţu şi cu sora ei mai mare, Lucia, despărţită de Alecu Ventura, de care Nicu Ghyka, un tânăr foarte cumsecade, dar încă copilăros, era îndrăgostit până peste urechi. Şuţu a pretins că Nicu Ghyka, fiind în trăsură cu cele două doamne şi întâlnindu-l în mai multe rânduri, el fiind pe jos, au avut faţă de el o atitudine jignitoare. De unde provocare la duel şi întâlnire pe teren. Şuţu era de prima forţă şi cu spada şi cu pistolul, iar Nicu Ghika mânuia amândouă armele cu aceeaş neîndemânare; se bătură cu pistolul şi bietul Nicu căzu cu ficatul perforat de un glonte, murind după câteva ceasuri de suferinţă. Cu toată neîndemânarea lui la arme, avusese o foarte frumoasă ţinută pe teren. Acest duel a făcut un zgomot cumplit în Paris. Nu ştiu cum reporterii ziarelor aflară adresele Românilor înrudiţi sau în relaţiuni cu unul din cei doi adversari sau cu martorii lor. Eu am avut de furcă ca să scap de întrebările a cinci din ei şi mă întreb şi astăzi de unde şi cum au aflat adresa mea în cartierul latin, mai ales că mă întâlnisem cu Nicu Ghyka, care-mi era rudă depărtată, numai odată la altă rudă comună. Dela mine însă n'au putut întru nimica să-şi satisfacă curiozitatea. Martorii lui Nicu, Edmund Cortazzi şi moşu-meu, Grigore Ghyka, fiu din a treia căsătorie a bunului meu, Domnul, fusese arestaţi şi, la proces, condamnaţi la mai multe luni de închisoare. Parisul elegant întreg s'a grămădit la acel proces.

Cu prilejul acestui duel, am făcut, la vară-mea, Elena Bălianu, născută Mavrocordat, cunoştinţa celei a treia soţii a bunului meu, cu care familia mea nu avea nici o relaţie.

Ea era atunci de cincizeci de ani bine trecuţi, mai aproape de şasezeci şi încă frumoasă. Decolteul ei mai ales ar fi putut face mândria oricărei femei tinere. O vedeam adesea la vară-mea, Elena Bălianu, şi am avut astfel prilej să aud amănunte interesante asupra vieţii bunicului. Era atunci foarte îngrijată din pricina închisorii la care fusese condamnat fiul ei Grigore pentru partea ce o luase la duelul în care căzuse Nicu Ghika. El îşi îndeplinea pedeapsa la închisoarea dela Versailles, unde maică-sa îl vizita cât de des putea. In sfârşit, prin Iunie, fu graţiat de Mac Mahon, care era atunci preşedinte al republicii, în urma unei audienţe ce o avusese maică-sa la mareşal.

Curând după aceasta am plecat şi eu în ţară, unde am declarat moşului Lascar că nu-mi mai urmez studiile pentru a deveni inginer, expunându-i totodată motivele pentru care le părăsiam, dar din nenorocire nepomenind nici un cuvânt despre studii de drept.

Intâia iarnă după întoarcerea mea rămasă astfel definitivă, am petrecut-o în Iaşi, unde se aflau şi mama şi soră-mea Ana cu fratele meu mai mic.

RADU ROSETTI

„ZOOLOGICE"

Cucul

Afară primăvara clocoteşte
In firele de iarbă şi în muguri;
O viaţă nouă pare că jertfeşte
Parfumuri enigmatice pe ruguri,
Urcându-se 'n văzduhul de cristal
Şi-acoperind cereştile zăgazuri;
Tăcerea năvăleşte ca un val
Şi se revarsă 'n sute de talazuri.

..Un cuc a întrerupt tăcerea deasă...
Şi liniştea-l ascultă din poene;
In glasul lui e foşnet de mătasă,
Frînturi de elegii şi cantilene...

...Dar cântecul se-opreşte brusc, mecanic
Paralizat de-un anonim îndemn,
Şi cucu'n slujba timpului tiranic,
Dispare 'n cutiuţa lui de lemn;
Iar uşa se 'nchide-automat,
Căci miezul zilii, ritmic, a sunat...
Şi'n liniştea enormă din iatac,
Răsună monoton: Tic-tac... Tic-tac...,
De par'că 'n cutiuţa iscusită,
Resortul unei inimi vii palpită...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Cronica artistică

Când nu încerci cu stăruinţă, e greu să izbândeşti. Spontaneitatea realizării dă aproape întotdeauna greş: valoarea creaţiei necontrolate e dubioasă şi efemeră. Artiştii noştri se feresc sistematic să picteze mâna şi piciorul modelului. Când o fac, — Teodorescu-Sion sau M. H. Georgescu, — dau în peste o sută de pânze, o singură mână stilizată şi nici un picior întreg. Ascunzând braţul, chiar dela cot, acoperind piciorul de mai jos de genunchi, pictorul e mulţumit că a scăpat de-o grijă.

E adevărat că cel dintâi amănunt care dispare în cadru e conturul care termină formele — şi ochiul spectatorului se odihneşte de obicei în altă parte decât pe degetele nudului pictat. Dar asta nu-i o scuză; e dimpotrivă o depreciere ce-şi aduce artistul singur artei sale, lăsând să i se presupună din neglijenţă un cusur sau o lipsă de pregătire.

Teodorescu-Sion şi-a putut întemeia dezinteresarea pentru stilizarea membrelor, zugrăvind tablouri cu ţărani unde mâna sau piciorul erau la locul lor „dintr'o bucată". Dar el a arătat că e meşter să facă şi-o mână fină, caldă, vie, expresivă („Alean").

Cu M. H. Georgescu simptomul reapare în aceleaşi condiţiuni: o singură mână, şi nici un picior. Nudurile, extrem de pudice, îşi desgolesc sânii şi coapsele, dar îşi acoperă picioarele şi îşi dosesc mâinele.

Lipsa de stăruinţă îndârjită şi temeinică e motivul adevărat care-l îndeamnă pe artist să fugă de micile greutăţi ale meşteşugului.

Şi desigur, e o scădere...

* * *

„Interioare" frumos lucrate cari degajează minunat atmosfera intimă; „Portrete", „Naturi moarte" şi „Peisagii", cari, mai ales, ar fi trebuit selecţionate, — aduc în expoziţia lui M. H. Georgescu un colorit simpatic şi un desen precis.

„Veneţiile" şi „Malurile Oltului" au reflexe ce tremură pe apă, învăluind frângerile de lumină cu tonuri potolite. In gamele timide sau în culoare plină, natura e văzută limpede şi nu atât de pictural încât să înlăture viaţa.

Astăzi, când afară de dadaism, impresionism, futurism, expresionism, cubism şi constructivism, — arta europeană cunoaşte şi dezbate un adevărat iarmaroc de **isme**: abstractivism, verism, integralism, compresionism, neo-plasticism, purism, simultaneism, suprarealism, metafizism, suprematism, crudism — când pionierii acestor curente rămân neturmentaţi de nici-o viziune serioasă, când tot ce fac e destrămat, sec, confuz şi nici un lucru nu e privit în adevărata lui perspectivă ori în valoarea lui simbolică, — interesul pentru compoziţia normală şi prudentă pe care-l manifestă M. H. Georgescu alături de puţinii cari mai respectă la noi logica şi construcţia sănătoasă, — merită să fie subliniat...

Confirmând principiul că fără fundamentul onestităţii nu se poate dura un edificiu cu-adevărat artistic, moderniştii rămân şi de data asta la uşă...

Sinceritatea gradaţiunilor şi dispoziţia corectă a detaliului, acordă astfel picturii lui Georgescu un prestigiu în plus.

* * *

Când apusul îşi trimite soli de artă pe la noi, presupune bunul simţ că n'o va face fără un legitim temei estetic.

Vremea din urmă a cam desminţit acest principiu, pălmuindu-ne gustul şi înţelegerea cu stigmatul neştiinţei şi al unei compromiţătoare îngăduinţi.

Artiştii francezi purtau în meleagurile noastre dacă nu totdeauna pleava, de cele mai multe ori mediocritatea spiritului galic — nu geniul său.

In expoziţia din anul acesta am găsit un mănunchi de sculptori-miniatură şi pânze, de artă mai serioasă, deşi nu reprezentativă sau excepţională. Nu ni se ilustrează nici curentele noi din efervescenta artă franceză contimporană, nici credinţe tradiţionale sau formule consacrate. Ni se aduce fad şi pompos o artă care e prea puţin franceză (şi totuşi alt merit nu are) şi deloc cuprinzătoare de învăţăminte pentru tineretul nostru plastic.

Iar dacă expoziţia a fost făcută numai cu scopuri materiale, — „lumea bună" care n'are timp şi bani pentru „embrionara" artă românească, va găsi cu prisos şi bani şi timp, pentru „încurajarea" acestei anemice arte „occidentale".

Nu pledează nimeni din şovinism, dar dezinteresarea revoltătoare pentru ce e naţional, îndreptăţeşte să ridicăm cuvântul împotriva unei manifestaţiuni cu nimic deosebit înjghebată.

Expun onest: Buffet, Deluermoz, Dubois, Goué, Meret, Neylies, Simas, Thévenin, Willaume, Schweitzer, Savine.

H. BLAZIAN

Cărţi cari trebuesc citite:

Pierre Benoit: Alberte (nou). — **Géraldy**: Robert et Marianne. — **Cocteau**: Le rappel à l'ordre. — **Jules Romains**: Cromedeyre le Vieil. — **Marcel Andaud**: Les Morts Mysterieuses. — **Dekobra**: Au Pays du Fox-Trott. — **Dostoiewski**: La Vie Souterraine. — **Frédérich Boutet**: La scène tournante. — **André Gide**: Les Faux-Monnayeurs (2 vol.). — **Marie Bashkirtseff**: Cahiers intimes inédits. — **Sombart** (cunoscutul economist german): Le Bourgeois. — **Henri Poincaré**: Les dernieres Pensées. — **André Breton**: Manifeste de Surréalisme.

EDIŢII DE LUX: **Pouschkine**: Contes (Ill. de Pierre Rousseau). — **Haraucourt**: Le Poison (Ill. de Lucien Simon). — **Charles Baudelaire**: Le peintre de la vie moderne.

CETIŢI: „Vient de paraître", **Revista bibliografică**; abonament anual (12 numere) excepţional pentru clienţi „Bibliofilei". **Lei 100 în loc de frs. 36.**

Soergel, Albert: Dichtung und Dichter der Zeit. **Neue Folge**: Im Banne des Expressionismus.

Iellinek, Karl: Das Weltengeheimnis. Vorlesungen zur harmonischen Vereinigung von Natur-u. Geisteswissenschaft.

Baudouin Charles: Psychologie der Suggestion und Autosuggestion. (Cartea cea mai importantă despre Coué).

Metoda „Merrtner": învăţarea limbilor străine pe cale psicotehnică fără profesor, fără memorizare de vocabule şi fără studiere de regule gramaticale în 8—10 săptămâni. Au apărut cursurile pentru limbile: engleză, franceză, italiană şi spaniolă.

CETIŢI: **Querschnitt**. Revista „celor cu pretenţii".

Schalom Asch: Glaubensmartyrium; Mottke der Dieb; Der elektr. Stuhl; Die Zauberin von Kastilien.

Schnitzler Arthur: Der Gang zum Weiher. (Dramă în 5 acte).

Bruun Laurids: Van Zantens Abenteuer. (Urmarea renumitelor romane: Van Zantens glückl. Zeit şi Van Zantens Insel der Verheissung).

Erinnerung an Georg Trakl. De R. M. Rilke, Th. Daubler, I. Leitgeb, E. Mahrholdt, etc.

Undset Sigr.: Kristin Lavranstochter. (Propus pentru premiul Nobel).

Loon, Hendrik van: Geschichte der Menschheit. O istorie bogat ilustrată povestită pe înţelesul copiilor.

Afară de cărţi de lux şi de cărţi vechi şi rare la **„Bibliofila", Bucureşti, str. Wilson 1** se găsesc atât cărţile sus anunţate cât şi orice carte de literatură sau de ştiinţă în toate limbile în condiţiunile cele mai avantagioase. Studenţi, profesori, artişti şi ziarişti se bucură deosebit de rabatul de **5 la sută** al membrilor „**Asociaţiei Bibliofile Române**".

CRONICA MUZICALA

Trei concerte la Ateneu şi Manon la Opera Română

In cursul lunii, trei concerte importante au avut loc la Ateneu: un recital de piano al d-rei Cocorăscu; unul de vioară al faimoasei violoniste Erika Morini; şi concertul marelui tenor Grozăvescu.

Recitalul d-rei Cocorăscu a pus în valoare calităţile unei excelente pianiste, care se bazează pe o tehnică prodigioasă, de multe ori în detrimentul executării obişnuite a operelor clasice.

Studiile simfonice, dela începutul programului, reprezintă o compoziţie pianistică de mare importanţă. Schumann le-a compus în tinereţea sa (op. 13) când era logodit cu Ernestina von Fricken, fiica unui baron din Boemia. D-ra Cocorăscu a tradus foarte bine exuberanţa, vigoarea şi poezia acestor variaţiuni, cari pornesc dela o temă pe care o utilizează Schumann şi în cunoscutul „Carnaval" al său.

Bucata care a pus în valoare priceperea muzicală a d-rei Cocorăscu, a fost Sonata în „si minor" de Liszt. Această sonată este plină de efecte pianistice, extrem de grele, care nu păreau că incomodează pe d-ra Cocorăscu. Execuţia sa ne reaminteşte felul lui Emil Sauer, marele concertist şi profesor, care azi trăieşte numai din amintirea trecutului şi din produsul concertelor pe care le dau elevii săi. Sic transit gloria!..

D-ra Cocorăscu a dorit să pună în evidenţă o adevărată operă de Lizst, care nu are nimic aface cu aranjamente de talia cunoscutelor rapsodii. In această sonată, găsim o pasiune egală cu acea pe care o exprimă Beethoven în Simfonia a 5-a şi o bogăţie de sonorităţi menite să exprime inspiraţii concentrate asupra unui subiect de adâncă filozofie. Liszt exprimă într'un chip atât de personal pasiunea, încât de curând, Guy de Portalès, într'o lucrare consacrată acestui muzicant, termină cu aceste cuvinte: „numele lui Liszt a devenit, cu timpul, sinonim cu pasiune. Există ceva supranatural în toată făptura sa". Execuţia d-rei Cocorăscu a făcut să vibreze în noi coardele unei sentimentalităţi ascunse, dovedindu-ne că există raporturi misterioase cu lumea exterioară. Am găsit mai puţin bună execuţia bucăţilor din restul programului. In special Islamey de Balakirew n'a fost cântat cu claritatea cerută, fie din cauza instrumentului defectuos, fie din cauza oboselei ce se simte la sfârşitul unui program prea încărcat.

* * *

Mult talentata violonistă, d-ra Erika Morini, nu mai cântă ca „un enfant prodige" ci ca o artistă afirmată şi cu o concepţie muzicală cu totul alta, decât aceea ce i-am cunoscut-o acum câtiva ani. Posedând un Stradivarius extraordinar, d-ra Erika Morini execută orice bucată cu o sonoritate clară, caldă şi cu o virtuozitate de concertistă consumată. In concertul de Spohr, de Tschaikowski, în variaţiunile de Paganini şi în diversele bucăţi din cele două programe de concert, d-ra Erika Morini a obţinut, ca şi în trecut, succesul pe care îl merită şi care o clasează printre cei mai buni violonişti contimporani.

* * *

Concertul d-lui Grozăvescu, prim tenor la Opera din Viena, a fost o adevărată serbare artistică. De mult, ziarele vieneze ridicau în slavă pe compatriotul nostru şi-l considerau ca pe un urmaş al lui Carusso; unele din cronici erau chiar iscălite de marele critic Korngold.

D. Grozăvescu dispune de o voce extraordinară şi de multă şcoală, care s'a remarcat prin felul interpretării din Carmen.

D. Grozăvescu a căutat să pună la contribuţie şi muzica naţională, cântând bucăţi de Brediceanu, pe lângă arii de Poncielli, Puccini, Meyerbeer, Giordano; iar pentru a potoli salvele de aplauze ce nu mai încetau, a cântat aria tenorului din Pagliacci şi din Tosca.

D. Grozăvescu poate fi socotit printre marii tenori din lume.

Nu cred că Opera Română îl va lăsa să plece, fără a-l angaja pentru câteva spectacole extraordinare: ele vor fi considerate ca manifestări excepţionale de pură artă a cântului.

* * *

D-na Cristoforeanu şi d-l Stroescu au cântat, în condiţii excelente, cea mai populară operă a lui Massenet: Manon. Cine nu fredonează azi: „N'est-ce plus ma main que cette main presse" sau „Adieu, notre petite table". D-na Cristoforeanu a dat rolului o minunată interpretare iar d. Stroescu, după Pelleas, a interpretat cel mai bine rolul nefericitului Des Grieux.

Există o analogie între muzica lui Massenet şi a lui Debussy. Lui Massenet i se datoreşte acea şcoală care pleacă dela arta magică a lui Bach, dela eleganta muzicii lui Mozart, dela geniul lui Beethoven... Timp de 50 ani, nu s'a vorbit în Franţa decât de Massenet şi Debussy, apropiaţi ca rassă şi ca inspiraţie. Primul desvoltă o inspiraţie lirică, păstrând o tendinţă pentru moderaţia în pasiune şi pentru desvoltarea bunului gust; celălalt a creat un nou „frisson" artistic, pe care îl simţiau, la început, numai „debusiştii" iar azi toţi amatorii de muzică cu aceeaşi origină, deosebindu-se însă ca formă.

Să nu ne surprindă dacă cel mai bun interpret al lui Pelleas este şi cel mai bun interpret al eroului abatelui Prevost; d. Stroescu, fiind tot timpul în nota justă a celui mai perfect teatru de muzică din Paris, reprezintă cu multă autoritate Opera Comică, după cum Raicef reprezintă genul Scalei din Milano; iar marele tenor Grozăvescu, autoritatea Operei mari din Viena.

I. FLORESTAN

Anecdotă

Cottin — care a încercat să asasineze pe Clemenceau, citea mult în închisoare. Tatăl său veni odată să-l vadă. Il găsi gânditor cu o carte a lui Bergson dinainte: „*Incercare asupra datelor imediate ale conştiinţei*". Cottin-tatăl citi câteva rânduri, apoi se adresă feciorului său:

— Crezi că nu eşti destul de nebun cum te găseşti, îţi mai trebuie şi asta?

Şi închizând cartea, o aruncă enervat.

CĂRȚI ȘI REVISTE

Meïpa

Sunt cărți excelente, pline cu pasagii direct-stupide. Sunt cărți banale și trucate, unde, ca prin farmec, se desvelesc pagini de artă adevărată. E greu de spus pe care din două să preferăm. Deocamdată e deajuns să amintim că volumul lui André Maurois, intitulat „Meïpa" aparține celei din urmă categorii. Și cred că nu avem nimic mai grabnic de făcut decât să reproducem pasagiul în chestiune.

Maurois vrea să ne spună că toți oamenii, sau cei mai mulți, trăiesc între două lumi: cea reală și cea imaginară, și că adesea o vedem pe cea de-a doua suplantând pe cea dintâi. In acest scop, autorul ne descrie pe Goethe compunându-și al său „Werter", pe o actriță canalizându-și în tragedia jocului ei de pe scenă nefericirile sale domestice, și pe un normalian falșificându-și restul zilelor pentru că se angajează a „juca" un roman de Balzac, pe care-l ia în serios și s'afundă într'însul imolându-și viața sa veritabilă. Frumos triptic, capabil să ilustreze cu profit manualele de popularizare ale d-lui profesor doctor Sigmund Freud.

Dar — cum spuneam mai sus — există în cartea lui Maurois câteva pagini de o noutate și de un adevăr incomparabil, care răscumpără tot terre-à-terre-ul didactic al restului. Iată pasagiul:

Madama I-a, prima guvernantă a François-ei, domni pe baza dreptului divin. Françoise, care, de când se născuse, vedea, aplecată pe leagănul său de copil, fața aceasta amicală și aspră—, și-o închipui bătrână cât Pământul.

Mulțumită de lumea pe care o trăia, Françoise nu simțea nevoia să-și făurească o alta, unde ființe fantastice să-i împlinească dorințele. Și fericirea — după cum îi e obiceiul — făcea concurență imaginației, ținând-o departe de miraculos.

— Sunt unele fetițe, spunea ea întorcându-se dela teatrul de păpuși, cărora le e frică de crocodil. Dar eu văd bine că nu-i decât o bucată de lemn cu stofă verde cusută pe el.

— Dar diavolul, — l'ai văzut vreodată?

— Da. Dar nu-i decât un fel de nebun sălbatec.

* * *

Uneori, o catastrofă neprevăzută aduce sfârșitul unui regim pe care l-am fi putut crede etern. Madama I-a nu e răsturnată; dar abdică, pentru a se consacra amorului. Și odată cu ea, dispare pentru Françoise o tradiție întreagă, toate acele ceremonii care alcătuiau singura armatură a acestui mic suflet încă moale.

Timp de un an, guverne fragile și fără virtuți se vor succeda: sălbateca de Leonia, obraznica de Angela, fleșcăița de Miss Patrick — aventuriere încoronate, cari, rând pe rând, vor proclama decrete efemere.

Ce autoritate poate avea o Leonia care nu respectă nimic, care nu are nimica sfânt? Orele sacre ale sculării, ale băii, ale mesei —, ea le ignoră! Când îi aduci aminte de ele, aruncă blesteme: „Madama era o nebună!" — spune ea atunci. Françoise, la început, indignată, pe urmă însă din ce in ce mai curioasă, prinde gust pentru acest masacru de idoli.

Născută în ajunul războiului, ea s'a obișnuit a nu vedea, în tatăl ei, decât un soldat, un cuceritor brutal, dar trecător. Pe maică-sa, o iubește mai tare decât orice pe lume. Dar mama ei, pe atunci plină de neliniște și de lasitudine, nu o poate mereu supraveghia. Ș'apoi dragostea fără disciplină nu poate clădi ordine în inimi. Acest mic animal care începuse să respecte legi strâmte și juste, se întorcea acum la bestia primitivă.

Pe Leonia aceea vulgară, — ea o bate, o sgârie, o urmărește cu blesteme: „Ești oribilă! Te detest! Mă simt nefericită că te văd trăind. Aș vrea să te văd murind!" Cum poate ea să urască așa de tare? Unde a învățat ea toate vorbele astea?

Leonia fuge, înspăimântată, făcând loc unei Irlandeze limfatice și tremurânde. „Deosebirea dintre Englezi și Irlandezi, este că Irlandezii sunt spirituali!" —spunea ea.

Françoise judecă repede pe Miss Patrick, și cum vai! nu era deloc ipocrită, îi împărtăși aprecierile sale.

Intre timp, dezordinea se întinde. Din fetița aceasta, pe care fiecare credea că o poate modela cum vrea, răsări o ființă necunoscută, spăimântătoare. Nu mai auzeai decât accese de mânie, violențe, scene, hotărîri subite și contradictorii. Intr'o dimineață, așa, tamnesam, refuză a merge la școală. Și chiar nu se duce. A doua zi, cere să fie dusă la circ, apoi în ultimul moment, anunță că s'a răsgândit.

— Françoise, nu se poate, e absurd, ne-ai făcut să cumpărăm bilete.

— Nu mă duc.

— O! Nu! N'are să se ducă, — gemu Miss Patrick, zdrobită de fatalitate.

— Destul, zise tatăl. Este complect ridicol. Ai să te duci, de-ar fi să te târăsc acolo urlând.

Drept răspuns, Françoise începe a scoate niște țipete ce mărturisesc o furie cu totul artificială. Și timpul trece, și deja au ajuns la un moment când e prea târziu ca să mai plece.

— Trebuie o sancțiune, zice tatăl. Este nevoie să o faci să înțeleagă că orice angajament trebuie respectat. Nu va avea prăjitură.

— Bine, bine, spune mama, suspinând, n'o să aibă prăjitură.

Dar când, după masă, Françoise, drăgăstoasă, i se așază pe genunchi și murmură: „Mamă, nu-mi dai și mie o bomboană?" e cumplit de tristă, și mult mai pedepsită decât fiică-sa. Se uită la bărbatul său care, om sistematic, o imploră cu privirea să fie fermă. Și n'avu curajul să cedeze. Dar, pentru a-i mai îndulci François-ei supărarea, găsi această formulă delicioasă:

— Nu mai sunt de cele care îți plac ție, mica mea.

* * *

Or, de când tânăra noastră barbară se află astfel amestecată în triste conflicte, începe să simtă, puternic și confuz, nevoia unei vieți imaginare.

Dante clădi un infern pentru a-și găzdui în el dușmanii. Molière, gonit de nenoroc, își fabrică din propria-i nefericire, un geniu. Françoise, ea, crează *Meïpa*.

Ce este Meïpa?

Meïpa e numele unui oraș, unei țări, unui Univers poate, pe care ea le-a inventat. Acolo se va refugia ea de actm, oridecâteori lumea exterioară îi va fi ostilă.

— Françoise, diseară eu și tatăl tău ieșim în oraș, etc.

— Merg și eu cu voi.

— Nu se poate.

— A! Dar nu face nimica. N'are nici o importanță. Eu mă duc să iau masa la Meïpa.

La Meïpa, nu plouă niciodată. Toată ziua poți să te joci în niște grădini enorme. „Toată lumea se joacă acolo". Tații, acolo, nu citesc de dimineață până seara, și nu-ți răspund „Am de lucru" când li se propune vre-o partidă de loton. De altfel, copiii își pot alege ei părinții, la prăvălie. La opt, persoanele mai mari sunt trimise la culcare, și atunci băeții iau pe fetițe și le duc la teatru.

In zilele când Françoise e pedepsită cu interdicția desertului, în acele zile cofetarii din Meïpa, în picioare în pragul prăvăliei, împart prăjituri trecătorilor. In serile când Françoise a plâns, Meïpa, ale cărei mii de lumini strălucesc printre lacrimi, e mai frumoasă ca în alte zile.

La Meïpa, trăsurile stau pe trotuare, pentru a lăsa pe copii să umble prin mijlocul străzii. Când vrei să cumperi a carte cu poze, dai negustorului doi gologani. Și negustorul îți dă rest o sută de mii de gologani.

— Bine, Françoise, dar tu nu știi să citești, cum o să cumperi cărți?

— Ba în limba Meïpă, știu să citesc.

— Și care e cea mai frumoasă carte în limba asta?

— Toată lumea știe că este Perc și Flubert.

— Perc și ce?

— E de prisos. Nu poți să înțelegi; e în limba meïpă.

— Dar unde vine asta, Meïpa? In Franța?

— O! Nu!

— Atunci e departe de aci?

— Meïpa? Nu-i nici la un metru de noi.

Meïpa este în grădina casei noastre, și totodată nu-i acolo. Și casa unde stăm, par'că s'ar găsi la punctul de intersecție dintre Meïpa și Pământ...

* * *

Rând pe rând, prietenii noștri, poeții, descoperă Impărăția François-ei...". — *D. I. Suchianu*

Lenin și țăranii ruși

Este titlul ultimei cărți a lui Gorki. Intregul volum se compune din două capitole: unul asupra lui Lenin, altul asupra țăranilor ruși.

Lenin este admirabil descris; Gorki face însă greșala de a-i lăuda prea mult unele calități și de a uita grozavele măceluri ordonate de el.

Il compară cu Petru cel Mare, Mihail Lomonosov, Leon Tolstoi și alte genii formidabile apărute pe neașteptate în istoria Rusiei. In entuziasmul său, Gorki scrie:

„Cred că astfel de oameni nu pot exista decât în această Rusie a cărei obiceiuri și istorie îmi amintesc totdeauna de Sodoma și Gomora.

Pentru mine, Lenin este un erou de legendă, e omul care și-a smuls din piept inima-i arzătoare, pentru a lumina cu flacăra ei drumul ce va călăuzi pe oameni pentru a-i scoate din grozavul haos contimporan, din mlaștina sângeroasă și plină de putreziciuni a etatismului înăbușitor și descompus.

Gorki pomenește și de divergința de vederi dintre el și Lenin. Pe când Lenin credea că poporul va salva Rusia scoțând'o din starea ei actuală, Gorki se bizuia, pentru aceasta, pe învățați, intelectuali și lucrători, susținând că țăranul e încă la individualismul animal lipsindu-i emoția socială.

In capitolul asupra țăranilor Gorki își arată reaua părere ce o are de ei. Spune că a căutat în zadar țăranul bun și înțelept, neobositul căutător de adevăr și dreptate lăudat de scriitorii ruși ai secolului al XIX-lea.

Peste tot a întâlnit un om realist și șiret care privește anarhia ca o stare naturală, care consideră munca pământului ca un blestem al lui D-zeu, conducându-se după anumite principii: „Nu-ți fie frică de draci, ci de oameni", „Adevărul nu hrănește", „Omul drept e tot atât de vătămător cât și un nebun".

După cum vedem, Gorki nu împărtășește, față de țărani, părerea întregii literaturi ruse din secolul al XIX-lea și chiar al XX-lea, care ridică în slavă pe mujicul rus.

Memoriile D-nei d'Epinay

Se cunosc legăturile dintre J. J. Rousseau și d-na d'Epinay. Aceasta îi pusese la dispoziție un pavilion, la l'Ermitage, unde Rousseau a stat în anii 1756-1757, scriind „La nouvelle Héloise".

S'a certat mai întâi cu Diderot și Grim pentru d-na d'Houdetot, mai târziu cu d-na d'Epinay și a plecat. In cartea a noua din Confessions găsim o istorisire amănunțită a complotului a cărui victimă se plângea Rousseau că ar fi fost.

In memoriile ei, d-na d'Epinay prezintă afacerea din punctul de vedere al lui Grim, pentru care Rousseau era un prefăcut, un pungaș, un sofist.

Se observă ceva prea îndemânatec în prezentarea documentelor și ceva forțat în justificarea lui Grim.

Lucrul se explică prin faptul că acesta a fost timp de treizeci și trei de ani amantul despotic al d-nei d'Epinay. Sub supravegherea lui și-a scris ea memoriile și tot el le-a corectat.

In toată lucrarea se vede o pornire contra lui Rousseau.

In „Legenda lui Jean Jaques Rousseau rectificată" documentata lucrare a d-nei Frederika Macdonald, găsim multe exemple de inexactități scrise 'n memorii numai în urma inspirațiilor lui Grim.

Astfel, de exemplu, d-na d'Epinay spune că Rousseau primind de la Diderot o scrisoare, furios a rupt'o în fața ei cu dinții.

Ori această scrisoare se găsește intactă în biblioteca din Neuchatel.

Aceste memorii au apărut în 1818. Primul și al doilea editor al lor au observat și semnalat numeroasele erori ale lucrării.

Este de mirare, după această punere la punct, că Saint-Beuve a acceptat așa ușor afirmațiile d-nei d'Epinay și a tras concluzii atât de parțiale contra lui Duclos și Rousseau.

Tolstoi sub control

In noul almanah apărut la Moscova, „Tolstoi și despre Tolstoi", A. Certcov („Octav Minar" și alter ego al lui Tolstoi), povestește asupra împrejurărilor în care Maria Gavrilovna Savina, celebra artistă dramatică, i-a făcut o vizită lui Tolstoi.

„Țin minte că dimineața era ger și soare. Salonul cel mare din palatul din „Hamovnichi" avea un aspect neobișnuit de radios... Trecu Fomici, lacheul, spunând în șoaptă: „a venit Savina", și dispăru în coridorul care duce spre cabinetul lui Lev Nicolaevici. Apoi reapare și zice: „Mi-a ordonat s'o conduc la dânsul"... Simultan cu aceasta, auzii în coridor pași și vorbe în semi-șoapte, cam violente. Recunosc vocea lui Tolstoi și a soției sale, voci nervoase și alarmante; aud cum el îi zice: — „draga mea, te rog pleacă, lasă-mă pe mine singur cu dânsa"... Tonul vocei sale e categoric, impunător; Tolstoi parcă subliniază cuvintele, le sugestionează înțelesul. Se face liniște. Insă aud foșnetul rochiei de mătasă a contesei Sofia Andreevna: la o ușe din salon apare ea sub portieră; e aplecată înainte, ca la o pândă, și ține o lornetă la ochi. Se uită spre ușa din antret, în care apare îndată statura elegantă, fină, a celebrei artiste, cum o cunosc de pe scenă. Lacheul se grăbește înainte, arătându-i drumul... Maria Gavrilovna se îndreaptă spre mine parcă, cu pași repezi și ușori. Privirea-i nimerește însă la ușa cu portieră, unde observă pe contesa Sofia Andreevna. Artista face un pas la dreapta, cașicum ar șovăi: ea crede, se vede, că stăpâna casei a ieșit s'o salute. Dar nu: contesa stă nemișcată, fără surâs; lorneta e lipită de ochii ei cari se uită reci, curioși... Savina parcă înțelege ceva, își mișcă ușor sprâncenele și-și continuă mersul, fără a se mai uita spre contesă sau spre mine...

A rămas în cabinetul lui Leo Nicolaevici mai mult de o oră. Apoi am auzit cum pe scară i s'aude vocea: — „nu vă deranjați, Leo Nicolaevici, știu pe unde să trec"... Lev Nicolaevici apare în salon și zice: — „Iată, am făcut cunoștință și cu Savina. E foarte drăguță și plăcută". Și deodată se opri, tăcu, parcă se sperie, aruncând privirea înapoia mea. Fără voe, mă uit într'acolo și o văd pe Sofia Andreevna. — „Cum de nu — spune dânsa — o artistă tânără și cochetă să nu fie drăguță și plăcută? Și vocea-i sună batjocoritoare. Lev Nicolaevici se desfigurează bolnăvicios și se întunecă — „Ah — zice el — ce spui tu, Doamne Sfinte, pentru ce spui? — Și făcând un gest larg cu mâna, se întoarce brusc și se duce în cabinetul de lucru. In aceeaș zi, mai târziu, în absența contesei, Tolstoi mi-a vorbit, că Savina îi ceruse voe să reia „Puterea întunericului" în ziua beneficiului ei. A vrut să joace rolul Anuței, iar Tolstoi a sfătuit-o să ia rolul Aculinei (Tolstoi nu prea înțelege de ce o artistă se mărginește, într'o piesă, cu un singur rol). Savina însă a căutat să-l convingă că rolul Aculinei nu se potrivește cu caracterul său, nici cu „emploi" al său teatral. Apoi Savina l-a rugat pe Tolstoi să-i citească o scenă din piesă. Și dânsa i-a citit una. Tolstoi îmi povesti că citirea Savinei îl uimise prin tonul ei absolut just: — „Și în genere, e atât de deșteaptă, se ține atât de natural, fără vre-o cochetărie, e plină de seriozitate. A produs asupra mea o impresie foare bună și plăcută" — adăugă Tolstoi.

A APĂRUT
SUB FLAMURA ROȘIE
ROMAN DE DEM. THEODORESCU
(AUTORUL ROMANULUI IN CETATEA IDEALULUI)
EDITURA ADEVERUL — EXEMPLARUL LEI 100

I. GHEREA
(C. Dobrogeanu)
Studii Critice
Vol. IV
Prima ediție
Edit. „Universala" — Prețul 40 le

A apărut
„Lectura" No. 61
— Floarea literaturilor străine —
O aventură în timpul revoluției
DE VESTITUL ROMANCIER
R. BARTSCH
Trad. de I. MIHALCEA
Lei 4.— Scrierea complectă
La chioșcari și librari

In Biblioteca „DIMINEAȚA" a apărut ediția doua din volumele „Cum am ucis pe Rasputin" de V. PURIȘCHEVICI și „Nebuna" de OCTAV MIRBEAU

Un ante-proect de Dicționar de rime

Consoana de sprijin și vocala-proptea

Pe când alcătuia stanțe în cari stihuri mono-și bisilabice repercutau complect sunetul final al unui vers anterior mai întins și pe când compunea armonii imitative, dintre cari „Un an dând d'ani leag'an d'an d'ani vani" este numai o pildă dar poate cea mai caracteristică, — Alexandru Macedonski, în anii 1880—1881, era preocupat și de probleme de ordin teoretic din domeniul prozodiei și al metricei române. Intre altele, el proclama că rima românească trebuie să 'nceapă dela ceeace francezul numește *la consonne d'appui*, adică împerecherea să se facă nu numai între sunetele terminătoare ale stihurilor dela *vocala accentuată*, ci și consonantele, cari premerg imediat silaba cu accentul tonic final, să fie gemene și să intre în compunerea rimei.

Cu alte cuvinte, celuia care s'ar fi înfățișat cu versurile:

Drace!
In iatace
Totul tace
Num'o babă
Slabă
Zace, —

esteticianii din școala de acum 45 de ani a „Literatorului" puteau să-i spuie că numai rima dintre versurile 2 și 3 (în atace — totul tace) e îndestulătoare și bună, pe când celelalte pot fi bune dar sunt... insuficiente: ori sunt satisfătoare. în nici un caz, însă, bune,

In schimb, în următoarea stanță:

O nababă
Babă
Plimbă
Neagra 'nveninata-i limbă
Prin iatace
Unde tace
Chiar și sluta ei potaie
Ghiorăind din măruntae...
Ca și stârvurile trace
Mută-i javra cea vorace
Cu scheleticu-i torace, —

aci rimele sclipesc desăvârșite, de oarece *b*, *t* și *r* sunt consonante de sprijinire a silabelor de sprijin, adică a rimelor.

Bonifaciu Florescu, în „Peleșul" din 1887, pag. 24, în cercetarea „Poezii de Al. Vlăhuță", spune:

„Rima să fie cât mai bogată; dă-i consuna de sprijin; nu rimà *lin* cu *vin*, ci cu *pelin*, nici *mare* cu *tare*, ci cu *amare*".

Și poezia „Manu" a lui Bonifaciu pare alcătuită anume pentru demonstrarea acestei teorii:

Coloarea pielei este un semn făr' de prihană:
Cel negru rob se naște, cel alb fiind stăpân
In veci va fi ce este, și ruga este vană —
Pe rege-adoră, pòpor, și pe brahmanul spân.

...Și globul se va stinge, spre a renaște iară
Și abia putea-va omul ce-odată s'a spurcat,
Prin mii de vieți de chinuri, născând tot ca să piară
S'obție-a sa iertare, să șteargă-al său păcat!

Las' că Macedonski, el însuș, nu s'a prea ținut de acea teorie (strict urmată în Franța de Théodore de Banville) a „consoanei de reazim", decât doar în versurile din primii ani ai „Literatorului", de exemplu în *Ecourile nopții:*

Pe sinu-mi ea se înclină
Lină.
Viața să 'mi ceară i-aș da,
Da!

Mai târziu, în vremea lui *Excelsior* și a *Florilor sacre*, alte griji, de 'nmlădiere a graiului și ritmurilor, preocupau pe faurul „Nopților", „psalmilor moderni" și al „rondelurilor".

Vorba e că, dacă 'n privința rimei în general, consoana de sprijin poate fi pentru ochi un slab-perceptibil adaos de frumusețe (urechei nu-i spune totdeauna lucru mare, și uneori nu-i spune nimic), în schimb pentru întocmirea unui dicționar de rime, ea este de neapărată trebuință. Vorbele de conjugarea I și cele de a 4-a nici nu le poți orândui, de altmintrelea, într'un atare dicționar decât rubricându-le, la infinitivul lor scurt, cu consonanta premergătoare a sufixului *ba, ca, da, fa, ga*, etc., *bi, ci, di, fi, gi, hi* și așa mai departe.

Dar nu numai ca să nu se facă o *apă* — la imprimarea dicționarului — și nu numai pentru ca, prin cât mai multe sub-împărțiri, să fie cu putință alinierea, *arhitectonizarea* rimelor, e necesară această dispozițiune a materialului rimant. Ci și pentru considerația următoare:

Ușoara găsire a rimei — care când nu era asonanță, se prezenta comună și eminamente *perită* — din epoca „Alcătuirilor" lui Conachi și chiar din epoca bolintiniană n'a fost străină de bagatelizarea atâtor gânduri, sensații și sentimente.

Așa dar, pentru o câtuș de puțină rupere din cloro-anemie a versului se cuvine ca a *încuiba* să rimeze cu a *îngloba* (și nu, bună oară, cu *a sta*), ca *înșfăcat* și *înverigat* să aibă drept soațe pe *sfârtecat* și *bârlegat* (și nu vre-un alt participiu trecut al unui verb de întâia conjugare cu sufixul neprecedat de *c* și *g*), dacă soarta neîmpăcată sau a Parnasului mânie a vroit ca neam de sânge cu neam de sânge să mai înrudească *și* prin alianță; adică dacă vorbe din aceeaș categorie logică, dintr'acelaș ordin gramatical (verbe cu verbe, adjective verbale cu adjective verbale, substantive cari nu-s decât forma lungă a infinitivelor cu alte infinitive lungi) aveau să fie constrânse să se împrèune ca rime.

Dar, în cazul acesta, nu numai consonanta de razem e trebuitoare, ci și vocala pe care, pentru simetrie, am numi-o vocala-proptea, deși nu-i decât o vocală megieșă, predecesoare (și cele mai dese-ori nu formează vr'un diftong cu vocala *silabei de razem*, adică nu intră în elementele rimei).

Aceasta din urmă ar mai oferi un avantagiu: uneori tulpinele, nu numai sufixele formelor de conjugare slabă rimează 'ntre ele. La formele flexionare ale conjugării tari: *hòpăe (nu* hopăește), *tròpăe* (nu tropăește), *șòpăe* (nu șopăește), *țòpăe* (nu țopăește); *șlèpăe, telèpăe; pleoscăe, troscăe; țupăe, zupăe; dăinue, destăinue; sfânțue, dănțue; făgădue, tăgădue, tămădue; năzue, tălăzue; mirue, șirue; făgădue, tăgădue, tămădue; năzue, tălăzue; mirue, șirue; rue, șurue, hurue, turue*... dau naștere la adevărate cascade dactilice.

BARBU LĂZĂREANU

ÎNSEMNĂRI

Reminiscențe

Una din cele mai anoste publicații literare din București tipărește într'unul din numerile trecute o poezie intitulată *Fetița cu almanach*. Iată ultima strofă:

Prin jalea toamnei, rătăcind departe
S'a ridicat târziu, fără îndemn,
Plângând grădina, închidea în carte
Și sufletul, în foi; panglica semn...

Câți dintre cercetătorii revistelor au cetit aceste versuri fără să-și amintească de *Târziu de toamnă* a d-lui T. Arghezi, poezie care a apărut chiar într'o „antologie" deci putea fi mai cunoscută „Directorilor" noștri de literatură?

Câtiva moliftt s'au întâlnit departe
Pe când în jur, prin murmurul ce roagă
Se 'nchide înserarea ca o carte
Și sufletul în foi, ca o zăloagă.

Oare nu se cuvenea ca poezia d-lui Romulus Dianu să poarte, în subtitlu, cel puțin indicația „reminiscență"? Căci e exclus să fie vorba de o simplă coincidență. In afară de realizarea artistică, strofele sunt identice: până și rimele, până și ultimul vers pe deantregul.

Dar nu despre asta e vorba. Am vrut să relevăm mai cu seamă faptul că unii dintre cei ce vor să ne servească nouă lecții de gospodărie redacțională, au nevoie să fie uneori trași, cu discreție, de mânecă. — *X.*

Victor Margueritte, scriitor moral

Editura Flammarion a pus în vânzare un nou roman al lui Victor Margueritte: *La rose des ruines*. E vorba despre un conflict dintre artă și iubire — conflict care se rezolvă într'un fericit echilibru stabil. Nu lipsesc nici victimele: o femeie moare pentru că bărbatul ei o neglijează de dragul artei. De altfel, subiectul nu e lipsit de un vag piment, aproape imperceptibil: iubirea și căsătoria eroului cu sora victimei, îi dă o ușoară nuanță de incest. Dar atât.

Admiratorii pasionați ai romanului *La Garçonne* au tot dreptul să fie decepționați. Romanul din urmă al lui Victor Margueritte e moral, grozav de moral. Nu e vorba dela început până la sfârșit, decât de amor — la singular. Asta nu se face! Cum zicea o doamnă, cetitoare asiduă a tuturor noutăților librăriei pariziene: „— Victor Margueritte?.. nu mai are nici un haz!"

De altfel, Victor Margueritte nu mai e „en vogue". După *La Garçonne*, toată lumea se aștepta să dea ceva „și mai și". Dar Victor Margueritte nu s'a ținut de cuvânt. A bătut în retragere, sistematic, progresiv. A dat întâi *Le compagnon* (în care însă nu-i vorba despre ce vă închipuiți, deoarece „tovarășul" nu-i decât o femeie) — roman feminist; și pe urmă *Le couple* (în care numai titlul e apetisant și abia, ici-colo, câteva pagini reeditate din *La Garçonne*) — roman comunist. Iar acum încearcă, în *La rose des ruines*, să reabiliteze amorul conjugal, în forma lui cea mai demodată: exclusiv și cast.

De ce s'a pocăit Victor Margueritte? O fi vrând cu orice preț să-și recapete Legiunea de onoare? Pentru asta, nu-i rămâne decât să colaboreze la revistele catolice și să își încheie cariera literară cu romane scrise anume pentru fetele de la călugărițe, în *Bibliothèque rose*.

„Din amintiri și regrete"

Francis de Miomandre, publicistul spiritual care alimentează de două ori pe lună rubrica Paradoxelor din *Les Nouvelles Littéraires*, susținea dăunăzi că scriitorul trebuie să ducă o viață de anahoret, închinată exclusiv artei. Scriitorul nu trebuie să iubească, nici să facă sport, nici războî, nici diplomație. Nu trebuie să fie nici amant, nici om de lume, nici strateg — nici măcar gastronom ca Brillat-Savarin. Scriitorul trebuie să observe și să povestească ce se întâmplă altora: să se mulțumească doar „cu aroma plăcerilor violente", fără să le experimenteze pe propria lui persoană. Articolul se termina cu următoarele cuvinte: „Adevăratul scriitor trebuie să trăiască *din amintiri și din regrete*".

Bietul scriitor! Iată-l ajuns să i se conteste până și dreptul de a trăi și de a suferi ca toți oamenii. Ne întoarcem la concepția demodată a turnului de fildeș. Dar dacă scriitorul modern ar adopta ideile lui Francis de Miomandre, cum ar putea el zugrăvi altfel decât superficial viața dela care nu-i e permis să culeagă decât... „aroma"? Prin ce intuiție miraculoasă ar cunoaște acest anahoret sui generis bucuriile și durerile adevărate?

Noroc că e vorba de un simplu paradox literar. Și noroc că fraza din urmă a articolului le desminte pe celelalte. Căci, cum o să trăiască scriitorul *din amintiri și din regrete*, dacă nu i-se dă voie să-și recolteze din viață acește amintiri? Amintirile „aromei pasiunilor violente" ale altora sunt oare suficiente pentru a crea cu ele o operă vie? Cum ar putea să trăiască cineva din amintirile unor fapte care n'au existat, — asta numai Francis de Miomandre ne-ar putea-o spune, într'un alt „paradox" plin de vervă și de contradicții.

Francis de Miomandre condamnă pe scriitori la o viață sterilă și stupidă. Ii transformă în simple aparate de înregistrare și de reproducere a clișeelor înregistrate: în aparate fotografice care prind inconștient umbra și lumina, ori în gramofoane care cântă fără *să simtă* ce cântă. Și ne gândim ce-ar fi dacă, prin imposibil, paradoxele lui Francis de Miomandre ar fi luate în serios și ar deveni lege. Câți scriitori — și câte scriitoare — ar mai consimți să facă literatură? Doar infirmii și bătrânii... S'ar descongestiona librăriile, editurile ar da faliment — iar sarcina de cronicar literar la puținele reviste rămase în viață, s'ar transforma într'o agreabilă sinecură. — *O. C.*

La expoziția caricaturii franceze

Caricaturi politice. Tablouri din viața pariziană. Strada Parisului. Răutățile zilei din jurul impozitelor blestemate pe contribuabil. Caricaturi asupra lui Briand. Și o nenumărată cantitate de trupuri de femei goale și semi-goale, executate de pictorii acestui gen...

Acestea sunt părțile componente ale expoziției a 19-a, organizată de caricaturiștii francezi în Galeria de Boissy. Numărul total al bucăților trece de 1500. Multe sunt cunoscute după reproducții de prin jurnale. Femei goale — sunt de pe paginile lui „Vie Parisienne" sau „Sourire".. Prin tehnica și măestria desenului caricaturiștii exponenți nu-și cunosc rivali în alte țări. Lêonneque și Jerbaul de pe paginile titulare ale presei „grivoise", și-au expus aci finețea și eleganța lor uimitoare.

In centrul expoziției însă, se află o mare pânză postumă a „maitre"-ului dela Montmartre — Vilette, reprezentând pe Napoleon Bonaparte, tânăr, călare trecând peste steagurile întinse ale popoarelor cucerite. O femeie goală, cu aripi mari de aur — Gloria, se uită la el. Lângă această pânză se mai află: bustul de bronz, îndoliat, al lui Vilette și evantailurile de artă lucrate de regretatul pictor... Cum și-au găsit toate acestea locul aci, în mijlocul caricaturilor?

Dintre caricaturile serioase se distinge tabloul lui Wallée: „Generalul X. și statul său major". E o creație puternică de tipuri generale, și fiecare figură reprezintă un caracter original omenesc de la „Moș Teacă" și până la eroii salvatori ai patriei, prin tipuri de carieriști, escroci sau intendenți-hoți... Tabloul e plin de viață, adevăr și umor... O „ședință a unei Ligi femeniste" schițează o colecție de femei bătrâne, care se sforțează să pară tinere: peruci, zbârcituri, farduri, toalete de ultimă modă.... O caricatură foarte veninoasă.

Umorul politic conține portretele tuturor oamenilor de stat din Franța, cu Loucher, Blum, Doumerg, Briand etc. schițați fiecare de mai multe ori. Caricaturile lui Gabrole sunt cubiste: Briand și Alfons XIII-lea au eșit sub penița sa inimitabile.

Sculptura satirică. Un grup de pinguini reprezentând un consiliu de miniștri; fiecare „ministru de stat" într'o poză și cu o expresie potrivită cu departamentul condus de el. Individualizarea figurelor acestea de păsări atinge vârfurile perfecțiunei și arată în autorul acestui grup, d. Iapp. un abis de fantezie și un spirit rar de observație. Joinnelle expune „Un accident": un grup de trecători, majoritate femei, înconjoară o cățelușă cu coada tăiată de un taxi. Proprietara câinelui îl înjură pe șofer; acesta îmbrăcat în blana de lup, e feroce și o amenință pe stăpâna victimei lui — cu pumni: — „de ce nu vă îngrijiți de cânii voștri?"

Dintre refugiații ruși din Paris caricaturistul Pem expune mai multe desenuri după natură, din viața Montmartre-ului de azi. Un „caucazian", cu rânduri de cartușe pe piept și cu un pumnal, privește cu lăcomie o americană de vârstă mijlocie, grasă, sosită la un restaurant cu un automobil de lux propriu, luminat „a giorno". Privirea acestui „refugiat" spune multe, dolarilor americanei...

Jubileul „Marelui Mut"

Incă la 23 Decembrie 1925 s'au împlinit treizeci de ani dela cea dintâiu demonstrație publică a cinematografului. Jubileul însă n'a fost serbat decât acuma, la Paris, în prezența inventatorului Louis Lumière. Toată „lumea cinematografică" din Paris s'a adunat dela ora 11 dimineața în casa Societății Internaționale a vagoanelor cu paturi, care ocupă apartamentele ținute cu chirie în 1895 de frații Lumière. Sosesc pe rând: prefectul Senei, Ministrul Lucrărilor Publice, etc. La urmă apare și Louis Lumière, singurul rămas în viață. Figura lui amintește pe Edison: e o asemănare profesională. Statură înaltă, părul alb. E întâmpinat cu aplauze. Aparatele cinematografice „operează" pe însuși inventatorul cinematografului.

Ministrul rupe vălul, și o placă aurită arată o inscripție:

Ici 23 Décembre 1895 eurent lieu les premières projections publiques de photographie animée à l'aide de cinematographie inventée par les frères Lumière...

Apoi toți intră în localul „Vagoanelor cu paturi", unde, la prima proiecție publică din 1895 n'au asistat decât 33 spectatori invitați... Urmează discursurile sărbătorind a 30-a aniversare a nașterei „Marelui Mut" dela frații Lumière, și relevând însemnătatea obținută astăzi de cinematografie în viața omenirii.

Insă nu toți dintre cei adunați erau înduioșați de aspectul feței edisoniene a lui Louis Lumière. Asistau aci și adversarii lui, care distribuiau publicului niște afișe cu protestul contra serbării. Afișele susțin că adevăratul inventator al cinematografiei a fost fiziologul francez Marey, care a lucrat timp de peste 50 de ani până la obținerea rezultatului dorit, exploatat apoi de frații Lumière, cari n'au făcut decât să perfecționeze invenția lui Marey... Protestul era iscălit de o mulțime de nume de savanți cunoscuți...

Rudolf H. Bartsch

Romancier și nuvelist austriac de mare vază. S'a născut în Graz la 1873 și a apucat cariera militară. O primă broșură a lui rămase nebăgată în seamă, când însă, în 1908, dete la lumină romanul său: „Cei doisprezece din Steiermark", își câștigă, dintr'o lovitură, simpatiile lumei cititoare, pe care o fermecă și o răpi prin vigoarea și bogăția neobișnuită a talentului său de povestitor.

Și romanele lui următoare: „Haindelkinder" și Elisabeth Kött" avură o primire entuziastă, necesitând ediții după ediții.

O mână și mai fericită decât în aceste romane, dovedi însă Bartsch în ciclul de nuvele: „Din timpul Rococo-ului murind" și „Povești de dragoste dulci-amare", — idile delicios cizelate, pline de duioșie melancolică și de cochetărie ștrengărească, ironică și gingașe. O strălucită dovadă a măiestriei lui în acest gen, este marea nuvelă a numărului din urmă (61) al „Lecturii": „O AVENTURA IN TIMPUL REVOLUȚIEI" (D-na Dorette și... Natura).

Inainte de marele răsboiu trăia în Graz, orașul lui natal, și era căpitan în rezervă.

Azi locuiește la Viena, consacrat scrierilor lui, atât de mult căutate.

MĂRUNTE:

— In revista *Lettura Para Todos* din Februarie 1926, care apare în Brazilia la Rio de Janeiro, se găsește tradusă în limba portugheză bucata d-lui D. D. Patrașcanu: Invingătorul lui Napoleon — din volumul său *Schițe și Amintiri.*

FRANȚA:

Luni, 22 Martie a. c., la ora 6 dimineața, în bulevardul Edgard Quinet din Paris, polițiștii au observat trei indivizi cari fugeau din strada Delambre. Indivizii erau îmbrăcați în costume bizare și căutau să-l ajungă unul pe altul, strigând și spunând cuvinte neînțelese. Primul fugar era îmbrăcat într'un costum cusut din petece pătrate, triunghiulare, drepunghiulare. In mână avea un coș cu prăjituri. La o distanță oarecare fugea, după dânsul, un alt individ, cu pantaloni multicolori, numai în ciorapi, și cu un enorm „turban" de argint pe cap, purtând la vârf o mare semilună de aur. In urma acestor doi alerga un al treilea individ, în costum de bae: — „In numele Regelui, arestați-i!" — striga el cu voce isterică.

Polițiștii au reușit să-i oprească și să-i conducă la comisariat. Individul cu costumul cubist se numea „Impăratul Dada I". Acel în costum de bae a declarat că e Henry al II-lea. — „Iar eu sunt Marele Turc, supranumit Kelin",— zise al treilea individ; — „sunt director al școalei de bele-arte Cola-Rossi. Acuz pe Impăratul Dada I că mi-a furat coșul acesta cu prăjituri"...

O discuție lungă se angajă apoi între arestați, în prezența comisarului și functionarilor de serviciu. Din discuție s'au lămurit și faptele. Marele Turc și Henry II, după un bal mascat, au intrat într'o berărie dela Montparnasse. unde l-au găsit pe Dada I, pictor și el, care ținea coșul lui Kelin cu prăjituri. O ceartă s'a iscat între ei, și „Impăratul" o luă la fugă... Când explicațiile mutuale din comisariat ajunseră la acest punct, Dada I recunoscu că coșul i-a fost dat de niște prieteni, cari au căutat să-și bată joc de Marele Turc — director al Școalei de bele-arte.

Apoi toți trei „montparnassienii" s'au împăcat în fața comisarului și, plini de veselie boemiană, au plecat să se recompenseze, prin localurile de petreceri, pentru timpul pierdut în ceartă.

— De curând a obținut mare succes la teatrul Gymnase, Felix, piesă în trei acte de Hery Bernstein.

Se poate observa cu mare curiozitate la Henry Bernstein, evoluția a cărui început îl marchează Judith. Autorul este în plină stăpânire a artei sale și se vede că această stăpânire nu-i ajunge. E veșnic în căutarea unor noi directive. Cu spiritul său de o mobilitate extraordinară și cu o profundă cunoaștere a sufletului omenesc, el împerechează tot felul de contraste.

Aceasta este poate cauza dezacordului ce se observă între obiectul piesii și noutatea facturii.

RUSIA:

„Izvestia" scrie:

— „In „Casa Presei" din Moscova, Oleg Leonidov a citit o nouă piesă de teatru „Esenin", scrisă de el în colaborare cu poetul Ruric Ivnev.

Piesa e construită dintr'o serie de tablouri. Esenin la țară, Esenin în Petersburg, Esenin în Țarskoe Selo, în cafeneaua poeților, în librăria poeților, Esenin în Occident, în America, în Persia, în sanatoriu și, înfine, în camera hotelului din Leningrad, unde și-a pus capăt zilelor.

Autorii îl pun pe Esenin, în tot lungul piesei, să vorbească numai în versurile lui proprii..

După ce Leonidov și-a citit piesa, un șir de oratori au criticat-o foarte violent. Piesa nu numai că a fost condamnată ca un „avorton literar", ci s'a mai insistat asupra faptului că a fost scrisă peste două luni numai după moartea tragică a lui Esenin, și deci apare extrem de ofensatoare pentru memoria nefericitului poet.

Serata din „Casa Presei" a dovedit că autorii lui „Esenin" nu vor obține nici măcar laurii dubioși...

Anecdote

Clemenceau, numit ministru de interne în anul 1906, vru să se convingă singur despre activitatea funcționarilor săi.

Urmat de șeful său de cabinet, intră într'un birou: nimeni. Intră în al doilea birou: acelaș lucru. In al treilea găsi în fine un impiegat care, cu coatele pe masă, dormea dus.

Șeful de cabinet se apropie de el și se pregătea să-l trezească, dar Clemenceau îl opri:

— Nu-l trezi — că pleacă și el!

A apărut
ARIPI FRÂNTE
— Dramă în 3 acte în versuri —
de A. de HERZ
Librăria „Universala" Alcalay & Co

Aforizme și glume despre dragoste și femei

Căsătoria e o loterie? Ce greșeală! La loterie câștigă numai o singură parte. In căsătorie amândouă părțile pierd, iar câștigul revine unui al treilea, care nici n'a luat măcar bilet!...

* * *

Mila supraviețuiește dragostea. Când se isprăvește cea de-a doua, începe cea dintâiu. Nu căutați linia de demarcațiune: una trece pe neobservate într'alta. De aceia, foarte des, mila e luată drept dragoste. Femeia se dă fără dragoste, din impulsul milei față de un acces de pasiune, neînțeles încă pentru dânsa. Insă, avem aci a face nu cu dragoste ci cu binefacere. Nu fiți deci cerșetori! Dormitorul nu e scara de piatră înaintea ușei unei biserici...

* * *

Mama își iubește copilul (excepțiile sunt monstruozități). Tatăl îl iubește numai dacă o iubește (sau a iubit) pe mama copilului. Mama se iubește în copilul ei pe ea însăși. Tatăl iubește în copil — femeia care îi e scumpă.

* * *

O scriitoare franceză numește trădarea — o erată de tipar. Oare din această cauză, femeile când citesc nu se uită niciodată la pagina eratelor? Ce le trebuie să cunoască eratele altora, când fiecare își are mai multe erate proprii?...

* * *

Bărbatul, când nu înțelege ce ai spus, te întreabă încă odată. Femeia tace și zâmbește cu drag. El ascultă vorbele convorbitorului său. Ea se ascultă pe ea însăși.

* * *

Amorezații sunt sfătuiți să nu se explice prin scrisori, când se ceartă sau se bănuiesc. Rândurile mânioase de pe foaia banală de hârtie nu le redau nuanțele care ar putea să-i împace, ci numai le adâncesc ofensele.

Avocatul cel mai bun al femeii — minciuna ei — e totdeauna sincer. Bărbatul minte inteligent, minciuna femeii e adevărul însuși.

* * *

Gelozia e ochiul pasiunei. Adeseori exagerează primejdia, nu totdeauna o vede, și niciodată nu o poate preveni. Pentru aceasta i-ar trebui viclenia și calmul, însă gelozia e prea febrilă și deschisă.

* * *

Am crezut odată, de mult: gelozia e termometrul dragostei sau buletinul ei de bursă. Observațiile făcute mi-au schimbat această definiție. Gelozia e mai curând un strigăt: — Săriți! Ajutor! — a unui proprietar, ale cărui lanuri cu grâu au fost încălcate de vitele altora. Dreptul de proprietate asupra sufletului altuia e dezgustător fiindcă scoboară pe bărbat sau pe soție, până la rolul de batistă, cu care eu, din scârbă, nu vreau ca altcineva să-și șteargă nasul. Dar dreptul acesta nici nu-și ajunge măcar scopul, și adeseori apare ca un felinar care ne luminează drumul spre păcat.

Nici nu te gândești măcar la N. N. Deodată, vezi că el sau ea devine obiectul celei mai feroce gelozii. Te uiți de mai aproape: cum se face că?... Ce are ea (el) atât de atractiv? — și imaginația ta începe să lucreze: — „Ah, cum n'am văzut mai înainte? Unde mi-erau ochii? Cum n'am observat-o înainte? Fantezia naște visul, care agită inima adormită, și atunci se naște — dorința. Credința de soț (soție) se deșiră ca o plapomă veche. Iar Mefistofel, acest regisor neobosit al tragicomediilor de căsătorie și corectorul zilelor ordinare de viață burgheză — stă acolo în colț și râde.

* * *

Cea mai puternică armă (prin surpriză) a unui bărbat — sunt lacrimile. Dar nu vă sfătuiesc să abuzați de ele. Femeia înțelege foarte curând că bărbatul le fură din arsenalul ei.

* * *

Ziarul și căsătoria au multe trăsături comune. Amândouă au câte un singur redactor responsabil cunoscut, și colaboratori anonimi. Mai întotdeauna aceștia din urmă sunt mai talentați și mai interesanți ca cel dintâiu. Insă publicul nu-l cunoaște decât pe dânsul, iar pe ceilalți — numai îi ghicește. Se întâmplă ca redactorul responsabil să ispășească ceva la închisoare. Atunci colaboratorii, neîmpiedecați, lucrează cu voe mai bună și mai puternic...

* * *

Stângăcia frumoasă a trupului de fată tânără — e șampania. Mlădierea dresată a unei cochete inteligente — e licheurul. Calmul comod al soției — e apa curată, sănătoasă, care îți potolește setea foarte repede, așa că nici nu o mai simți din nou prea curând.....

* * *

Idealiștii iubesc în toate femeile — numai pe una. Realiștii — în una, pe toate.

* * *

Dragostea unui tânăr e mirajul foamei fiziologice. Bătrânii sunt mai dezinteresați: se însoară fără miraje, dar pentru interesul celor înfometați. Ei doresc să reinvie amintirile, și uită că morții ies din morminte numai în basme.

(Din operele lui VAS. NEMIROVICI-DANCENCO).

ANUL VII. -- No. 280

6 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
12 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 18 Aprilie 1926

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORII { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT ,in 1893

Specializare şi inteligenţă

„Toţi conducătorii marilor noastre industrii constată, în ceasul de faţă, că oricare ar fi şcoala specială din care vin, şcoală politechnică, şcoală superioară de mine, şcoală de poduri şi şosele, şcoală centrală de arte şi manufacturi, tinerii noştri ingineri, în cea mai mare parte, nu sunt în stare să întrebuinţeze cu folos cunoştinţele lor technice, din incapacitatea în care se găsesc de a-şi prezenta ideile în rapoarte clare, bine compuse şi redactate astfel încât să arate lămurit rezultatele cercetărilor sau concluziile la cari i-au adus observaţiile lor. Această incapacitate nu are numai efectul de a scădea valoarea utilă a colaboratorilor noştri technici, ci are neajunsul încă mai mare de a micşora simţitor numărul oamenilor pe care claritatea şi lărgimea inteligenţii şi adâncimea judecăţii lor i-ar destina să conducă afacerile mari, să întemeieze altele noi".

Acestea s'au scris, acum vreo cincisprezece ani, de către d. Guillain, preşedintele comitetului fierăriilor şi oţelăriilor franceze, în numele acelui comitet, într'o adresă către ministrul instrucţiei publice. Şi această adresă explică acea incapacitate simptomatică prin excesul de specializare în învăţământul secundar.

Preşedintele comitetului oţelăriilor cerea mai multă cultură generală, şi pentru el cultură generală însemna cultură clasică. Un înalt funcţionar al industriei, în favoarea clasicismului — lucrul merită să fie ţinut minte.

In aceeaş vreme Societatea Amicilor Şcolii Politechnice cerea ministrului de război să anuleze decizia prin care se ridicau privilegiile acordate bacalaureaţilor la concursul de intrare în şcoală; şi aceeaşi societate, printr'o notă către ziare, spunea că toţi conducătorii de administraţii publice sau de întreprinderi private constată cu regret neglijarea actuală a culturii generale şi, în special, inferioritatea tinerelor generaţii de specialişti în ce priveşte expresia verbală. „Pentru bunul mers al acelor servicii, zice nota, trebuie ca politechnicianii care se destină lor să aibă o pregătire intelectuală cât mai largă, să fie deprinşi a-şi expune ideile clar şi bine ordonat. Dezvoltarea culturii literare a fost semnalată aproape unanim ca mijlocul cel mai potrivit pentru a obţine rezultatele de care vorbim".

In acelaş fel se plângea o revistă pedagogică americană, că absolvenţii şcolilor technice sunt incapabili, din lipsă de cultură generală, să redacteze un raport cum se cade, că în toate afacerile unde sunt amestecaţi ingineri, cele mai multe procese se nasc din cauză că aceşti specialişti nu au fost în stare să vorbească şi să scrie lămurit.

Revista americană recomandă şi ea studiul limbii latine ca cel mai bun leac pentru aceste neajunsuri.

In legătură cu acestea e interesant de amintit detaliul că în şcolile industriale din Birmingham se cere elevilor să înveţe latineşte până la vârsta de şaisprezece ani.

Lăsăm la o parte credinţa că limba latină este elementul indispensabil, ori chiar fundamental, pentru cultura generală, ca să nu amestecăm aci problema clasicismului în şcoli. Reţinem numai atât din mărturiile şi faptele citate: că oamenii de meserie practică cer, în însuşi interesul afacerilor practice, cât mai multă cultură generală dela specialiştii trebuincioşi industriei. Aceasta de sigur ne întăreşte să credem că, încă mai mult e nevoie de cultură generală atunci când e vorba de specialităţi din ce în ce mai îndepărtate de technică şi de orice practică, când e vorba de ştiinţele exacte teoretice sau de aşa numitele ştiinţe morale şi istorice.

Cu cât ne facem mai savanţi, cu atât devenim mai inculţi —, spunea odată un profesor neamţ, tip de specialist, dar om lucid totuşi. E mai bine ca un învăţat să publice, în viaţa lui, zece monografii mai puţin, şi să cheltuiască mai mult timp şi putere pentru a se informa serios asupra altor ştiinţi, apropiate sau chiar şi mai îndepărtate de aceea pe care special o cultivă. Specializarea neînfrânată nu are ca efect numai să facă pe om mai „incult", ci îi sărăceşte calitativ inteligenţa, şi cu drept cuvânt s'a vorbit de stupiditate savantă, *stupor eruditus*, care adeseori e semnul dinstinctiv al specialistului. Omul prea strict închis într'o meserie încetează de a fi *luminat*, chiar dacă această meserie ar fi intelectuală. Inţelegerea şi judecata unui asemenea om se strâmtează şi rezistenţa lui mintală slăbeşte potrivit acestei strâmtări; despre tot ce se găseşte în afară de ceeace a învăţat ca specialist, el ori nu mai doreşte să afle nimic, ori primeşte orb tot ce diletanţii sau şarlatanii îi oferă mai extravagant. A fost şi merită să rămâie celebru pe veci cazul matematicianului francez, membru în Institutul Franţei, în Royal Society şi alte societăţi savante, şi care ani de zile a cumpărat dela un şarlatan până la douăzeci şi şapte de mii de scrisori dela felurite personaje vestite din istorie şi din legendă, — între altele una a lui Iuda Vânzătorul şi alta a Mariei Magdalena către Lazăr cel pe care l'a înviat Isus. Toate aceste scrisori ilustrul matematic le lua drept autografe autentice!!

Pela mijlocul veacului trecut făcea zvon mare prin oraşele europene un mediu spiritist american, anume Slade. Acest Slade avea deosebită ambiţie să opereze în faţa bărbaţilor de ştiinţă. Şi iată că vreo doi fizicieni şi un filozof dela Universitatea din Lipsca s'au convins numaidecât că scamatoriile acelui magistru ocultist sunt în adevăr fapte care infirmă serios legile naturii. Insă cu ocazia aceea Wilhelm Wundt, psihologul celebru de mai târziu, pe atunci tânăr şi modest profesor, nu s'a sfiit să atragă atenţia asupra faptului interesant că adesea fizicienii pierd orice facultate critică îndată ce ies din laboratorul lor, că prin urmare convertirea unor savanţi la spiritism nu este, cum se grăbesc să afirme cei interesaţi, o dovadă supremă pentru valoarea doctrinei spiritiste, ci mult mai sigur o probă de slăbiciunea intelectuală proprie specialistului. Şi Wundt a cercetat, foarte amuzant şi instructiv, atât technica ocultistă a lui Slade cât şi capacitatea de observaţie şi critică a fizicienilor care-l admirau, într'un studiu amănunţit pe care ar trebui să-l citească oricare om în primejdie de prea mare specializare technică. Spiritiştii triumfă când un fizician de forţa lui Crookes, un biolog ca Wallace, un fiziolog ca Richet se convertesc la primitiva lor doctrină. Dar spiritiştii, caşi cei mai mulţi oameni, uită efectele educaţiei de specializare; mai ales, uită că dela natură chiar ceeace numim sumar „inteligenţă" e de obicei o dispoziţie foarte curios specificată, adică mărginită. Capacitatea deosebită într'o direcţie nu înseamnă că individul înzestrat cu ea posedă şi acea facultate critică generală căreia mai cu dreptate i s'ar putea aplica cuvântul inteligenţă. Trebuie să distingem „abilităţi" intelectuale şi „inteligenţă". Inteligenţa e capacitatea generală de a distinge precis ideile, de orice fel, şi a controla riguros raporturile lor, de a avea prin urmare libertate de spirit totdeauna disponibilă în faţa faptelor pe care ni le prezintă realitatea, în faţa afirmărilor pe care ni le aruncă alţii. Această libertate generală a înţelegerii şi a judecăţii, specializarea nu o poate cultiva. Pentru a deprinde puterile intelectuale să stea treze şi disponibile faţă de orice categorie de fenomene, e nevoie de cultură generală. Ea este aceea care poate obişnui spiritul să stea viu, liber şi curios în faţa aspectului întreg şi divers al lumii.

Specializarea lasă trează o parte mică a spiritului, şi-i anesteziază restul. Astfel e cu putinţă ca un om să nu mai fie în stare să aplice, cu toată puterea şi cu succes, normele inteligenţii şi metode de cercetare decât asupra unui singur grup de fenomene. „Inteligenţa" lui s'a mecanizat în legătură exclusivă cu o singură categorie de fapte. Dincolo de marginile acestei categorii el nu aplică în libertate acele norme şi metode, ci rămâne, ca un primitiv, la discreţia sugestiilor grosolane.

E de sigur un mare neajuns practic, ca un bun inginer din prea mare specializare, să nu fie în stare să scrie un raport cum se cade, nici să dea ordine clare şi să administreze bine afacerea care i s'a încredinţat. Eu vreau să atrag însă atenţia asupra efectelor teoretice ale specializării. Şi faptul că fizicieni, medici, fiziologi, cad pradă ocultismului ambulant aproape tot atât de uşor ca fetele bătrâne sau ca pastorii pensionari, se datoreşte, cred, în mare parte atrofiei provocate de specializare. Prin ea însăşi, la mulţimea oamenilor rezistenţa mintală e de sigur puţin stabilă. Mai întâi în faţa modei şi altor constrângeri sociale această rezistenţă cedează uşor. Astfel de vre-o câtiva ani se poate des observa cum, în clasele culte, au reapărut superstiţiile populare, cu un caracter de specială elegantă. Aproape nelipsit, un tânăr care poartă cu graţie demnă opinii şi sentimente conservatoare nu vrea cu nici un chip să aprindă cu acelaş chibrit ţigările la trei fumători. Şi e uşor de observat că opiniile politice pomenite şi afişarea superstiţiilor fac parte din acelaş şic. Dar la aceste uşoare mofturi franco sau anglo-balcanice nu face să ne oprim; fiindcă aici nu e atât vorba de slăbiciune a inteligenţii, cât mai ales de copiare, cu bună ştiinţă şi din motiv de simplă vanitate, a unor atitudini sfinţite în saloane franceze ori engleze.

Insă năvala ocultismului şi a unei religiozităţi primitive în mintea Europenilor este un fenomen mai însemnat decât modele religioase care circulă în Orient-Express. Căderea în misticism popular şi preistoric se întâmplă cu deosebită putere în societăţile anglo-saxone. Cred că întâmplarea aceasta a fost pregătită tocmai prin specializarea impusă de nevoile capitalismului. Individul hipertrofiat într'o singură direcţie e slăbit în toate celelalte, şi atunci un ilustru fiziolog e gata să-şi satisfacă confuzele lui trebuinţe filozofice cu minunile Eusapiei Paladino.

In adevăr, microbii rudimentarelor misticisme asiatice au dat peste un teren cu totul prielnic: peste părţile părăginite ale minţii Europenilor şi Americanilor specializaţi cu exces. Locul rezistenţii minime s'a nimerit să fie prea mare. Controlul judecăţii critice l-a adormit specializarea cu spiritul ei de practicism meschin, aplicat unor clase de fenomene din ce în ce mai mărunte.

Dacă, precum se pare, Anglo-Saxonii vor dicta lumii în cursul deceniilor viitoare, puerilitatea lor religioasă o vom vedea, în còpii de o hazlie perfecţie, la Budapesta, la Bucureşti, Sofia, Belgrad, Atena.... Poate Albanezii vor rezista. Sunt oameni tari, şi nu prea au ambiţii deşarte.

PAUL ZARIFOPOL

Lumina cea dulce

de I. AGARBICEANU

— Iţi mai aduci aminte ce om am fost eu înainte cu şapte ani, vere Vasile! Sau, mai exact, nu-ţi mai aduci aminte de nimic! E bine şi aşa. Am să-ţi spun eu!

Ilarie Bogdan vorbi aşa, abea că puse piciorul în odae, fără să mai bată la uşe, şi înainte de a-i strânge mâna gazdei. Intrase din aerul clar de afară, ce sorbise parcă albastrul adânc al cerului, în fine unde viorii, în inserarea ce cobora răcoroasă. Fusese peste zi atâta strălucire în văzduh încât rari paseri îl străbătură, de teamă să nu orbească. Vasile se gândi toată ziua la familia lui, dusă să se odihnească în satul acela de munte. Dacă aici, în oraş, a fost o zi rară, ce minune vor fi văzut copiii şi nevasta lui acolo departe, sub poalele munţilor?

El se uită la Ilarie şi-l văzu mai voinic decât în zilele trecute. Işi ţinea trupul mai drept, şi-i păru că aduse în casă unde din aerul clar de afară, mireasma sănătăţii de care era plin văzduhul. „Omul ăsta va fi colindat mult câmp înainte de-a veni la mine" îşi zise el, şi se uită la încălţămintea lui Ilarie. Era, într'adevăr, plină de praf.

Străinul, după ce-i strânse mâna, încunjură de câteva ori masa, cu paşi nervoşi, cu nasul în vânt.

— Să eşim! zise el. „Pe o vreme ca asta în casă te înnăbuşi."

— Dar unde? întrebă sfios Vasile.

— Afară pe câmp, în viaţă, în nemărginire.

— Nu pot te rog. Aştept pe cineva. Din clipă în clipă poate să sosească.

Vasile nu aştepta pe nimeni. Dar Ilarie îi părea prea neliniştit azi. Il înfioră din nou asemănarea cu el, şi se temu să iasă cu necunoscutul la hotar, deşi câmpul era aproape de locuinţa lui.

— Să eşim în grădină, zise Ilarie. „Ai straturi cu flori, ai două tufe de liliac. Toate sorb din lumina cea dulce. Ştii tu, vere Vasile, care e lumina cea dulce?" El se aplecă până la faţa gazdei, îl privi ţintă în ochi şi zise: „Sănătatea". Asta-i lumina cea dulce. Dar, aşteaptă, o să-ţi povestesc după ce vom fi în grădină.

Vasile Albu luă două scaune, şi târându-le în grădiniţă, le aşeză sub o tufă de liliac. El şezu îndată, dar Ilarie nu avea de gând. Se plimba cu paşi mari, măsurând mereu cărăruşa din grădiniţă.

— Odată, începu el, plimbându-mă aşa, mi se părea că măsor lumea, şi că lumea întreagă era a mea. Când era senin ca acum mă cufundam în viaţa nespus de clară şi de nepricepută, cum se cufundă vulturul în marea albastră a văzduhului. Nu erau ţinte ascunse în lume, nu erau taine: tot ce vedeam, tot ce simţeam era făcut pentru ca să sorb eu cu sete nepotolită, şi să cresc pe zeul din mine, să-i măresc puterile, să-i umplu de vânjoşie aripile. Când sfântul soare răsărea rumenind zările, când strălucea la zenit umplând lumea cu străluciri, când apunea sângeros după munte, rotindu-şi ochiul de aramă, aripile-mi fâlfâiau, abea mă puteam ţinea pe pământ. Liber şi mândru îmi făceam drumurile, şi călcam apăsat pământul, ca un stăpân.

Inţelegi tu, vere Vasile, ce înseamnează să treci prin viaţă mândru şi liber?

Ilarie se opri din mers, se apropie de gazdă, şi cercă să-l privească drept în ochi. Dar privirile acestuia fugiră.

— Să nu ai nici o grijă, răspunse Vasile gândindu-se cu înfiorare că odată aşa trecuse şi el prin viaţă. Dar atunci nu avea nici o grijă, nici o supărare. Trăia ca paserile cerului. Şi, cuvântul acesta din urmă îl şi adaugă numai decât la răspunsul său.

— Ca paserile cerului? Crezi că ele, săracile, n'au nici o grijă? Nu, vere Vasile, nu ai ghicit! Să treci mândru şi liber prin viaţă are un singur înţeles: să sorbi tu şi ai tăi din lumina cea dulce a vieţii, din sănătatea deplină!

„Se vede că e idea lui fixă", îşi zise Vasile, privindu-l cum se depărtează din nou, plimbându-se cu paşi energici pe cărăruşe. „De altfel dacă a pătimit ce spune, nu-i mirare" îşi continuă el gândurile.

— Mândru şi liber am trăit, începu Ilarie plimbându-se, ca şi când şi-ar fi vorbit lui însuşi, şi în vreme de întunerec şi de furtună. Despicam uraganul, înfruntam gerul, mă luam la întrecere, cântând, cu răsunetele vântului, cu vijelia pădurii, cu clocotul râului înfuriat. Treceam prin mijlocul deslănţuirii puterilor firii şi ziceam: Faceţi-vă datoria, trăiţi şi voi. Mândre sunteţi, puternice sunteţi, şi dragostea voastră, ca şi a seninului, e la rădăcina vieţii mele. Strigaţi cât de tare! Eu vă întrec, eu vă pătrund, fiindcă gândul meu, înţelegerea mea, trece de-asupra voastră. Aş vrea să fiu una din voi, puteri ale firii, dar sunt mai tare, sunt mai mult decât voi. Pentrucă din voi din toate îmi sorb puterile mele, satur şi înzdrăvenesc pe zeul din mine.

El se opri de-odată şi privirile lui se umplură de melancolie. Barba roşcată, zburlită, părea o batjocură încadrând faţa în care luminau ochii aceia inundaţi brusc de o tristeţă blândă.

— Da, eu am cântat un imn vieţii, vere Vasile, până acum şapte ani. Pentru mine nu exista tristeţa. Să-i întrebi pe cei cari m'au cunoscut, dacă tu nu-ţi aduci aminte. Nici nu-mi dădeam seama că temelia existenţii şi a fericirii nu ar fi în lumea din afară, în marile puteri şi frumuseţi ale naturii. Mă înnecam în ele ca în mine însumi. Şi toate acestea fiindcă aveam în mine şi în jurul meu lumina cea dulce.

Se opri, ridică capul, şi privi ţintă la Vasile.

— Sănătatea? întrebă acesta cu timiditate.

— Da, sănătatea! Pentru ce te miri aşa? Tu încă n'ai descoperit că ea e întreaga temelie a fericirii, a mulţumirii omeneşti pe pământ? Ai putut să treci tu peste patruzeci de ani, — mi se pare ai atâţia, — fără să înţelegi adevărul acesta? E adevărat, oamenii nu-l prea bagă în seamă, şi lucru vechiu că nu preţuesc sănătatea decât când au pierdut-o ei, sau vr'unul de ai lor. Dar iată îţi spun: nu e senin sau noros, nu e furtună sau linişte, nu sunt flori ori pălămidă, nu e avânt ori înfrângere, nu e viaţa sau moarte, decât în chipul cum le simte şi le oglindeşte sufletul nostru.

Până când dulcea lumină a vieţii îl pătrunde pe al nostru sau pe al celor din jurul nostru, până când ne bucurăm de o desăvârşită sănătate, lumea întreagă, firea întreagă ne surâde, ne atrage. Noi suntem şi rămânem biruitori chiar dacă s'ar prăbuşi lumea întreagă. Dar îndată ce lumina cea dulce se ascunde, ajungem pulberea pământului. Crezi că fantasez?

Vasile nu cuteza să-l privească în faţă. De când începu să vorbească Ilarie mai limpede, el simţi că-i luminează gândurile lui grele, nedesluşite, cari, de trei ani, cercau să-l chinue seara. Nu avea dreptate străinul? Nu era adevărat, simţea acum lămurit, că întunecarea vieţii lui începu odată cu boala Anişoarei?

N'a avut înainte necazuri şi suferinţe? Nu una, un leghion! Sărăcia în anii de şcoală secundară, lupta desperată în anii de Universitate, neînţelegerile lui, anii cei dintâi dintre el şi nevastă, traiul tot mai greu pe măsură ce le sporea familia, umilirea ce-o suferea dela superiori şi uneori chiar dela colegi, nu au fost toate aceste motive pentru a i-se întuneca viaţa? Dar nu i s'a întunecat. Era de-ajuns salariul dela zi'ntâi, era deajuns o rază de nădejde, pentruca toate aceste necazuri să fie uitate, şi să-i pară din nou viaţa frumoasă, să i-se pară că trece prin ea liber şi mândru. Intunecarea veni numai cu boala Anişoarei. Viaţa numai de atunci i s'a schimbat. Ei, cu toate că, de trei ani, boala a trecut şi Anişoara zburdă acum ca o căprioară, greutatea nu i-se mai ridică de pe inimă şi din gând. Ba, gânduri noui şi dureroase, care nu s'au putut încă limpezi, abea de trei ani au început. In vremea suferinţii el a fost tâmpit ca un animal, n'a putut gândi.

— Nu fantasezi, frate. Imi pare că spui adevărul, zise el cutezând să privească deschis în ochii străinului. Sănătatea e un mare bine. Poate ai dreptate: ea învălue în lumină dulce toate lucrurile vieţii.

— Da! Eu ştiu că spun adevărul. Oamenii se îngrijesc de secarea multor rele în viaţă. Dar se îngrijesc prea puţin de arborele sănătăţii. Odată, pe bolnavi îi ucideau. Acum îi pun, pe cei mai norocoşi în spitale. Dar câţi ajung în ele? Dar ce face societatea pentru a preîntâmpina pe stăpâna cea palidă care alungă dulcea lumină a vieţii? Of! Dar ce stau eu să vorbesc! Nu mă priveşte! Dacă ar atârna de mine aş face o singură lege peste lumea întreagă pentru apărarea sănătăţii. Nu numai sănătatea oamenilor, ci şi a animalelor şi a plantelor. Toate venitele lumii le-aşi folosi pentru această unică ţintă. Ţie-ţi plac spitalele, clinicele, laboratoare, sanatoriile?

Vasile avu o tresărire, o furnicare prin trup

— Mie? întrebă el, şi-şi aduse aminte cu groază de clinică de pe vremea când Anişoara era acolo.

— Da, ţie!

— N'am amintiri plăcute, răspunse el încurcat.

— Mie-mi plac mult! Imi par că-s singurele instituţiuni după cari profită omenirea. Hristos a spus odată: „Ce vei câştiga dacă vei dobândi lumea, iar sufletul ţi-l vei pierde?" La rândul meu aş putea întreba: „Ce folos de avere, de învăţătură, de artă, de pacea lumii, de egalitatea şi frăţia omenească, de invenţii mari, de geniu, dacă nu-i lumina dulce a vieţii, dacă nu-i sănătate?" De-aceea mie-mi plac mult instituţiile care încearcă să-l facă pe om sănătos, să-i dea a doua oară viaţă. Le privesc ca pe cele mai înalte monumente ale umanităţii. Intre zidurile lor se simte omul ca în mijlocul celei de-a doua creaţiuni. Da prietene, creiaţiune, fiindcă existenţa, lumea, fără sănătate, nu plăteşte o zală. Inchipue-ţi o lege a firii beteagă! Inchipuie-ţi că atracţiunea universală s'ar bolnăvi. Ce mai învârtire ar începe!

El începu să-şi învârte braţele lungi unul împrejurul altuia cu o iuţeală vertiginoasă, în vreme ce un râs răguşit, trist şi dureros, îi eşia năvală din piept.

— „Capătul lumii, ai? Ce rost ar mai avea existenţa?"

Se întoarse într'un călcâi şi îşi reîncepu, tăcut, plimbarea cu paşi largi pe cărăruşa grădiniţii.

Vasile Albu se opri la un gând, care, fulgerător, îi mai trecuse prin cap: Nu cumva străinul a venit dintr'o casă de sănătate? A auzit, de multe ori, că între cei bolnavi de nervi, sau şi mai grav, sunt unii cari au momente de luciditate. Infrigurarea cu care vorbea Ilarie, lauda din urmă a sănătăţii şi a spitalelor, nu erau semne că nu avea de lucru cu un om desăvârşit normal? Dar abea îşi puse întrebarea şi îşi aminti că nebunii de nimic nu se feresc

Continuare în pag. II-a

Primăvară

In târgul, totdeauna cu gunoi
Şi zâmbete-argintii
Din gura putinilor cu scrumbii, —
De dimineaţă-au poposit doi boi.

Pe uliţile cenuşii
Copii desculţi se grămădesc să-i vadă:

„Iar bulgări de zăpadă?"

Şi se 'nfioară trupurile mici
De frigul cenuşiu de-aici.

Dar boii sunt un hohot de lumină,
Zvârlit de o cascadă,
De peste zarea sinilie şi străină;

Suflarea lor miroasă-a iarbă crudă;
Copitele-a pământ desţelenit;
Ei au venit cu cerul între coarne,
Văzduh de primăvară să răstoarne
Pe târgul amorţit.

Nu se deschid fereşti la nici o casă;
Copiii stau nedumeriţi pe uliţi,
Deşi de pe biserici învechite,
Aruncă soarele aprinse suliţi...

Cu scrâşnet sec din osii de oţel
Pe-aproape trece 'n goană un tramvai
Târând dealungul târgului, spre luna Mai,
O primăvară sugrumată după el....

G. BARGAUANU

aşa de mult ca de pomenirea lucrurilor care ar putea da de bănuit starea lor.

Şi, apoi, unele din vorbele de-acum ale străinului, nu erau gândurile lui? Din anii cei grei nu i-a rămas lui în conştiinţă convingerea că un singur rău există în lume: boala?

— Toate acestea sunt floare la ureche, vere Vasile, începu din nou Ilarie, oprindu-se în faţa gazdei. Tot ce-am spus are rost pentru bolile fireşti, care vin, dar care pot fi preîntâmpinate, sau pot fi vindecate. Toate acestea, spunând adevărul, — nu ne privesc pe noi doi.

— Pe amândoi? întrebă înfiorat Vasile.

— Lumina cea dulce uneori e alungată de moartea sau de boala care vin din fatalitate. Aici nici o clinică, nici un spital, nici un sanatoriu nu mai poate ajuta. Aici e mâna destinului care aduce înfrângerea desăvârşită. Lumina cea dulce se poate întoarce după boale obicinuite. Cele născute din trăsnetul din senin rămân o viaţă. Intunerecul cade în suflet cu aripile frânte pe vecie, ori că fatalitatea te-a ajuns pe tine, ori pe unul din ai tăi. In locul luminei celei dulci care-ţi dă puteri să simţeşti viaţa şi te bucuri de ea, să o urâşti sau să o iubeşti, să o birui sau să fi înfrânt de ea — tot lucruri minunate şi nespus de dorit, poate, dacă eşti omul ce-i trebuie, să se aşeze în tine o lumină rece. Una prin care trăeşti cu mintea, pătrunzi până la porţile infinitului cu intelectul, dar care te face străin şi singuratic pe pământ. Eu sunt în stadiul acesta de evoluţie, după pierderea luminii celei dulci în copilul meu, şi mi se pare că tu încă n'ai ajuns până aici. Nu ştiu: poate să rămân aici, poate să evoluez mai departe. Presimt că dacă nu mă voiu opri aici, sau mai exact, nu presimt: întrezăresc, că lumina cea rece mă va duce nu numai la înţelegere ci şi la simţire. Atunci cred că nu mi-ar mai fi ruşine să-ţi spun ţie şi altora neputinţa de care sufere băiatul meu. Dar, acum, ascultă cealaltă poveste, priveşte a doua faţă a vieţii mele."

El tăcu şi se plimbă un răstimp, tot mai agitat pe cărăruşa cea strâmtă. Apoi începu să înconjure, tot mai repede, un grup rotund în care era numai rezedă. Dela o vreme începu să alerge.

Vasile Albu sări de pe scaun, dar înţepeni îndată: simţea că-i învie rădăcinile părului.

Ilarie se opri gâfâind.

— Nu-i nimic, zise el trăgându-şi cu greu respiraţia. „Nu-i nimic. Linişteşte-te. Nu mă pot gândi la lucrul acesta fără să nu mă tulbur. La întâia clipă când dulcea lumină m'a părăsit. Căci trebue să ştii: pe mine m'a părăsit înainte de-a şti că a fugit şi dela băiatul meu. Eu m'am bolnăvit când am văzut-o pe Dorica..."

El tăcu, îşi scutură capul, dar două lacrimi mari i se prelinseră din gene.

— „Mi-au adus-o pe braţe doi bărbaţi. Era..." Dar în loc de cuvinte el rămase cu gura larg deschisă, cu ochii holbaţi, şi după o vreme, mugi ca un animal junghiat.

— Nu. Nu pot povesti. Incă nu-s destul de tare. Lumina aceea rece trebuie să mai evolueze în mine, zise el sfârşit, după un lung răstimp de tăcere.

— Las', zise Vasile punându-i mâna pe umăr. Nu spune! Ştiu şi eu ce-s durerile mari. Ochii lui jucau în lacrimi.

— Şi, peste patru zile, întâiul semn de boală a lui Ionel. Era în odăiţa lor, culcat în pat, când de-odată...

Dar el nu putu continua. Privirea-i fixă îl străpungea pe Vasile. Respira greu.

— Lasă nu spune! Ştiu că e grozav. Am trecut şi eu prin astfel de suferinţe.

— Nici nu pot. Sunt prea slab încă pentru asta. Ai trecut şi tu, zici, prin iad? Greu îmi vine să cred! Prin iadul meu?

Şi el începu să râdă cu hohote. Privi un răstimp în pământ, apoi, părând că numără petricelele de pe cărare, porni încet.

Cu glas scăzut, încât Vasile abea îl auzea, zise:

— Ceva pot să-ţi spun de pe acum. După ce-l petrecui pe doctor acasă dela prima vizită, mă întorceam pe jos. Ploua cu găleata. Prin piaţă se făcu noroiu în care înotam. Şi iată că de-odată mă oprii în drum, în mijlocul potopului, şi-mi legai ochii de doi copilaşi de ţigani, cari, numai în cămăşuţe, cu capul gol, desculţi, se bălăcăreau în bălţile din piaţă.

Aveau picioarele subţiri, trupurile uscăţele, obrajii supţi: dar erau numai viaţă. Strigau sărind şi stropind prin bălţi, întorceau capetele pe spate ţinându-şi gura deschisă să le cadă pe cerul gurii picurii grei. Trecători rari alergau prin ploaie. Numai cei doi ţigănuşi nu se gândeau să plece. Am rămas cu ochii la ei până a stat ploaia. Un gând mă ţintuia locului, o dorinţă arzătoare, absurdă, mă stăpânea: De-ar fi Ionel al meu ca unul din cei doi ţigănuşi! Vezi tu, în ei se adăpostea lumina cea dulce care fugise pentru totdeauna dela copilul meu. Fugise tot preţul vieţii.

Cei doi erau sănătoşi, asupra lor nu bătuse aripa fatalităţii. Şi un simţimânt negru, amar şi masiv de revoltă împotriva fatalităţii, îmi schimbă sufletul într'un ghiavol zburlit care privi rânjind spre cer. Ani de zile m'am luptat cu el până-i potolii rânjetul... Iată cum începu să se arate a doua faţă a vieţii mele.

Când termină era lângă portiţă. Fără să-şi mai ia rămas bun, o deschise şi, strecurându-se repede ca o nălucă, pieri în noapte.

I. AGARBICEANU

Colţul librăriei „Hasefer"

Librăria „HASEFER" din Bucureşti str. Karageorgevici No. 9, recomandă următoarele cărţi interesante:

IN LIMBA FRANCEZA:

Jean Jaurès: Histoire de la révolution française. Opera completă în 8 volume mari cu numeroase ilustraţiuni şi reproduceri de documente, lei 1760.

Laureato V. Lanz: Césarisme démocratique en Amerique.

Alfred Espinas: Descartes et la morale. 2 vol.

G. Tarde: Les lois de l'imitation.

Höffding: Histoire dela philosophie moderne. 2 vol.

Ce que je sais de Dieu: Réponses de Mm. Abbé Violet, Paul Claudel, Julien Weill, Salomon Reinach, Maeterlinck, Sylvain Lévy, Couchoud, Paul Souday, etc., etc.

Cititorii noştri din Bucureşti au tot interesul să viziteze librăria „HASEFER" care primeşte zilnic şi direct dela editorii francezi şi germani cele mai interesante noutăţi.

CATEVA REVISTE GERMANE

Die Fackel (revista lui Karl Kraus din Viena). **Der Kampf** (Fr. Adler) **Die Gesellschaft** (a lui Hilferding).

Die neue Rundschau: Herausgeber: Osckar Bie, S. Fischer, S. Saenger. Apare lunar cu colabori: Gerhart Hauptmenn, Wasserman, Hollitscher, Hesse, etc. Preţul 2 Mk.

Der Querschnitt: (fostă revistă de artă a lui Flechtheine) revistă de literatură şi artă cu numeroase ilustraţiuni. Apare lunar. Preţul lei 70 numărul.

Europäsche Revue: (herausgegeben von Karl Anton Rohan). Din sumarul ultimului număr: Berdjajew; Krise der Kultur; Lichtenberger; Nietzsche und Frankreich, E. R. Curtius; José Ortegay Gasset; Der Horizont; Das junge Europa, etc. etc.

Revistă lunară, costă 1,50 şi 2 Mk. numărul.

Kunst unde Dekoration; Die Innen-Dekoration; Die Literatur; Literarische Welt; Faust, precum şi cele mai însemnate reviste germane şi franceze se găsesc la librăria **„Hasefer"** cu preţurile cele mai eftine (cele germane se socotesc sub cursul zilei).

In Cimitir

ANTON CEHOV

— Cine-i acolo?

Nici un răspuns. Paznicul nu vede nimic, dar prin urletul vântului şi foşnetul frunzelor, aude lămurit paşi înaintea sa pe alee.

O noapte de Martie a învăluit în nori şi ceaţă pământul şi paznicul i-se pare că cerul, pământul şi el însuşi cu gândurile lui, s'au contopit într'un tot imens şi negru de nepătruns. Nu poate înainta decât pe dibuite.

— Cine-i acolo? — repetă paznicul şi deodată i-se pare că aude şoapte şi râsete înfundate.

— Cine e?

— Eu taică, — răspunde din întunerec o voce bătrânească.

— Care eu?

— Un... un drumeţ.

— Ce drumeţ? strigă supărat paznicul, vrând ca prin zgomotul vocei sale să înăbuşe frica ce începe să'l cuprindă... Cine dracu te-a mai adus aci? Ce cauţi noaptea în cimitir, derbedeule?

— Păi cum, ăsta-i cimitir?

— Dar ce este? Sigur că cimitir. Nu vezi?

— Of, of, Maică Preacurată — se aude din nou vocea bătrânului, nu văd nimic, taică, nimic...

Ce întunerec, ce beznă tăiculiţă. Nimic nu se vede, nimic. Of, Doamne, Doamne.

— Dar cine eşti tu?

— Sunt şi eu un om al lui D-zeu, taică, nu te teme.

— Secături, haimanale, oameni de-ai lui D-zeu sunteţi voi? Beţivanilor — mormăe paznicul liniştit de tonul şi tânguelile omului. — Băgaţi lumea'n păcate! Toată ziulica chefuiţi şi noaptea umblaţi ca strigoii. Da parcă nu eşti singur. Cine mai e cu tine?

— Sunt singur, taică, singurel. Cu cine să fiu, păcatele mele?

Paznicul înaintând se loveşte de necunoscut şi se opreşte.

— Cum ai nimerit aci? — întreabă el.

— Am rătăcit. Mă duceam la moara lui Mitrie şi am pierdut poteca.

— Ei aşi. P'aci ţi-e drumul la moara lui Mitrie? Prostule. Cărarea e cu mult mai la stânga. Cum eşi din oraş, drept pe şoseaua mare. Ai făcut vre-o trei verste de pomană, zevzecule. Te vei fi afumat în oraş?

— Ne-am cinstit şi noi, tăicuşorule, de ce să mint. Dar pe unde s'o iau acum?

— Ţine-o tot pe aleea asta, până dai de zid, pe urmă fă la stânga pe o cărărue care te duce la o portiţă. Deschide-o şi du-te cu D-zeu. Bagă de seamă să nu cazi în vre-un şanţ. După ce eşi din cimitir, tai câmpul în curmeziş până dai de şoseaua naţională.

— Dumnezeu să-ţi dea sănătate. Maica Domnului să ne izbăvească şi să ne miluiască. Dar n'ai vrea să mă întovărăşeşti puţintel? Ce zici? Fă bunătate şi du-mă până la portiţă.

— N'am eu timp de astea. Du-te singur.

— Fă bunătate şi am să mă rog lui D-zeu pentru tine. Zău nu văd nimic, taică... Ce beznă. Du-mă puţintel frăţioare.

— Nu-ţi mai pierde vremea de pomană. N'am timp de plimbare.

— Pentru Dumnezeu, tăicuţule, nu mă lăsa singur, nici nu văd şi apoi mă tem să umblu singur prin cimitir. Mi-e frică, taică, nu mă lăsa.

— Te ţii de mine ca râia, — ofteazâ paznicul — haidem.

Paznicul şi tovarăşul său pornesc. Merg alături, umăr la umăr şi nu-şi spun nimic. Un vânt umed şi pătrunzător le biciue faţa. Copacii, înecaţi în întuneric, îşi scutură frunzişul, aruncând asupra lor o ploaie de picături mari şi reci. Aleea este aproape toată acoperită de băltoace.

— Numai un lucru nu înţeleg, — spune paznicul după un timp: cum ai intrat tu aci? Poarta este încuiată. Ai sărit zidul? Dacă ai făcut-o, mă faci să-ţi spun că astfel de apucături sunt cam nepotrivite pentru un om bătrân.

— Nu ştiu, taică, nu ştiu. Cum am ajuns aci nici eu singur nu-mi dau seama. — Necuratul. — M'a pedepsit Dumnezeu. Numai necuratul mi-a încurcat drumul. Dar tu, taică, eşti paznicul cimitirului?

— Da.

— Singur peste tot cimitirul?

Vântul suflă cu atâta putere, încât sunt nevoiţi să se oprească.

Paznicul aşteaptă ca furia vântului să se mai potolească şi răspunde:

— Suntem trei, dar unul zace de friguri şi altul doarme. Ne schimbăm între noi.

— Aşa, aşa, taică, aşa... Ce vânt, ce vânt! Cred că şi morţii'l aud. Urlă ca o fiară....

— Dar de unde eşti de fel, moşule?

— De departe, taică, din Vologda. Tare departe. Umblu prin locurile sfinte şi mă rog lui Dumnezeu pentru oamenii buni. Miluieşte şi mântueşte-ne, Doamne.

Paznicul se opreşte să-şi aprindă luleaua.

Se apleacă la spatele bătrânului şi aprinde câteva chibrituri. Flacăra primului chibrit licărind prin întunerec, luminează pentru o clipă un capăt din dreapta al aleei: un monument alb cu îngeri şi o cruce cernită; al doilea chibrit se aprinde violent şi flacăra lui alunecă pe partea stângă a aleei ca fulgerul făcând să apară din întunerec colţul unui grilaj oarecare, al treilea luminează pe ambele părţi, momentul, crucea cernită şi grilajul ce împrejmueşte mormântul unui copil.

— Dorm morţii, dorm sărmanii! — şopteşte necunoscutul oftând adânc. Dorm şi bogaţi şi înţelepţi şi proşti şi săraci şi buni şi răi. Toţi sunt aci la fel. Şi vor dormi până când trâmbiţa judecăţii îi va deştepta. Pacea cea veşnică fie cu ei în Impărăţia Cerurilor.

— Acum trăim, dar va veni vremea când vom zăcea şi noi ca ei, — spune paznicul.

— Aşa, aşa, toţi, toţi vom zace ca ei. Nu este om care să trăiască vecinic. Of, of, păcatele mele. L'am supărat pe Dumnezeu şi nu voi găsi mântuire nici pe lumea asta nici dincolo. M'am înfundat în păcate ca viermele în pământ.

— Pentru tine care călătoreşti prin locurile sfinte moartea este mai uşoară decât pentru unul de seama mea.

— Şi din ai noştri sunt de mai multe soiuri. Sunt unii cari plac lui D-zeu, cari îşi păzesc sufletul, dar sunt şi alţii cari umblă noaptea prin cimitire şi fac dracului pe plac... daaa.... unul de felul ăsta, dacă vrea poate să-ţi sfarme ţeasta cu toporul şi să te trimeată pe lumea cealaltă.

— De ce-mi spui toate astea?

— Uite-aşa... Iată c'am ajuns la portiţă. O vezi? Ia deschide-o, prietene.

Paznicul pipăind, deschide portiţa, ia de mână pe bătrân şi'l duce afară spunând.

— Aci este capătul cimitirului. Acum ţine-o tot pe câmp, până dai de şoseaua mare. Dar bagă de seamă că mai încolo este un şanţ. Vezi să nu cazi.... când ai să ieşi la şosea, ia-o la dreapta pe o cărare care te duce la moară...

— Of, of, of — se jelui bătrânul. Mă gândesc că n'am ce căuta la moara lui Mitrie... Pentru ce dracu să mă duc eu acolo? Mai bine stau aci cu tine...

— De ce să stai cu mine?

— Uite-aşa. Cu tine mi e mai vesel.

— Ţi-ai şi găsit cine să te 'nveselească! Văd eu că'ţi place să glumeşti, bătrâne...

— Sigur că 'mi place, — răspunse celalt râzând răguşit. Cred c'ai să-ţi aduci multă vreme aminte de mine, puişorule.

— De ce să-mi aduc aminte de tine?

— Aşa... Dar ştiu că ţi-am tras o păcăleală straşnică! Crezi că sunt cine ţi-am spus? De unde dracu.

— Dar cine eşti?...

— Un mort... Chiar adineaori m'am sculat din mormânt. Ţi-aduci aminte de lăcătuşul Gubariov care s'a spânzurat în sărbătorile trecute? Eu sunt Gubariov...

— Ce tot pălăvrăgeşti?

Paznicul nu crede, dar simte cum frica, grea şi rece, îi pătrunde în oase şi începe să pipăe portiţa înfrigurat.

— Stai. Incotro? — întreabă bătrânul, apucându-l de mână. Vezi cum eşti? Cui mă laşi aci?

— Lasă-mă — strigă paznicul încercând să-şi libereze mâna.

— Staaai! Iţi poruncesc să stai şi ai să stai... Nu te smuci, câne afurisit. Şi nici o şoaptă, dacă ţii la viaţa ta. Nu vreau să vărs sânge, altfel de mult îţi făceam de petrecanie, ticălosule... stăi, n'auzi?

Pe paznic nu'l mai ţin picioarele. De frică închide ochii şi tremurând ca varga se sprijină de zid. Ar vrea să strige, dar ştie că ţipătul lui nu va ajunge departe.... Lângă el stă necunoscutul şi'l ţine de mână...

Vre-o trei minute se scurg în tăcere.

— Unul zace de friguri, altul doarme şi al treilea se plimbă, — mormăe bătrânul. Bun paznic. N'am ce zice. Merită simbria... Trebuia să ştii, frăţioare, că hoţii au fost totdeauna mai isteţi decât păzitorii. Stai, stai, nu mişca...

Trec alte cinci, zece minute.

Deodată vântul aduce un şuerat.

— Acum te poţi duce, spune omul, lăsând mâna paznicului. Du-te şi mulţumeşte lui Dumnezeu că ai scăpat cu viaţa.

Necunoscutul flueră şi el, fuge de la portiţă şi peste un moment se aude cum sare şanţul.

Presimţind o nenorocire, paznicul, tremurând încă de frică, deschide nehotărît portiţa şi făcându-şi cruce, fuge spre cimitir.

La o răspântie aude paşi grăbiţi şi o voce şuerătoare îl întreabă:

— Tu eşti, Timofei? Unde e Mitca?

Alergând pe aleea mare, vede înaintea sa o lumină palidă.

Cu cât se apropie, cu atât frica îl cuprinde mai mult şi presimţirea unei nenorociri îl apasă mai tare. „Lumina vine din biserică" gândeşte el — „Cine-o fi aprins-o? Fie-ţi milă de noi Maică Preacurată, aşa e, biserica e luminată."

Un minut paznicul se opreşte înaintea ferestrei sparte şi cu spaimă priveşte în altar... O lumânare mică de ceară, uitată de hoţi, pâlpâe în bătaia vântului ce intră cu putere prin fereastră şi aruncă pete roşiatice şi mobile pe odăjdiile aruncate, pe un dulăpior răsturnat, pe urmele de picioare de lângă pristol şi din altar...

Mai trece un timp şi vântul ce urlă năpraznic prin cimitir, răspândeşte sunetele grăbite şi tânguitoare ale clopotului de alarmă...

(Trad. din ruseşte de Ig. Miasnikoff şi Ion Iancovici)

A apărut volumul II din

STUDII ŞI CRITICE

de CAROL DRIMER

Cu următorul sumar:

Cabala în noua concepţie
Iom Kipur eri şi azi
Tisa de Ab după Brandes
La primul congres
Anatole France despre Evrei
De pe stâncă
Cântarea Cântărilor
Primitivile
L. Atias
Evreica din Toledo
Esterca
Frânturi de suflet
Erev Iom-Kipur
Un român ebraist
Din zilele de Paşti
M. Braunstein-Mibacham
Poetul Sol. Segal
Ruth

Biblioteca „DIMINEAŢA"

LEI 60. — ZECE VOLUMI

ADICA LEI 6.— în loc de LEI 8.—, 10.—şi 12 VOLUMUL

Suma de mai sus se va înainta prin mandat postal, la Administraţia ziarului „Dimineaţa", Bucureşti, Str. Sărindar 9—11, specificând pe cuponul mandatului numerile comandate. Volumele se vor expedia franco

AU APĂRUT PÂNĂ ASTĂZI URMATORELE NUMERE:

No. 1. — **Războiul balcanic** de M. Sadoveanu
No. 2. — **Diavolul** de I. Agârbiceanu.
No. 3. — **Spitalul** de P. I. Jouve (trad. de Victor Ion Popa).
No. 4. — **Mâna vrăjit** de Gerard de Nerval (trad. de Eug. Boureanu).
No. 5. — **Crima Lordului Arthur Savile** de Oscar Wilde (trad. de Ion Popa).
No. 6. — **Şeful gării** de A. de Herz.
No. 7. — **Lăcustele** de Gleb Uspenski (trad. de M. Sevastos).
No. 8. — **Toamne de odinioară** de Gala Galaction
No. 9. — **Fantezii humoristice** de Edgar Poe.
No. 10. — **Secretul lui Don Juan** de Rémy de Gourmont.
No. 11. — **Nuvele** de Gh. Brăescu.
No. 12. — **Viaţa lui Eminescu** de Gala Galaction.
No. 13. — **Adio** de H. de Balzac (trad. de Alice Gabrielescu).
No. 14. — **Xanthis sau vitrina sentimentală** de Albert Samain (trad. de M. Carp).
No. 15. — **La Montmorency** de H. Sanielevici.
No. 16. — **Imprumutul răposatei** de Blasco Ibanez.
No. 17. — **Domnişoara Roxana** de Anatole France (trad. de N. Davidescu).
No. 18. — **Viaţa în armată** de Anton Bacalbaşa.
No. 19. — **Poeme** de Ştefan Petică.
No. 20. — **Ziua apelor** de Bojena Niemţova.
No. 21. — **Surpriză** de J. Dongorozi.
No. 22. — **Poveştile lui Hinu Ion** de Sandu Teleajen.
No. 23. — **Omul cu obrazu 'ncrustat** de Jak London.
No. 24. — **Flămânzii** de I. Ciocârlan.
No. 25. — **Lupii** de Eug. Boureanu.
No. 26. — **O sărutare** de J. H. Rosny (trad. de M. Carp).
No. 27. — **Homunculus** de Al. Ciura.
No. 28. — **Viaţa mea**, povestirea unei ţărănci din Rusia de Leon Tolstoi (în rom. de V. I. Popa).
No. 29. — **Prima Turcoaică** de N. Batzaria.
No. 30. — **Patru cuvântări** de Jean Jaurès (trad. de D. I. Suchianu).
No. 31. — **Păiaţenul** de Hans Heinz Evres.
No. 32. — **Faust**, tragedie, de Goethe (trad. de Iosif Nădejde).
No. 33. — **Amintirile unui băiat de familie** de I. Petrovici.
No. 34. — **Tristan** de Thomas Mann.
No. 35. — **Amazoana**, culegere de eşeuri scrise cu o artă specific feminină de Natalia Negru
No. 36. — **Laguna** de Joseph Conrad.
No. 37. — **Descântecul** de I. Vinea.
No. 38. — **Crainquebille** de Anatole France (trad. de M. Carp).
No. 39. — **Povestiri din Danemarca** de Drachman (trad. din nemţeşte de I. Botez).
No. 40. — **In tren** de H. Sanielevici.
No. 41. — **Secretul contesei** de Regnier
No. 42. — **Singurătate** de I. Agârbiceanu
No. 43. — **Balzac şi Stendhal** de Brandes.
No. 44. — **Crima din str. Nopţii** de N. Davidescu.
No. 45. — **Livada de măslini** de Maupassant.
No. 46. — **Sărutul cel mai dulce** de Septimiu Popa.
No. 47. — **Din minunile instinctului la insecte** de J. H. Fabre.
No. 48. — **O mireasă la loterie** de W. A. Hoffman.
No. 49. — **Radeş** de D. N. Teodorescu.
No. 50. — **Werther** de Lazăr C. Lazarevici.
No. 51. — **Domnul Şef** de Adrian Pascu.
No. 52—53. — **Profesiunea D-nei Warren** de Georg Bernard Schaw.
No. 54—55. — **Cum am ucis pe Rasputin** de V. Purişkevici.
No. 56. — **Nebuna** de Octav Mirbeau

PRIMELE ŞEASE NUMERE SUNT EPUIZATE

A apărut

ARIPI FRÂNTE

— Dramă în 3 acte în versuri —

de A. de HERZ

Librăria „Universala" Alcalay & Co

A apărut

„Lectura" No. 62

— Floarea literaturilor străine —

VRAJA

— Fascinantă nuvel pasională —

de A. KARKAVITZAS

cel mai vestit scriitor al Greciei

Trad. de N. PAPADIMA

Lei 4.— Scrierea completă

La chioşcari şi librari

GIOVANNI PAPINI

Vizita cea de pe urmă

Nimeni, nu va şti vre-odată adevăratul nume al celui, căruia toată lumea îi zicea nobilul bolnav. N'a rămas dela el, după acea dispariţie neaşteptată, decât amintirea unor surâsuri neuitate şi un portret lucrat de Sebastiano del Piombo, care îl arată ascuns în umbra subţire a unei blăni, cu o mână înmănuşată atârnând grea, leneşă, ca mâna unui om ce doarme. Cei cari îl iubiau — şi eu mă număr printre aceştia, — îşi amintesc deasemeni de tenul său ciudat, de-un galben şters şi străveziu, de mersul legănat, aproape femeiesc şi de privirea lui veşnic rătăcită. Vorbia mult şi cu uşurinţă, dar nimeni nu înţelegea ceiace voia să spună, sau mai degrabă nu voiau să-l înţeleagă: ceiace spunea era prea îngrozitor.

Era, într'adevăr un *semănător de spaimă*. Prezenţa lui da lucrurilor celor mai comune o culoare fantastică, cel mai neînsemnat lucru pe care îl atingea cu mâna, părea rupt din lumea visurilor. Ochii lui nu reflectau realitatea prezentă şi apropiată, ci imagini necunoscute şi depărtate, pe cari nimeni din jurul lui nu le băga de seamă. Nimeni nu-l întreba niciodată care era suferinţa lui şi de ce nu se îngrijea să se tămăduiască. Trăia într'o continuă călătorie, pribegea fără odihnă, zi şi noapte. Nimeni nu ştia unde-i era casa, nimeni nu-i cunoştea părinţii sau fraţii. El apăru într'o zi în oraş — şi într'altă zi, câţiva ani mai târziu, dispăru.

In ajunul acestei dispariţii, de dimineaţă — abia se crăpase de ziuă, veni să mă trezească în camera mea. Simţii pe frunte mângâierea uşoară a mănuşii lui, şi-l văzui în faţa mea, înfăşurat în blană; buzele lui păstrau încă o umbră de surâs şi privirea îi era mai rătăcită ca de obicei. Am înţeles după roşeaţa pleoapelor că nu dormise toată noaptea şi desigur că aşteptase cu groază răsăritul, căci mâinile îi tremurau şi tot corpul părea scuturat de friguri.

— Ce ai? îl întrebai. Boala d-tale te chinuieşte mai mult ca altă-dată?

— Boala mea?... — răspunse el — suferinţa mea? Crezi deci ca şi ceilalţi, că sunt bolnav. Că există vre-un rău, vre-o suferinţă care să fie *a mea*. De ce nu s'ar spune că *sunt eu* însumi *suferinţa?* Nu este nimic al meu, mă înţelegi? nimic care să-mi aparţină! Dar eu sunt al cuiva şi există cineva căruia îi aparţin.

Eram atât de obişnuit cu vorbele lui bizare, că nu mai răspunsei. Continuai să-l privesc, şi privirea mea trebuie să fi fost foarte caldă căci el se apropie din nou de pat, şi-mi atinse iarăşi fruntea cu mănuşa lui fină.

— N'ai febră, reîncepu el, eşti sănătos şi destul de liniştit. Sângele îţi circulă normal prin vine. Aş putea aşa dar, să-ţi destăinuiesc ceva care poate te va îngrozi; aş putea să-ţi spun *cine sunt!* Te rog ascultă-mă cu băgare de seamă, pentrucă poate nu mi-e dat să repet de două ori ceiace vreau să spun, şi totuş, trebuie s'o spun măcar o singură dată.

Cu aceste vorbe se aruncă într'un fotoliu violet, aproape de patul meu, şi continuă cu voce mai sigură:

— Eu nu sunt un om adevărat. Nu sunt un om ca toţi ceilalţi, făcut din oase şi din muşchi; un om născut din oameni. Nu-s făcut ca d-ta şi ca fraţii d-tale; nimeni nu m'a legănat, nimeni nu mi-a păzit primii paşi; n'am cunoscut nici zbuciumările tinereţii, nici căldura legăturilor de sânge. Ţin să-ţi spun — chiar dacă nu mi-ai da crezare, — că nu sunt decât întruchiparea unui vis. O imagine a lui William Shakespeare a ajuns pentru mine cu desăvârşire, tragic de asemănătoare: *eu sunt din aceiaş materie din care sunt zămislite visele!* Exist pentrucă există *un om* care mă visează; un om care doarme şi visează şi mă vede sbătându-mă şi trăind, mişcându-mă — şi care mă visează chiar în clipa asta că-ţi vorbesc. Când a început să mă viseze, am început să fiu; când se va trezi, voi înceta de-a mai exista. Sunt un joc al închipuirei lui, o creaţiune a spiritului lui, gazda nesfârşitelor lui capricii de noapte. Visul acestui *„cineva"* are atâta temeinicie şi trăinicie, încât am devenit vizibil chiar pentru cei ce nu dorm. Dar lumea vegherii, lumea realităţii concrete, nu'i a mea. Ce rău mă simt în întocmirea asta vulgară a eixstenţii voastre! Viaţa mea este aceea care, palpită în sufletul creatorului meu, adormit...

„Să nu-ţi închipui că-ţi vorbesc în enigme, în simboboluri. Ceiace-ţi spun este adevărul, adevărul simplu şi groaznic. Lasă, te rog mutra asta uimită care-ţi dilată ochii. Incetează de-a mă privi cu aerul acesta de groază compătimitoare!

„Nu e nimic mai ameţitor decât să fii actor într'un vis. Poeţii au spus că viaţa omenească nu este decât umbra unui vis şi s'au găsit filozofi cari au susţinut că realul întreg nu este decât o nălucire. Dimpotrivă, un alt gând mă urmăreşte: *vreau să ştiu cine mă visează?..* Cine-i *fiinţa* asta neştiută, necunoscută de mine, căreia îi aparţin, care m'a făcut să nasc dintr'o-dată, din umbra creerului său obosit, şi a cărei deşteptare cândva, mă va stinge, cum pe neaşteptate vântul stinge flacăra?

„Cât m'am gândit la acest stăpân care doarme, la acest creator pierdut în revărsarea vieţii sale trecătoare. De bună seamă trebuie să fie mare şi puternic; anii pentru el sunt clipe; într'o oră poate trăi toată viaţa unui om, şi istoria omenirii într'o singură noapte. Visurile lui trebuie să fie atât de vii, de puternice, de adânci, încât proiectează în afară imaginile, dându-le astfel o înfăţişare de realitate. Şi lumea întreagă, nu-i poate decât produsul mereu schimbător al unor vise încâlcite cari chinuiesc atâtea fiinţe ca şi pe el. Dar nu vreau să generalizez. Să lăsăm nechibzuiţilor metafizica. Eu unul m'am obişnuit cu siguranţa îngrozitoare, că sunt eu însumi copilul imaginar al unui visător monstruos.

„Cine să fie oare? Asta e întrebarea care de atâta vreme mă chinuieşte, din ziua când am aflat din ce materie sunt plăsmuit. Dumneata înţelegi ce însemnătate are pentru mine o asemenea întrebare: soarta mea atârnă de răspuns. Lumea viselor se bucură de cea mai mare libertate, în aşa chip, încât faptele mele nu sunt determinate complect prin origina mea ci sunt lăsate în mare parte la bunul meu plac. Totuş, — trebuie să ştiu cine este cel care mă visează, — pentru a da de rostul vieţii mele. Intâi, m'a cuprins spaima la gândul că cel mai mic lucru l-ar putea trezi şi prinurmare, m'ar ucide. Cel mai mic sgomot, un cuvânt, o adiere, putea să mă asvârle pe neaşteptate în neant. Atunci, iubiam viaţa; şi pentru asta, mă chinuiam în zadar să ghicesc cari erau gusturile şi înclinaţiile stăpânului necunoscut, în sfârşit să dau traiului meu înfăţişările şi formele cari ar fi putut să-i placă. Tremuram în fiecare clipă, de frică să nu fac vre-o faptă care să'l supere, să nu-l înspăimânt şi deci să nu'l trezesc. Câtva timp mi l-am închipuit ca pe un fel de divinitate, încât mă hotărâi să duc viaţa cea mai sfântă şi mai virtuoasă din lume. A urmat, un timp, din contra, când îl vedeam sub înfăţişarea unui erou păgân şi atunci încununat cu lauri, înălţam cântări bachice şi jucam în poene cu zânele pădurilor. Crezui iarăş, într'o zi, că fac parte din visul unui oarecare înţelept nemuritor şi sublim care va ajunge să trăiască într'o lume spirituală superioară; deasemeni, petrecui nopţi întregi, gândindu-mă la mulţimea stelelor, la imensitatea lumii şi la alcătuirea fiinţelor...

„Dar, în cele din urmă am rămas obosit şi umilit la gândul că trebuie să servesc de spectacol acestui stăpân străin şi necunoscut; am înţeles că această viaţă fictivă, nu merită atâta laşitate slugarnică. Am început dar să doresc cu aprindere, ceiace mi se păruse altădată oribil, adică deşteptarea lui. M'am silit să duc o viaţă plină de grozăvii care să-l înspăimânte. Am încercat totul ca să pot simţi odihna nimicirii; am făcut orice pentru a distruge această comedie tristă a existenţii mele falşe, pentru a sfărâma această caraghioasă umbră de viaţă care mă făcea să semăn celorlalţi oameni!

„Am săvârşit tot felul de crime, tot felul de nelegiuiri; n'am şovăit în faţa niciunei ticăloşii. Am omorit, prin schingiuiri oribile, bătrâni nevinovaţi; am otrăvit apele oraşelor; am aprins într'o clipită părul unei mulţimi întregi de femei; cu dinţii mei cari făceau mai sălbatecă dorinţa mea de a mă pierde, am sfâşiat toţi copiii pe cari i-am întâlnit în drumul meu. Noaptea căutam din nou tovărăşia monştrilor uriaşi, şuerători şi negri, necunoscuţi de oameni; am întovărăşit cele mai ciudate isprăvi ale spiriduşilor, ale fantomelor, ale dracilor şi ale strigoilor; m'am aruncat din înălţimea unui munte în nemărginirea unei văi pustii, înconjurată de văgăuni pline cu oseminte; şi vrăjitoarele m'au învăţat urlete fioroase de animale sălbatice, cari, noaptea îi umplu de groază chiar şi pe cei mai curagioşi. Dar, se părea că cel care mă visează, n'avea deloc frică de tot ce vă poate face groază, vouă celorlalţi oameni. Se desfăta în faţa celor mai îngrozitoare privelişti sau poate rămânea în faţa lor cu gândul dus şi liniştit. Până azi nu l'am putut trezi, şi trebuie să-mi târăsc încă corpul acesta ireal, această viaţă mârşavă şi slugarnică.

„Cine oare mă va scăpa de cel care mă visează? Când se vor ivi oare zorile cari îl vor chema la realitate? Când va suna clopotul, când va cânta cocoşul, când va răsuna glasul cari îl va trezi din somnul lui? De atâta vreme nădăjduiesc într'o liberare! Doresc atâta sfârşitul acestui vis stupid şi a acestui rol monoton pe care îl joc!..

„Ceiace fac în momentul acesta e cea din urmă încercare. I-am spus celui care mă visează că sunt un vis; vreau să-l fac să viseze că visează. Se 'ntâmplă şi oamenilor asta, nu-i aşa? Şi nu se trezesc ei când îşi dau seama că dorm? Pentru asta am venit la dumneata, pentru asta ţi-am destăinuit totul nădăjduind că cel care m'a creiat, descoperind deodată că nu trăiesc în realitate, va sfârşi în aceiaşi clipă existenţa mea de nălucă. Crezi că voi izbuti? Nu crezi că strigând atâta voi trezi brusc pe stăpânul nevăzut?"

Murmurând aceste cuvinte, nobilul bolnav se frământa în scaunul lui scoţând şi iarăş punându-şi mănuşa dreaptă, fixându-mă într'una cu ochii tot mai rătăciţi. Părea că aşteaptă dintr'un moment într'altul un sfârşit miraculos şi groaznic. Parcă trăgea să moară. La fiece minut îşi privia corpul ca şi cum s'aştepta să şi'l vadă destrămându-se şi îşi netezia cu nervozitate fruntea asudată.

— Crezi tot ce ţi-am spus, nu-i aşa? — începu el — ştii bine că astea nu's minciuni? Dar pentru ce nu pot să dispar? De ce nu-s liber să mor? Sunt oare dintr'un vis hărăzit să nu sfârşiască niciodată? Visul unui adormit pe veci, un vecinic visător? Alungă din mine acest gând îngrozitor! Fă-mă să uit, arată-mi vre-o viclenie, vre-o intrigă dibace, vre-o înşelătorie în stare să mă desfiinţeze. Din tot sufletul ţi-o cer! Oare nu ţi-e milă de nesfârşitul desgust al unei vedenii?

Cum eu continuai să tac el mă privi înc'odată, apoi se ridică. Mi se păru atunci mai înalt ce de-obicei şi băgai de seamă din nou pielea lui aproape transparentă. Se vedea că sufere mult. Se frământa ca un animal prins în laţ şi care căuta să scape. Mâna fină înmănuşată mi-o strânse pe-a mea, şi asta pentru cea din urmă dată. Eşi din odaie şoptind ceva şi din acel moment, *unul singur* l-a revăzut.

In româneşte de: JULIETA H. BLAZIAN

Cărţi cari trebuesc citite:

Tharaud: Notre cher Péguy (povestirea unui om şi a unei generaţii).

Joseph Delteil: Les poilus (ultima carte a lui Delteil).

Benoit Lévy: Sainte-Beuve et Mme Victor Hugo.

Charles Baudouin: Le Symbole chez Verhaeren (Essai de Psichoanalise de l'Art).

Jaques de Lacretelle: La Vie inquète de Jean Hermelin.

Ivan Biarne: Maison de Joie (tradus din suedeză).

André Savignon: La Dame de la „Sainte Alice". (Prix Goncourt).

Edmond Fleg: Le Juif du Pape.

M. Serval: Une Amie de Balzac: M-me Marbouty.

CARŢI BIBLIOFILE:

Edouard Estaunié: La vie Secrète (Prix Femina). Noua ediţie a lui Georges Crès care publică toate cărţile premiate în Franţa în ediţii de lux.

Remy de Gourmont: Lettres d'un Satyre. Bois gravés de Desliquières.

Gobineau: Scaramouche. Compositions de Maxime Dethomas.

CITIŢI: „Vient de paraître", Revistă bibliografică; abonament anual (12 numere) excepţional pentru clienţii „Bibliofilei". **Lei 100 în loc de frs. 35.**

Wl. Woytinsky: Die Welt in Zahlen, I. Die Erde. — Die Bevölkerung. — Die Volksreichtum, II. Die Arbeit, III. Die Landwirtschaft.

Der Kleine Brockhaus: (compl. în 1 volum.) Cu 6000 ilustraţii şi hărţi, 89 planşe, între aceste multe colorate.

Heine: Der Prosa-Nachlass. (Ultimul volum din Seria I; Der lebendige Heine).

Dubnow S.: Weltgeschichte des jüd. Volkes. Vol. III: Die Geschichte des jüd. Volkes im Orient vom Untergange Iudäas bis zum Verfall der autonomen Zentren im Morgenlande.

Stromayer K.: Der Bruchschnitt und Starstich. După manuscrisul din anul 1559. 186 ilustraţii reproduse exact după originale.

Ullsteins Weltgeschichte: vol. VII. Weltgeschichte d. nouesten Zeit 1890 — 1925.

Paustians lustige Sprachzeitschrift: Pentru limba engleză, esperantă, franceză, italiană, spaniolă.

CITIŢI: **Querschnitt.** Revista „celor cu pretenţii".

Afară de cărţi de lux şi de cărţi vechi şi rare la **„Bibliofila", Bucureşti, str. Wilson, 1,** se găsesc atât cărţile sus anunţate cât şi orice carte de literatură sau de ştiinţă în toate limbile în condiţiunile cele mai avantagioase. Studenţi, profesori, artişti şi ziarişti se bucură deosebit de rabatul de **5 la sută** al membrilor **„Asociaţiei Bibliofile Române".**

Atotputernicia Inconştientului

> „Cercetarea Inconştientului, explorarea sub-„solului sufletului prin metoade potrivite, va „fi principala operă a psihologiei în seco-„lul care a început".
>
> **S. Bergson.**

După cum veacul trecut poate fi numit veacul Electricităţii, tot aşa va putea fi numit acesta în care trăim, secolul Psihologiei.

Incă dinainte de războiu se arătau semne că ştiinţa sufletului intră pe drumuri noi; că din legile ei clasice se vor trage concluziuni surprinzătoare; şi că se vor răsturna multe dogme ce păreau definitiv aşezate.

Dacă speranţele ce pun unii specialişti în noua Psihologie se vor realiza pe deaîntregul, atunci desigur că faţa lumei s'ar schimba, aşa cum n'ar putea fi schimbată de nici o descoperire fizică. Captarea forţelor naturei poate să atingă proporţii nebănuite, dar prin aceasta nu se va înălţa firea omului. Poate ştiinţa să suprime bolile şi bătrâneţa, să prelungească viaţa întinerind şi îngrijind mai bine trupul, dar numai cunoaşterea sufletului ar putea perfecta această operă.

Istoria civilizaţiilor ne învaţă că multe societăţi au fost din temelie modificate de unii oameni, supraoameni prin tăria sufletului lor. Fundatorii de religii n'au fost inteligenţi savante. Dar chiar descoperirile ştiinţifice nu pot fi făcute decât de acei savanţi care sunt slujiţi de o puternică credinţă în reuşita sforţărilor lor. Adică, tot sufletul crează servindu-se de instrumentul potrivit: judecată şi cultură.

Când Psihologia va şti să scoată din suflet, ceeace fizicianii au ştiut să scoată din modesta scântee a lui Volta, omul va fi supraom, într'adevăr după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Ce-ar fi atunci lumea, evident că se poate mai puţin concepe, decât o lume în care ar fi trase toate foloasele din electricitate, radium şi din toate forţele ce s'ar mai capta din sânul naturii.

Orbiţi de această viziune, unii din acei care se ocupă de noua psihologie, uitând că erorile sunt fatale tuturor începuturilor, cred că generaţia noastră chiar, va clădi minunata lume viitoare. După cum secolul trecut orbit de raţionalism şi de pozitivism, a făcut totală abstracţie de tot ce s'a gândit şi încercat sub numele de *animism, ocultism, alchimie* şi orice nu putea fi matematic pipăit. Fără ecou a rămas afirmaţia lui *Renan* că inteligenţa nu-i decât o spumă la suprafaţa sufletului; ca şi aceea a lui *Berthelot*, că nouile teorii asupra naturei materiei sunt profundele vederi ale primilor alhimişti.

Mintea omului — spunea Luther — este ca un om beat călare: îl îndrepţi într'o parte, cade în cealaltă.

Incetul cu încetul Psihologia întinde un pod, poate numai o frânghie, peste prăpastia dintre ştiinţele exacte şi ocultism. Deocamdată, suntem în faza unei simple ipoteze psihologice din care vor ieşi, probabil, verificări pentru multe din domeniul ştiinţelor oculte. Nu însă despre prelungirea psihologiei în ocultism voim să vorbim aici.

Noua şcoală psihologică are la bază o răsturnare de valori: în locul inteligenţei, intuiţia; în locul voinţei, imaginaţia; în locul conştiinţei, inconştientul. N'am putea arăta mai bine nouile proporţii decât amplificând comparaţia lui Renan în chipul următor: Sufletul este o fiertură veche, de când este viaţă pe pământ, la a cărei suprafaţă, târziu de tot, aproape de apariţia omului, a ieşit puţină spumă. Valoarea acestei spume este minimă, ca aceea ce ne ridică într'o tingire în care fierbe dulceţi de smeură: este de un alb murdar, are un gust de înăcrit şi conţine toţi viermii de smeură; totuşi nu i se pot nega oarecari calităţi nutritive.

Psihologia aceasta nouă, pretinde să explice superioritatea Inconştientului asupra Conştiinţei; să capteze tezaurul de puteri nebănuite ale Inconştientului; şi să reducă inteligenţa la o funcţiune, oarecum mecanică, de aparat care să declanşeze forţele uriaşe, dar inconştiente din suflet.

CE ESTE INCONŞTIENTUL ?

Un celebru profesor de electricitate de la Paris, la o deschidere de cursuri spunea: Ar fi natural să începem prin a ne întreba ce este electricitatea. Vă voi răspunde că habar n'am! Şi chiar dacă aşi şti limpede şi ar fi uşor de explicat, n'aşi pierde vremea să vă spun, fiindcă nu-i de nici un folos. Să-i studiem dar, însuşirile, manifestările, transformările.

Inconştientul este o parte din suflet. Iar ce este sufletul, de câteva mii de ani se tot întreabă oamenii. Anatole France spunea despre Teologie că este o ştiinţă care se ocupă cu o minuţioasă exactitate despre incognoscibil. Mulţi sunt poate tentaţi să aplice maliţiozitatea aceasta şi acelor cari vor să ştie cu preciziune ce este sufletul. Intr'adevăr, s'au făcut minuţioase raţionamente şi multe ipoteze. Unii îl descopere cu logica, alţii cu inspiraţia. Pentru unii emană de la corp, pentru alţii corpul purcede din suflet. Se mai distinge între suflet şi spirit, şi cum spune amicul meu C. Parteniu — o strălucită minte filosofică — „sufletul precede corpul, corpul precede spiritul". Prin urmare, să lăsăm această problemă şi să trecem deadreptul la mecanismul şi puterile Inconştientului.

Reluând vechea comparaţie că sufletul ar fi ca un apartament cu două camere, una Conştientul şi alta Inconştientul vom spune că noua psihologie stabileşte între ele un mijloc de comunicaţie, cu următoarele două miraculoase ţeluri: a) Captarea puterilor imense ale Inconştientului pentru a fi conştient utilizate, ceeace se face printr'o metodă de Auto-sugestie şi b) Extirparea din Inconştient a tot ce este morbid acolo şi otrăvitor pentru întreaga viaţă psihică şi fizică a omului, ceeace se face prin Psichanaliză.

Ca să fie apreciată măreţia acestor idealuri ale Psihologiei moderne înainte de a ne ocupa de Autosuggestie şi de Psihanaliză, trebue să arătăm prin exemple, că forţele Inconştientului sunt într'adevăr formidabile.

Inconştientul prin marele simpatic şi prin nervii vazomotori regulează viaţa animală a corpului. Aceasta este definitiv admis. *Charcot* însuşi, avusese intuiţia că o simplă reprezentare poate să fie pricina unei boli fizice.

Pe de altă parte, toată gama puterilor morale este condusă de inconştient.

Făcând parte din Societatea Lorenă de Psihologie Aplicată din Nancy, expunerea ce pot face într'un articol are — vrând nevrând — culoarea acestei şcoale.

VINDECARI... MIRACULOASE

Exemplele ce urmează, nu sunt nici cele mai elocvente, nici cele mai concludente, fiindcă a trebuit să aleg dintre acelea pentru a căror înţelegere este mai puţină nevoie de cunoaşterea mecanismului Auto-suggestiunii, subiectul unui alt capitol.

Când vedem pe cineva mâncând lămâe, ne lasă gura apă, exact ca şi când am mânca noi înşi-ne. Multora se întâmpla acelaş fenomen când numai se gândesc la lămâe. Care este puterea ce provoacă secreţiunea glandelor?

Ne aşezăm la masă cu o foame de lup. Primim o veste tristă. Deodată ni se face silă de mâncare şi o reală contracţie a muşchilor ne pune în absolută imposibilitate fizică să înghiţim.

Un chirurg face o rană. El o coasă; dar cine o închide?

Un astmatic (întâmplare verificată) soseşte seara la un otel; obosit se culcă fără să-şi observe bine odaia. Peste noapte îl apucă o criză violentă. Se înăbuşă tare: i se pare că de data aceasta va muri. Sare din pat să deschidă geamul pentru a-şi înlesni respiraţia. Nu poate face lumină, curentul electric fiind întrerupt. Stăpânit de suferinţă nu găseşte manivela ferestrei. Sparge geamul; bagă capul şi respiră adânc de câteva ori. Se uşurează. Se culcă şi doarme liniştit până a doua zi. Când dimineaţa se uită împrejurul lui se aştepta să vadă geamul spart: dar vede cu mirare că a spart o vitrină şi că a respirat, ca binefăcător, aerul închis dintr'un dulap. Sub influenţa unei idei, o forţă lăuntrică a avut o acţiune precisă în organism.

Carnea de căprioară este foarte gustoasă: totuşi o căprioară gonită de câini dă o carne desgustătoare. Evident, nu oboseala a stricat carnea, ci frica. Deci expresiunea: „Nu-ţi face sânge rău", este o realitate. Prin urmare, ne otrăvim literalmente organismul prin emoţii.

Aproape oricine poate să se trezească exact la ora ce şi-a fixat seara culcându-se.

In Elveţia şi în partea de răsărit a Franţei este foarte răspândită vindecarea negilor printr'un descântec special. Este neîndoelnic că o forţă lăuntrică lucrează asupra organismului, fiindcă descântecul nu are nici o acţiune materială asupra corpului.

Toate acestea sunt adevărate minuni; dar nu le atribuim acest caracter, fiindcă suntem familiarizaţi cu ele şi fiindcă, între alte infirmităţi, omul are şi pe aceea de a nu vedea, în general, mai departe decât vârful nasului. Această vorbă populară este una din cele mai adânci observaţii. Când suntem în stare să tragem concluziuni mai îndepărtate, şi să privim mai departe, ajungem la acele descoperiri cari au făcut gloria omului. Din nenorocire foarte puţini şi foarte rar putem vedea.... mai departe decât vârful nasului.

Intr'adevăr, este surprinzător cum se face de nu înţelegem, că puterii căreia putem să-i comandăm seara să ne scoale a doua zi la oră fixă, trebuie să-i putem comanda şi lucruri mult mai importante pentru noi.

Mulţi am asistat la şedinţe de ceeace se numeşte fakirism şi n'am tras concluzia că fakirul fiind om ca şi noi, trebuie să avem şi noi puterile lui pe care le-am putea trezi.

Voiu da încă vreo două exemple, întru nimic mai minunate decât precedentele, însă mai impresionante. Inutil să citez de unde le-am luat. Acei cari cunosc aceste chestiuni, ştiu cărţile şi revistele unde sunt relatate sute de cazuri asemănătoare; acei cari nu le cunosc, nu vor fi de loc mai avansaţi dacă le voiu spune că experienţa următoare, de pildă, este a d-rului *Abrams:*

Un mic pendul de mătase cu o bobiţă de măduvă de soc electrizată. Se apropie bobiţa de tumoarea canceroasă a unui bolnav hipnotizat. Când se suggerează bolnavului că în curând se va face bine, cancerul său fiind aproape vindecat, bobiţa de soc se îndepărtează de tumoare; iar când se suggerează bolnavului că este pierdut, cancerul fiind grav şi avansat, bobiţa este atrasă şi se lipeşte de tumoare.

Continuare în pag. IV-a

Fibrioane şi mai ales acele cari fac o formă specială la femei, se vindecă, în mod obişnuit, prin suggestia vindecării, care declanşează un mecanism neexplicat, dar cunoscut: Tumoarea piere de inaniţie! Sub influenţa *credinţei* în vindecare şi a unei vieţi, în toate, de femeie sănătoasă, nervii vazomotori nu mai îngăduie hrănirea tumoarei, care piere literalmente de foame.

Tot sub influenţa gândului, nervii vazomotori opresc hemoragii.

Alt caz, mai greu de crezut: O femeie tânără, *condamnată de medici,* este încredinţată de către familie, ca ultimă... şi inutilă încercare, unui psychoterapeut. In timp ce acesta o chestiona, bolnava este apucată de delir, sub influenţa căruia spune doctorului, că vede o foarte frumoasă femeie pe un scaun alături. Medicul are fericita inspiraţie să profite de halucinaţie şi să facă bolnavei o formidabilă suggestie. Punând în voce toată energia de care era capabil, îi spune solemn:

„Este ştiut. Toţi acei cari au avut norocul să vadă această arătare s'au vindecat. Este o inexplicabilă minune, dar definitiv verificată de ştiinţă". Din acel moment, ideia vindecării a fost atât de solid ancorată în sufletul bolnavei, încât Inconştientul ei — pe căi de el cunoscute — a găsit mijloacele de vindecare, de vindecare totală şi definitivă pe care medicina şi higiena nu le găseşte.

Dar paraliticul care fuge pe scări de teamă să nu ardă de viu în casa care luase foc? Sau celălalt, care sub puterea convingerii, că s'a vindecat, dată lui în somn hipnotic, alcargă prin casă?

Vindecările realizate pe cale de hipnoză sunt dovadă că inconştientul singur, este acela care face minunile. In hipnoză centrul *O* al subiectului este adormit, este paralizat, şi totuşi misteriosul mecanism lucrează.

Un medic locuia împreună cu un prieten, care gemea toată ziua pentru un vag început de artritism, firesc la vârsta lui. Timp de câteva luni, medicul, i-a măsurat zilnic tensiunea arterială, supraveghind în acelaş timp să nu se schimbe întru nimic regimul bolnavului. Fără ca acesta să-şi dea seamă, medicul făcea şi o experienţă cu el: O zi îl lăsa pradă gemetelor lui, iar alta îl încuraja, îi procura distracţii, nu-i dădea timp să geamă, îl punea în bune dispoziţii şi într'o stare de spirit optimistă. După câteva luni, tabloul zilnic al tensiunei arteriale prezenta o variaţiune constantă, în raport direct cu variaţiunea atitudinei mintale a bolnavului faţă de boala lui.

Puterea inconştientului faţă de afecţiunile cu bază psihică este şi mai miraculoasă, deşi mai puţin pipăibilă. Chiar acea grozavă nevroză, care se sfârşeşte printr'o neînfrânată dorinţă de moarte, încât momentul sinuciderii este o supremă voluptate, cedează acţiunii Inconştientului bine îndrumat.

CREDE ŞI VEI PUTEA

Omul normal, sănătos, stă şi el sub atotputernicia Inconştientului său; dar ca şi bolnavul, nu ştie să-l utilizeze.

Inconştientul, cu nenumăratele lui resurse, lăsat în pace, îşi îndeplineşte orbeşte funcţia lui de regulator al vieţii vegetative, şi atâta tot. Primind directive dela conştient, le execută cu precisiune,... dar fără nici un fel de discernământ. Ca o picătură de mercur pe o tavă, care simte cea mai uşoară înclinaţie dată tăvei, şi odată direcţia luată, merge până la margine. Dar, cu orbească supunere se întoarce din drum, când dăm tăvei altă înclinaţie, fie de asemenea abea perceptibilă.

Şi de aceea gânditorii, analiştii, nu pot fi oameni de acţiune.

Unii oameni dau Inconştientului lor, în acelaş timp, zeci de ordine contradictorii; fiindcă judecă, şovăesc, doresc, speră, în toate felurile posibile asupra unuia şi acelaş lucru.

O lege psihologică spune: *Orice gând tinde să se realizeze*

Cu o docilitate, întradevăr mecanică, Inconştientul ne înregistrează cel mai mic gând, spre a cărui înfăptuire va îndrepta, din umbră şi fără ca noi să ne putem da seama, toată activitatea noastră, punând în serviciul acestui ţel de înfăptuire, chiar funcţiunile noastre vegetative, pe cât materia permite.

Şi de aceea omul unei singure idei, totdeauna reuşeşte.

Inconştientul neputând executa gânduri contradictorii simultane, îl va executa pe cel mai intens (tava cu picătura de mercur).

Conştiinţa are faţă de orice gând, de orice reprezentare, o atitudine de voinţă şi alta de credinţă. Credinţa fiind mai energică, mai activă, mai afirmativă decât voinţa, Inconştientul va executa impulsiunea dată de credinţă, paralizând voinţa. Cea mai puternică voinţă nu te poate ajuta să traverseze o prăpastie pe frânghie, dacă ai *intima* credinţă că vei cădea.

Exerciţiile necesare echilibristului, sunt mai mult pentru educaţia *încrederei,* decât a muşchilor. Orice hipnotizat execută figuri de echilibristică, pe care nu le-ar reuşi treaz.

Şi de aceea, „voeşte şi vei putea", trebuie înţeles: „crede că vei putea şi vei putea".

Nu este nici inteligenţă, nici muncă, nici voinţă atât de mare, încât să ducă la reuşită, pe acel care în sufletul lui *crede* că nu-i în stare să reuşească.

A voi să faci un lucru, având convingerea că nu-l poţi face, este ca şi cum ai voi să ajungi la nord, călătorind spre sud. Şi de aceea, între doi oameni din aceeaş carieră, înzestraţi cu aceleaşi însuşiri, posibilităţi, concepţii morale, etc., însă unul inteligent, dar fără credinţa că va putea ceeace voeşte, şi celalt prost, dar gândind hotărît că va reuşi, invariabil numai prostul are să reuşească.

Inconştientul (sau ceeace se mai numeşte: Subconştient, Dinamism universal, Energie cosmică, Fluid vital, etc., şi pentru unii Dumnezeu însuşi), care face pe fakir să trăiască săptămâni în mormânt, pe paralitic să meargă, pe prost să reuşească în viaţă, pe cel mărginit să facă mari descoperiri ştiinţifice, este o putere capabilă să schimbe faţa lumei şi pe care Noua Psihologie are superbul ideal de-a o pune la dispoziţia inteligenţei şi voinţei.

D. V. BARNOSCHI

Egipt — Londra prin aer

Aviatorul englez Allan Cobham a reuşit să zboare din Sollum în Egipt prin Atena, Piza şi Lion, la Londra. E primul zbor reuşit peste Marea Mediterană în direcţia dinspre Sud-Est spre Nord-Vest. Până acuma zborurile se executau numai din Europa spre Africa deoarece deasupra Mediteranei suflă numai vânturile dinspre Nord, care au împiedecat toate încercările anterioare de a zbura din Africa în Europa.

In sat, la Talpa

— AMINTIRI VECHI —

Un sătişor pe malul stâng — cel înalt — al Siretelui. Incepe de la graniţa Bucovinei — căreia oamenii din partea locului îi zic Cordun, — înşiruindu-şi casele pe mal până la satul Hăpăi.

Acolo mi-am trăit o parte din copilărie — de la opt până pe la unsprezece ani — şi de întâmplările din acea vreme depărtată îmi aduc bine aminte, ca şi de oamenii care vieţuiau pe atunci în acel colţ de ţară.

Siretele pe acolo, fiind încă aproape de izvor, nu-i tocmai larg şi adânc; dar, socotind după albie şi maluri, se vede că-i pornit pe râu mare. Malul stâng e înalt de doi-trei stânjeni, pe unele locuri şi mai mult; cel drept — dinspre lunca Zămostei — e jos de tot, una cu tăpşanul luncii. Primăvara, când vine mare, Siretele nestăvilit îşi revarsă apele tulburi într'acolo, cine ştie până unde, peste luncă şi pe şes; iar spre Talpa se urcă până la mijlocul malului povârnit. Când nu vine mare, Siretele e limpede, cu fundul de năsip alb şi maşcat unde-i apa lină, ori cu prundişuri grele şi pestriţate, pe la *repegiuni,* unde albia e mai puţin săpată şi apa curge repede şi creaţă.

Moşia e mică, dar pământul şi aşezarea ei, sunt minunate: mai toată — şes drept ca o masă, parcă anume întinsă pentru lucrul cu maşini. Pe acolo trece şoseaua Botoşani-Mihăileni, făcută de Mihalache Sturza. Tălpenii îi ziceau *drumul împărătesc,* ca în Bucovina. De multe ori am umblat pe şoseaua aceasta, cu inima plină de bucurie, când veneam la vacanţă, ori cu întristare şi grijă, când porneam înapoi la şcoală. Când eram la Cocorăni ştiam că am ajuns, aproape, la Botoşani. Când eram la Hăpăi, ştiam că suntem ca şi acasă.

In anii 1864 şi 1865 au fost inundaţii mari şi nu s'a făcut pâine mai de loc; aşa că în 66 a fost foamete şi holeră. Cea mai mare parte din ţărani s'au îndatorat şi s'au „angajat" la un proprietar mare. Satele Talpa, Bălineşti, Cândeştii, Viţcanii, Dersca, Hreaţca, s'au „angajat" la acelaş proprietar în condiţii peste măsură de împovărătoare şi, dintre tălpeni, cei mai mulţi erau vânduţi şi săraci lipiţi pământului.

Pe oameni îi ţin minte mai pe toţi şi parcă-i văd înaintea mea, când le rostesc numele: Popa Ohaci, Dumitru şi Ion Cremene, Ion şi Toader Şalabin, Gheorghe a Dăscăliţei, Ion a Ghiorghiesei, Costache Crivei, Toader Zăgon, Vasile Zăgon, căruia-i ziceau mai mult *Cozmincă,* Neculai Zăgon... Mai erau cei doi fraţi Chifuriuc, apoi Neculai Fădăr, Ion Corduneanu, Gheorghe Puşcaşu, Ştefan Rusu, Dumitru Puţintelea, Toader a Ghiorghiesei...

De neam erau ruteni, — romanizaţi bine, aşa că nu-i cunoşteai după vorbă că nu-s moldoveni, pe când în Bălineşti, Cândeşti, Tureatca, mulţi nici nu ştiau moldoveneşte. A Dăscăliţei erau însă moldoveni curaţi.

Vasile Zăgon poreclit Cozmincă, era cel mai voinic din sat şi din multe sate de prin prejur. Deşi beţiv, se ţinea bine, era totdeauna vesel, cum a şi rămas până la moartea năprasnică de care a pierit, într'o vară, când maşina de treer i-a zmult o mână din umăr. Ion a Ghiorghiesei era vecin cu noi. Zicea că-i ciubotar, dar numai vorba mergea... el mai mult bea şi când se îmbăta era hărţăgos straşnic. Odată a pus căciula în vârful unui copac din grădina noastră şi s'a ascuns după un gard. Când trecea vre-un om şi se miera, el eşea din ascunzătoare şi sărea la om să-l bată, că „de ce se miară?" S'a repezit şi la noi, măcar că era în grădina noastră.

Toader a Ghiorghiesei, fratele lui Ion, era surd tare şi — ca toţi surzii — rău şi posomorît. Când venea la noi chemat ca să i se dee *poruncă* ce să lucreze, de multe ori trebuia să-l mai strige să vie înapoi, ca să vadă dacă a priceput. Treaba asta cădea în sarcina lui Mocanu — un *sufletar* îndrăcit şi mare meşter de pozne şi năzbîtii.

— Bade Toadire!... Bade Toadire! vină înapoi, că te chiamă Conu' Gheorghe...

Dar Toader, făcându-se că nu aude, îşi vedea de drum, călcând îndesat.

— Bade Toadireee!... şi, cu glas mai scăzut de astădată, Mocanu adăoga o sudalmă moldovenească, din cele mai cu miez. Atunci, cât ai clipi, Toader a Ghiorghiesei se întorcea ca înţepat de viespe şi călcând mai îndesat şi mai iute venea înapoi, apăsându-şi căciula tare pe ochi:

— Da' ce mă sudui, măi porcane?... Las, că mă duc eu la Conu Gheorghe, să văd, dumnealui te-o pus să sudui oameni gospodari bătrâni... Da, ce eşti tu? Eşti ficior boeresc să sudui gospodarii?...

Mocanu se ferea din cale şi râdea şugubăţ şi mulţămit că l'a adus înapoi pe Toader a Ghiorghiesei.

Tălpenii erau toţi pescari. Prindeau peşte ori cu *crîsnicul,* ori cu *saci.* Cu crîsnicul nu-i nevoe de tovarăşi. Cu sacii e mai bine în tovărăşie. La un anumit loc se aşează de-a curmezişul apei mai mulţi oameni cu saci împletiţi în ochiuri şi la gură cu un triunghiu de lemn, ca să stee deschis sacul. Alţi oameni vin de departe, prin râu, în spre cei cu sacii, bătând apa cu nişte măciuci cu cozi lungi — *ştuldice,* cum le ziceau la Talpa, ca să mâe peştele spre saci. Se prindea mai mult mreană, haut şi somn.

Cozmincă prindea mai uşor. Se cufunda la anume locuri şi eşea de obiceiu cu trei peşti: câte unul în fiecare mână şi al treilea în dinţi.

Când venea Siretele mare, tot satul se aduna pe mal. Se îngrămădeau oamenii nu numai pentru a se înfricoşa de apele cele mari şi tulburi, ce veneau cu muget înăbuşit şi fioros, ci mai mult pentru un alt soiu de pescuire vremelnică: cu căngi înţepenite în prăjini lungi prindeau grinzi butuci, scânduri şi alte felurite lucruri ce pluteau pe apă. Unii eşeau foarte folosiţi din acest pescuit.

Dintre toţi tălpenii cel mai şiret şi mai taclagiu era Neculai Fădăr, om totdeauna vesel, fălos şi mincinos lucru mare, mijlociu de statură, cu un umăr mai sus, cu gâtul strâmb, aşa că parcă se uita necontenit spre cer. Ca la toţi oameni şireţi, faţa-i părea luminată de soare şi ochii îi sticleau ca două luminiţe. Cum începea să vorbească, pornea şi să râdă. — las'că avea şi dinţii aşa de lungi, că se iveau îndată ce deslipea buzele cât de puţin. Neculai Fădăr era şi el *angajat,* dar stătea mult mai bine de cât alţii. Nu era înglodat în datorii. Ştiuse să se strecoare tot la muncă mai uşoară decât alţii şi chiar când era la o muncă mai grea, el găsea prilej să înceapă a povesti ceva neobişnuit şi — cu sapa ori cu hârleţul — „numa chipuè" pământul, cum ziceau ceilalţi.

La Talpa — fiind moşia mică, rar când se aducea maşina de treer. Se treera mai mult cu cai. Patru cai, aşezaţi buziş, legaţi cu un odgon de un stâlp, alergau în jurul stâlpului peste snopii de grâu desfăcuţi şi aşezaţi roată pe faţarea ariei. După ce toate spicele erau zdrobite, oamenii luau caii de acolo şi-i prindeau la altă faţare. Din snopii treeraţi se alegeau paiele scuturate bine cu furcile, până ce rămânea numai grâul cu pleava şi cu bucăţile de paie. După aceea grâul era aruncat cu lopeţile pe o faţare curată şi netedă unde se făcea *vraf.* După fiecare aruncătură trebuia felezuit. Treaba asta o făcea Neculai Fădăr. Invârtea felezăul peste grâul vânturat. Felezăul acesta era o mătură de vărguţi de mesteacăn, resfirate în lat ca la măturile de paie, şi cu o coadă foarte lungă.

Vravul roşcat-auriu, luminat de soare, creştea necontenit, aruncând pe faţa omului răsfrângeri arămii, încât Fădăr părea că stă lângă o movilă de jăratic.

— Ş'apoi să fi văzut voi peşte ce-am mâncat la Buda!... se auzea glasul puţin răguşit şi lăbărţat al lui Fădăr. Puneam noaptea o vârşă în iaz şi o scoteam în zori de ziuă. Când o deşărtam, măi — pe legea ce o am! — era o dimerlie de peşte... şi ce peşte! Mreana, hautul, nidhariul, somnul din Siret nu fac două parale pe lângă carasul cu solzi ca aurul, ce prindeam din iazul dela Buda. Şi făcea moşneagul de acolo un borş des în peşte, parcă era cu barabule... şi dulce, care nu se mai află!

— Ia mai lasă, măi Neculai, că peşte ca în Siret nu mai este în nici o apă...

— Pe o cruce ce o am, cucoane Gheorghe, de nu spun drept! Mai aruncam şi pe jaratec, aşa de viu, necurăţit, ca pescarii, ş'apoi să vezi dulceaţă.... Că peştele dacă-l razi şi-l speli îi ese toată dulceaţa, da'aşa, cu salamură... tot să mănânci!

Şi parcă-l vedeai pe Neculai Fădăr cum înghite lacom la caraşi cu salamură şi se ştergea pe la gură cu dosul mânii.

In ratuşul cel mare de la şosea era şi crâşma satului. Acolo beau tălpenii, mărindu-şi datoria către proprietar, căci orândarul trecea datoria de la crâşmă la cancelaria boerului ca să fie plătită prin muncă, după preţurile stabilite de boer. Aice era şi scrânciob, unde se făcea strânsură mare, mai ales de Paşti şi la hram, când venea lume din Călineşti, Dersca, Lozna, Zămostea, Grămeşti şi alte locuri. Aice se iscau şi bătăi straşnice de la beţie.

Vasile Cozmincă era îndeobşte blând. De obiceiu faţa îi era zâmbitoare; dar fiind de o voinicie neobişnuită, devenea primejdios, mai ales dacă era beat şi când îl scotea cineva din sărite.

Intr'o zi eşise şi el la adunat cu oamenii. Dar pe la prânz a început a ploua. Oamenii au părăsit lucrul şi s'au strâns la crâşmă. Aice, din una în alta, nişte flăcăi care aveau ciudă pe Cozmincă — şi fiind ei patru — s'au hotărît să-l bată. Au sărit cu ţăpoaiele, cu greblele şi au început să dee într'însul până ce, la urmă, i-a sărit ţandura şi lui Cozmincă şi apoi... dă doamne bine! Fulgera ţăpoiul în mânele lui — şi pe care-l ajungea odată, îl şi culca la pământ.

Când i-a văzut Cozmincă stâlciţi cum se cuvine, s'a gândit că nu-i de şagă şi a întors-o pe binişorul, întrebându-i cu glas duios:

— *Măi băeţi, ce-aveţi voi cu mine? Voi flăcăi voinici să vă puneţi mintea cu un moşneag* (Cozmincă să tot fi avut pe atunci patruzeci şi doi de ani). Dacă-s *ginovat* cu ceva, iaca, legaţi-mă şi mă duceţi la Curte...

Flăcăii, bucuroşi că pot face aşa ispravă negândită, l-au legat şi l-au dus la Curte.

Parcă-l văd pe Cozmincă, zdravăn ca un buhai, cu pieptul lui lat, cum stătea de umilit şi de blând înaintea tatei:

— Iaca flăcăii iştia, Cucoane, m'o stâlcit în bătaie şi m'o legatu-mă şi m'o adus la 'nevoastră...

— Daţi-i drumul omului... Nu vi-i ruşine să săriţi voi, patru flăcăi, pe un om bătrân?

Flăcăilor li era ruşine să spue cum a fost lucrul şi că pe tus-patru i-a fost bătut Cozmincă. Tăcuţi, fără să se uite unul la altul, s'au apucat de l-au dezlegat şi i-au dat drumul. Iar de atunci nimănui nu i-a mai trecut prin minte să-l bată pe Cozmincă.

Toată vacanţa cea mare o petreceam la Siret. Droaie de băeţi stăteau ceasuri întregi în apă, ori tologiţi pe năsipul alb, la soare. Umblam şi dealungul râului, pe la şipoţele reci şi limpezi, ce curgeau de sub malul cel înalt pe uluce mici de lemn. Malul era tăiat în câteva locuri de şanţuri adânci, cu scări săpate în pământ, pentru coborît la şipoţele.

Cu Costache a Dăscăliţei şi cu un băiat mai mic de cât noi, al lui Ion a Ghiorghiesei, eram mai totdeauna împreună la jocuri şi la scăldat. Băeţii lui Cremene erau mai mici şi când îi întrebai:

— Ai cui sânteţi voi, măi? — răspundeau repezit:

— A lui Cremene şi iască, ochii să-ţi plesnească!

Băetanul lui Toader Zăgon era cu vre-o doi-trei ani mai mare de cât noi. Ne feream de dânsul, că era întunecat la cătătură, mai mult gol decât îmbrăcat şi n'auzeai o vorbă din gura lui. Era roş-arămiu la piele şi de altfel bine clădit: ciolănos, cărnos şi vânjos. Dar aşa cum era, tot l'am aruncat noi, vre-o trei, într'o groapă cu urzici. De atunci ne înconjura şi se uita chioráş la noi.

Am învăţat şi de la dânsul ceva. Cum era tot stingher, l'am găsit într'o zi dându-se de-a şuiul de sus, de pe malul cel înalt, aproape drept ca păretele, — până ce ajungea în apă. Cu multă frică şi ticăială am început şi noi, unul câte unul, să facem isprava lui Zugun.

— Iaca, eu m'am dat! — ne-a încurajat cel dintâi, care a îndrăznit.

Răpede, unul după altul, ne-am dat toţi câţi eram şi la urmă — băiatul cel mai mic dintre noi, Ionică a lui Ion a Ghiorghiesei, care a venit de vre-o trei ori peste cap, până ce s'a izbit în apă. Era un băeţel bălan, rumăn şi alb la faţă, cu ochii căprii. Când a eşit ud din apă, cu părul încâlcit peste faţă, şi-a îndesat amândoi pumnii în ochi şi a pornit plângând şi cam şchiopătând:

— Lasă, măi Costache, că te spun eu la mama că m'ai dat de mal...

— Da'ce, nu te-ai dat tu singur, măi Ionică? îl întreabă Costache a Dăscăliţei.

— Da... Da, n'ai zis tu: „uite, numai Ionică nu se poate da?" — a răspuns Ionică, întors pe jumătate cu spatele.

A ţinut sportul acesta cu multă pornire vre-o douătrei zile, până ce mamele au băgat de samă că prea în scurtă vreme ne rupeam pantalonii sau iţăraşii la partea cu care se săvârşea şuiul.

Atunci mamele ne-au tras fiecăruia câte o sfântă de bătae, până ce rând pe rând ne-am lecuit, de ne-a trecut pe veci pofta să ne mai dăm de-a şuiul.

Costache a Dăscăliţei m'a învăţat a împleti bice în trei în patru, în şase şi în opt, cu inimă şi fără inimă. Când împleteam pe inimă, eşea biciul rotund; fără inimă — eşea în patru muchi. Impleteam mai des din cânepă: făceam opt frânghiuţi împletite în două şi pe acestea le împleteam în opt. Când veneau curelarii să tocmească hamuri, mă îmbunam cu dânşii, dându-le tutun şi rachiu, ca să-mi deie cureluşe subţiri de piele, tăiate tot una de late, şi atunci împleteam câte un harapnic de curea. La vârf îi puneam şfichiu de fuior de păr de cal, ori — dacă găseam ceva ibrişin prin casă — de mătasă. Nu e lucru de mirare să fi dorit un harapnic, cum vedeam la feciorii boereşti, când veneau *la poroncă.* Toţi băeţii doresc cu aprindere să aibă un bici.

Când nu ştiam încă să împletesc, mă învârteam pe lângă feciori, până ce puneam mâna pe harapnic şi atunci ...fuga în mijlocul ogrăzii să pocnesc. Grăbit şi prea dornic să-mi mulţămesc patima, învârteam stângaci harapnicul — prea lung şi prea greu pentru mine — aşa de bine, că în scurt se învălătucea de două-trei ori în jurul gâtului, iar şfichiul mă ardea peste obraz. Aş fi plâns, aş fi ţipat cu toată inima, dar îmi era ruşine, că eram doară băiat, nu fată... Scrâşneam din dinţi şi, să iertaţi suduiam în şoaptă, dar foarte îndesat... şi asta tot pentrucă eram băiat.

Harapnicele de multe ori erau unse cu dohot; aşa că învălătucindu-se în jurul gâtului şi al pieptului, harapnicul lăsa pe straiele de vară dungi negre şi unsuroase, care cu nimic nu ieşeau. Multă vreme s'a minunat mama cum şi ce fel pătam eu straiele de abia spălate, — până ce odată, în exerciţiile mele de pocnit, ajungând şfichiul să mă plesnească drept în ochi, am uitat că sunt băiat şi am năvălit în casă, bocindu-mă în glas.

— Aşa ţi se cade... calindroi de nouă ţări! Acu, văd eu de unde ies dungile de păcură pe straie. Da, ce? ai să te faci herghelegiu, surugiu ori *câner* ca aiştia, de tot umbli cu harapnicul?

In vremea cât îmi cetea evanghelia aceasta, mama mă spăla cu apă rece pe ochi. Apoi m'a legat cu o batistă udă şi m'a dus de mână până la pat:

— Culcă-te cu faţa în sus... şi mai iasă-ţi hânsa din tine, că nu-ţi mai găseşti astâmpăr!

...Dar ce însemnătate au toate acestea? La dreptul, una singură: că nu s'au petrecut eri-alaltăeri, ci cu şasezeci de ani în urmă..

GH. NADEJDE

Anecdote

Un antiquar poseda cinci statuete: nuduri, pe cari nu le putea vinde cu nici un chip.

Se gândi negustorul, că dacă le-ar putea găsi un titlu bun, ar scăpa poate mai uşor de ele.

El le prezintă primului client, numindu-le: „Cele 5 simţuri".

Amatorul cumpără însă, din nenorocire, o singură statuetă.

Un alt client intră, şi negustorul îi arătă statuetele: „Cele patru anotimpuri". Clientul alese una.

„Cele trei graţii".

Mai rămăseseră două.

„Zi şi noapte".

In sfârşit pe ultima o boteză: „Singurătatea".

* * *

Pictorul Bonnat îi arătă lui Degas un tablou al unui elev al său, ce reprezenta pe un luptător cu arcul încordat: „Ce bine ocheşte, nu-i aşa Degas?"

„Da, ocheşte un premiu".

Ţăranii ruşi şi căsătoriile

In Rusia se discută cu mare aprindere problema căsătoriei şi a dreptului familiar. Presa sovietică reproduce moţiunile adoptate de sovetele ţărăneşti.

Ţăranii din Saratov au decis să recunoască numai căsătoriile înregistrate ca legale. Averea rezultată din căsătorie să fie împărţită egal între soţi după trei ani de trai comun. Impărţirea mai timpurie să se facă proporţional cu munca depusă de fiecare în gospodărie. Fetele să se poată căsători la vârsta de 18 ani.

Ţăranii din Zlâncov au hotărît următoarele: căsătoria trebue să aibe o singură formă — să fie înregistrată. Vârsta: 20 ani pentru tineri şi 18 pentru fete. Inregistrarea şi divorţul cad sub competinţa sovetelor ţărăneşti.

Procesul-verbal în această chestie încheiat de ţăranii din Elansc, glăsueşte: — „Trebue luat în seamă faptul că fetele işi permit multă destrăbălare. Stabilirea parternităţii e oprită. Mamele naturale să fie internate în casele de muncă corecţională. Acolo să câştige şi să-şi crească copiii..."

Câştigurile în America

In 1923, Americanul „mijlociu", adică muncitorul sau profesionistul a câştigat în medie 3226 dolari. 76 bogătaşi au plătit impozit pe venit mai mult de un milion de dolari fiecare. 43 dintre ei stau la New-York, şi numai patru dintre aceştia au un venit peste 5 milioane dolari, restul au mai mult. Prosperitatea populaţiei americane se află la un nivel încă neauzit. Producţia mărfurilor a ajuns la cifre necunoscute până acum. Veniturile capitaliştilor sunt fabuloase; lefurile şi salariile s'au mărit aproape dublu faţă de anul 1919.

Documente omeneşti

„MĂTURĂTORII“

André Gide, în cartea sa din urmă (Les Faux Monnayeurs) ne dă, între alte documente asupra societăţii inlectuale franceze, şi unul referitor la aşa zisele reviste „de avangardă“.

Iată-l mai întâi pe director, un conte foarte „vieille France“ şi, care parlamentează cu un oarecare Strouvilhon, om de afaceri în sensul că se ocupă adesea de excrocherii diverse, dar şi intelectual în sensul că citeşte literatură...

—Te întreb, virtuoase Strouvilhon, dacă ai vrea să primeşti a fi un implacabil director de revistă.

— La dreptul vorbind, dragă conte, trebuie să-ţi mărturisesc că, printre toate pestilenţialele emanaţiuni ale vieţii umane, literatura e poate aceea care mă desgustă mai mult. Nu descopăr într'însa decât hatâruri şi linguşeli. Şi mă întreb dacă chiar ar putea fi altceva, cel puţin atâta vreme cât nu va fi măturat trecutul. Trăim pe sentimente gata făcute, şi pe cari cititorul îşi închipuie că le resimte căci lumea crede tot ce se tipăreşte; şi autorul speculează cu ele, ca şi cum ar fi bazele artei sale. Asemenea sentimente sună fals ca nişte jetoane. Dar au curs pe piaţă.... Şi cum se ştie că „moneda rea goneşte pe cea bună“, acel care ar oferi publicului piese adevărate, ar trece drept un şarlatan care vrea să plătească cu vorbe. Intr'o lume unde toţi trişază, omul drept e care seamănă a pungaş. Te previn: dacă o fi să conduc o revistă, e pentru ca să sparg toată vessela convenţională, ca să demonetisez toate frumoasele sentimente, precum şi acele „bilete la ordin“ care sunt vorbele....

— Ei, dar aş vrea să ştiu cum ai să faci toate astea.

— Lasă-mă în voie, şi vei vedea. Am cugetat adesea la aceasta.

— N'ai să fii înţeles de nimeni, şi nimeni nu te va urma.

— Ei aşi! De altfel tinerii cei mai desgheţaţi sunt astăzi preveniţi împotriva inflaţiei poetice. Ei ştiu cât vânt se ascunde în spatele ritmurilor savante şi a sonorelor ranghene lirice. Propune, numai, să se dărâme ceva: şi vei găsi braţe câte pofteşti. Vrei să fundăm o şcoală care să n'aibă alt scop decât să svârle totul la pământ? Proiectul te înfricoşează?

— Nu, (răspunse contele, care el însuşi era autor), cu condiţia să nu-mi calce nimeni în grădina mea.

— Ei, este cu ce să ne ocupăm şi aiurea... deocamdată. Dar ceasul e propice. Cunosc băieţi care nu aşteaptă decât un semn de raliare.

— M'am întrebat, adesea, prin ce minune pictura, singură, este în avans faţă de celelalte arte, şi cum se face că pictura s'a lăsat astfel distanţată? Ia gândeşte-te, în pictura de astăzi, în ce discredit, a căzut ceeace înainte se numea tema, „motivul“. Un „subiect“ frumos? Da, aşa ceva acum te face să râzi. Pictorii nici nu mai îndrăznesc să rişte câte un portret, decât cu condiţia să evite orice asemănare. Dacă afacerea de care-mi vorbeşti va merge cum trebuie — şi poţi să contezi pe mine pentru asta — atunci nu cer mai mult ca doi ani pentru ca poetul de mâine să se simtă dezonorat dacă cineva ar pricepe ceva din ce scrie. Da, domnule conte, vrei să pariem? Va fi considerat ca antipoetic tot ce e senz, semnificaţie. Imi propun a lucra prin ajutorul illogismului.

Şi ce titlu frumos ar fi, pentru o revistă: „MĂTURĂTORII“!

* * *

Iata acum câţi-va din colaboratori. Unul din ei se chiamă Cob-Lafleur. Altul Armand. Armand, despre Cob-Lafleur:

— Ei bine, mă, ar trebui să cauţi a-l cunoaşte. E un tip extraordinar, miraculos. Un fel de bebé sbârcit, fanat, machiiat, hrănindu-se cu aperitive, şi care, beat, face versuri fermecătoare.

O să citeşti câte-va în primul număr al revistei. Aşa dar, Strouvilhon îl trimite la conte. Iţi poţi închipui intrarea lui în somptuosul Otel din Rue de Babylone. Trebuie să ştii că Lafleur poartă haine pline de pete, că lasă să-i atârne, peste guler, o jerbă de plete deşirate şi că pare totdeauna că nu s'a spălat de o săptămână. Contele, care pretinde în orice împrejurare să „domine situaţia“, afirma într'una că Lafleur îi place foarte mult şi alte complimente. (Lafleur se arătase foarte dulce, surâzător, timid; ştii, când vrea, poate să pară un fel de Gringoire a lui Banville). Scurt, contele se arătă sedus, şi gata să-l angajeze ca secretar. (Trebuie să-ţi mai spun că Lafleur n'are acum un ban). Şi iată-l că se ridică să plece. „Inainte de a vă lăsa, Domnule Conte — spune el — trebuie să vă pun în vedere că am oareşicari defecte“. — „Dar cine din noi e fără?“ — Şi ceva viţii; de pildă: fumez opium.

Dacă-i numai atât, răspunde contele care nu se tulbură pentru aşa puţin, pot să vă ofer de o excelentă calitate. — Da, dar când am luat opium, îmi pierd cu totul orice noţiune de ortografie. — Contele crede că-i o glumă, se face că râde, şi-i întinde mâna. Lafleur urmează mai departe: — Şi mai iau şi haschisch — Da? Iau şi eu uneori. — Dar sub înrâurirea haschischului nu mă pot împiedica de a fura. — Contele începe atunci să simtă că celălalt îşi bate joc de el, în timp ce Lafleur continuă impetuos: — Şi pe urmă, mai beau şi eter, şi atunci rup tot, sparg tot ce-mi cade sub mână. — Şi se repede la un vas de cristal pe care se preface că vrea să-l svârle pe fereastră, Contele i-l smulge din mână: — Iţi mulţumesc că m'ai prevenit. Şi i-a dat drumul să plece, după ce l-a supraveghiat, pe geam, să nu-i vâre vre-o bombă în pivniţă.

— Dar de ce Lafleur ăsta al tău a făcut aşa? Mai ales că-mi spui că avea mare nevoie de slujba asta?

— Trebuie să sfârşeşti şi tu prin a pricepe că există oameni cari simt nevoia de a lucra împotriva propriului lor interes. Şi pe urmă, vrei să-ţi mai spun? Lafleur este un *timid*. N'ar fi făcut nimic din toate astea dacă nu s'ar fi simţit jenat. Era jenat, şi avea oroare să se vadă jenat de cineva pe care în fond îl dispreţuieşte.

* * *

Dar, încă mai impresionant ca dezorientatul puţin scrântit — cum era acest Cob-Lafleur — este dezorientatul lucid cum era acel Armand el însuşi.

Trăieşte într'o odaie întunecoasă, murdară, strâmtă şi dezordonată... „N'ai idee atmosfera asta a odăii mele cum mă inspiră:

„L'athmosphère d'un cher réduit“...

Chiar ei îi datorez ideea ultimului meu poem: *„Vazul nocturn“*. Vazul nocturn! Ce titlu frumos! Cu următorul epigraf de Beaudelaire:

„Es-tu vase funèbre attendant quelques pleurs?“

Reiau vechea comparatie (etern tânără) a olarului creator care plămădeşte fiinţa umană ca pe o oală menită să conţină Dumnezeu ştie ce. Şi mă compar pe mine însumi într'un elan de lirism, cu sus zisul vaz. Idee care — cum îţi spuneam — mi-a venit în chip natural, doar respirând mirosul acestei odăi. Sunt special de mulţumit de începutul poemului:

„Quiconque a quarante ans n'a pas d'hemmorroides...“

„Hemoroid“, este fără discuţie cel mai frumos cuvânt din limba franceză... chiar independent de sens.

Intre timp, amicul său îl dojeneşte pentru această atitudine de cranare stupidă, şi îi smulge următoarea sfâşietoare confidenţă:

— Alţi oameni au sentimentul de ceeace au. Eu, am numai sentimentul de ceeace-mi lipseşte. Lipsă de bani, lipsă de puteri, lipsă de spirit, lipsă de dragoste. Mereu deficit. Totdeauna voi rămânea dincoace de unde trebuie... Zilele astea îmi intrase în gând să scriu şi eu ceva. Ceva ce aşi fi intitulat *Tratat de insuficienţă*. Bine înţeles, sunt insuficient pentru a-l scrie... Aşi fi încercat acolo să caut, dealungul întregii naturi, punctul limită, dincoace de care nimic nu mai este. Un exemplu. Jurnalele anunţau deunăzi de un muncitor care a fost electrocutat. Manipula, fără grije, firele electrice. Voltajul era slab. Dar corpul său, pare-se, era ud de sudoare. Şi moartea lui se atribue acestui strat de umezeală, care a permis curentului să-i învălue tot trupul. Corpul, dacă era mai uscat, accidentul n'ar mai fi avut loc. Dar trebuie să adăugăm: O picătură, încă una, apoi încă una — şi gata.

Dar exemplul nu-i bine ales (totdeauna le aleg rău). Altul: Şase naufragiaţi sunt culeşi într'o barcă. De zece zile furtuna îi rătăceşte. Trei au murit. Doi au fost salvaţi. Un al şaselea e între viaţă şi moarte. Organismul lui atinsese punctul limită. Ar putea să mai fie salvat. Ar mai putea... S'ar mai putea... Nu se mai poate. Gata. Este o punte strâmtă de tot pe care mintea mea se plimbă. Această linie a demarcării între a fi şi a nu fi, caut necontenit să o trasez pretutindeni...

Este cea mai tragică definiţie a Umanităţii care se caută şi nu se găseşte—

D. I. SUCHIANU

Glume şi aforizme despre dragoste şi femei

In dragoste nu sunt decât patru capitole:
Primul: muzica fără cuvinte.
Al doilea: cuvinte şi muzică.
Al treilea: cuvinte fără muzică.
Al patrulea: cel mai lung şi plictisitor — nici cuvinte, nici muzică.

Vă sfătuiesc să închideţi cartea la sfârşitul capitolului al doilea.

* * *

Femeile nu-i bine să se uite înapoi. Una singură a încercat să se uite şi.... s'a prefăcut într'un stâlp de sare.

* * *

Toleranţa femeiască e împrumutată de la patriarhul Noe: în barca acestuia au găsit loc toate dobitoacele.

* * *

Pe înger îi învăţăm păcatele, cu mult mai multă tragere de inimă, decât pe dracu — virtuţile. Invăţătura dintâi în tot cazul, e mai plăcută şi pentru învăţător şi pentru.... înger.

* * *

Aşa-i de mult de-atunci!
Am întrebat-o:
— Cum vă chiamă?
— Cum doriţi d-voastră.
— Câţi ani aveţi?
— Câţi e mai bine pentru d-voastră.
— Ascultaţi: d-voastră sau.... sau râdeţi de mine, sau...
— Nu, nu sunt atât de proastă. Vreau numai să vă fiu pe plac.
— Nu înţeleg.
— Foarte simplu. Fiecăruia îi place femeia nu aşa cum este, ci aşa cum pare. Pe mine nu mă costă nimic să vă par cum doriţi şi astfel să vă plac. Eu rămân doar aceiaşi; iar d-voastră găsiţi în mine, sau credeţi că aţi găsit tocmai ceiace căutaţi.

* * *

Femeia are dicţionarul ei special: — „Niciodată“ înseamnă „numaidecât“, iar „mâine“ — „niciodată...“

* * *

Ea îşi închipuie că lumea întreagă aleargă în juru-i legată de o scurtă frânghioară, al cărei capăt se află în mâinile ei. Lasă uneori frânghia mai lungă, însă niciodată nu o rupe cu totul.

* * *

Ea caşi miniştrii amabili: nevroind să se dea, dă totuşi speranţa. Promite totul, pentruca să nu împlinească nimica.

* * *

Sărutul e o poliţă. Adeseori, poliţa se constată fără valoare. Se poate protesta, dar la urma urmei, nici un portărel nu te poate pune în posesie.

* * *

Mila e pomana dragostei. Gelozia e durerea ei de dinţi.

* * *

Femeia doreşte foarte des să rămână singură.... pentru a fi împreună

* * *

Anticii au cunoscut frumuseţa şi arhitectura trupului. Noi nu cunoaştem decât croiala rochiei.

* * *

Proprietarii blestemă nestatornicia femeilor, iar braconierii o binecuvântează.

* * *

Divorţul e antidotul căsătoriei. Insă acest remediu trebuie luat la timp, altfel nu-şi produce efectul.

* * *

Dragostea învaţă pe cea mai limbută femeie — să ştie să tacă.

(Din operile lui VAS. NEMIROVICI-DANCENCO)

Pe puncte învecinate?

— Cu prilejul ultimei lucrări a lui Gala Galaction —

Nu aparţin „liberei cugetări“. Insă ştiu că exemplul şi faptele lui Hristos au fost divinizate de oameni pe nişte temeiuri unice în istoria spiritului omenesc. O scântee aprinsă în Palestina nu s'a stins, ci a dat naştere unui foc religios, care a acoperit lumea cu lumină. In evoluţia rasei omeneşti, atât de înrudite cu restul lumii organice şi neorganice încât toate speciile vieţuitoare se înlănţuesc în teoria creaţiunii fără să ne putem da seama cum se prezintă trecerea neobservată de la o specie la altă,— în această evouţie a fost încă un moment de o importanţă egală izbucnirii creştinismului: clipa aceia când antropoidul a trecut un prag, după care a apărut omul cu prima scântee de raţiune şi cu primul stimulent de muncă calculată. Până la acel moment, totul se reducea la instinctul luptei pentru existenţă. Până la Hristos n'a fost morala; au fost numai moravurile.

In afară de scânteia din Palestina, alte scântei, aprinse în alte momente, împrejurări şi locuri, s'au stins ori au dat naştere unor focare religioase mai slabe, mai puţin perfecte, inferioare concepţiei creştine. Şi nu scepticismul steril mă face să nu-mi bazez viaţa intelectuală, morală, socială şi intimă, pe dogmele religioase de nuanţă bisericească sau pe metafizica filosofiei deiste. Nu ştiu, însă, dacă pentru această mărturisire a convingerilor,

Gala Galaction

Gala Galaction mi-ar recunoaşte posibilitatea morală de a mă afla pe un punct nemijlocit învecinat cu punctul ocupat de acest scriitor şi preot în recenta-i carte „Piatra-din-capul-unghiului“. Cu atât mai mult nu ştiu dacă vom putea sta alături pe aceleaşi puncte învecinate, dacă în viitor, Gala Galaction, deasupra dragostei de oameni şi a luptei pentru viitorul lor, va pune un imens edificiu al Bisericii istorice creştine, infailibile şi neprihănite cu concepţia-i canonică **sine qua non.** Şi totuşi, extremităţile — dacă suntem sau vom fi extremităţi — se pot atinge încă odată prin aceiaşi dragoste...

Cartea lui Gala Galaction mi-a răscolit într'o singură seară tot cercul încheiat cam demult, dela primele-mi idei şi porniri religioase, prin negaţiuni şi proteste din tinereţe, şi până la ultimele cristale de concluziuni active sau contemplative, căpătate întru munca mea împăcată şi întru seninătatea mea interioară, dela Kant, Avenarius. Marx, Spencer şi Mihailovschi — acolo unde aceştia coincid cu principiile morale ale creştinismului.

Răscolirea aceasta n'a fost dureroasă. Am întreprins fără voe o trecere în revistă a cercului, parcurs de atâtea ori în viaţa-mi de până acum, o trecere excitantă şi plăcută pentru o energie care apune. Şi am închis odată mai mult, cercul.

Eşisem la ora şapte seara din punctul copilăriei mele fixat la colţul mesei aurite din stânga altarului Catedralei din Chişinău, unde serveam, liceian de unsprezece-doisprezece ani, pe preot la facerea Proscomidiei; apoi citind mai departe cartea, şi luând direcţia la stânga pe linia cercului, am ajuns la ora unsprezece noaptea, după peregrinări de clipe nenumărate prin stricăciune de adolescent, prin nihilism, materialism, socialism, misticism deist, lupte politice, lupte sufleteşti, iubiri, jertfe, crime, pasiuni, acalmii senine, mizerii, fericiri, întuneric, şi prin lumina ultra-ultimilor concluzii şi imperative, — am ajuns la punctul de eşire, desăvârşindu-mi drumul cercului... Dar n'am reintrat în acest punct: e ocupat de Gala Galaction. Şi de n'ar fi ocupat, n'aş reintra în el fiindcă a-ţi împlini cercul vieţii, cugetării, simţirii şi activităţii — înseamnă numai să ajungi la ultimul punct **vecin** cu acela dela care porniseşi. Extremităţile se ating, nu coincid niciodată.

Făcut-a şi Gala Galaction cercul complect, dar a revenit la punctul de plecare, la locul de evlavie şi curăţenie de băiat asistent al preotului, la pregătirea Tainei Euharistiei ?... Am mai uitat să spun că, din cauza spaţiului şi timpului, cercul vieţii se face în formă de spirală, şi când ajungi la ultimul punct, alături de cel dintâi, te găseşti de fapt atât de schimbat, încât numai linia punctuară de proecţie verticală cade de pe punctul tău ultim, alături de punctul de eşire. Spaţiul şi timpul mă despart deci de Gala Galaction şi de copilăria mea...

Subiectul cărţii „Piatra-din-capul-unghiului“ e o desfăşurare a învăţăturii creştine ortodoxe, bisericeşti, oficiale şi acceptate liber de Gala Galaction, în interpretarea ei de datină românească, — o desfăşurare prilejuită de dizidenţa „Cuibului-cu-Barză“ a preotului scins care este Teodor Popescu. Nu cred să-i pot urmări deocamdată acestei cărţi decât primele patru-cinci pagini: grosul cărţii merită o meditaţie vastă, scrisă şi simţită, detailată, iar Gala Galaction pleacă în acest moment în Orient de unde ne-a venit odinioară Lumina. Palestina cu Sionul lui Izrael, reînviat tot pe punctul ultim al spiralei, alături, în proecţie, cu Sionul de odinioară, — această Palestină păstrează şi punctul iniţial, neschimbat parcă, dela care a pornit creştinismul şi care e acela al colţului de mas ăaurită, servită de un preot şi un copil curat, întru pregătirea Tainei Euharistiei.

Preotul Gala Galaction, după cercul lui de viaţă, făcut în spirală, se află, poate, pe punctul de deasupra a acelui punct de copil. Şi amândouă punctele n'au coincis — numai o linie punctuară de proecţie directă le uneşte în spaţiul cerului teoretic şi, cred, mistic.

Gala Galaction îşi expune sufletul cu un motto din Evanghelia lui Ioan 6, 51:

„Trupul meu este pre care îl voi da pentru viaţa lumii.“

Şi cartea lui apare în timpurile când poezia din fosta Rusie pravoslavnică urlă:

Acum mi-i vremea. Nu mi-i frică
De şucrul cnutului:
Trupul, trupul lui Hristos
Il scuip din gură!
N'am nevoe de mântuirea lui
Prin chinuri şi prin cruce:
Am ajuns la alte învăţături,
Care străpung eternitatea stelelor!
Mă voi urca până la cetatea nevăzută,
Cu dinţii mei voi sfredeli cuvertura lactee,
Lui Dumnezeu îi voi zmulge barba,
Şi-o voi jumuli-o cu colţii mei!
Il voi înşfăca de coama lui albă,
Şi-i voi rosti cu voce de viscol:
Te voi face să fii altfel, Doamne,
Pentruca să se îndeplinească vorbele mele!
Blestemat să fie Chitej-Radonej!

(„Louvrvri“ legendare ruseşti).

Voi rade cu limba chipul mucenicilor de pe icoane
Şi mă voi aşeza în cetatea Inonia
In care trăieşte divinitatea celor vii
Vine călare pe o iapă
Noul Mântuitor în lume —
Credinţa ne e în forţă,
Dreptatea e în toi!

Noţiunile cu care Gala Galaction iesă în mijlocul publicului nostru real sunt: „frate în Hristos“; „erezia lui Teodor Popescu“; „paragina teologiei ortodoxe din România“; „diavolul făcut înger de lumină, ispitind pe Teodor Popescu“; „mărturisirea de credinţă“; „năpasta protestantizmului dela noi“, etc., etc... Să vă uitaţi însă bine în vitrinele celor 10 librării mari din Bucureşti, ale celor 40 mijlocii şi ale celor 150 mici: vre-o carte, vre-o fărâmitură de hrană sufletească a mulţimii moderne, conţine oare ceva înrudit măcar cu noţiunile întrebuinţate de Gala Galaction ?... Şi acolo unde Gala Galaction începe cu „năpasta protestantizmului“, el singur îşi desvoltă constatările că Biserica e neputincioasă, că el personal e mai mult neînţeles şi hulit, că oficialitatea laică îşi impune voinţa în orice chestiune confesională, dispreţuind independenţa şi demnitatea Bisericii, ba chiar şi a creştinismului ca atare. In aceste condiţii, cum să redevii băiatul curat din serviciul preotului la pregătirea viitorului trup şi sânge al lui Hristos ? In clipa când cupolele catedralelor şi mitropoliilor ispitesc numai pe instalatorii telefoniei fără fir, care să transmită mulţimii dela dancinguri zbuciumul unui nou schimmy sau foxtrott negro-american ? Şi dacă, în plus, în însuşi mijlocul tagmei clericale „credinţa noastră soborniceascǎ şi apostolească s'a povârnit, în cugete, şi a ajuns să se confunde cu erezia“... „nu mai ştim care este vechea, sfânta, chiar şi de străini slăvita noastră credinţă pravoslavnică“.... „un preot tânăr găseşte că tot ce porneşte dela natură este legitim şi valabil, până şi religiunea noastră pravoslavnică este o religiune naturală, trebue să fie o religiune naturală“... „şi atunci de ce să n'o desrobim de toate formaţiile cari îi incumbă caracterul“...

Gala Galaction se ridică cu anatema contra unei asemenea concepţii „naturale“ asupra uceniciei pentru Hristos. — Anatema, părinte, în loc de un „tu ai zis“, spus calm în ochii poetului roşiu care recunoaşte că tocmai *„trupul lui Hristos“* şi-l scuipă din gură?...

Or, deocamdată nu pot să intru în desimea celor scrise de Gala Galaction în „Piatra-din-capul-unghiului“. Mă opresc pentru a demonstra faptul că, prin cartea-i scrisă cu atâta entuziasm, Gala Galaction se deplasează parcă definitiv spre apologetica bisericească, adică se retrage din templul vieţii zilnice a fiinţelor copleşite de viţii şi suferinţi, şi care umblă după ajutor frăţesc, şi se adânceşte în nişte domenii de vaste citaţii şi discuţii, în posesiunile cerului teoretic înstrăinat de păcatele pământului practic.

Când adepţii metafizicii deisto-naţionaliste declară *„Substanţa lumii e Spiritul Universului şi Spiritul Universului e Substanţa“*, — pentru mine declaraţia aceasta apare o vorbărie goală, deşi mândră. Când filozofii convinşi de „necesitatea metafizicii“ construesc o „sinteză metafizică“ sau ajung la vre-un „postulat metafizic de ordine morală universală, independentă de conştiinţă subiectivă“; sau când ei vorbesc despre „binele absolut“, „frumuseţa absolută“ sau „adevărul absolut“ şi-şi afirmă concepţiile asupra „caracterului teleologic al procesului cosmic“, — ne aducem aminte, împreună cu Gala Galaction — nu-i aşa? — de toţi poeţii simbolişti, neguroşii mistici din toate literaturile, cari au fost şi mai sunt pe picior de prietenie intimă cu toate substanţele absoluturile şi scopurile procesului universal. Numai că Gala Galaction îşi pregăteşte refugiu triumfal contra acestei gălăgii, în toată concepţia Bisericii noastre reale cu ritualul, îndemnul la fapte şi cu interpretarea dată de dânsa trecutului, prezentului şi viitorului dorit... Iar eu cred că nu prin biserică, nici prin Hristos ca Dumnezeu, trebue să alegem între cele două iubiri: pentru aproapele real pământesc, şi pentru cel îndepărtat teoretic ceresc... Şi alegând pe cea dintâi, să ne spunem că nu o bazăm pe etica bisericească creştină sau pe „legislaţiunea conştiinţei supraindividuale a aperceptiunii transcendentale cum le-ar plăcea filosofilor; nici nu o bazăm pe regiunea, unde se află adevărul absolut, binele absolut şi frumuseţa absolută — ale poeţilor. N'o pot baza nici pe „ceiace e premergător oricărei fiinţe“ din creştinism. Nu sunt amator de aceste regiuni; nu ştiu ce era înaintea oricărei fiinţe; ba şi mai recunosc că nici nu mă simt

Continuare în pag. VI-a

atras acolo: după reprezentaţiunea noastră, limitată de condiţiile fiinţei şi, de sigur, inexactă, neadevărată, — acolo unde nu e fiinţă, adică acolo unde nu-i nimica, trebue să fie grozav de plictisitor, frig şi întuneric. Şi chiar dacă aş dori să pătrund în acele regiuni, n'aş putea să mă decid—pe cine să iau de călăuză: pe Gala Galaction, pe un alt interpret al creştinismului sau al unei alte religiuni, pe un filosof sau altul, pe un poet sau altul, prieten intim al absoluturilor?

In religia mozaică sunt expresii că Dumnezeul e de neînţeles, că nu poate fi numit, închipuit, nici nu i se poate pronunţa numele. Gala Galaction crede în urma atâtor altora, nu numai că ni s'a descoperit Dumnezeu în Revelaţie, dar că i se cunoaşte exact şi numele: „Dumnezeu". Astfel, înainte de a urmări mai târziu conţinutul cărţii lui Gala Galaction, stabilesc ferm deocamdată, că nici eu, nici el, nici religiile care dispută şi discută atâta, nici filozofiile care fac acelaş lucru, nu s'au înţeles încă asupra ideii despre Dumnezeu. Cum deci putem intra în detaliile canonice şi descriptive ale disciplinei creştine şi ale ereziilor în felul „Cuibului cu Barză", când măcar asupra Divinităţii nu suntem solidari? Şi totuşi putem fi vecini cu rizicul să aud o anatemă din gura lui Gala Galaction? Intru facerea binelui ca atare nu ne putem înţelege? Se cere oare numai decât şi negreşit ca, eşind dela Hristos, trecând prin Socrat, Platon, Descartes, Budha, Kant, etc., şi ascultând puţin şi în treacăt, şi cu surâs, pe Bergson şi Einstein,—să revenim la locul de băiat asistent al preotului la pregătirea Tainei Euharistei? Şi să credem, să ne interesăm de toate amănuntele şi peripeţiile, afirmaţiunile şi apelurile credinţei celei adevărate creştineşti din „Piatra-din-capul-unghiului", cu respingerea minuţioasă a rătăcirilor lui Teodor Popescu cu tot?...

Gala Galaction are în cartea sa un capitol: *„Adevărul, până la capăt"*. Dar ce e Adevărul? Eu, de pildă, ştiu că adevărul e un anume caz de echilibru între omul şi mediul care îl înconjoară, pe când dreptatea este numai un anume caz de echilibru între om şi alţi oameni. Pentru Gala Galaction asemenea definiţii sunt extrem de slabe, ele nu poruncesc, parcă nici nu-l cuprind pe om, nu-l supun lui Hristos—Adevărul-Dreptatea... — Depinde de acea sumă a cunoştinţelor, suferinţelor, experienţelor, fericirilor, stimulentelor şi acţiunilor, pe care fiecare dintre noi o are la activul şi la pasivul lui de viaţă trăită. Eu ştiu, de pildă, că Hristos nu s'a interesat de chestiunea: e rotund pământul sau nu, şi ce formă are? O, tocmai din cauza unor asemenea lacune în concepţiile oamenilor din toate religiunile, cele mai înalte din învăţăturile şi îndemnurile lor apar ofensator de betege, fiindcă îşi întorc capul dela adevăr, dela ştiinţă, în loc să cuprindă pe ea şi să devie într'adevăr religiune, adică: o legătură indisolubilă a tuturor cunoştinţelor noastre despre ceea ce a fost, ceea ce este şi ceea ce trebue să fie, care într'un mod autocrat şi nedeviat să guverneze activitatea omului.

Tolstoi şi-a acoperit activitatea-i uriaşă literară cu straturi groase de moralizm deist, creştin, de interpretare proprie. Gala Galaction s'a lepădat şi el de literatură, şi e consumat acum de concepţia creştinismului în forma-i bisericească. Mă tem însă că Galaction găseşte acuma necesar să insiste în „Piatra-din-capul-unghiului" asupra „substanţei de credinţa noastră strămoşească", tot aşa caşi Tolstoi găsise necesar să-şi desvolte mereu concepţia-i proprie, tot asupra credinţei, în loc de un cinstit „ignoramus" în faţa Necunoscutului. Şi părăsind literatura pentru credinţă sau pentru auto-delectare prin pătrundere în taine, oamenii de înaltă valoare adeseori nu-şi mai umplă ziua muncii şi zbuciumului cu actele luptei, iubirii, milei aşteptate de toţi nedreptăţiţii, nefericiţii, flămânzii şi decăzuţii. Stau pe punctul vecin cu al lui Gala Galaction? De mult însă nu mai teoretizez, nu mai apăr adevărul sau dreptatea, aşezate în concepţii. Fac oare ceeace-i lepădat de oamenii de înaltă valoare când se cufundă în desişul discuţiilor, apărărilor de concepţii, polemicilor, luminării altora? Şi dacă nu fac, resping aprofundarea în chestii supreme sau în exercitarea unei funcţiuni sarcedotale; şi ştiu că trebue numai să lupt, să iubesc şi să ajut, să ridic şi să alin. Aci, am presupus la început, mă aflu alături de Gala Galaction. Dar nici din cartea „Piatra-din-capul-unghiului", nici din ceea ce nu se cunoaşte dacă fac sau nu fac, nu se vede deocamdată: ne atingem într'adevăr, ca extremităţi?....

ALEXIS NOUR

Cronica muzicală

Boris Godunov

Insfârşit s'a putut înregistra un extraordinar succes în urma eforturilor sistematice depuse de conducerea Operei Române: „Boris Godunov" s'a jucat în seara de 6 Aprilie cu atâta strălucire, cât priveşte momentele şi rolurile principale, încât interpretarea, jocul şi muzica — vocală şi instrumentală — au fost la înălţimea exemplelor anterioare, prezentate pe scenele ruseşti de operă sau pe scena Teatrului Liric de către artiştii străini, invitaţii scump plătiţi ai noştri. Aşa şi trebue: muzica străină şi artiştii străini nu vor pierde nimic, dacă vom şti aci, la Opera Română, să luăm dela dânşii tot ce au ei mai bun să le privim drept pildă jocul dramatic sau liric — mimica, gestul şi vocea.

Ne pare bine că atât de repede dd. Florescu, Rabega şi Algazi au ştiut cel puţin să-şi egaleze execuţia scenică şi muzicală cu acea a artiştilor ruşi, intrepreţi direcţi şi legitimi ai lui Musorgschi. Artiştii noştri desolidarizaţi de trupa rămasă la Liric în Noembrie trecut, pot vedea şi auzi acuma ce înseamnă când vrei să te foloseşti de focul sacru al artiştilor străini mai înaintaţi şi să-ţi îmbogăţeşti scena naţională, fără să-i fi respins pe străini sau să-i fi lipsit de capitalul lor minunat de artă, acumulat înaintea noastră, printr'o cultură muzicală mai veche.

Ce să mai vorbim! Insfârşit, după părerea noastră, pentru prima oară, s'a dovedit la noi că putem forma o operă permanentă atrăgătoare.

Boris Godunov al d-lui Folescu e superb.

D. Rabega, în rolul lui Quasi-Dimitrie, atinge aceleaşi înălţimi; iar d. Algazi, în Şuischi, colaborează cu cei dintâi ajutându-i să nu fie singuri pe acele înălţimi surprinzătoare. Restul ansamblului dacă va fi perfecţionat fără încetare, „Boris Godunov" se va reprezenta în stagiunile viitoare, ani dearândul, mai des decât orice altă operă, şi cu un succes mereu crescând.

A. N.

Frumoasa Pervin

după HUSEIN DJAHID

Bietul om hoinărise ani de zile prin străzile Stambului până când, în sfârşit, şi-a găsit locul ce-i convenia. La acest loc, îndepărtat cu vre-o zece paşi de un conac de lemn, venea el în toate zilele şi îşi întindea pe pământ batista de buzunar, aşteptând pomana ce i-ar fi aruncat trecătorii.

Când venise acolo pentru întâia oară, nu-şi pierduse încă vederea cu desăvârşire. Intr'una din zile însă, un întuneric de veci s'a aşternut pe viaţa lui. Atunci a simţit nenorocitul de el cum s'a stins unica şi slaba rază de lumină care îi mai aducea mângâiere în greaua mizerie ce-l copleşise.

Din ziua aceea totul se cufundase pentru dânsul într'o noapte fără de sfârşit.

Inima cerşetorului orb nu tremura decât atunci când auzea glasul nevinovat şi copilăresc al unei fete din vechiul conac.

Cât de fericit se simţea el când această fetiţă ieşia însoţită de mama sa, sau de guvernanta ei, şi trecând pe lângă dânsul, îi dedea „bună ziua!"

Credinţa nedezminţită cu care orbul îşi păstra locul de lângă conac, făcuse să se închege un fel de legătură de familiaritate între dânsul şi locuitorii conacului, cari, pe când îi aruncau în batistă pomana obişnuită, nu scăpau din vedere să-l întrebe prieteneşte: „Tăticule, cum îţi mai merge?"

Râsul curat şi senin al fetiţei era însă pentru cerşetor pomana la care ţinea el mai mult. Aflase că fetiţei îi zice *Pervin*, şi cu toate că nu ştia ce înseamnă numele acesta, simţea însă, ori de câte ori îl rostea, ceva dulce, ceva armonios, şi uita starea de plâns a vieţii sale amărîte şi zdrobite.

La rândul ei, mica Pervin nu se temea de loc de ochiul stâns sau de barba neîngrijită a moşneagului.

De câte ori ieşea însoţită de guvernantă, se oprea câteva minute la dânsul şi răspundea cu un râs nevinovat la mulţumirile cerşetorului, care îi ura regulat ca Dumnezeu să-i binecuvinteze zilele.

Imbucurat şi întărit de răsunetul argintiu al acestui râs vesel, sărmanul orb se căznea, pe cât îi era cu putinţă, să urmărească cu auzul sunetul paşilor cari piereau cu încetul în zgomotul străzii.

* * *

Bătrânului orb nu-i scăpă neobservat faptul că, cu trecerea vremii, se schimbau şi paşii, devenind treptat-treptat, din paşi de copil în paşi cari trădau pe fata în vârstă de măritat. Intr'una din zile, Pervin ieşise cu guvernanta. De data aceasta i-se păru moşneagului că paşii fetei sunt însoţiţi de ceva mătăsos şi avu senzaţia că aude lovitura de aripi a unei pasări.

Fata se opri înaintea lui, îi aruncă în batistă câţiva bani şi răspunse glumind la cuvintele bătrânului, că nu mai este o „mică duduie", cum îi zicea el de atâţia ani. „Acum adăugă ea, sunt o domnişoară mare. Vezi doar că port *cearşaf* şi *feregea*".

Nu, el nu va vedea niciodată lucrurile acestea. Ochii săi cei stinşi nu vor putea să admire niciodată frumosul costum al frumoasei Pervin! Orice ar face şi orice ar dori să jertfească, de fericirea aceasta nu va avea parte. Era osândit să-şi târască viaţa de mizerie, lipit de acelaş petec de pământ, sbătându-se fără întrerupere între mizerie şi nenorocire, pe când atâţia oameni, pe cari îi cunoştea, puteau să se bucure de vederea costumului şi să admire gesturile şi mişcările frumoasei Pervin.

In nopţile în cari străzile erau liniştite şi tăcute, ajungeau până la urechile lui notele pianului pe care cânta Pervin. Când pianul începea să răsune sub degetele fetei, bătrânul transportat de entuziasm, simţea că o nouă armonie se deşteaptă într'însul şi această armonie îi destăinuia neprihănita curăţenie a sufletului frumoasei Pervin. In astfel de momente el nu mai trăia pe pământ, dumnezeiasca muzică îl smulgea din întunericul în care se târa, şi-l ducea într'o lume făcută din lumină şi fericire. Din când în când mai percepea şi o voce: era vocea fetei.

Nu după mult avu loc la conac un fapt de o mare însemnătate: *Pervin se mărita!* Cerşetorul orb ghici aceasta din conversaţia servitorilor, din mişcările neobişnuite ce se observau în casă. Nimic nu-i rămase ascuns din toate pregătirile de nuntă.

Acum totul se schimbase. Pervin nu mai era acelaşi. Ea nu mai avea vreme să stea de vorbă cu bătrânul ei prieten, şi, după ce îi dedea ceva de pomană, se depărta cu paşi grăbiţi.

Bătrânul înţelese că fata intră în noua ei viaţă, cu toată dragostea şi cu toată căldura inimei ei tinereşti. Nu ştiu cum se face însă că el presimţea că o primejdie, că o nenorocire pluteşte în jurul micei sale prietene. De aceea, de câte ori trecea pe lână dânsul, îi ura cu glas tremurător, dar cu toată puterea sărmanei lui inimi: „Dumnezeu să îndepărteze dela tine orice rău!"

Nunta avu loc în toată bucuria. Bietul orb urmărea cu o tristă resemnare toată desfăşurarea ceremoniei. Săptămânile ce urmară aduseră o adâncă schimbare în viaţa şi obiceiurile Pervinei. Când se punea să cânte la pian, accentele aveau un sunet cu totul altul. Aveau într'însele ceva trist, ceva care arăta deşertăciunea vieţii, pierderea speranţelor, zdrobirea iluziilor.

O bănuială grozavă încolţi în inima moşneagului: Pervin nu era fericită! Nu putea nici el însuşi să-şi lămurească cum de s'a deşteptat într'însul un astfel de gând. Totuşi, dintr'un lucru cât de mic şi de neînsemnat el putu să priceapă schimbarea noului suflet pe care de atâţia ani îl urmărise în desvoltarea lui.

Bătrânul cerşetor era convins acum că Pervin nu e fericită. Şi, cu toate că se ferea să şi-o mărturisească chiar sie însuşi, el avu un sentiment de bucurie că Pervin nu era fericită în noua ei viaţă. O bucurie amestecată şi cu un sentiment de nestinsă ură împotriva celor cari o făceau să sufere pe Pervin. Da, el ştia că Pervin suferă. In privinţa aceasta n'avea nici o îndoială.

Ea nu-i desvăluise nimic, dar vocea ei, purtarea ei, trădau suferinţa înăbuşită.

Intr'o zi un eveniment important se produse la conac. Slugile povesteau că tânărul mire se supărase şi că se despărţise de Pervin. Când bătrânul cerşetor auzi aceasta, simţi într'însul o mulţumire sălbatică. Pervin va fi din nou a lui şi îi va rămâne nedespărţită pe viitor.

Disperarea tinerei femei îi strică în curând bucuria aceasta. Pervin era foarte nenorocită; sufletul ei primise o lovitură de moarte. Moşneagul nu mai auzea nici o muzică, nici un cântec, nici un fâşâit de rochii de mătase. Totul părea că plânge în suferinţa ei mută. Inaintea durerii acesteia de care se simţea aşa de aproape, cerşetorul orb fu cuprins de o nespusă compătimire pentru necunoscuta femeie, şi de o ură haină împotriva nemernicilor cari zdrobesc inimele tinerelor şi iplăpândelor femei, şi din viaţa lor fac un iad adevărat.

Intr'una din zile, pe când Pervin îi dete orbului pomana obişnuită şi pe când el îi mulţumea, dorindu-i o viaţă cât mai lungă, Pervin se plecă spre dânsul şi îi zise cu o voce înecată în lacrămi: „Nu, tăticule, roagă-te lui Dumnezeu ca să scap mai de grabă din lumea şi din viaţa aceasta!"

Această voce, aceste lacrămi, au fost prea mult pentru bietul bătrân. Plângeau ochii ei, acei ochi a căror strălucire el n'o văzuse niciodată. Blestema viaţa vocea ei, acea voce care-i dedea viaţă lui, celui care se târa în pulbere şi în noroiu. Şi dece n'ar fi şi pe lumea aceasta o fericire cât de mică, cât de puţină pentru două suflete nevinovate?

Era cât p'aci să se înăbuşe şi simţi o nevoie poruncitoare să se scoale şi să păşească înainte. Se sculă, se clătină ca un om beat, şi se repezi drept înaintea sa, ca şi cum ar fi vrut să atace pe un duşman invizibil. Cine l-ar fi văzut aşa, împins de setea de răzbunare, izbind cu furie oarbă băţul său de pământ, ar fi crezut că cerşetorul calcă în picioare viaţa nedreaptă a lumei acesteia şi nimiceşte întreaga omenire.

Prelucrare de N. BATZARIA

Din lumea ştiinţelor

In ajunul Nemuririi

După descoperirea neobicinuită făcută la Haga, de profesorul Van-Dirk, academicianul francez Henry Laittier zise: — Dacă sufletul omenesc îşi obţinuse nemurirea la Betleem — trupul o căpătase la Haaga..."

Predecesorul lui Van-Dirk, profesorul Bahmetiev din Moscova, reuşise acum vre-o 20 de ani să lămurească întrucâtva problema *anabiozei:* o cărăcudă congelată de Bahmetiev, după ce a stat şase săptămâni într'un condensator, a înviat în laboratorul din Moscova. Faptul a uimit atunci lumea întreagă, şi prof. Van-Dirk a început experimentele lui la Haaga, asupra animalelor cu sânge cald.

Starea de *anabioză* e tocmai starea nici a morţii, nici a vieţii. Van-Dirk a dovedit că orice vieţuitoare poate fi adusă în această stare prin congelare. Experimentele făcute au deschis omenirii perspectiva nemuririi, dar şi au dovedit că animalul readus la viaţă din starea de *anabioază,* apare şi întinerit şi absolut sănătos. Epurii de casă, câinii şi maimuţele congelate de Van-Dirk în condensatoare, au ieşit din ele — libere de orice fel de microbi. Cimpanzeul Nully, de 7 ani, contaminat de tuberculoză, a ieşit din condensator, după 14 luni de anabioză, absolut sănătos. Temperatura anabiozei ucide toate bacilele.

Ce rezultă de aci?

Presa specială, vorbind despre descoperirea lui Van-Dirk, afirmă:

— „Suntem martori ai minunii care priveşte cea mai profundă taină a vieţii — mecanica ei. Această minune trebuie să schimbe faţa lumii. Omul, din voinţa lui poate să-şi distanţeze etapele vieţii prin mai multe secole. El poate să adoarmă în secolul 20-lea, pentru a se deştepta în al 22-lea, şi să apară pentru omenire martor ocular al marilor zguduiri epocale din trecut. *„Martorul ocular"* — cuvântul face să ne gândim la el. In momentele catastrofale vom putea să vedem regiunile întregi cufundate în *anabioză* în aşteptarea vremurilor viitoare? Nu mai sunt boli, nici moartea aproape nu mai este. Mintea refuză s'o priceapă, s'o creadă..."

Prof. Van-Dirk trăieşte într'un palat cu laboratoarele proprii. Are vârsta de 60 de ani. Are aparenţa de marinar. Fumează din pipă într'una. Are ochi extraordinar de tineri, albaştri, vii, limpezi...

— Sunt nevoit să răspund la mii de întrebări. Presa exagerează descoperirea mea, când o numeşte „minune". Minuni nu sunt în ştiinţe, unde nu se cunoaşte decât mersul progresiv. Oamenii cunosc viaţa superficial, şi trec pe lângă taine mari, neobservându-le. Apoi se miră. Un grăunte aruncat undeva în moluz, peste câţiva ani, când nimereşte întâmplător în pământul ud — produce viaţa unei plante. E o minune cel puţin cât şi anabioză. Dar cine o crede minune? India cunoaşte de mult că se poate opri procesul vieţii omeneşti, reluându-l apoi din nou. Induşii au observat chiar că organizmul iese întinerit din aceste „scamatorii".

Principiile mele diferă de ale induşilor. Se schimbă oare viaţa sufletească din cauza anabiozei? Experimentele mele n'au arătat nici o schimbare. Cânele meu — pudel alb cu numele de Rump, un animal extraordinar de inteligent şi impresionabil, a stat 19 luni în condensator, şi numai în prima zi după deşteptare, a manifestat oarecare slăbiciune fizică şi intelectuală. A doua zi însă, i-au revenit toate forţele. N'a uitat nimica, nici unul din trucurile sau obiceiurile sale, mari sau mici. Cimpanzeul meu, cinci ore după deşteptare, şi-a găsit hainele, s'a îmbrăcat şi a venit la mine ca de obiceiu. Il vedeţi pe acest pui de pisică? Cum credeţi: ce vârstă are? — Două-trei luni? Ha-ha-ha!.... Are patru ani şi jumătate, deci ar fi ocupat un loc solid între pisoii acoperişului... Acesta a stat *cincizeci* luni în condensator. N'a pierdut nimica. A câştigat numai... 50 luni de viaţă. Tot astfel va fi şi cu omul. Legea e la fel pentru toate animalele cu sânge cald. Diferenţa poate rezida numai în temperatură... Vremea pierde, îşi va pierde puterea...

Lumea afirmă că un olandez s'a şi oferit lui Van-Dirk şi se află într'un condensator. Insă nimeni nu ştie ce se face prin laboratoarele profesorului din Haaga, care e convins că omul va putea să stea în anabioză şi cincizeci, şi o sută şi două sute de ani.

Van-Dirk a fost elevul lui Mecinicov. Un alt elev al acestui din urmă, doctorul rus N. Leontiew, e primul ajutor al lui Van-Dirk.

Grecia moralizatoare

Episcopul Athenei vizitând câteva restaurante şi dancinguri a rămas indignat de epidemia dansurilor moderne. Sub influenţa lui comunităţile cartierelor din Capitală şi provincie, închid cu forţa asemenea localuri. In acelaş timp guvernul a publicat un nou decret care interzice fetelor să poarte, sub rochiile lor de lungime reglementară, cămăşi scurte. S'a decretat şi lungimea cămăşilor deoarece fetele purtau în ultimul timp, sub rochii transparente. nişte bluzişoare în loc de cămăşi.

Cronica artistică

Nimic mai greu de pictat decât o floare! Marii artişti ai vremurilor au lăsat foarte puţine flori, deşi mai toţi au încercat genul; iar cei cari s'au specializat au izbutit destul de lesnicios să plictisească.

Floarea e prin sine generatoare de frumos mai mult şi mai profund decât orice alt aspect al existenţii. Să ştii să echilibrezi nuanţa în lumină, să sugerezi aproape parfumul din înconjur, să ştii să'nfăptuieşti aevea regularitatea capricioasă a naturii şi frăgezimea de mătase a petalelor, — nu-i un lucru pe care să-l poată oricine uşor îndeplini. Pentru asta trebue mult bun simţ, sensibilitate activă, reflexiune şi observaţie; trebuie o îndelungă şi meticuloasă aplicarea a celor mai elementare legi ale desenului şi compoziţiei, ale distribuţiei luminii şi grupurilor.

Se explică de ce în acest gen au tatonat toate marile palete ale veacurilor prin aceea că este în esenţa sufletului de artist de a încerca orice, de a năzui mereu spre alte potenţări. Cine nu domină un impuls de ascensiune spirituală şi se complace în mijlocia rutinei devenite nărav, nu e artist. Nu sfătuim pe nimeni să fie numai pictor de flori, dar nu condamnăm nici stăruinţa de perfecţionare.

Prin firea lucrurilor cel care tinde să se specializeze în pictura florilor e ţinut să renunţe la un mai mare număr de posibilităţi de expresie, şi el comsimte prin urmare să-şi strâmteze orizontul unei mai largi şi variate viziuni plastice. Sacrificiul acesta însă nu e făcut fără o destul de demnă şi de nobilă recompensă: satisfacţia de a se ridica dela mijloacele rudimentare pe cari le oferă floarea, prin efecte puternice, la emotivitatea adâncă pe care ştie să o suscite în spectator.

Condiţiile psihologice de percepţie ca şi condiţiile materiale de execuţie, nu se deosebesc prea mult în pictura de flori, de cele obişnuite în general picturii. Procedeele depind aşa-dar numai de temperamentul artistului. Ceeace se cere anume pictorului de flori, e — ne spune Cesbron — „să posedă la perfecţie elementele felului său de expresie, să fie un desenator şi un colorist desăvârşit, apoi, desfăşurându-şi până la paroxism sensibilitatea, să se identifice cu modelele lui dragi, până la a-şi confunda sufletul într'însele. Atunci el va putea transmite celorlalţi oameni o emoţie mai profund fericită. Mai puţin iniţiator, mai puţin apostol poate, el va fi în schimb preotul divinului destăinuit şi-şi va picta florile pios, ca în îngenunchiere".

Există, s'a spus, două chipuri de a interpreta pictural o floare: sau să reduci totul la execuţie (graţia şi delicateţa de formă a fiecărei flori o cere), sau dimpotrivă, să nu căutăm în reprezentarea florilor prin pictură, decât pretextul de decoraţiune pe care-l procură incomparabila lor strălucire şi infinita lor varietate.

In prima ipoteză interesează prin urmare procedeul artistului (tinzând la impresionabilitate), în a doua, execuţia nu contează, totul reducându-se la o plăcută realizare decorativă (deci nu emoţie, ci efect spontan vizual).

* * *

Ne bucurăm fără interes de artă ca şi de parfumul unei flori. Atunci însă când arta modifică natura urmând slăbiciunile unei inspiraţii bizare şi noi mai cercetăm existenţa frumosului într'însa, e ca şi cum ne-am încăpăţâna să respirăm un miros plăcut dintr'o stamină neînzestrată cu niciun parfum.

Mult şi generos până la enervare primăvăratec, W. Hugo deschide în sala Mozart o expoziţie de parcuri şi grădini, contopind în chip discutabil ambele categorii de interpretare mai sus enunţate.

Verde mult, lumină, iarbă, frunze şi flori multe şi aproape ciudat de „anume" alese: bujori, maci, trandafiri, crăiţe, lalele, liliac, iris, glicină, clematite, crizanteme, muşcate, tuberoze, etc. O florărie întreagă, bine asortată şi bine cunoscută: Cişmigiul, parcul Carol, Bacăul, Buziaşul, Timişoara, Braşovul, — aduc toate contribuţia lor policromă.

„Grupul de crizanteme", „Grădina japoneză" şi „Mânăstirea Negoieşti-Ilfov" par bucăţi definitive. Multe din celelalte însă, ne fac să regretăm.

* * *

Modest şi foarte simpatic se înfăţişează pastelurile lui Gh. Lazăr. Pricepând necesitatea tonurilor generale cari îşi pierd oarecum individualitatea căpătând o strălucire caracteristică în plin-soare, momentele prinse de el în această împrejurare oferă o greutate mai mult pictorului. Lucrările lui Lazăr fiind astfel rezultatul unui studiu şi al unei atenţii uneori excesive, aduc totuş putere de convingere prin metoda simplă şi neîmbâcsită cu complicaţiuni tehnice ininteligibile.

„Nudul", „La Riviera", „Interiorul" 9, „Ţăranca", „Ciobanul" şi — mai puţin — „Eva", au împrumutat din sufletul artistului o părticică rară de frumos.

Ţinând seamă că într'un tablou nu interesează atâta subiectul, cât mai ales însuşirile lui, perseverent şi sever cu sine, pe măsură ce va înlătura şi picul de nesiguranţă care mai subzistă în opera sa, Gh. Lazăr va răzbi...

La Ateneu expun doamnele Lucie Rechenberg şi Eugénie Filotti-Atanasiu. Despre pictura celei dintâi nu resimţim nevoia nici estetică, nici sufletească, nici intelectuală să spunem nimic. Cât despre doamna Filotti-Atanasiu, incontestabil superioară sub toate raporturile, doamnei Rechenberg, nu credem că am mai afla vre-o îndrituire să-i relevăm cu folos numeroasele păcate de netăgăduit ale florei d-sale, care, în formă banală, fără profunzime şi fără poetizare ne spune prea puţin despre ceeace Maeterlink numia „aparenta inutilitate a strălucirii florilor: frumuseţea şi farmecul lor". Floarea este dreptul frumosului şi al poeziei, afirmat de natură. Dar doamna Atanasiu nu vrea să confirme acest drept. Incântarea sufletească pe care o trezeşte floarea, face loc aici aprecierii brut-picturale. E'nlăturată seva, e alungată viaţa. Şi asta ne face să bănuim că artista nu pictează flori numai de dragul genului, ci din neputinţa de a aborda altă factură. Arta prezintă uneori asemenea curiozităţi: ceeace pentru o personalitate formată alcătuieşte piatra hotărîtoare de încercare, poate fi pentru diletanţi activi, prilej de ilustrare. Şi din dificultatea asta, ies adesea foarte mulţi păcăliţi (se'nţelege: cumpărătorii naivi ca şi meşteşugarii încrezuţi). Pentru consideraţii destul de întemeiate, diletantismul ar trebui îndemnat sincer, să abdice dela o activitate unde lipsind nu numai discernământul artistic dar şi temperamentul, — produsul său nu-şi află legitimare.

Defectele doamnei Filotti-Atanasiu nu ştim dacă mai trebuie să aşteptăm ca timpul să le transforme în calităţi, şi nici nu credem să fie cu putinţă. Deocamdată mărturisim că am început să-i distingem prin ele „personalitatea".

* * *

La Căminul Artelor Regina Maria expune sculptorul George Dimitriu.

H. BLAZIAN

CARŢI ŞI REVISTE

IOAN TIMUŞ: „JAPONIA"
Arta. - Femeia. - Viaţa socială.

D-l Ioan Timuş studiase în cel dintâi volum: „Viaţa şi obiceiurile în Japonia", istoricul şi pitorescul ţinutului, împreună cu manifestarea intelectuală a naţiunei; în acest de-al doilea volum sunt cercetate mai ales artele şi viaţa sufletească a Japoniei. Autorul n'a împărţit însă lucrarea după un plan bine organizat; „viaţa socială" din volumul doi, aceea care priveşte deaproape instituţiile şi organizaţia de stat, putea fi înglobată în întâiul, după cum capitolul „cultului şi superstiţiilor" din cel dintâi, ar fi fost mai nimerit în al doilea, alcătuind astfel două volume de cercetări şi amintiri, fiecare cu accentul lui precumpănitor, omogene din punct de vedere al conţinutului. Lucrarea rămâne totuşi interesantă, mai întâi prin noutatea materialului tratat, cât şi prin tonul, într'un fel familiar, al expunerii moravurilor artistice şi literare, sau al preceptelor pedagogice, psihologice şi sociale, după care se desfăşoară viaţa naţională şi intimă a Japoniei.

Impărţit în mai multe capitole, acest volum completează seria cunoştinţelor generale asupra Japoniei. Viaţa socială şi politică, viaţa casnică şi a femeii în genere, dela naiva „musume" până la „gheişa" iubirilor, viaţa economică şi industrială, sunt analizate uneori cu un plus de amănunte; tot asemenea arta japoneză, literatura, muzica, pictura, coreografia şi minunata artă a florilor şi grădinilor, sunt iarăşi înfăţişate cu exemple şi reproduceri astfel alese, ca să reiasă în mod evident, caracterul, mentalitatea şi atitudinea artei japoneze. Ne oprim la cea mai subtilă manifestare artistică a unui neam: poesia; dacă cercetăm poesia japoneză, veche de aproape douăsprezece secole, constatăm o totală diferenţă faţă de poesia noastră, — europeană, — şi ca material poetic şi ca realizare. Poesia japoneză e, în majoritatea cazurilor, o expunere de motive lirice, simple atitudini sentimentale, curioase, gingaşe — şi atât. Iată un model:

Când privesc luna,
Oricum aş privi-o
Total în juru-mi pare trist,
Şi totuşi, nu e toamnă
Numai pentru mine!

Şi iată şi caracterizarea mai largă a acestei poesii: „Poetul japonez notează o scurtă impresie, de cele mai multe ori lirică, şi aceasta e de ajuns ca să constitue o poesie. In lipsă de ritm şi rimă, versificaţia e curgătoare, graţie armoniei limbei; iar cuvintele chineze care impestriţează atâta limba, sunt cu totul excluse din poesie, contribuind la puritatea limbei. Farmecul specific al poesiei japoneze, un farmec care nu poate fi gustat la noi, stă în figurile de stil, bazate pe spiritul limbei. Aşa e „makura-kotoba", — pernă-cuvânt —, un fel de metaforă metonimie, care constă în a întrebuinţa în mod figurat un epitet sau o expresie consacrată, pentru a redeştepta imaginea dorită în poesie, cum o găsim şi în Omer. Ca fond poesia japoneză e lirică. Găseşti pasteluri, poesii amoroase, elogii asupra morţilor, consideraţii filosofice asupra vieţii. Sunt şi omisiuni curioase; apusuri de soare şi nopţi instelate nu prea găseşti şi ceeace e şi mai curios la un popor războinic, lipsesc cântecele de războiu. Dar ceeace diferă isbitor poesia lor de cea europeană, e o oarecare lipsă de putere imaginativă. Japonezul nu poate da viaţă obiectelor neînsufleţite. Unele din poesiile noastre, mai ales cele moderne, le par ridicul de încărcate cu metafore, dacă nu cu totul neînţelese."

In felul acesta, totdeauna expresiv şi vioiu, autorul ştie să dea caracterizări largi, întemeiate pe o observaţie directă. Completată cu un capitol despre însuşirile sufleteşti generale ale japonezului, cartea aceasta, interesantă şi instructivă, se sfârşeşte, după ce ai trecut în revistă, împreună cu autorul, o civilizaţie care tinde tot mai mult să devie ca a noastră, dar care totuşi e atât de departe de ceeace face caracteristica societăţii şi civilizaţiei europene.

G. B.

INTRE VIRTUTE ŞI AMOR
„Judith" de Hebbel şi „Judith" de Bernstein

Acum trei ani, când s'a reprezentat, la Paris, „Judith" de Bernstein, critica franceză a recunoscut în unanimitate, că dela această piesă autorul s'a angajat la un drum nou; şi tot atunci critica franceză a admis paralelismul dintre piesa lui Bernstein şi tragedia, cu acelaş nume, a poetului german Friedrich Hebbel, jucată la Berlin în 1840. Mai înainte de a arăta paralelismul acestor două opere, Louis Fouret analizează, în „Mercure de France" No. 666, legenda biblică a Judith-ei, comună ambelor opere.

Povestea Iudith-ei şi aceea a lui Holofern nu este cunoscută numai din aşa zisa „Carte a Judith-ei", considerată de către protestanţi ca apocrifă. Judith nu intră în scenă decât în capitolul al VIII-lea, în momentul când cetatea Betulia, înfometată, e pe punctul de a se preda. Cele şapte capitole primare ale cărţii descriu invazia Palestinei de către armatele lui Holofern, pe care Nabucodonosor le-a trimis înainte ca să-i deschidă drum. Trei ani şi jumătate de când Judith şi-a perdut soţul, pe Manasses, ea trăeşte retrasă, în post şi rugăciuni. In privinţa căsătoriei ei, Biblia nu dă amănunte. Evreii considerau pe Judith ca o femee cu virtutea încercată şi de o pietate exemplară. Aflând că oraşul trebuie să se predea în cel mult cinci zile şi că nici un ajutor nu-i mai poate veni din afară, Judith ceartă pe şefii şi bătrânii oraşului, le impută frica şi neîndrăzneala şi le promite că, mai înainte de cinci zile, ea va scăpa oraşul. Işi schimbă hainele de rugăciune pentru altele, pe care le purta odinioară, care o făceau cea mai frumoasă femee din cetate, ia o femee de ajutor ca să-i ducă hrana, şi pleacă în tabăra asirienilor. E dusă înaintea lui Holofern. Aci, ea-şi expune motivele ce-au îndemnat-o să vină în tabăra lui Holofern. Betulia, spune ea, a ajuns la sfârşit; locuitorii au mâncat alimentele interzise prin lege şi mânia lui Dumnezeu a fost aprinsă prin sacrilegiul lor. Pierderea Betuliei este de neînlăturat şi ea, Judith, ca să scape, s'a refugiat la Holofern, căruia Dumnezeu îi va da izbânda. Flatat, Holofern o invită la masa lui, dar ea refuză şi mănâncă din merindea ce-o adusese cu ea. Seara, Holofern, dă, în aşteptarea izbândei o masă mare, o invită şi pe Judith, care mănâncă însă numai din mâncărurile gătite, după ritul mozaic, de femeia pe care o adusese cu sine. Noaptea, se retrag toţi, iar Judith rămâne în cortul lui Holofern. Peste noapte (şi Bibilia nu ne spune că, în stare de beţie Holofern ar fi abuzat de puterea lui faţă de Judith) aceasta-i tae capul, îl ia cu ea şi fuge în Betulia. Capul este atârnat de zidurile cetăţii, Evreii prind curaj şi năvălesc asupra Asirienilor, cari, zăpăciţi de îndrăzneala acestora, merg să-şi trezească din somn, comandantul. Au găsit însă un cadavru fără cap. Izbânda acestora e câştigată. La aceastä ştire, marele preot Ioachim din Ierusalim, vine şi adresează, în public, cuvinte de felicitare Judithei: „Tu eşti gloria Ierusalimului, bucuria lui Israel, mândria seminţiei tale". Iar poporul o aclamă, răspunzând: „Amin!"—„Amin!" Judith trăeşte apoi mai departe o viaţă închinată lui Dumnezeu şi memoriei iubitului ei Manasses, şi moare în vârstă de aproape o sută cinci ani.

Discutând valoarea istorică a acestei legende, criticii, Grotius mai întâi, au văzut în ea o alegorie: Judith este Israel; Betulia este casa domnului, templul din Ierusalim, Nabucodonosor e diavolul. Scholz a văzut în ea o alegorie profetică, în care sunt prea mărite viitoarele destine ale neamului lui Israel. Nimeni însă n'a văzut în această aventură biblică, o dramă a mândriei, a seducerei sau a amorului. Aceasta, cum vom vedea, nu e de mică importanţă.

Din această eroină hieratică, rece, hotărâtă şi fanatică,—un fel de Jeanne d'Arc trimisă de Dumnezeu pentru scăparea poporului său, Hebbel şi Bernstein fac o femee orgolioasă, prinsă de frigurile amorului. Din această naraţiune biblică, cu caracterul mai mult epic, autorii au scos o dramă psihologică modernă, drama orgoliului şi amorului. Judith este, în concepţia autorilor moderni, o femee pe care curiozitatea şi dorinţa inconştientă o duce în braţele marelui şef barbar, pe care-l iubeşte, dar pe care-l şi omoară din cauza umilinţei ce a suferit-o; o femee chinuită apoi de remuşcările cele mai grozave, că a ucis eroul (în sensul în care-l înţelegea Carlyle) şi amantul. Se poate spune de asemenea că Hebbel are în câteva scene, o manieră clasică sau filosofică, după cum tot aşa Judith a lui Bernstein este o romantică, o mai puţin inteligentă, dar mai instinctuală, mai normală. Piesele se aseamănă, spune Fouret mai mult decât „Berenice" de Corneille şi aceea a lui Racine.

Din tot studiul lui Louis Fouret reiese că Bernstein a construit pe Judith, numai după cea a lui Hebbel, căreia i-a adăogat o mai pătrunzătoare sensibilitate, de aci caracterul ei romantic, şi o sensualitate, modernă prin rafinamentul sub care se manifestă.

Don Juan în Ungaria

Don Juan este un tip bine cunoscut în Ungaria. El a pătruns de timpuriu în conştiinţa lumei înalte, dar ideea despre Don Juan este acolo puţin diferită de aceea a concepţiunilor occidentale. Când se pronunţă în Ungaria, Don Juan, se închipue totdeauna un erou plăcut, cuceritor, seducător, nu în sensul Don Juanului spaniol, francez, italian sau german, ci mai mult în sensul byronian; forma religioasă a legendei a rămas necunoscută Ungurilor. Societatea literară ungurească s'a interesat mai mult de un Don Juan englez. Graţie farmecului romantic şi gloriei strălucitoare a lui Byron, Don Juanul acestuia a cucerit inimele cititorilor unguri, a pătruns în sufletele lor, a devenit un tip cunoscut şi iubit.

Succesele Don Juanului englez s'au propagat, mai întâi, în Transilvania, unde s'au constatat, încă dela sfârşitul secolului al optsprezecelea, primele manifestări importante ale influenţei engleze în istoria şi literatura ungurească. Shakespeare, Byron, Walter Scott şi Bulwer sunt autorii preferaţi de nobleţea ţinutului. Faptul că „Don Juan" al lui Tirso da Molino, al lui Molière, sau al altor autori, care i-au dat un sens religios şi moral, n'a pătruns încă adânc în Ungaria, se explică prin condiţiunile sociale şi literare ale neamului. De aceea aventurierul Don Juan al lui Byron, tradus de vreme în ungureşte, a avut un succes răsunător, fiind întru totul pe placul spiritului naţiunii. Au apărut, apoi, mai multe alte traduceri şi imitaţii după Don Juanul englezesc, reprezentate pe scena din Vac, dar mai ales pe cea din Kolozsvar, Clujul nostru.

In afară de aceste imitaţiuni, există în Ungaria o manifestare mai interesantă a legendei; o poemă, o baladă, inspirată nu din legenda lui Don Juan, dar din acelea din care a ieşit Don Juanul cunoscut: legenda mortului (spectrului) poftit la un banchet. Forma aceasta o numeşte Arthur Weber — *în Revue des études hongroises et finno-ongriennes*, Anul III, 1—2, — mai interesantă, mai remarcabilă, mai aparte decât precedentele. Mai interesantă, pentrucă asupra ei a influenţat o legendă originală; mai remarcabilă, pentrucă a redat-o un mare scriitor al Ungariei; mai aparte, pentrucă este amestecul a două elemente eterogene.

Poema de care vorbeşte Weber se numeşte „Karacsonyei" — Noaptea de Crăciun, — de Karoly Kisfaludy — 1788—1830. Iniţiator al romantismului în Ungaria, Kisfaludy este o mare figură a literaturei ungureşti. S'a inspirat mai ales din evul-mediu şi din literatura poporană: cele două elemente esenţiale ale romantismului unguresc. In balada sau poema amintită se întâlneşte influenţa legendei spectrului invitat, care face fondul legendei lui Don Juan.

Arthur Weber discută mai departe poema „Don Juan a masvilagon" — Don Juan pe lumea cealaltă, — de Gyula Reviczki, — 1855—1889 şi fragmentul de epopee „Don Juan" al lui Janos Bulla, 1840—1915.

Salonul D-nei Arman de Caillavet

O nouă lucrare indispensabilă istoriei literare a lui Anatole France este volumul d-nei Jeanne Maurice Pouquet, apărut de curând sub titlul de „Salonul d-nei Arman de Caillavet".

Legăturile dintre Anatole France şi d-na de Caivallet, autoarea volumului, se compară cu cele dintre Chateaubrind şi d-na Récamier.

D-na Arman de Caillavet începu să primească în 1878 şi în scurt timp salonul său rivaliza cu cel al d-nei d'Aubernon.

In 1883 îi fu prezentat Anatole France. El era foarte puţin sociabil, netrăind până atunci decât între cărţi.

Mai mulţi ani, legăturile dintre ei fură cât se poate de puţin strânse, până în 1887, când ea îl invită pe France cu nevasta şi fata la Cipian, o propietate pe care o avea în Gironde.

De atunci începu prietenia adevărată între ei. In epoca aceea Anatole France avea patruzeci de ani şi era apreciat de cele mai mari talente din acea vreme.

D-na Pouquet publică trei scrisori inedite adresate lui France de către Taine, în care acesta îi lăuda mult pe „Leuconoé"; d-na Pouquet publică şi o scrisoare a lui George Sand care îi admiră „Les noces corinthiennes".

Opera de până atunci a lui Anatole France era de o admirabilă calitate însă redusă cantitativ.

Decât să lucreze, prefera să colinde anticăriile şi străzile Parisului. D-na de Caillavet îl obliga mereu să lucreze şi în mare parte ei îi datorăm operele care au urmat. Aceasta este epoca cea mai productivă din cariera literară a lui Anatole France.

Uneori ea îl seconda într'un mod mai efectiv. Astfel două feţe, la „Princesse de Clèves" şi la „Adolphe" îi sunt în mare parte datorite. Tot aşa două articole asupra lui Jules Lemaitre, şi mai multe cronici din „Univers illustré" şi care au fost iscălite numai de Anatole France.

Nu se poate preciza încă, influenţa politică pe care a avut-o asupra lui.

Dacă ar fi să rezumăm rolul d-nei Arman de Caillavet în opera lui France, cel mai bun lucru ar fi s'o cităm pe însăşi d-na Pouquet:

„Nu e vorba să exagerăm partea d-nei Arman în opera lui Anatole France. Rolul său a fost în acelaş timp mai umil şi mai vast. Ea a fost înainte de toate o minunată stimulatoare a geniului său aducându-i fără odihnă materiale noi erudiţii sale, noi teme meditaţiilor lui, şi smulgându-l visului spre a-l obliga să creeze".

Saint-Beuve şi D-na Victor Hugo

Volumul de curând apărut al d-nei Benoit Levy, sub titlul „Sainte-Beuve şi d-na Victor Hugo", este destinat să fie un preţios auxiliar studiului lui Sainte-Beuve, prin informaţia amănunţită, marele număr de documente, unele inedite, şi stilul clar şi plăcut.

D. Benoit-Lévy se declară apărătorul convins al nevinovăţiei d-nei Hugo în chestiunea atât de controversată a legăturilor de dragoste dintre ea şi Sainte-Beuve.

Teza contrară însă, cea susţinută de Louis Barthou Gustave Michaut şi chiar de Faguet, pare mai aproape de adevăr.

Paul Souday într'un foileton din „Le Temps" este şi el de aceeaşi părere şi aduce mai multe argumente în favoarea ei.

Se ştie că „Livre d'amour" a lui Sainte-Beuve este plină de răutăţi, nîsă nu poate fi în întregime o minciună

In acest caz autorul nu şi-ar fi imprimat cartea dând-o numai la prieteni, fără a o scoate în comerţ. Dacă ar fi fost o minciună nu era el aşa de prost să creadă că va putea fi crezut. De altfel tot Parisul vorbea de legăturile lui cu d-na Hugo.

Se mai adugă şi cele trei sau patru sute de scrisori lăsate de d-na Hugo lui Paul Chéron, şi pe care fiul acestuia le-a ars, în urma cererii familiei Hugo, după ce au fost citite în faţa a patru membri.

Dacă aceste scrisori ar fi probat nevinovăţia d-nei Hugo, se vede clar că ar fi văzut lumina tiparului.

Contrar acestei teze ar fi argumentul că însuşi Sainte-Beuve spune în „Cahiers" că este omul cel mai respins în dragoste. Se ştie însă că d-na Hugo avea gusturi originale şi Sainte-Beuve era de sigur în stare să i se impună.

Oricum ar fi, el nu poate fi iertat pentru faptul că n'a ştiut să păstreze discreţia, compromiţând în ochii lumii pe d-na Victor Hugo

„De vorbă cu Paul Valéry"

Ocupându-se în cel din urmă număr al publicaţiei *Revue de France* (No. 7, 1926), — de noile cărţi ale vitrinei librăriilor franceze, Léon Pierre Quint se opreşte mai mult asupra lucrărei lui Frédéric Lefèvre, intitulată „Entretiens avec Paul Valéry", caracterizând opera poetului după aceste gânduri şi amintiri exprimate aci. Valery redă amintirile sale literare, despre întâlnirile lui cu Pierre Louys care pe atunci semna, simplu, Louis; despre vizitele la Mallarmé, despre legătura de prietenie cu Huysmans, despre Degas şi Hérédia. Pe Bergson îl numeşte „unul din spiritele cele mai înalte ale epocei." Işi povesteşte apoi conferinţele ţinute în străinătate, conferinţele lui în oraşele Franţei, călătoriile, întrevederea cu Mussolini, căruia-i semnalează mizerabila condiţiune materială a poeţilor.

Asupra tuturor subiectelor acestora, asupra literaturei sau ştiinţei în general, Paul Valéry a revărsat ceva din esenţialul cugetării lui, înclinarea spre meditarea perpetuă. In partea ultimă a volumului, pe care Lefèvre o numeşte „Commentaires sur les oeuvres de Valéry", sunt arătate o parte din notele intime ale poetului, comentariile care formează, propriu zis, o încercare de construcţie critică, completate prin adevărate comentarii asupra versurilor poetului, asupra sensului lor propriu sau simbolic, asupra repercusiunilor mai îndepărtate ale cugetării; — toate acestea analizate şi interpretate, rând pe rând.

Cartea lui Frédéric Lefèvre este completată cu o prefaţă pasionantă de Henri Bremond, cunoscutul abate, teoretician şi apărător al „poesiei pure."

Viaţa lui Frantz Liszt

Guy de Pourtales. La vie de Frantz Liszt. Vie des hommes illustrés. Paris 1925, 302 pg.

> Muzica e respiraţia sufletului meu; ea e simultan — rugăciunea şi munca mea.
>
> *Liszt*

In epoca noastră a „mediocrităţii" (expresia lui Liszt!) căpătăm o scurtă odihnă spirituală când ne gândim la „cei mari", duşi de mult şi transformaţi în simboluri şi umbre care mai trăiesc printre noi şi ne mai influenţează.

Citind cartea lui Pourtales, simţim o bucurie nespusă; parcă avem aface cu Liszt în viaţă. Copil binecuvântat de Beethowen, adolescent divin şi june genial, Liszt preconizase toată muzica a două secole. Viaţa i-a fost un triumf, o poveste, un basm din ale lui Andersen. Bătrâneţea i-a fost sclipitoare şi plină de aromă. Abatele Liszt era pontif al artei, îmbibat de muzică, luminat şi transparent prin armonie. Cei mai buni contimporani l-au înconjurat şi însoţit, dominaţi de el fără să provoace invidii. Wagner, acest egoist bănuitor şi plin de dispreţ pentru alţii, a spus că „pecetea măreţiei rămânea pe tot ceeace se degaja dela Liszt". Regii îl adorau. In muzică, el a fost ceeace Goethe — în literatură.

Adoraţiunea oamenilor faţă de Liszt avea o nuanţă de rugăciune mistică. Numai Liszt l-a învins pe Wagner, pe acest Narcis retras în sine, crud şi concentrat, „clocitor" al roadelor geniului său rezervat. Deşi toată lumea era la picioarele lui Liszt, tocmai victoria lui asupra lui Wagner are cel mai mare preţ, fiindcă o singură dată, pentru prima dată, spiritul lui Wagner s'a muiat şi încântat la picioarele lui Liszt.

Incărcat cu muzică, Liszt a fost un mag. Lumea se temea să-şi ridice ochii când el îşi executa opus-urile şi-şi descărca energia acumulată. Pourtales aduce tablourile triumfului lui Liszt, relativ cunoscute din povestirile lui Grieg şi Berlioz; dar mai relevează şi unele lucruri încă necunoscute.

Prietena „eternă" a lui Liszt, principesa Adelgeida von Schorn Sein-Withenstein, povesteşte cum violonistul Remeniy cânta împreună cu Liszt „dansurile ungare". Amândoi unguri — ei nu numai executau muzica, ci şi o întrupau în toată mişcarea corpurilor lor extaziate. Remeniy, când cânta, dânsa cu vioara lui. Intr'o zi, principesa căzuse la cum, după ce au cântat transportaţi, Remeniy căzuse la picioarele lui Liszt şi i le sărutase, iar trăsăturile lui Liszt fuseseră luminate, cum numai aceste trăsături erau în stare să reflecteze lumina...

Un alt caz. Tânărul Anton Rubinstein a cântat împreună cu Liszt, apoi separat, singur. Liszt se uită atunci la mânile lui Rubinstein şi apoi îl întrebă: — „dragul meu, spune-mi cum ai făcut acest pasagiu?" — Rubinstein se cutremură, căzu la picioarele lui Liszt şi-i strigă: — „Maestre, dumneata mă întrebi pe mine?"...

Liszt a suportat toată adoraţiunea aceasta, justificând-o şi răscumpărând-o cu dărnicia-i nemărginită, materială şi sufletească. El îşi pricepea chemarea de artist şi creştin credincios, de servitor al frumuseţii. Numai după o rugăciune fierbinte, Liszt cel dela Weimar, ieşise pentru ca să declare tuturor muzicanţilor şi criticilor: „îl pun în scenă pe Wagner". Şi doar lumea de atunci era contra inovaţiunilor acestuia din urmă... Liszt înţelesese „muzica viitorului" şi se pusese în slujba ei, făcând propaganda cu toată greutatea autorităţii lui de geniu recunoscut şi divinizat. La Bayreuth, Wagner spusese, după triumf, publicului: — „Fără Liszt, n'aţi fi auzit un sunet din muzica mea!"...

Liszt ajuta pe alţii, dar şi îi crea, producea artişti. Conducător şi învăţător, el îşi respinse într'o zi ameţeala triumfurilor de virtuos, şi trecu la compoziţie. Mulţimea nu vedea în aceasta din urmă decât un capriciu, pe când însuşi Liszt credea cu religiozitate în chemarea lui de compozitor original. Patosul creaţiunii i-a permis să birue vocaţiunea-i de executor genial al operelor altora.

Prietenia cu Wagner şi relaţiunile intime cu principesa — sunt două momente emoţionale din viaţa lui Liszt, de care Pourtales se apropie fără bănueli, fără preconcepte, fără scuze. După Pourtales, Liszt apare ca un erou din cartea lui Carlyle. Lumea tinde astăzi spre eroism, după război. Cartea lui Pourtales răspunde acestei tendinţe. Figura lui Liszt o justifică.

Intr'adevăr: să fii adorat şi să nu devii ridicol; să fii la vederea tuturor şi să nu te faci pozeur; să introduci în muzică melodeclamaţia patetică şi să nu te faci prost şi dulceag; să refaci totul (dela „Privighetoarea" rusă a lui Aleabiev, dela „Dumchi" ucrainiene — şi până la Beethowen şi Wagner) şi să-l comunici ceva care e *al tău propriu* şi să nu cazi în banal ci să măreşti imens valoarea compoziţiilor altora — pentru toate acestea trebuie să fii *Mare*.

Cartea lui Pourtales are şi unele cusururi. Autorul povesteşte cu lirism, însă îi lipseşte dramatismul, energia, intuiţia... Liszt prezintă trecutul? — El care a lansat „muzica viitorului"? — Citind cartea lui Pourtales, vom simţi spiritul lui Liszt întreg, nemuritor influenţându-ne epoca.

A. N.

BIBLIOGRAFIF

Dr. phil. N. Tcaciuc: Heinrich Heine in der rumänischen Litteratur. 40 Lei. Cernăuţi. Glasul României.

I. Petrovici: Raite prin ţară. (Ancora).

Kiku Yamata: Eterna iubire. Edit. Vivtoria, 60 lei.

Juliu Maior: Adevărata fericire, Blaj. Preţul 6 lei.

Juliu Maior: Darul lui Dumnezeu, Blaj. Preţul 6 lei.

Platon şi Xenofon: Despre amor şi Banchetul. Traduceri de P. Muşoiu, Bucureşti.

Chateaubriand: Suflete înfocate, în româneşte de P. Muşoiu. Preţul 20 lei.

Anuarul liceului ort. or. „Ştefan cel Mare" în Suceava.

Viaţa Românească No. 2—3 (Otilia Cazimir, Henriette Yvonne Stahl, G. Ibrăileanu, D. I. Suchianu, Demostene Botez, Mihail Sadoveanu, Mihai D. Ralea, Cezar Petrescu Octav Botez, etc.).

Revista funcţionarilor publici No. 4
Societatea de mâne No. 14—15.
Universul Literar No .15.
Graiul Nostru No. 4.
Viaţa Literară No. 7—8.
Pasul vremii No. 1.
Faunius No. 1—2.
Transilvania No. 57.
Pagini Literare No. 4—5.
România Eroică No. 1.
Cele trei Crişuri No. 34.

INSEMNĂRI

De pe lumea cealaltă

D. Mihalache Dragomirescu iarăşi a surprins o dispută literară în „Dumbrăvile elizee". Cetiţi „Viitorul".

Stăteau de vorbă Caragiale, Vlahuţă, Delavrancea şi Duiliu Zamfirescu. Deodată trecu pe acolo în zbor şi Chendi, care îşi ceru scuze că a tras cu urechea din aer.

Din convorbirea acestor spirite, prinsă de d. Dragomirescu la masa jucăuşă, aflăm că „fericiţii" de dincolo de moarte n'au altă preocupare decât... „ştiinţa literaturii" şi „Institutul de Literatură".

Asistăm cum Chendi face *mea culpa:* „Mărturisesc. Aveam în viaţă şi eu năduful, pe care nu le puteam stâmpăra, decât împroşcând pe unul şi pe altul: Uneori cu argumente... alteori fără argumente, ca în chestia Dragomirescu. Dar de când am venit aci şi mă simt spirit pur, — şi de când urmăresc cu un interes crescând cum se desfăşoară activitatea critică, ştiinţifică şi filozofică a fostului meu adversar — spun drept, încep şi eu (orice-ar zice Anghel şi alţi poeţi, cari râvneau dela el numai laude, iar nu şi critice) să deviu *mihalachist,* cum zic misticii degeneraţi dela *Cuvântul*".

Chendi, devenit „mihalachist", explică celorlolţi „ştiinţa literaturii": capodoperile ar fi — după d. Dragomirescu, — nişte fiinţe aparte... un fel de „flori" sau de „păsări".

Dar Chendi nu poate explica într'un foileton toată literatura ştiinţei d-lui Dragomirescu: — Dacă-mi daţi voe... o să vă mai vorbesc altădată.

Duiliu Zamfirescu. — „Fie şi altădată. Numai să nu uiţi ce ne-ai spus astăzi.

Chendi. — Ce se învaţă dela *Dragomirescu* (subliniat de autor) nu se poate uita".

?!...

Dar care-i în definitiv rostul acestor discuţii eterate? Un rost foarte simplu: justificarea subvenţiei acordată de guvern Institutului de Literatură.

Intr'adevăr, nu se puteau găsi — pentru justificarea acestui act — decât argumente de pe lumea cealaltă...

Definitiv

A izbucnit o polemică între „Sburătorul" şi „Universul Literar".

D. Perpessicius a semnalat o contradicţie în opera „maestrului".

„Contradicţia—explică d. Lovinescu—stă în următoarele: într'un articol din 1909 afirmam că „din colaboraţia lui Anghel cu Iosif a ieşit, un poet nou, de care trebuie să vorbim fără a încerca să ştim ce-a adus unul şi ce-a adus celălalt", pe când în retipărirea aceluiaş articol, în ediţia din 1926, afirm că această colaboraţie „reprezintă fuziunea a două temperamente deosebite fără să reprezinte şi elaboraţia unui nou poet". Chestiunea este de aşa natură, etc..."

D. Lovinescu are dreptate. In 16 ani, câte nu se pot schimba! Şi nu numai dispariţia unui poet, ca 'n cazul citat de d. Perpessicius... dar şi trecerea unui scriitor dela un cenaclu la altul — ceeace schimbă dozajul laudelor...

Greşala d-lui Lovinescu constă doar în nota de pe coperta volumelor de Critice, şi anume: Ediţie *definitivă.*

De ce *definitivă?*

Este sigur d. Lovinescu de fidelitatea colaboratorilor?

Dicţionarul limbii române

O revistă anunţă constituirea unui grup de „prieteni ai dicţionarului". Aceştia lansează un apel către cetitori: dicţionarul limbii române să se facă prin abonamente.

O ţară care risipeşte banii cu Institutele de Literatură nu-i în stare să aibă un dicţionar decât mulţumită subscripţiei publice.

In altă parte a revistei dăm informaţia că Bulgaria îşi are acum dicţionarul limbii, lucrat de o comisiune de specialişti.

Am rămas deci şi în urma Balcanilor.

„Ghirlanda năzuinţilor"

D. Eugen Lovinescu a acordat un interview unei reviste din Capitală.

Interviewerul ni-l prezintă pe d. Lovinescu îmbrăcat: „In veriga unui colier imaginar d-l Lovinescu poartă un mic breloc; pentru mulţi un talisman, înfăţişând un tânăr gol cu aripi viguroase gata de sbor. De acest simbol al „Sburătorului" o seamă de tineri şi-au aninat încrezători ghirlanda năzuinţelor".

De ce oare şi-au aninat tinerii „ghirlanda năzuinţelor"? Desigur de aripele tânărului gol.

Deşi-s puţini „tinerii cari şi-au aninat, etc.", dar cum ei au prea multe năzuinţi — „Sburătorul", copleşit de greutatea ghirlănzilor, seamănă acum mai degrabă cu un înger funerar, care ar umbla în patru labe.

Pas al vremii ?

A apărut o revistă nouă: *Pasul vremii.* „Deviza se rezumă — spune direcţia — în aceste cuvinte: sinceritate, simplitate".

Direcţia a uitat un al treilea cuvânt: reacţionarism. Dar, în această chestie, să dăm o pildă: Revista *Pasul vremii* regretă că legea electorală a luat ţărăniştilor numai semnul buletinelor de vot... ea ar fi trebuit să le ia şi numele partidului. (*Pasul vremii* (?), deşi se intitulează: revistă „literară, artistică, ştiinţifică", este mai mult politică).

O nouă piesă de Henry Bernstein

René Doumic, în cronica dramatică din „Revue des deux mondes", constată nu cu puţintă vehemenţă, un mare insucces al celebrului dramaturg H. Bernstein.

In precedenta sa piesă, bizar intitulată „Galeria oglinzilor", se părea că Bernstein vrea să inaugureze o manieră nouă: nu puteam decât să-l felicităm. Cu „Felix", se reîntoarce la vechile sale mijloace. E o cădere, şi cât de violentă! Piesele cari i-au făcut reputaţia, mai preţuiau încă prin calităţile de meşteşug, soliditate de construcţie, un simţ al teatrului şi al logicei lui speciale, o mişcare, — cari triumfau astfel prin rezistenţă. Un dramaturg viguros vă înhăţa de piept şi vă forţa să-l urmaţi. In „Felix" nu mai e nici-o trăsătură din această stăpânire a scenei. O acţiune nesigură, tânjitoare, înceată: te întrebi unde vrea să ajungă autorul. Complicată cu indecenţe şi vulgarităţi, se compensează rău această micşorare a valorii dramatice. Intenţia de-a jigni cele mai elementare reguli de bună cuviinţă se anunţă chiar dela ridicarea cortinii. Un pat pe scenă, accesoriu obligatoriu al celor mai multe din comediile noastre, — de data asta însă, se pare că e mobilă indispensabilă, căci ne aflăm într'o casă de toleranţă, şi suntem siliţi să ascultăm un dialog ruşinos între antreprenoara stabilimentului şi un client serios, Felix. Intră o tânără fată, obiectul târgului, Madeleine. Ea începe numaidecât să se pregătească pentru ceeace a venit, dar Felix preferă să stea de vorbă.

Felix se simte atras de farmecul şi spiritul Madeleinei, care îi mărturiseşte că e bacalaureată, şi că are o slujbă convenabilă la o bancă, dar nevoia de a-şi întregi bugetul o face să se abată din când în când pe la Madam Alice. Felix, agent de afaceri în cari înjurăturile, lacrimile şi specula neomenoasă deţin planul întâi, începe după doi ani să ducă menaj comun cu Madeleine. Dar brutalitatea, necinstea şi cruzimea lui o fac să găsească consolare în braţele altuia. Felix află; emoţia îi provoacă un acces de cord. Madeleine îl îngrijeşte cu atenţie deosebită şi... totul se împacă...

Piesa — spune Doumic — rău echilibrată, ţesută din întâmplări vag închegate într'însele, ne lasă buimăciţi sub impresia unui soi de complectă incoherenţă...

Andrei Karkawitzas

Este cel mai puternic şi mai iubit prozator al Greciei moderne. S'a născut în Pelopones în 1864. A studiat medicina în Atena, începând încă de pe atunci să observe viaţa în adâncimile ei, îngrămădind la notiţe de care avea să se servească în scrierile lui de mai târziu.

Ceeace a contribuit însă mai mult la formarea talentului său, au fost călătoriile, timp de trei ani, ca medic pe un pachebot ce făcea serviciul între Marsilia şi Marea Neagră. A cunoscut atunci marea şi oamenii ei, — marinarii, pescarii.

Impresiunile lui marine le-a povestit în două frumoase volume de nuvele: „Viaţa de mare în Orient şi Occident" şi „Povestirile dela proră". Dar a pătruns minunat şi viaţa satelor şi oraşelor, precum dovedesc nuvelele şi romanele: „Istorisiri", „Amoruri de demult", „Săteanca", „Archeologul", cari au avut în Grecia o primire entusiastă, făcându-l să fie cunoscut şi tradus şi în străinătate. Dintre nuvelele lui, cele mai apreciate sunt: „Căpitanul" şi „Vraja", — aceasta din urmă mai ales plină de o fascinantă putere de poezie şi de pătrundere psihologică. Cu plăcere vedem că publicaţiunea *„Lectura, — floarea literaturilor străine"*, în ultimul ei număr apărut (62), prezintă cititorilor ei, tocmai nuvela „Vraja", — ca una din cele mai caracteristice bucăţi ale literaturii neogreceşti, atât de puţin cunoscute la noi, — deşi ar merita o deosebită atenţiune prin valoarea operelor fruntaşilor săi: *Heftaliotis, Asteris, Palamas, Kristallis, Paroritis, Vlahoiannis,* etc.

Tolstoi la index

In timpul ţarilor Tolstoi a fost anatematizat de Sinod şi operele lui, traduse în mai toate limbile străine, erau suspecte; în Rusia sovietică situaţia lor e şi mai rea.

Văduva lui Lenin a făcut o plângere în contra acestui mort, sau mai bine zis în contra operelor sale şi în special contra Annei Karenine şi Invierii, care au provocat odinioară anatema sinodală.

Ministrul de instrucţie publică Lunacearschi intervenind, ceru să se ţină seama de faptul că inculpatul a trăit într'o epocă când dictatura proletariatului şi opera sa nu existau încă, totuşi tribunalul dădu dreptate văduvei lui Lenin şi verdictul Curţii fu următorul:

„Leon Tolstoi, fost ofiţer al Ţarului, mare proprietar funciar, decedat acum cinci-spre-zece ani, este vinovat de a fi împrăştiat operele sale care propagă ideile burgheze. Deoarece însă Tolstoi trăia într'o epocă de cultură burgheză şi nu cunoştea ideile măreţe ale lui Lenin, Curtea hotărăşte numai atât: se vor scoate din bibliotecile private şi publice operele care ar putea să exercite o influenţă nefastă asupra poporului. Şi se vor confisca sau se vor arde. Hârtia va fi întrebuinţată pentru tipărirea operelor lui Lenin, Zinowiev şi Buharin.

„Această hotărâre va fi executată imediat".

MĂRUNTE:

DELA NOI

— In sala Mozart s'a deschis de câteva zile expoziţia pictorului Poitevin-Skeletti şi a sculptorului Lydia de Kotzebue. Expoziţie mult apreciată de cunoscători de artă.

— La 22 Aprilie d-ra Sorana Ţopa şi N. Ghiţescu, artişti ai Teatrului Naţional din Iaşi, încep un turneu în ţară cu „Gelozia" de Artîbaşev şi „Cuiburi sfărâmate" de d-nii Teleaien şi Adrian Pascu.

— Publicul care nu a putut lua parte la conferinţ d-lui *Profesor Dr. G. Marinescu,* despre *Cesare Lombroso,* este înştiinţat că d. Marinescu a consimţit să rostească pentru a doua oară conferinţa de mai sus, Duminică 11 Aprilie ora 5 seara, în sala Fundaţiei Universitare Carol I.

— Editura Societăţii *„Bibliofila română"* va termina de tipărit în cursul acestei luni o ediţie de lux a operelor scriitorului nostru Ion Creangă.

— Sâmbătă 17 April, ora 9 seara, are loc al treilea concert dat de Quartetul „Regina Maria" cu concursul talentatei pianiste Manya Botez. In program figurează Mozart, Ceaicovski, Schuman.

— In „Viaţa Literară" părintele Gala Galaction, într'un interview, îşi expune crezul literar şi religios.

— A apărut primul număr din *Ideia Creştină.* Iată programul acestei publicaţii:

„Voim să făurim, din noi şi din ceilalţi, oameni puternici, drepţi, adevăraţi, iubitori. Oameni de o moralitate desăvârşită şi de o contagiune morală irezistibilă. Oameni cari să fie centre de virtute creatoare. Voim conştiinţe active".

FRANŢA

— Cunoscuta şi apreciata româncă, poetă în limba franceză, d-ra *Elena Văcărescu,* lucrează la o biografie a vieţii Mariei Stuart.

— S'a instituit, la Paris, un nou premiu literar, fondat de M-me *Nelly Lieutier,* care va fi acordat, din cinci în cinci ani, operei unei femei.

— Colecţiunea „oraşelor şi colţurilor pitoreşti din Franţa", va fi scrisă numai de către cei mai buni literaţi ai ei. Iată lista primelor lucrări, cu titlul şi autorul lor: Bordeaux, de *F. Mauriac;* Paray-le-Monial, de *H. de Régnier;* Alsace, de M-me la *Comtesse de Noailles;* La côte de Grâce de M-me Lucie *Delarue-Mardrus;* Fermond-Ferrand, de Paul *Bourget;* Angoulême de cei doi fraţi *Tharaud;* în acelaş timp *Jean Girandoux* va face, Bellac; *Tristan Derème,* Toulouse; *Edmond Jaloux,* Marseille; *Pierre Mac Orlan,* Brest; iar *André Maurois* va face, Le Havre. Vor apare desigur şi altele, care se vor anunţa mai târziu.

— In colecţiunea „Vies amoureuses", despre care am vorbit chiar într'unul din recentele noastre numere, va apare lucrarea romancierului *Victor Margueritte,* intitulată: „La Vie amoureuse de Jean-Jaques Rousseau."

SCANDINAVIA

— Nu de mult am reprodus aci caracterizarea criticei europene, a celei franceze în special, asupra operei romancierei *Sigrid Undset* din Norvegia, în care se vedea judecata sigură ce dădea autoarei titlul de mare romancieră. S'a făcut chiar propunerea ei pentru premiul Nobel. Un scandinav, Victor Vinde, se ridică însă, în „Vient de Paraître", cu alte vederi asupra operei Sigridei Undset, o acuză de prolixitate, de lipsă de intensitate, etc...., arătând că adevărata vocaţie a Sigridei Undset rămâne numai minunata analiză şi descriere a sufletului copiilor despre care a dat, în atâtea rânduri, dovadă.

ANGLIA

— In legătură cu viaţa marelui dramaturg, *Shakespeare,* Artur Gray, rector la Jesus College în Cambridge dovedeşte în lucrarea sa „A Chapter in the early life of Shakespeare" că autorul lui „Hamlet" nu şi-a petrecut copilăria în mediul rustic din Stradford ci a trăit cea mai bună parte din timp la Polesworth, în Warwickshire, unul din centrele literare ale epocei.

— Englezii şi în literatură sunt oameni practici. Pentru a doua oară *Richard Eaton* a făcut o selecţie a celor mai bune povestiri şi nuvele, recent apărute în Franţa, pe care le publică în traducere într'un volum intitulat „The Best French Stories of 1924—1925". Se ia astfel publicului grija de a mai căuta, în volume întregi, o bucată bună, dându-i-se deodată tot ce e mai bun. Dintre autorii aleşi sunt: Pierre Benoit, Paul Bourget, Colette Yver, René Bizet, Auguste Bailly, Frédéric Boutet, André Dahl, Francis de Miomandre Paul Morand, Pierre Mille, Paul Reboux, Pierre Mac Orlan, I. H. Rosny Ainé şi Pierre Dominique.

— Cunoscutul autor critic *G. K. Chersterton,* anunţă o lucrare asupra romanului „Don Quijote" de Cervantes.

SPANIA

— O spaniolă, Dona *Leandra Farjanès Visconti,* a scris anul acesta, prima ei lucrare literară, un roman. Notăm că autoarea e în vârstă de 85 de ani.

— Edouardo Ortega y Gasset, fost deputat în Spania, actualmente refugiat la Paris, a scris o carte „Le Verdad sobre la dictadura" (Adevărul asupra dictaturei) în care critică violent guvernarea generalului Primo de Rivera.

— In acelaş timp, marele romancier, poet şi esseist, *Ramon Pérez de Ayala* a scos în Spania o carte „Politica et toros." (Politica şi taurii), cele două sporturi favorite ale poporului spaniol, în care autorul recunoaşte poporului, din care face parte, o totală lipsă de conştiinţă civică.

AMERICA

— S'a constituit, la New-York, un comitet care să studieze aflarea fondurilor necesare pentru a se ridica un monument marelui poet american *Walt Witman.* Comitetul e pus sub preşidenţia lui Emory Hollaway. In acelaş timp, în Franţa, sub preşidenţia lui Vielé-Griffin, s'a organizat o expoziţie de manuscripte şi documente de ale lui Walt Witman. Rezultatul material va fi trecut comitetului iniţial din New-York. Numere întregi de revistă prepară lui Witman, „Le Navire d'argent" şi „L'Ane d'or" (Montpellier) din Franţa şi „La revue anglo-américaine" din Statele-Unite.

— A apărut, de curând, la New-York, o culegere importantă de imnuri religioase „The Book of Negro spirituals", — în care editorul, *James Wildon Johnson* a adunat cea mai interesantă contribuţie spirituală a folklorului african.

BULGARIA

— Marele dicţionar al limbei bulgare se află sub presă; va apare în două mari volume şi va costa, ediţia de lux, 1000 leva, iar ediţia populară, 800 leva. Dicţionarul este opera profesorilor A. Theodorof-Balan, St. Mladenof, B. Tzonev şi M. S. Arghirof.

ELVEŢIA

— „Une saison chez les femmes" se intitulează cartea lui *Florian Delhorbe,* care plecând dela un epigraf *(Impotentia muliebris)* al lui Tacit, face un adevărat pamflet misoghin, servindu-se mai ales de tema generală a lui Louis Bouilhet, expusă în catrenul următor:

Tu n'as jamais été, dans tes jours les plus rares,
Qu'un banal instrument sous mon archet vainqueur
Et, comme un air qui sonne au bois creux des guitares,
J'ai fait chanter mon âme au vide de ton coeur.

Sunt observări amuzante asupra moravurilor femeii, mai ales asupra vieţii ei sentimentale.

— „La o anchetă a ziarului *„Gazette de Lausanne"*, asupra celui mai reprezentativ scriitor elveţian contimporan, sorţii au ales pe *C. F. Ramuz,* cunoscutul romancier.

Curiozităţi

Cu un mort se poate flirta?

Un caz curios de divorţ s'a prezentat înaintea judecătorului din Milwankee, Statele-Unite ale Americei de Nord.

— Este o femeie infidelă faţă de soţul ei, dacă evocă spiritul primului ei soţ decedat, vorbeşte şi flirtează cu el?

Acest lucru îl afirmă Iosef Czarchorovski, soţul al doilea, cerând justiţiei să-l divorţeze de această „femeie infidelă".

In calitate de „corespondent" — personaj indispensabil justiţiei anglo-saxone pentru a autoriza divorţul — reclamantul indică spiritul precedesorului său, mort în 1911, pe care soţia sa, mulţumită spiritismului, a reuşit să-l materializeze şi să se sărute chiar cu el.

D-na Czarchorovski a recunoscut în faţa judecătorului că a vorbit cu primul ei soţ, dar că nu s'a sărutat niciodată cu spiritul lui.

Judecătorul hotărî, că în cazul de faţă „corespondentul" nu este real şi ca atare nu se poate pronunţa divorţul.

Bietul Czarchorovski va trebui, de bine de rău, să se acomodeze menajului unghiular în care stafia joacă un rol de o importanţă minimă, chiar ireală, după cum a recunoscut şi imparţialul judecător american.

Excese americane de moralitate

Cine nu-şi aminteşte de scandalul pe care l'a provocat un biet profesor american, afirmând că teoria darwinistă despre origina omului este, după toate probabilităţile, exactă. Profesorul a fost dat afară din învăţământ, o soră a lui de asemenea. Apoi a urmat un proces monstru, ca să nu zicem monstruos, din care descendentul maimuţii, a scăpat, ca prin urechile acului, cu obraz curat.

Autorităţile americane vin acum să ne deie o nouă dovadă de asprimea convingerilor lor rigide. După ce au interzis băuturile spirtoase, s'au gândit că e bine să interzică şi literatura uşoară.

Intre altele cad sub interdicţie cărţi cum sunt: *„O mie şi una de nopţi"*, *„Decameronul"* şi câteva din volumele lui Balzac.

Ce reclamă minunată: activitatea- contrabandiştilor de alcool va deveni direct culturală, dacă vor începe să introducă clandestin şi acest soiu de marfă prohibită.

Fructele revoluţiei

Contesa Egmont şedea într'o seară în loja generalului Lafayette, în primele zile ale revoluţiei franceze. Cineva din parter aruncă deodată un măr asupra contesei. In acest moment intră în lojă Lafayette. Contesa ridică mărul şi-l întinse generalului: „Cu voia d-tale, d-le general, îţi ofer unul din primele fructe ale revoluţiei noastre".

O moşie pentru opera lui Tit-Liviu

In cartea a cincea a Epistolelor lui Antonio Panormite (de Palermo) se găseşte o scrisoare adresată de acest învăţat lui Alfons V-lea regele Napolei, protector al artelor.

Iată traducerea acestei scrisori:

Din Florenţa m'aţi înştiinţat că operele lui Tit-Liviu scrise cu caractere frumoase, sunt de vânzare pentru suma de 120 scuzi de aur. Rog pe Maiestatea Voastră să cumpere în numele meu această carte pe care o intitulam de obicei „regina cărţilor".

In acest timp voiu căuta să-mi procur banii necesari pentru plata acestei opere. Dar totodată doresc să ştiu dela Maiestatea Voastră cine dintre Pogge şi mine are mai mult merit, el vânzând un Tit-Liviu transcris frumos de mâna lui, pentru a-şi cumpăra o vilă la Florenţa, sau eu, care pun o moşie în vânzare pentru a cumpăra această operă...

Mareşalul de Saxa la Academia Franceză

Iată cum descrie Voltaire Academia Franceză: o breaslă unde se primesc oameni cu titluri, cu funcţii înalte, prelaţi, magistraţi, medici, geometri şi chiar literaţi...

In adevăr Academia caută adesea să admită în sânul ei persoane cu totul străine de literatură. Odată a oferit un loc mareşalului de Saxa care a avut însă bunul simţ să refuze. S'a găsit o scrisoare a mareşalului în această chestie în care citim pasagiul următor:

„Ils veule me fere de la Cademie, cela miret comme une bage a un chat".

Fotoliile academice

Origina fotoliurilor academicianilor datează dela Cardinalul d'Estrées. Fiind infirm, el ceru să i se dea voie să-şi aducă un fotoliu în locul scaunelor puţin comode pe care luau loc academicianii, directorul singur având dreptul la această distincţie.

Cererea ajunse până la Ludovic al XIV-lea care dându-şi seamă de consecinţele ce le putea avea un asemenea privilegiu, dădu ordin să se aducă patruzeci de fotolii la fel dela „garde-meuble", stabilind egalitatea academică.

Vezuviul subt zăpadă

In săptămâna Paştelui la Neapole domnea un frig simţitor. Vezuviul era acoperit cu zăpadă.

Moştenirea rusească

In 1925, Letonia a băut 23 milioane de grade de vodcă „monopol" din sistemul rămas după deslipirea acestui stat de Rusia, ceiace înseamnă că de cap de locuitor, inclusiv copiii de ţâţă, vine câte şase chilograme de vodcă pe an.

„Illinium"

Noul element chimic descoperit de prof. Hopkins dela Universitatea din Illinois (Statele-Unite) a primit numele de „Illinium." E unul din cele cinci elemente necunoscute pentru care în tabela elementelor alcătuită de Mendeleev au rămas neocupate cinci numere. „Illinium" a fost plasat la numărul 61.

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

ANUL VII. — No. 281

6 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
12 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 25 Aprilie 1926

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORII { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

La „vedere"...

UN JUVAER

Duduia Ortansa a împlinit douăzeci și cinci de ani. Nu e de mirare că mamă-sa și rudele cele mai apropiate se interesează tot mai stăruitor de măritișul ei.

— A venit vremea să te gândești serios... Trebuie să-ți faci viitorul... Doar n'ai să rămâi așa...

Aceste sunt principalele puncte ale discuției, de câte ori vre-o „ocazie" adună la un loc pe membrii familiei domnului Savel Andronic, tatăl duduei Ortansa.

Duduia Ortansa însă, nu vrea să se ducă nici pe la baluri, nici pe la vizite, unde „din întâmplare" se pot face cunoștințe mai de seamă.

— Așa-s fetele... romantice — lămurește într'o zi domnul Iancu Stroian, vărul domnului Andronic. Apoi, adresându-se confidențial către mama fetei:

— Am eu un băiat, ceva strașnic. Un juvaer! Vi-l aduc eu într'o zi... hai? Ce zici?

Domnul Andronic stă neutru.

— Nu cred să vrea Ortansa — zice doamna Andronic. — Ea e în contra vizitelor pentru *vedere*.

Domnul Stroian zâmbește competent și zice:

— Lasă mata, n'avea grijă. Știu eu cum se fac lucrurile astea... cu discreție! Ortansa nu trebuie să știe nimic. Și nici *lui* nu-i spun pentru ce îl aduc.

Duminica următoare, domnul Stroian, radios și agitat vine cu „juvaerul".

— Prietenul meu e în trecere prin orașul nostru, lămurește domnul Stroian. Găzduește la mine și cum azi, Duminică, n'aveam ce face, l'am rugat să mă întovărășească până la d-voastră.

— Mă rog, ne face plăcere — răspunde domnul Andronic. — Poftim, luați loc.

Domnul Stroian se așează lângă masă, cu doamna și domnul Andronic.

Tânărul drăguț, elegant, surâzător, în „complect"*gris-clair,* cu pantofi de lac și cu ciorapi *sang* de mătase, manevrează așa fel că se așează lângă duduia Ortansa. Duduia Ortansa, deplin lămurită acuma asupra scopului vizitei, acceptă situația, dar se răzbună examinând fără crutare „juvaerul".

Acum domnul Stroian vorbește cu părinții fetei și Ortansa cu tânărul. Conversația se urmează paralel:

— E funcționar — lămurește încet domnul Stroian.— La căile ferate. Băiat răzbătător... deja situație frumoasă...

— Eu, domnișoară — rostește tânărul cu ton de confidență — eu am un singur cusur: sunt prea idealist. Pentru mine, sentimentul e totul...

— ...și-i la punct vamal! — urmează domnul Stroian, coborînd mai mult vocea și, cu o clipire fugară, așteaptă dela interlocutori o mimică francmasonică de înțelegere. Domnul Andronic afectează o indiferență blazată, iar doamna Andronic e distrată.

Domnișoara Ortansa întreține anemic conversația în colțul ei. Iși măsoară cu condescendență „pretendentul" și se uită când pe fereastră, când la tablourile de pe pereți.

— Singura mea aspirațiune, domnișoară — continuă în surdină tânărul — e să găsesc un suflet înrudit cu al meu...

— Așa s'a învârtit, șoptește domnul Stroian, de data asta către doamna Andronic — că are în cămară peste două sute de kilograme de zahăr...

— Da, domnișoară, caut un suflet înrudit cu al meu... repetă tânărul în șoaptă.

— ...cubic! — complectează cu energie domnul Stroian, uitându-se pe rând, încruntat și convingător în ochii doamnei și domnului Andronic.

In vremea asta se aduce ceaiul. Duduia Ortansa se ridică dela locul ei ca să-și servească musafirii.

— A, minunate prăjituri! De sigur duduia le-a făcut — zice tânărul care crede că trebuie să se arate mai familiar.

— Aș, de unde! răspunde moale duduia Ortansa. Eu nu mă amestec la de astea...

Pe fața candidă a tânărului apare o ușoară schimă de surpriză. Domnul Stroian intervine numaidecât, privind sever la nepoata sa.

— Vorbă să fie, Ortansă dragă, parcă nu știm noi ce gospodină ești?

— Eram! — zice Ortansa, glacial, privind spre fereastră. — Eram, dar acum, de când cu seratele Clubului militar, nu mă mai ocup cu astfel de fleacuri...

Tânărul își mușcă buza și pune grăbit paharul pe masă. Ochii lui rotunzi, așa de zâmbitori până adineaori, alunecă amărîți dela fată la domnul Stroian. Acesta intervine încă odată, cu disperare:

— Las'că știu eu, — așa-s fetele. Dar dacă te-i mărita, să vezi cum are să-ți placă gospodăria.

— Dacă mă mărit, e tocmai ca să nu fac nimic — răspunde tăios duduia Ortansa și se așează alene într'un jâlț, departe de tânărul musafir.

Ceaiul se isprăvește într'o atmosferă cam rece și oaspeții pleacă îndată ce politeța o îngădue.

Unul lângă altul, domnul Stroian și domnul dela gară, străbat ograda cu pași rari, spre poartă.

Dela fereastră, duduia Ortansa îi urmărește cu o privire malițioasă și, de data asta, plină de interes. Domnul Stroian calcă apăsat, ca de obiceiu, și gesticulează, dar nu se aude ce spune. Tânărul îi merge alături, nedumerit și cu capul plecat.

La poartă, domnul Stroian își aduce aminte, fără veste, că a uitat ceva. Iși lasă acolo tovarășul și se întoarce.

Ortansa îl primește în antret.

— Ei, Ortansă, ce zici? Iți place?

— A, mă înebunesc după zahăr cubic și suflete înrudite — răspunde fata.

Cu sprâncenele ridicate, domnul Stroian deodată parcă nu înțelege. Apoi înseninându-se treptat:

— Nu-ți place? Ei, bată-te să te bată!.. Și crezi că mie mi-a plăcut? Dă-l la dracu... las' că ți-oi aduce eu altul, cu prima ocazie...

SUFLETE ÎNRUDITE

In ultimul număr al revistei locale „Zorile poetice" au apărut niște versuri de d-ra Silvia Protopopescu. Debutul acesta a stârnit oarecare vâlvă în oraș, mai ales printre cei tineri, și i-au adus domnișoarei Silvia vizita domnului Jean Popescu, un cunoscut al familiei Protopopescu. Domnișoara Silvia era până acum o „partidă" destul de avantajoasă, dar de când cu versurile, a devenit și mai atrăgătoare pentru orice amator de soție cu eureolă poetică.

— Ce mai faceți? începe cu o familiaritate cam neobișnuită domnul Popescu, de cum intră pe ușă. Am venit fără veste, să vă surprind...

— Poftim, domnule Popescu, — răspunde domnișoara Silvia, care-l primește. Numai îmi pare rău că nu sunt și părinții mei acasă.

Pe domnul Popescu parcă nu-l supără de loc această veste. Iși scoate paltonul și se instalează pe un jâlț, ca pentru o vizită lungă, având grija să-și salte ușurel pantalonii până la glezne, ca să nu facă „genunchi".

După ce schimbă cu duduia Silvia întrebările și aprecierile de rigoare asupra sănătății și a vremii, domnul Popescu abordează chestia succesului literar al duduiei.

— Trebue să fie o mare mulțumire și pentru mata și pentru familia matale, zice el, privind galeș în ochii domnișoarei Silvia.

Domnișoara Silvia tace, stânjenită puțin de întorsătura pe care a luat-o conversația.

Domnul Popescu rămâne un timp cu privirea pierdută, apoi — luând parcă o hotărîre — începe să povestească despre concursul la care s'a prezentat acum în urmă, despre reușita frumoasă și despre asigurările serioase pe care le are că — i se va da un loc bun.

— Pe lângă asta, adaugă el, îmi păstrez și postul dela Eforie.... așa că venitul meu se va ridica la peste opt mii de lei lunar. De altfel mata știi ce fel de om sunt eu... nu sunt de acei care aruncă banii pe fleacuri. Am și ceva economii. Singura mea dorință e acum să găsesc o ființă care să mă înțeleagă, un suflet înrudit cu al meu...

Pe când vorbește, domnul Popescu se uită mereu la domnișoara Silvia Ochii lui cenușii, cam bulbucați, par umeziți de o tainică emoție. Domnișoara Silvia bate ușurel cu piciorul în covor. Nu știe ce atitudine să ia.

— Ce zici mata, dudue, — n'aș fi eu capabil să realizez idealul unui om de inimă? Să întemeiez o familie?...

Intrebarea aceasta directă clarifică deplin pentru Silvia intențiile onorabile ale mușafirului. O vorbă a ei ar decide ca domnul Jean Popescu să-i devie ființa cea mai apropiată din univers. In mintea fetei se perindă, rostite parcă acum, fraze de multe ori auzite.

— Trebuie să-ți faci viitorul... Doar n'o să rămâi așa... Nu se trăește numai cu poezie și cu amor pe lume... Amorul vine el, mai pe urmă...

In vremea asta ochii domnului Popescu se opresc asupra unui obiect așezat pe o măsuță.

— A, ce frumos *revolveri!* (Domnul Popescu rostește „revolverul" cu *i* scurt la sfârșit).

— Foarte frumos *revolveri,* întărește dumnealui. Al cui este? întreabă el, cu gândul aiurea, apropiindu-se puțin cu scaunul de duduia Silvia.

— E de mult în casă, răspunde fata, cam distrată.

Domnul Popescu rămâne câteva momente încurcat și bate cu degetele darabana pe masă.

— Domnișoara Silvia, începe el deodată, ai băgat mata de seamă ce tare mă turbură faptul că suntem numai noi doi împreună?.... Nu-i așa că mata ai înțeles ce aspirațiuni îmi zbuciumă sufletul?

Domnișoara Silvia ține ostentativ ochii în jos și se joacă în neștire cu un binoclu, pe care o malițioasă întâmplare i-l pusese la îndemână, pe etajera de lângă ea. „*Revolveri... revolveri*" își șoptește ea nestăpânit în minte.

Dar domnul Popescu se impacientează.

— Duduie Silvia, mă rog matale... gândește-te la sentimentul cu care-ți vorbesc și lasă puțin în pace *benoclul* cela....

— Care *benoclu?* întreabă domnișoara Silvia, apăsat Acesta e binoclu, domnule Popescu, — *bi-no-clu,* repetă ea privindu-l drept în ochi. Și ridicându-se, roșie de indignare stăpânită, se duce în fața oglinzii.

Domnul Popescu nu prea știe despre ce e vorba. Nedumerit se uită la spatele fetei, apoi își întoarce ochii spre vârful ghetelor și în cele din urmă se ridică.

— Duduie Silvia, zice el, mata, precum se vede, mi-ai respins sentimentul și intențiile serioase cu care am venit... Dar nu trebuie să fii supărată pentru asta. Uite, nici eu nu sunt supărat...

Și, întinzând domnișoarei Silvia o mână umedă și deziluzionată, domnul Popescu se retrage cu demnitate.

* * *

Peste o lună apărând un nou număr din „Zorile poetice", cu o nouă poezie de domnișoara Silvia, domnul Jean Popescu se prezintă iar. E mai degajat, mai vesel, mai puțin stânjenit.

— Domnișoară Silvia, nu te supăra... acum n'am mai venit pentru chestia noastră. Am venit să te felicit pentru poezia mișcătoare, pe care ai publicat-o în „Zorile" și pe care am citit-o împreună cu Victor, fratele meu. Vezi, simțeam eu că sufletele noastre sunt înrudite. Victor te înțelege așa de bine....

Domnișoara Silvia ascultă, nedumerită. Domnul Popescu a început să spațieze frazele cam suspect. Și, apoi Silvia știe că dumnealui nu vine degeaba niciodată. Ce-o fi vrând oare?

Domnul Popescu dă iar scaunul mai aproape și bate ușurel cu degetele pe masă.

— Domnișoară Silvia, începe el cu glas pătruns, — un suflet poetic ca al matale ar fi păcat să se prăpădească. Trebuie să-ți faci un viitor... Nu se poate să rămâi așa... Și eu m'am gândit: ce strașnic te-ai potrivi mata la suflet cu Victor, cu frate-meu. Ce zici? Nici nu se poate închipui două suflete mai înrudite...

SĂ SE CLARIFICE...

In cofetăria aproape goală, două doamne tinere stau de vorbă la o masă. Una, cea mai mică și mai slabă, cu ochi neliniștiți și mari, își întrerupe gestul mânii spre gură ținând delicat între degete, un „senator" mușcat pe jumătate. In crema fină dinții ei mărunți, cu strungăreață la mijloc, au lăsat o urmă discretă.

— A, cu mine nu merge așa: Venea unul o Duminecă, venea a doua, venea a treia... Adică pentru ce? — mă gândeam eu. Tratație, cheltuială, deranj.... mereu cu grija să fie ireproșabil în casă... și unde mai pui că te și compromite! La a treia vizită îi spuneam curat: Domnule, dumneata trebuie să te clarifici: ori așa, ori așa. Eu nu pot.... lumea vorbește... dumneata, dacă ai intenții serioase, — clarifică-te!" Așa am făcut și cu Nunucă, ce crezi? La a treia vizită i-am spus mamei să ne lase singuri. Nunucă — știi, e foarte timid. Da' eu l-am luat cu manieră și cu energie și i-am spus: „Dumneata, domnule, ai venit o dată, ai venit de două ori... azi e a treia oară. Mai mult nu se poate! Trebuie să te clarifici! Și uite așa... chiar în ziua aceea s'a clarificat băiatul!"

Cu un surâs de satisfacție, doamna își continuă mișcarea până atunci suspendată a mânei drepte și introduce în gură restul „senatorului" pe jumătate mușcat.

INTERMEDIARII SE REFUZĂ...

Nu i-a prezentat nimeni unul altuia.

Intr'o seară cu nouri repezi, purtători ai celor de pe urmă fulguiri de omăt, el a simțit că trebue să pornească Și a pornit. Pale de aer umed miroase a pământ, miroase a vânt venit de departe.

A ajuns lângă o grădină.

Prin brazdele uscate încă, amorțite, dezghiocate abia din crusta omătului, trece cu pași delicați o făptură ideală. Parcă plutește.... parcă la fiecare pas e gata să piardă legătura cu pământul. O fericire plină de teamă, o fericire mai mare decât puterile trupului ei gracil, o mână într'un fel de irealitate îmbătătoare și o doare dulce.

El s'a oprit, fulgerat. Ea i-a aruncat o privire vagă și — fulg alb — a lunecat mai departe..

Deodată, prin blana lui — mohorîtă în umbră —, trece o ondulare. Ochii — globuri de chilimbar dogorit, luminate dulce pe dinăuntru — se aprind sălbatec în văpăi verzi. O curbă mută, sfârșită în clipa în care a început — și motanul, un splendid exemplar al speciei, e peste gard, în grădină. Incă un salt, moale ca unduirea unui val de untdelemn — și iată-l în vârful unei movili, luminat în plin de lună.

Blana lui, aliaj de aur și aramă, cu moliciune caldă și reflexe schimbătoare de catifea, tresare prelung.

Pisica e naivă și surprinsă. Din ochii ei abia a început să se piardă candoarea de pui neștiutor. Se va juca, poate. Dar în jocul acesta are să fie vicleană, foarte vicleană.

Departe încă unul de altul, fiecare urmărește încordat mișcările celuilalt. Amândoi își traduc prin lungi și complicate preliminări distincția rasei.

Nemișcat ca o divinitate enigmatică, animalul auriu și luminos pornește deodată o melopee surdă, care crește neistovit într'o clamoare prelungită, sfâșietoare și stranie. Tovarășa — negură albă în noaptea de primăvară — are o tresărire și un fior de teamă.

Copacii negri, cu desenul nemișcat al ramurilor ernatice, se înalță mai hotărît spre cer, animați de vibrarea interioară și tăcută a sevei pornite. Nouri schimbători prefac necontenit cerul, pun văluri de întuneric în fața lunii, apoi se distramă fără veste. In urma lor, prin aburul fin respirat de pământul în desmorțire, pete de senin se arată fragede, jucând cu vesele oglinzi de ape, scăpate de lunga nemișcare a înghețurilor

LUCIA MANTU

Aprilie, 1926.

VASILE STROESCU

— AMINTIRI —

Despre Vasile Stroescu auzisem vorbindu-se încă în vremea, când urmam cursul inferior de liceu — vreo treizeci de ani în urmă. Cu vremea, răsfoind ziare și reviste, mai cu seamă transilvănene, putui afla de numeroasele și frumoasele sale fapte patriotice, românești: sprijinirea bănească de școli, biserici, societăți culturale de pe întreg cuprinsul pământului românesc. Și când i-am întâlnit ocazional într'o revistă chipul blând, cu barbă mare de apostol, am început să-l venerez ca pe un vechiu ctitor din Moldova lui Ștefan Vodă de altă dată.

Știam că trăește mereu departe de Basarabia lui dragă, unde nu putea face nici un bine cu banul său câștigat cinstit și chivernisit gospodărește. Prin munții Elveției sau pe coastele de apus ale Mediteranei, la Nizza, bătrânul și bunul patriot își plimba în singurătate visurile sale de tinerețe, își mângâia în gând idealurile sale de mai bine.

L-am cunoscut întâiu în primul parlament al României întregite, din care făcea parte ca senator iar eu ca deputat, amândoi aleși în Basarabia.

Era acum bătrân, gârbovit, cu fața rasă depe care i-se puteau citi mai bine ca altădată inima curată și sufletul nobil, moștenit din străbuni.

Solitar, scump la vorbă și în aparență mizantrop, — un rătăcit fără voia lui în vremurile urâte de azi — s'ar fi părut că disprețuește lumea și se desinteresează de problemele arzătoare ale vieții sbuciumate de astăzi. Inșelătoare aparență! Vasile Stroescu era acelaș vechiu patriot și iubitor de oameni, de care se putea apropia ușor orice om cu gânduri curate, cu inimă bună.

Ochii săi vii, inteligenți, pătrundeau adânc cu privirile lor blânde în sufletul tău, par'că pentru a-ți pipăi tainele firii tale și pentru a vedea dacă poate să-și deschidă în voe comoara sufletului său.

Știa să îmbrățișeze cu milă adevărat creștinească pe oricine, să iubească cu dragoste de frate pe toți, dar și să-și arate revolta în fața ticăloșiilor și nedreptăților lumii.

Aristocrat prin sânge, Vasile Stroescu s'a ținut departe de orice luptă sau învălmășag sgomotos, în care patimile omenești îl pot face pe om mai rău decât este. Modest și retras, trebuia să-l cauți și să-l descoperi în singurătatea chiliei sale de boem, unde avea tovarăși și prieteni credincioși mai mult cărțile decât oamenii, din simplul motiv că, pe când pe cele dintâiu ușor și le putea alege singur, pe el puțini au vroit și au știut să-l descopere.

In Chișinău, ca și în București, unde petrecea câtva timp din an, pentru ca apoi să înceapă din nou veșnica pribegie în străinătate, l-am întâlnit adeseori pe Vasile Stroescu, fie în plimbările sale solitare, fie la o masă dosnică de restaurant. Era mereu singur și mereu îngândurat.

In Februarie trecut, când lucram în biblioteca Academiei Române din București la monografia mea asupra lui Bogdan Petriceicu Hașdeu, l-am întâlnit adeseori, dar niciodată n'am îndrăznit să-i turbur visurile. Totuși nădejdea că și dânsul ar putea să știe ceva despre familia Hașdeilor basarabeni, m'a făcut să-i prezint ocazional, în restaurantul Epurescu, broșura mea recentă despre „Hașdeu și Rusia" și să-i arăt scopul petrecerii mele la București. A fost plăcut surprins că mă ocup de trecut și în special de cel al Basarabiei sale moldovenești, m'a ascultat cu multă atenție și m'a invitat la sine, în camera sa dela hotelul Athenée Palace, pentru a-mi comunica din cele ce știa.

L'am aflat așteptându-mă și s'a bucurat că am fost precis, „ca un neamț", întrucât avea să viziteze curând după primirea mea pe un prieten.

I-am arătat testamentul lui Tadeu Hașdeu, scris în limba poloneză, pe care îl aveam atunci întâmplător la mine, și dânsul, bun cunoscător al limbei leșești, l'a citit cu mult interes, comentându-l.

Dela Tadeu a trecut discuția la fiul său Alexandru din Hotin și la nepotul său Bogdan, mort în 1907 la București. Și din vorba sa dulce, plină de amintiri bogate și frumoase am putut reține câteva date interesante.

— Fiind membru în Uiczdnâi sud (tribunalul) din Hotin, pela 1867, îmi povesti Vasile Stroescu, am avut de judecat un proces, în care una din părți avea ca apărător pe Alexandru Hașdeu, jurist bun, om inteligent și bun orator. Păcat numai că era o fire iute, neastâmpărată. A îmbătrânit înainte de vreme din cauza unui traiu puțin ordonat. Ii plăceau mult traiul bun și femeile frumoase și despre el veșnic se puteau auzi în Hotin o mulțime de întâmplări și anecdote.

I-am comunicat lui Vasile Stroescu că am descoperit în Arhivele Statului din Chișinău un important dosar rusesc, din cancelaria secretă a foștilor guvernatori ruși, privitor la legăturile sale cu societatea literară română, ce se forma în 1867 la București. Alexandru Hașdeu căutase zadarnic să poată obține un pașaport pentru a putea trece Prutul. Guvernatorul din Chișinău dăduse ordin ispravnicului (prefectului) de Hotin să oprească pașaportul.

Stroescu auzi pentru prima oară despre aceasta, în schimb cunoscuse pe ispravnicul de pe vremuri.

— Pe ispravnicul Scrivano, îmi spuse dânsul, l-am cunoscut! Nu era moldovan, cum ți-se pare, ci grec de origină și nu l-a chemat Scriban, cum bănuești.

Am adus apoi vorba despre moșiile Hașdeilor, iar Stroescu îmi spuse că nu cunoaște decât comuna „Hâjdieni" din județul Bălți. Nu știe de se numește așa, dar după cât își aduce aminte a fost moșie mânăstirească, poate o danie din vremuri vechi a unui Hașdeu.

Când am adus vorba de Cristinești, locul de naștere al lui Bogdan Hașdeu, Stroescu a ținut să-mi facă o mică lecție.

— Dumniavoastră cei de peste Prut țineți cu orice preț să schimonosiți numirile străine. Ziceți Varșovia în loc de Varșava, așa cum spun polonezii. Eu n'am auzit de Cristinești ci numai de Cherstință! De ce-i ziceți atunci Cristinești?

N'am vroit să intru într'o polemică istorico-filologică cu bunul bătrân și de aceia am continuat cu investigațiile mele.

— La Cherstință, îmi spuse Stroescu, trăia fratele mai mic al lui Alexandru Hașdeu, anume Bolèslav, care se ocupa personal de gospodărie în locul fratelui său Alexandru, care făcea avocatură la Hotin. Eu l-am întâlnit în 1875, în vama dela Nouă-Sulița; amândoi ne înapoiam din străinătate și ne-am cunoscut în fața vameșului, care ne cerceta bagajele și în special geamantanele cu cărți.

Despre Bogdan Hașdeu, care părăsise Basarabia la 1857, trecând Prutul, Stroescu știa puține. Totuși mi-a putut da o informație prețioasă.

— Fratele meu Mihail, născut la 1836, a urmat la liceul No. 1 (azi B. P. Hașdeu!) din Chișinău și știu dela el, că avea la început ca coleg pe Bogdan. Pe atunci tineretul școlar era foarte războinic, iar fratele meu, terminând liceul, s'a făcut ofițer și a făcut războiul în Crimea. Și Bogdan Hașdeu a fost ofițer.

Aș mai fi dorit să stau de vorbă cu simpaticul bătrân, totuși îmi dădeam seama că-l reținusem mai bine de o oră cu vorba. Era seară și trebuia să-și viziteze prietenul. Mi-am luat rămas bun, rămânând să ne mai vedem. Totuși soarta n'a vrut să-l mai lase printre noi, ca o veșnică mustrare de tot răul ce-l săvârșim și ca un veșnic îndemn la binele, pe care fiecare din noi poate să-l facă, numai dacă vrea.

Chișinău.

LIVIU MARIAN

Domnica

Tot mai ades şi mai ades, când îmi ridic ochii osteniţi de pe carte şi, visând, mă razăm de spătarul scaunului, gândurile mă poartă spre amintirile îndepărtate din copilărie.

Chipurile pe care le-am privit altădată cu ochi de copil, mi se arată iară şi înţelesul multor întâmplări, dedemult, de abia acum mi se lămureşte deplin.

Mi-aduc aminte de pe când aveam vre-o cinci ani şi mă jucam prin grădina noastră bătrână şi neîngrijită dela ţară. De pe când purtam o pălărie mare de paie prinsă cu gumelastic pe sub bărbie şi o rochiţă încinsă la mijloc.

Pe atunci priviam oamenii şi de jos în sus, răsturnând capul pe spate, şi toate mi se păreau mai mari şi mai de ne'nţeles ca astăzi.

Pentru mama, tata şi toţi „cei mari” aveam un fel de evlavie: inima mi se închidea sfioasă înaintea lor şi nu mă simţeam la largul meu decât afară, în grădină, cu Domnica, dădaca mea, cu Gheorghe, feciorul şi Ursu, dulăul din curte. Pentru aceste fiinţe simple aveam o dragoste statornică şi credincioasă de copil.

Biata Domnica! Din ochii ei albaştri mi-a rămas multă vreme, după ce ne-am despărţit pentru totdeauna, ceva senin în suflet.

Domnica cosea fără să-şi ridice ochii...

Mă silesc în zadar acum sămi readuc în minte chipul ei: nu-i mai văd limpede trăsăturile feţei. Ţin minte, numai, că era tânără, că avea obrajii rumeni şi mânile aspre de muncă. Purta totdeauna cămaşă albă de pânză groasă cusută cu flori şi la gât, şiraguri de mărgele felurit colorate.

Multe înveţi în copilărie, şi, dacă-i drept că trebuie să înveţi a simţi şi a iubi lumea, pe mine m'a învăţat dădaca mea cu părul închis şi ochi albaştri.

Câte poveşti pline de frumuseţi nu mi-a spus seara, la lumina candelei, după ce mă culca în pătişorul cu reţele pe margini?

Se aşeza lângă mine pe un scaun şi, picurând de somn, începea cu glas tărăgănat: „Ci-că a fost odată un împărat, şi împăratul acela, avea trei fete...

O ascultam întins pe spate şi închipuirea mă purta departe, cu făt frumos, călare pe harmăsarul năzdrăvan, cel cu aripi de argint... în căutarea Cosânzenii.

De câte ori nu ne-a prins mama aşa, veghind noaptea târziu, şi ne-a certat pe amândoi pentru ceasurile furate somnului? Tăceam atunci „chitic” şi simţeam căinţă, fiecare pentru ocara suferită de celălalt.

Zilele lungi de vară le petreceam, tot împreună, în grădină.

Grădina noastră, era o bucată de rai, uitată de Dumnezeu pe pământ.

Boerul scăpătat, dela care a fost cumpărată împreună cu moşia, ţinuse mult la dânsa, dar tata n'o mai îngrija.

Loboda şi celelalte buruieni năpădiseră aleiele cotite, cândva presărate cu năsip. Pe trunchiurile pomilor sălbătăciţi pete galbene de muşchiu se întindeau tot mai mult şi mai mult.

Tufişurile de liliac şi iasomie crescuseră şi se îndesiseră în voie. Crinii albi şi stânjâneii, pe vremuri răsădiţi în straturi, se luptau în zadar să răzbată prin iarba naltă. In schimb, prin tufişuri, mierlele nu mai tăceau de dimineaţă până seara, scatiii se strigau din pom în pom şi în cei doi cireşi din fund, toată primăvara cânta cucul.

Sub un nuc din colţul grădinei făcuse Gheorghe o bancă, văpsită cu roş, anume pentru Domnica. Pentru mine cărase o movilă întreagă de năsip. Acolo ne făceam veacul.

Domnica cosea pe bancă cu spinarea gheboşită, eu, mi făceam de lucru prinprejur. Scobeam cu mânile în năsipul jilav hrube boltite şi peşteri întunecoase, în care se adăpostea ca sihastru, degetarul Domnicăi. Biata fată, sâcâită de mândria mea de creator, trebuia să-şi întrerupă într'una lucrul şi să se minuneze prefăcut de născocirile închipuirii mele.

De multe ori venea şi Gheorghe ca oaspe în împărăţia noastră de sub nuc.

— Bucuroşi de mosafiri? întreba el, dând la o parte cu mâna crengile joase şi apărând cu capul plecat în umbra groasă.

— Bucuroşi şi nu prea, îi răspundea Domnica cu prefăcută răceală.

— Apoi că eu nu te întreb pe tine. Eu vin la boieraşul ist mititel, că mi-i poftă de nişte cozonaci de cei de năsip. — Ei, Cucoane mă ospătezi?

— Te ospătez, dar îmi faci şi tu ceva?

— Vasă-zică aşa-i ospătarea boierească! Iţi pui musafirii la treabă?

— Ba nu! Dar să-mi faci o puşcă zău... te rog. Ba, nu o puşcă... să-mi faci mai bine un paloş cu două tăiuşuri. Da? Gheorghe mă mai lăsa să-l rog o bucată, apoi, după ce gusta din cozonacul de năsip cu atâta haz încât nici Domnica nu se putea stăpâni să nu râdă, aducea o scândurică de unde o avea la îndemână, scotea cuţitul cel legat cu o curăluşă de cingătoare şi, răzămat de trunchiul nucului, începea să cioplească.

Domnica cosea fără să-şi ridice ochii, eu mă căţăram pe bancă lângă dânsa şi bălăbănind nerăbdător din picioare, urmăriam cum se desprindea aşchie după aşchie şi cum, în mânile meştere ale lui Gheorghe, scândurica de brad se apropia tot mai mult şi mai mult de forma „idealului”: paloşul cu două tăiuşuri al lui Făt-frumos.

Gheorghe cioplea şuierând. Din când în când zicea şi din gură cântece cu înţăles.

. . . .

Frunză verde, lăcrămioare!
Buze dulci şi rumeoare
Mult sânteţi ispititoare!
Ochi albaştri de cicoare,
Ucigaşi de drumul mare,
Ce'mi aţineţi calea, oare?

. . . .

Mie îmi era tare drag Gheorghe şi nu puteam înţelege de ce-i zicea Domnica într'una „răule”, ba câteodată îi căra chiar la pumni zdraveni de răsuna spinarea flăcăului. Ce-i drept, Gheorghe nu se supăra deloc, ba dinpotrivă, atunci râdea mai cu poftă.

Adesea îmi întrebam dădaca:

— Domnică, de ce l-ai bătut aşa de tare pe Gheorghe?

— Ia aşa,.. îmi răspundea, râzând, fata, fiindcă-i un rău. Niciodată nu m'a dumerit mai bine.

Când, în sfârşit, paloşul cel cu două tăiuşuri încăpea în mânile mele nerăbdătoare, îl treceam mândru pe după cingătoare şi porneam cu paşi mari şi îndesaţi de voinic în căutarea zmeului-Ursu.

De cum îl zăream, apucam paloşul şi mă avântam vitejeşte, tropotind şi zvârlind din picioare ca harmasarul năzdrăvan.

— Stai, zmeule, să te măsori în luptă dreaptă cu mine!

Bietul Ursu, câne bătrân şi cuminte, clipea doar din ochi şi răbda cu blândă filozofie cumplitele-mi năpădiri. Nu-i vorbă, blana îi era deasă şi lungă, iar Făt-frumos mai mult viteaz decât voinic. Numai când înverşunarea mea trecea măsura, zmeul mă înştiinţa printr'o mârâitură, şi atunci Făt-frumos îl lăsa în pace şi se întorcea sub nuc, lângă dădacă-sa, la adăpost sigur.

In îndeletnicirile acestea, zilele treceau nesimţite şi numai când venia Duminica îmi dădeam seama că am mai trăit o săptămână.

Duminicile, pe vremea aceia, erau şi pentru mine zile de sărbătoare. Aveam voie să ies la plimbare, afară, la câmp.

Imi puneam încălţările şi rochiţa cea nouă, Domnica curat premenită, se peptăna frumos în două cozi, îşi punea o floare în păr, şi cum se mai astâmpăra căldura amezii, porniam amândoi.

Treceam pârleazul din fundul grădinei. Dinaintea ochilor mei doriţi de spaţiu se desfăşura până departe, departe... până la sălciile de pe marginea Jijiei, lanul verde de grâu presărat cu pete roşii ca sângele şi albastre ca cerul de flori de mac şi de cicoare, cu spicele crude albind aplecate în valuri de suflarea vântului.

Pe cărarea bătătorită din mijlocul lanului ne îndreptam spre Jijia. Mă înfundam ca într'un labirint cu păreţi verzi: tulpinele grâului erau mai nalte decât mine. Şi, Doamne, cât de plin de întâlniri neaşteptate şi întâmplări tulburătoare era drumul acesta! Cu ce greutate mă îndupleca Domnica, sătulă de întrebări, să mă despart de gândacul care se năcăja să ducă „la casa lui” o frunză de două ori mai mare ca dânsul?

Câte un zbor neaşteptat de prepeliţă adesea mă făcea să tresar şi mă făcea, cuprins de spaimă, să mă apuc cu amândouă mânile de şorţul Domnicăi.

Şopârlele îmi erau dragi şi cătam întotdeauna să le liniştesc cu vorbă bună, când spăriete de apropierea noastră, se strecurau în deşisul de grâu. Dar broaştele, din pricina înrudirei lor îndepărtate cu feciorul de împărat cel fermecat de vrăjitoare să le poarte chipul le socoteam bănuielnice: le alungam din drum cu bulgări: „haiti, în baltă la tine”.

Ajungeam la Jijia osteniţi de cale. Domnica se aşeza lângă o tufă de gherghină de pe malul apei, pe iarba pârlită de soare; îmi făcea şi mie loc pe colţul fustei şi rămâneam, aşa, tăcuţi amândoi, cu ochii spre malul împădurit de peste Jijia. Priveam răchita pletoasă ce sta plecată peste

Il cuprindeam cu amândouă mâinile strâns după gât...

apă, ca o cochetă bătrână cătându-şi chipul în oglinda mişcătoare. Priveam la plopuşorul acela nalt şi subţire, cu coaja albă, cum îşi îndreaptă crengile tinere în sus, spre înălţimea albastră. Odată din desişul de trunchiuri tinere de peste apă s'a arătat un epure. S'a uitat de jur împrejur ciulind urechile şi mişcând într'una din mustăţi s'a apropiat de marginea apei, dar tocmai atunci s'a desprins din malul năsipos un bulgăre rostogolindu-se în apă şi surul cel

sfios se repezi, ca o săgeată, înapoi în pădure. De atunci l-am aşteptat mereu cu dor şi tot în zadar...

După toacă, cu cât scăpăta mai jos soarele şi se alungeau mai tare umbrele tufanilor şederea noastră se prefăcea tot mai mult în aşteptare.

Domnica urmărea, ca şi înainte, cu privirea gânditoare cursul apei, dar parcă muşca mai înciudată firul de iarbă pe care-l mozolea în dinţi. Eu tot mai greu îmi aflam astâmpăr, tot mai stăruitor căutam în lungul cărării dinspre sat.

Aşteptarea nu ne era niciodată înşelată. In zare, la capătul cărării, se arăta deodată albind şi creştea apropiindu-se chipul cunoscut al lui Gheorghe.

— Vine! îmi scăpa un strigăt ca izbucnit din inimă.

Alergam cât puteam înaintea lui. Gheorghe mă aştepta cu braţele întinse în lături, mă prindea din fugă şi mă arunca pe umeri, călare. Nici că se putea cal mai năzdrăvan şi mai aidoma cu acel din poveste. Sforăia şi necheza de umplea lumea de fiori. Când mă ducea „ca gândul”, mi se curma răsuflarea. Il cuprindeam cu amândouă mânile strâns pe după gât, pălăria îmi zbura de pe cap şi prinsă de gumelastic îmi juca pe spinare un joc nebun. Vântul îmi fâlfâia în plete. Până să ajung în dreptul Domnicăi, de atâta râs de atâta plăcere şi teamă mă apuca sughiţul.

Cu greu izbutea Domnica să potolească năzdrăvanul care, apucat de nărav, se zbuciuma în jurul ei. Şi mai greu îi era să îndupleee pe călăreţ să-şi plece capul ostenit pe genunchii ei, spre hodină.

Dar puţin câte puţin, cu apropierea sării, petrecerea zgomotoasă de pe mal se prefăcea într'un sfat liniştit de prieteni. Gheorghe şi Domnica aduceau tot mai mult vorba despre seceriş, despre vite, despre gospodăriile lor de acasă: erau amândoi din acelaş sat din Bucovina.

Fără să urmăresc înţelesul, ascultam şi eu vorbele lor, în care pătrundea parcă liniştea înserării şi se îmbinau clipotirile apei de sub mal.

Intr'un târziu porneam spre casă ţinându-ne tustrei de mână. Când intram în curte, pe poarta cea mare, era sară. Puii de cocostârc de pe căsuţa chelăriţei dormeau demult sub aripele părinteşti şi în bältoacă corul broaştelor slăvea intronarea nopţii.

* * *

Şi iată, amintirile acestea, care, şi acum, îmi toarnă în suflet ca un nesfârşit de pace şi iubire de toate, se tulbură ca faţa liniştită a lăcului lovită de întâiul strop de ploaie.

Intr'o zi dela sfârşitul lui Iunie, eram cu Domnica sub nucul nostru, cufundaţi în îndeletnicirele obişnuite. Deodată un amestec neaşteptat de glasuri, care veneau spre noi pe aleia din mijlocul grădinei, ne lovi auzul. Peste puţin, în umbra nucului apăru mama însoţită de un tânăr în haine pestriţe de vară şi cu cravată-fluture: „Oncle Jean” s'a întors dela Paris să-şi petreacă vacanţa la ţară.

Minunându-se, faţă de mama, de cât crescusem în lipsa lui, Oncle Jean mă ciupi distrat de obraz aruncând o privire furişă spre Domnica, şi, fără să-şi întrerupă vorbăria gălăgioasă, ne părăsi urmat de mama.

Durerea din obraz, la care se adaugă, parcă, şi o presimţire nedesluşită, îmi umplu ochii de lacrămi.

Inima nu m'a înşelat. Din clipa aceia a sunat sfârşitul fericirei noastre în trei.

De atunci a început să se destrame pânza fermecată, ţesută din viaţă şi poveste în care era învăluită lumea dintru întâi.

Poveştile au rămas poveşti, şi viaţa, a început să mi se arate dezbrăcată.

De atunci umbra nucului n'a mai fost o împărăţie şi n'a mai fost a noastră.

Faţa rotundă a lui Oncle Jean, cu mustaţa tunsă şi pieptănătura linsă cu cărare la mijloc, începu a se ivi între noi tot mai des şi mai stăruitor.

Sub nuc nu mai eram niciodată numai în-de-noi. Oncle Jean cu o carte în mână, era şi el nelipsit.

Petrecerile noastre erau ades tulburate de glumele lui care pe mine mă lăsau nedumerit.

Gheorghe nu mai venea de când eram acum trei sub nuc. Numai odată îşi făcu de lucru pe lângă noi. Era palid ca păretele şi ochii îi străluceau ca de boală; atâta trudă silnică îl costa stăpânirea de sine!

Domnica nu-şi ridică privirile. Roşaţa i-se aruncă în faţă ca un fior. Jean întoarse câteva file din carte.

Atâta a fost. Gheorghe apucă cu mânile tremurând tărăboanţa de lângă movila de năsip şi se îndepărtă fără să fi rostit vr'o vorbă.

Am pătruns numai cu simţirea tot înţelesul acestei clipe nemăsurate de viaţă.

Imi venea să alerg după Gheorghe. Să-i spun, aşa fără cuvinte, cum ne înţelegeam noi, că-i simt durerea, că de-o bucată de vreme, între Jean şi Domnica mă simţeam şi eu înstrăinat.

La masa de seară tata povestea mânios de buclucul pe care-l avusese peste zi cu ticălosul de Gheorghe.

— Auzi, netrebnicul? Cum s'o scoată cu deasila dela stăpân, dacă fata vrea să rămâie? Nu are decât să se tot ducă el, dacă i-a venit vremea lui traistă 'n băţ! Dar i-am dat eu de drum.

Ca de obicei, Domnica era în spatele meu. Cuţitul şi furculiţa din mânile ei ţăcăneau desnădăjduit pe farfuria dinaintea mea, căznindu-se să despice bucăţica din mijloc.

* * *

Lungă şi pustie a fost pentru mine vara după aceia. Gheorghe nu mai era, Domnica, parcă nu mai era aceiaş: altfel se îmbrăca, altfel râdea.

De atunci am început a îndrăgi singurătatea.

Pe la începutul toamnei, Jean a plecat cu un camarad.

S'a urcat în docarul care trebuia să-l ducă la gară fără să-şi poată ascunde bucuria că pleacă.

Domnica l'a petrecut şi ea din poartă cu privirea. N'am să uit niciodată această privire. Nu, n'am să vă uit niciodată, ochi, nesfârşit de blânzi şi înduieraţi, ochi de fată necăjită, sărmane flori albastre de cicoare, gingaşe flori de câmp!

. . . .

Eram acum din nou singuri sub nucul cu frunza rărită. Dar Domnica, totuşi, nu mai era aceiaş. Se întuneca la faţă şi slăbea în fiecare zi, mai tare. Pete cenuşii îi acoperiră faţa ca urme lăsate de nişte degete pângăritoare.

Dintr'o vreme atâta se sfârşise de-i era greu să steie în spatele meu la masă. De vre-o două ori a prins-o ameţeala şi locul ei l'a luat chelăriţa Anica.

— Slăbiciunile acestea îmi dau de bănuit, şopti odată maică-mea către tata.

Intr'o zi dela sfârşitul toamnei şedeam, din deprindere veche, sub nucul aproape desfrunzit care nu ne mai apăra de razele slăbite ale soarelui.

Domnica cosea tăcută, eu stăteam pe bancă lângă dânsa, urmărind călătoria acului pe marginea pânzei din mânile ei. După o bucată de vreme Domnica se opri din lucru. Cuprinzându-mă cu mâna de mijloc, mă ridică în picioare pe bancă şi, privindu-mă drept în ochi cu o căutătură plină de iubire, zise:

— Eu te las, Nicuşor... mă duc acasă.

Lăcrămile o podidiră. Işi ascunse faţa la pieptul meu şi începu a plânge cu hohote stăpânite.

— De ce, Domnică? De ce? o întrebam eu mişcat, potrivindu-i cu mânile tremurătoare şuviţele de pe frunte.

— Aşa.. mă duc.

Şi s'a dus... Ghemuit în ungherul sofrageriei am plâns pe tăcute o zi întreagă până seara, târziu. Şi Doamne, cine ar putea măsura câtă durere, pot cuprinde lăcrămile unui copil?

. . . .

Sunt ani şi ani de atunci. De dădaca mea, Domnica, n'am auzit niciodată nimic.

Unchiul Jean e acum un moşneag grăsuliu, blând şi vesel. E însurat şi are o casă de copii.

Păcatul din tinereţe nu i-a tulburat viaţa, dar, poate, nici nu l-a ştiut niciodată.

S. ROMAN

Maxime şi Cugetări

Orice lucru, oricare ar fi el, poate fi, printr'o întâmplare, prilej de bucurie, de tristeţe sau de dorinţă.

(B. Spinoza)

Ceeace adorăm în corpul omenesc e ceva mai mult decât forma lui atât de frumoasă, e flacăra interioară care pare că-l iluminează prin transparenţă.

(A. Rodin)

Adeptul martirului suferă mai mult decât martirul.

Convingerile sunt duşmani mai periculoşi ai adevărului, decât minciunile.

Un om s'ar părea mai de grabă că are caracter când îşi urmează totdeauna inclinaţiile temperamentului, nu când îşi respectă totdeauna principiile.

Să nu vorbeşti niciodată despre tine, e cea mai nobilă ipocrizie.

Uităm greşala când o mărturisim cuiva, dar celalt de obicei n'o uită.

Autorul trebuie să tacă atunci când începe să se vorbească despre opera lui.

(Fr. Nietzsche)

Când cineva nu-şi cunoaşte sufletul, nu însemnează că n'are suflet, ci că n'a învăţat încă să şi-l recunoască.

Invingem îndată orice greutate dacă ne amintim că nu ducem o viaţă trupească, ci una spirituală, că în noi trăieşte ceva mai puternic decât tot ce este pe lume.

Dacă te îndoieşti de chipul cum trebuie să procedezi, închipuie-ţi că mori diseară; îndoiala îţi va pieri pe loc. Vei putea deosebi numaidecât datoria de propriile tale dorinţi.

(L. Tolstoi)

Orgoliul e acelaş în toţi oamenii, şi nu diferă decât mijloacele şi maniera de a-l da pe faţă.

(La Rochefoucauld)

Să ştii că ştii ceeace ştii şi că nu ştii ceeace nu ştii, iată adevărata ştiinţă.

(Confucius)

A fi, înseamnă a simţi sau a cugeta.

(Aristotel)

Nu există rău în lume decât pentru cei cari îl pricinuiesc.

(Epictet)

Naivii şi savanţii sunt batjocura minciunii eterne.

* * *

Răul e în dorinţă. Nu doriţi nimic şi nu veţi mai simţi răul.

(Anatole France)

Cel mai bogat, e cel sărac în dorinţe.

(Seneca)

Durerea este un izvor al sublimului.

(Byron)

Pe urmele unui cuvânt sibilin al lui Coșbuc

Citesc „Infernul" lui Dante în traducerea lui Coșbuc, ediție îngrijită de omul competent și muncitor, d. Ramiro Ortiz.

In introducere d. Ortiz arată că alcătuirea unei atari edițiuni și întovărășirea ei de note critice cer o considerabilă muncă. Iar satisfacții această trudă nu prea oferă; despre cele de ordin bănesc nici nu poate fi vorba măcar.

„Dar" — spune d. Ortiz — „era primejdie ca *Divina Commedia,* tălmăcită de Coșbuc, să vadă lumina fără comentarul trebuincios, iar Dante fără comentar e inaccesibil până și Italienilor".

Și valorosul cercetător arată în ce constau *asprimea* și *ostenelile* lucrării pe care a luat-o asupră-și din dragoste pentru Dante și pentru Coșbuc:

„Era vorba, într'adevăr, de stabilit textul, care în manuscris era pe alocuri cu lipsuri, de hotărît ce era de făcut cu feluritele variante, care se întâlnesc pe marginea lui, de întregit golurile și de înzestrat ediția cu un comentar nu prea întins, dar nici prea restrâns, de vreme ce multe lucruri, limpezi pentru Italieni, cel puțin întru cât sunt catolici, trebuiau lămurite Românilor".

Și le-a lămurit frumos, — în bună parte. Zic numai „în bună parte", fiindcă la unele *comentarii în penumbră* (înțeleg acele pasagii care nu limpezesc pe de-a 'ntregul) ale tuturor comentatorilor de până acuma ai lui Dante, s'au mai adăugat și câteva nedumeriri stârnite de traducerea lui Coșbuc.

Iată una dintr'însele. In Cântul IX, și anume în versurile dela 106 până la 133, se zugrăvesc caznele la cari sunt supuse căpeteniile ereticilor în cercul al șaselea al Infernului. Un foc arde 'ntins printre morminte (transcriu terținele dela versurile 121 până la 129):

121. Și-al lor capac era deschis la toate
Și plâns ieșea din ele-amar și-astfel
c'aeve-un neam arzând părea că-l scoate

124. Iar eu: — „Maestre, cine-i neamul cel
„ce-aci 'ngropat îl (țin aceste) scoine,
„prin marele său plâns spunând de el?"

127. — „Căznesc pe eretici aceste scoine,
„și-adepții de-ori ce sectă",—el mi-a spus—
„și-s mult mai mult, decât ai crede, pline".

Pentru versul 125, nu numai cuvintele puse 'n paranteze arată că el este un rând provizoriu; dar și primul caet manuscris al lui Coșbuc poartă pe margine însemnarea *suspine,* cu care avea — de bună seamă — să se încheie versul în forma-i definitivă. In adevăr, textul italian vorbește de „sospir dolenti", iar traducătorii români ai lui Dante, cei până la Coșbuc: Maria P. Chitiu și N. Gane vorbesc întâia de „dureroasele suspinuri", celalt de „grozavul lor suspin".

Pe *scoine* însă (din versul 127) d. Ramiro Ortiz îl adnotează astfel:

„*Scoine:* cuvânt propriu lui Coșbuc și probabil făurit de dânsul în înțelesul de *ceva scobit* prin analogia, poate, a cuvântului: *scoică.* Din câți transilvăneni am întrebat, nici unul nu a știut să-mi spună ceva lămurit despre acest sibilin cuvânt".

Or, zisele *scoine* trebuie să fie rezultatul unei transcrieri greșite. O singură literă, *nedescifrată* — bună oară *r* — și înlocuită cu alta — de pildă cu *o* — a fost îndeajuns ca să dea naștere cuvântului pentru identificarea căruia d. Ramiro Ortiz s'a văzut constrâns să întreprindă atâtea zadarnice investigațiuni.

Scoine nu poate fi în nici un caz. Coșbuc nu'și îngăduia asonanțe. Remarca aceasta mă mir că n'a făcut-o d. Emanoil Bucuța care, până la cântecul XXVII, a acoperit golurile lăsate de Coșbuc „cu versuri (închise în paranteză și cu aceeaș literă, în corpul textului), ținând seamă de sugestiile cuprinse în variante și de stilul autorului". *Scoine* nu rimează nici cu *pline,* nici cu *suspine.* Și de-am crede că pe a doua vocală din *oi* a misteriosului termen, trebuie să punem *puncta diaereseos* (punctele despărțirii, adică dacă am crede că vocalele se cuvin a fi citite deosebit, atunci endecasilabul iambic dantesc (unsprezecesilabicul în ritm suitor) devine un dodecasilab (douăsprezecesilabic) fără de ritm.

Va-să-zică în privința lui *scoine* (fie că-i pronunțat *scoi-ne,* fie că e rostit sco-i-ne) putem declara că e produsul unei copieri defectuoase, ceeace nu micșorează meritele d-lui Dr. Vlădescu, asistent universitar, transcriitor minuțios al manuscrisului autograf.

Dar acel *scrine* (unul din pluralurile lui *scrin),* prin care cerințele rimei și ale ritmului s'ar putea socoti satisfăcute, n'o fi cumva, la rândul său, din pui al unei deduceri metrice, o inducere în eroare?

Să vedem:

Plin nu atâta de curiozitate pentru cuvântul care se ascundea, pe cât mai ales plin (pot s'o mărturisesc) de înțelegere confrățească față de cercetătorul în goana-i expiatorie după termenul insezisabil, mă hotărâi să mă înham la o operă de scrutare.

Și iată că, în primul rând, hors-textul lui Gustave Dorè dintre paginile 46—47 din traducerea franceză a lui Pier-Angelo Fiorentino tipărită la Hachette în 1861, mi-a arătat mormintele arzânde: sarcofagii alternând cu niște lădițe fantastice de giuvaericale. (Nu altfel îmi închipuiesc balaurii cu limbile de flacări ieșind din cufărașul dăruit de Sfânta Duminecă și devorând pe țâfnoasa ciumulică a pădurii fiică a mumii pădurilor celei cârtitoare). Mă găseam în domeniul unei tâmplării convulsive sau al unei funerare cioplitorii de piatră. Noțiunile și termenii *sicrie* și *scrine* au început să sălășluiască în mintea mea, deocamdată ca niște simple cimotii. A trebuit să intervină filologia (splendida mijlocitoare) ca înrubedirea să se facă mult mai stăruitor, mult mai aproape. W. Meyer Lübke în „Romanisches Etymologisches Woerterbuch" dă obârșia cuvântului *sicriu* la numărul 7746 (pag. 582, coloana II) la cuvântul *scrinium,* pe nemțește *Schrein.*

Laurian și Maxim oferă la pagina 1106 volumul II al Dicționarului Limbei Române, următoarele etimologii și definiții:

„*Scriniu* și *scrinu,* pl. (scrin)e, scrinium (it. *scrigno,* isp. *escrinio* și *escrino,* prov. *escrin,* fr. *écrin)*... armariu, arca, lada, racla, cassa, etc."

Și, după ce arată senzul *în genere,* ei dau cele câteva senzuri *în specie,* din care desprind:

„*Capulum, feretrum* — cassa de mortu; *a pune mortul la scriniu, a înmormenta fora scrinu".*

Și adaugă că, în însemnările din această categorie, se aude și se află scrisă forma *secriu.*

Iată, deci, că, printr'o linguistică conjurare a Necunoscutului, prin una din acele magli de incantațiune, mulțumită cărora Nedesvăluitul consimte să se arate dacă nu într'o definitivă incarnație, în tot cazul ceva mai puțin ireal — amintitele *scrine* pe cari numai metaforic le luasem drept sarcofagii, au ajuns să dobândească o temelie.

Dar mi-am zis: să vedem acuma ce crede Dante, el însuș? și ce cred traducătorii francezi ai lui Dante, cei mai puțin reputați ca poeți dar grijulii de preciziune și claritate?

Dante:

„Ed io: Maestro, quai son quelle genti
Che, seppellite dentro da quell' arche
Si fan sentir con gli sospir dolenti?"

Iar în traducțiunea franceză făcută de Sébastien Rhéal (însoțită de o înainte-cuvântare cuprinzând zugrăvirea vieții lui Dante precum și o chee generală a poemului și având note după cei mai buni comentatori, întocmite de Louis Barré, Paris, 1854), am citit prima coloană a paginei 40:

„Maître, dis-je à mon guide, quels sont les pêcheurs ensevelis dans ces arches, et qu'on devine à leurs soupirs douloureux?"

Prin urmare: *arche* la Dante, *arches* la Sébastien Rhéal. Așa dară: arca (pe care am întâlnit-o adineauri la Laurian și Maxim), arca latină avea să-mi dea — în sfârșit — mijlocul de cunoaștere ori de recunoaștere a Cuvântului.

Aici mi-au venit în ajutor: deoparte Biblia, de altă parte dicționarul latin-francez al lui L. Quicherat și A. Davely (ediție sporită, după cele mai recente lucrări ale lexicografiei latinești, de Emile Chatelain) dicționarul latino-

român al lui Ioan Nădejde și Amelia Nădejde-Gesticone (ediția III, Iași, Viața Românească) și cel al lui M. Stăureanu (Craiova, editura Samitca). Cuvintele: arcă, ladă, cufăr, cosciug, raclă, scrin, Sicriul legii, Sicriul mărturiei cel din lemne neputrezitoare; citatele din Cato vorbind de dulap („arca verstiaria"), cele din sfântul Isidor și din Horațiu cu privire la așezarea mortului în secriu („arca in qua mortuus ponitur", „cadaver locare in arca") au venit, rând pe rând, să se juxtapue. Și au prins să complecteze ceeace prozodia și metrica și deducțiile mele de expert, bine fript, într'ale erorilor de transcriere, mi-au fost șoptit înainte. Și anume că termenul, fugace și îndelung căutat, e *scrine. Scrine,* cel mai aproape — în ce privește scrierea — de inabordabilul *scoine,* și proxim, în metaforicu-i senz funebru, de *sicrie* și pe lângă care d. Ramiro Ortiz pășise cu o ușoară și nebănuită atingere, de vreme ce, în nota predecesoare celeea citate mai sus, vorbește de „capacul mormintelor pe cari noi trebuie să ni le închipuim ca niște sarcofagii de piatră".

Dar atunci nu mai avem aface cu un „cuvânt propriu lui Coșbuc". Ba, da; sau, întrucâtva, da! Căci ne găsim în fața unui plural pe care Al. Philippide nu-l admite și pe care Societatea Academica Română de acum o jumătate de veac (în special August Treboniu Laurian și J. C. Massimu) ni-l recomandă. Și Coșbuc nu s'ar „tăgădui", nici de astă dată. In interesul poeziei (și aceasta trebuie să primeze!) el redevine uneori ardelean, cu multă măsură bine înțeles; el, poporanistul, devine oleacă ciparian, adică latinizant (în această privință, imensa lui cultură latinească și traducerile din Vergilius Maro și Publius Terentius Afer i-au stat într'ajutor); ajunge uneori și eliadist, adică italienizează puțintel, și nu se dă în lături chiar dela oarecari franțuzisme. Iși îndeamnă *Ispita* să rostească transilvanescul „să sărute pe stăpâna *olului"* făcând să tresalte de bucurie manele autorilor dicționarului „elaboratu ca proectu" cari pentru cuvintele latinești: *cupa, lacus, lacrum, urceus, amphora* cereau să răspundă în românește vorba „ollu" nu „olla". Nu se sperie (sau, cum scrie câteodată, *nu se înspăimează)* de termenii și expresiile: „lucoare", „observatoru 'n quale", „roabă poftelor carnale", „a pus trufașei cul-pe Arhanghelul o fine". Și pluralul *scrine* n'ar fi pentru Coșbuc o auto-desmințire, ci (cum ar spune tradiționaliștii în ce privește fondul și moderniștii în expresii) o *reintegrare în trecut.*

BARBU LĂZĂREANU

Cursuri pentru ciobani

Indulcirea moravurilor în Rusia a ajuns departe: pretutindeni s'au deschis cursuri speciale pentru meseria ciobănitului și păstoritului.

Ceața sură

de I. AGÂRBICEANU

Vasile Albu se trezi dimineața rupt de oboseală. Toată noaptea fu frământat de visuri arzătoare. Iși schimbă cu greutate cămașa de noapte; I-se lipea de trup, o puteai stoarce. Ducându-și mâna prin păr, îl simți cleios. Il durea capul și sub limbă îi izvorea mereu un gust amar. Se târî cu greu până la un dulap, scoase o sticlă și bău laolaltă două păhărele de rachiu, să scape de amărala aceea.

Dar pe biurou, în slujbă, îl aștepta o scrisoare dela nevastă-sa. Intr'o clipă presimțiri rele i-se vărsară în suflet. Vor fi pățit ceva? Va fi bolnavă Anișoara? Este și acolo un râuleț de munte.... Cum?

Cu degete tremurătoare rupse plicul. Citi înfrigurat rândurile dela început, apoi cele dela sfârșit: erau numai vești bune. Atunci cuteză că o citească întreagă. Fața i-se lumina pe măsură ce petrecea rândurile scrisorii. Pieptul i-se liniști. Când sfârși, privi pe furiș în jur dacă nu-l observă colegii de biurou, și își făcu repede o cruce. Oftă ușurat. „Doamne mulțumescu-Ți" își șopti cu căldură, și ascunse scrisoarea, ca pe-un talisman, în buzunarul hainei.

Se puse cu inimă la lucru. Ce ușor îi era azi să muncească! Ce fericire să lucrezi!

Din când în când se oprea o clipă, până când asculta în liniște gândul ce-i trecea prin cap: „M'a neliniștit străinul acela. Asta e tot".

Și continua să scrie, până când alt gând cerea să fie ascultat: „Un nenorocit, iată cine-i străinul".

Toată ziua fu vesel. După ce se înseră, aprinse becul, lăsă perdelele, și continuă o scrisoare pe care o și începuse îndată ce se sculă din somnul de după amiază. O scria încet, voind să aibă senzatia că stă cât mai mult de vorbă cu cei dragi ai lui, cari sunt toți sănătoși și le zboară zilele în satul acela de munte. Le aminti să fie cu băgare de seamă când se scaldă în râulețul acela de munte.

Nici nu se mai gândea la Ilarie, la oaspele din zilele trecute, când acesta se strecură în casă, cu mișcări moi și ușoare de pisică. Văzându-l că scrie, se apropie tiptil, și vreme îndelungată, aplecat ca un arc, îl pândi, dela spate, cum scrie. Citea fiecare cuvânt care se năștea încet, tacticos, caligrafic, de sub condeiul lui Vasile Albu.

Dar gazda era către sfârșitul scrisorii. Iscăli, și, după ce se uscă, întoarse foaia și începu s'o citească dela început.

Când termină, auzi un oftat la spatele lui și sări ca mușcat de șarpe de pe scaun.

— Nu-i nimic! Eu sunt. Iartă-mă, vere Vasile! N'am voit să te înspăimânt. Dar te-am văzut scriind și n'am voit să te tulbur. Fericit ești tu că mai poți scrie astfel de scrisori familiei!

— Dar n'am auzit când ai intrat, zise Vasile, liniștindu-se cu greu.

— Ce s'auzi, când poți sta așa de dumnezeiește de vorbă cu ai tăi! Cu greu îmi birui invidia...

— Invidia? Pentru ce?

— Eu nu mai pot, eu nu mai am cui scrie astfel de scrisori. A ta, mă orbește ca o țâșnire de soare. Iar bieții mei ochi nu mai sunt buni decât pentru ceața sură. Cum buhnele nu văd decât în întunerec, așa nu mai pot vedea ochii mei decât în ceață sură. Eu sunt în lumina rece, tu te bucuri de lumina cea dulce. Ai primit veste bună?

— Da. Sunt cu toții bine. Imi scrie nevasta că Anișoara s'a rumenit la față și începe să se îngrașe. Copiii ceilalți zburdă cât e ziulica.

— Te rog, dacă-mi ești prieten! zise străinul ridicând brațul în semn că e de-ajuns. — Incă nu sunt atât de tare să pot suporta. Ce vrei, șapte ani sunt prea puțin să te înzdrăvenești, când ai pierdut o vecinicie, când o eternitate te-a acoperit subt dărâmăturile sale. Și, bine să mă înțelegi, nu m'au acoperit numai acum șapte ani. Sunt în fiecare ceas sub povara lor. Băiatul meu nu e vecinic cu mine?

Vasile împătură scrisoarea, după ce o mai reciti odată la repezeală, apoi căută un plic, o închise și scrise adresa.

— Azi bate vântul, să rămânem aici — începu străinul. — Chemările lui de luptă, cântecele lui de haiducie, nu le mai înțeleg acum. Și îmi fac rău: cunosc zădărnicia chemării la luptă: fatalitatea nu se poate birui în trântă dreaptă.

Glasul lui era plin de duioșie în seara asta. Străinul părea cu mult mai liniștit. Vasile Albu își simți sufletul pătruns de durerea lui Ilarie.

Te rog șezi îi zise el, apăsându-l ușor de umărul stâng.

— Când fuge lumina cea dulce, să nu crezi că înfrângerea desăvârșită vine dintr'odată — începu străinul după ce șezură amândoi. — Intâi ridici pumnii și blestemi. Sufletul, ca un ghiavol zburlit, își arată ghiarele spre cer și amenință în fața fatalității. Adică, după ce s'a prăbușit cerul. M'am întrebat de multe ori, ce înțeles are să amenințí chiar ceeace s'a prăbușit? Dar, iată, adevărul e acesta: nici o ființă vie nu se desparte fără luptă, fără împotrivire, de viață.

— Da, e instinctul conservării, zise Vasile.

— Instinctul conservării e un cuvânt deșert. Cine-l înțelege? Dar altceva e: groaza de neființă, și mai ales dragostea de viață. Acestea nu sunt cuvinte neînțelese. Sunt realități pe care le simțim. Și un fir de iarbă se împotrivește îndoirii, și revine mereu în poziția de mai înainte, până mai are putere. De câte ori nu m'am gândit ce cumplit hohot de plâns ar fi dacă pădurea în care tae sute de securi ar avea glas!

Vasile Albu se simțea azi la largul lui. Veștile bune ce primise dela familie îi înseninară sufletul, și el putea să asculte fără adânci impresiuni pe străin.

— Cred că exagerezi — zise el. — Arborii, plantele, nu simțesc.

— Așa crezi tu? In sfârșit, tot ce se poate. Dar ai încercat să îndoi un luger mai vânjos? Ai simțit împotrivirea lui? Da, să lăsăm asta. Ai ucis vre-odată un vierme? Dar un șarpe veninos? Ai văzut cu câtă groază și cu câtă sete de viață se împotrivesc fatalității? Se înțelege, zadarnică împotrivire, și la dobitoc și la om! După întâiul blestem împotriva cerului, am simțit deodată ceața cea sură că ia locul luminii în care am văzut mai înainte lumea și viața. Zile în șir nu m'am mai știut orienta, nici atâta cât era nevoie pentru a-mi trimite revolta neagră ce fierbea înădușită în mine, ca o căldare cu smoală groasă.

El oftă și tăcu, privind trist prin perete, ca și când nu ar fi avut nici un obstacol înainte.

Vasile Albu simți că, încetul cu încetul, cade iarăși în mrejele acestor cuvinte. Iși aduse aminte că, după îmbolnăvirea Anișoarei, cunoscuse și el simțământul de revoltă și ceața sură de care vorbea străinul, desăvârșita desorientare în care căzuse.

— Da, prietene — urmă Ilarie după un răstimp de tăcere — zile de-arândul nu-mi putui da seama de ceeace se petrecea. Vezi că, întreaga lume se schimbase. Se răsturnă întreaga viață. Nu vedeam decât prin ceața aceea sură care schimbase, să nu le mai cunosc, toate lucrurile lumii și ale vieții, și numai pe ea o simțiam, ca un nou aer ce umplea văzduhul din cer până în pământ — pe care-l respiram adânc. Și cu cât mă hrăneam cu el cu atât îmi devenea mai necunoscută și lumea, și eu însumi. Să știi dela mine: inspirând această ceață sură, inspiri cea mai pătrunzătoare neputință. Au fost zile când nici mânile nu mi-le puteam mișca. Cunoști așa ceva? Căci nu e neputință mai mare decât să te afli în fața lucrurilor cu totul necunoscute, și când tu însu-ți ți-ai ajuns un necunoscut. Și, un astfel de neputincios făcu din mine ceața cea sură. Poate nu mă înțelegi? — sfârși el întrebând și privindu-l liniștit pe Vasile.

— Te înțeleg. Am trecut și eu prin dureri mari. Spui adevărul: la început nu mai cunoști lumea. Le vezi toate într'o lumină străină — răspunse gazda. El își aminti de zilele după îmbolnăvirea Anișoarei, și simția că străinul nu minte.

— In ceața cea sură — zise Ilarie, — o lumină mohorîtă care nu coboară din văzduh, cum am spus mai înainte, ci izvorăște din tine însu-ți, din sufletul tău și umple văzduhul. Schimbă înfățișarea și înțelesul tuturor lucrurilor. Cine o trimite? De unde năvălește lacomă și neisprăvită în suflet? Eu cred că ceața asta sură e praful dărâmăturilor eternității, căzute asupra ta, în clipa când ai înțeles vecinicia fatalității. Mult praf, nu-i așa? Are de unde izvorî! Poate umplea văzduhul întreg?

Ilarie zâmbi dureros, ridică un braț și-l trecu, într'un gest răsucit, neînțeles, prin aer.

Pentru mine, zile dearândul, putea străluci soarele, puteau bate vânturile, putea să urle furtuna: nu le vedeam, nu le înțelegeam decât ca niște lucruri moarte. Vedeam viața prin ceața aceea sură, și, cum ședeam, într'un colț de liman, aveam impresia că-s o stâncă veche, încremenită pe marginea unei prăpăstii, fără auz, fără vedere. Grozavă ceața aceea sură, vere Vasile! Mă uitam în curte și nu mai cunoșteam ograda, șopronul de lemne, cânele, sluga, găinile. Lucrurile moarte îmi păreau ca niște arătări de spaimă, ca niște rămășite rămase înainte de diluviu, ființele vii îmi păreau niște umbre cari au luat trup. Nu știu cum, aveam senzația că dacă aș fi lovit cu un bețișor piciorul unui curcan s'ar fi rupt, ticănind, ca un sloiu de ghiață atârnat de streșina caselor, iarna.

Pe măsură ce vorbea străinul, Vasile Albu se întrista tot mai tare. Bucuria ce-a avusese peste zi se risipise. El își aducea tot mai viu aminte de zilele grele prin care a trecut. Și-i părea că Ilarie iarăși intra în gândurile lui. „Ori să fim, într'adevăr, așa de înrudiți toți oamenii? Toți suferim. Toți simțim la fel?" se întrebă el.

— Da — suspină el — în suferințele mari ne tâmpim. Ne pierdem facultățile. Nu mai cunoaștem și nu mai suntem buni de nimic.

— Adevărat — începu Ilarie. — Nu ne mai putem nici mișca din loc. Dar oricât de neputincioși am fi și atunci, avem pretenții gigantice.

— Pretenții?

— Da, vere Vasile! Tu n'ai trăit nici un ceas în care să fi dorit să nu mai răsară soarele, să nu mai înflorească florile, să nu mai vezi oameni mișcându-se în jurul tău? N'ai trăit o clipă în care să fi cerut să nu mai existe nimic? Dacă nu, fericit om ești, și mulțumește lui Dumnezeu! Dar eu am avut astfel de pretenții! După nesfârșite zile de împietrire, când am început să mă mișc, și vedeam lumea întreagă prin ceața aceea sură, am simțit că viața, existența, nu mai are nici un rost. Pentru ce ar mai răsări soarele, îmi ziceam, când și așa viața de acum e numai umbra existenții cunoscută de mine, sau a alteia mai depărtate cu mii de veacuri? Ce să mai caute lumina și căldura în lumea umbrelor? Pretenții, da! vere Vasile, și încă nemărginite! Căci după o altă scurgere de săptămâni, începui să urăsc

Continuare în pag. 14-a

„ZOOLOGICE"

Liliecii

Sărmanului Klopştock

Liliecii sboară 'n noapte
Şi schiţând un unghiu obtuz,
De copaci se-agaţă 'n şoapte
Şi duc liniştea 'n auz.

Trupe dese şi tăcute
Zarea deasă o 'nfăşoară;
In monom de aripi slute
Şoareci cu umbrelă sboară...

Şi, când es din umezite
Peşteri, unde în şiroae
Cizelară stalactite
Boabele străvechi de ploaie,

Cu-aripi negre şi dinţate,
Desfăcute 'n evantalii,
Stau cu 'nfăţişări ciudate
Pe a nopţilor vitralii.

In lumini de lună, clare,
Şi 'n decorul larg, feeric,
Ei sunt orbii nopţii, care
Rătăcesc prin întuneric.

ALEXANDRU BILCIURESCU

---

de moarte pe oamenii pe cari îi vedeam trăind, râzând, mâncând. bucurându-se ori plângând, şi cari voiau să dea continuitate unei existenţe care .după toate legile firii, nu mai avea nici un rost. Mă uitam la ei prin ceaţa cea sură şi, când îmi păreau duşmanii mei de moarte, când nişte nebuni cari joacă o comedie respingătoare. Tu nu te-ai întrebat niciodată pentru ce mai răsare soarele? El tăcu ostenit, şi-şi pironi privirea la un crucifix de pe peretele din faţă.

Vasile se tulbura tot mai tare. Se mirase şi el, înainte de însănătoşirea Anişoarei, se mirase foarte des în primele zile de boală ale copilei, pentruce nu se prăpădeşte lumea ? Cum e cu putinţă să mai răsară soarele, să se continue viaţa? Dar amintirea îi răscolea şi vechea suferinţă, şi lacrimile i-se grămădeau în ochi fără ca el să-şi dea seama.

— M'am întrebat şi eu, frate! Dar pentruce stărui asupra acestor grozăvii? Sunt ceasurile cele mai negre din vieaţă! — zise el luând mâna străinului şi strângând-o cu :ărie.

— Te temi că învie morţii? Nu, ei nu mai învie, ci numai adie în jurul nostru. Durerile cele mari, dacă le-a acoperit lespedea sănătăţii depline, nu mai învie, fâlfâie numai din aripi uşoare în jurul nostru. Nu le mai poţi simţi, nu le mai poţi trăi. ca atunci. Crezi că nu te 'nţeleg ?

— Ce să 'nţelegi?

— Că asupra ta nu s'a coborît fatalitatea, ci numai o durere mare. Că boala ce-ai avut-o în familie nu a fost incurabilă. Că azi, în casa ta e soare, e lumina cea dulce. N'am simţit eu dela început? N'am văzut scrisoarea ta de acum? Nu, să nu te temi. Morţii nu învie: pentru suferinţele sfârşite, plânsul e dulce şi plin de mângâere. Dar durerea mea, suferinţa mea, nu e trecută, nu e moartă, Trăim împreună, nedespărţiţi, ziua şi noaptea. De aceea, povestindu-ţi ceeace-ţi spun, eu nu sufăr ci trăesc.

— Sărman prieten! — oftă Vasile.

— Poate că ai dreptate. Dar aşa sărman cum sunt n'am încercat să mă iau de piept cu Dumnezeu? N'am avut pretenţii nemărginite? Să se prăpădească lumea. să se întoarcă existenţa în zgăul din care a ieşit? Şi cine? Eu, piatra cea cenuşie. care mă uitam în lume prin ceaţa cea sură. Nu! Incă nu eram prăbuşit de fatalitate! Coada. ca şi capul, şarpelui tăiat în două, se zvârcoleau încă. Se zvârcoleau acolo sub dărâmăturile unei eternităţi. a vieţii şi fericirii mele de mai înainte. După săptămâni şi luni, capul şarpelui strivit părea că se vindecă. El începu să şuere din limbi spintecate.

— Lasă! Opreşte-te! Iată. o să te tulburi din nou — zise înfiorat Vasile, văzând cum i-se aprind luminile verzi ale ochilor.

— Ţi-am spus: nu mă tulbur, nu sufăr, trăiesc. Morţii mei n'au murit. Ei bine, ascultă! După ce mă putui ţinea pe picioare, începu o goană nebună pe la toţi doctorii, pe la toate spitalele, pe la toate clinicile. N'am ales între somităţi medicale şi babe hidoase, am întrebat pretutindeni: Cum îl pot ajuta? Cum îl pot vindeca? In fiecare loc mi-se spune că e zadarnic. Dar aceasta mă înfuria şi mai mult. Prin ceaţa mea cea sură, nu mai cunosteam pe oameni, nu mai simţeam că există lumea. dar umblam ca un leu răcnind să aflu leacul, gata să merg până la capătul lumii. Prin ceaţa cea sură mi-se arăta un singur punct luminos, care creştea cu cât mă uitam la el, ca un nou soare, ca începutul unei noui existenţe: vindecarea.

Vezi, mă împotriveam îngrozitor destinului. Am batjocorit ştiinţa, am scuipat în faţă medici, am adus în casă leacurile babelor. Eram încă tare, eram în furia creiaţiei! Luni de zile, ani întregi — am trecut aşa fără să mai cunosc lucrurile lumii celei vechi, în setea de a creia pe cea nouă: sănătatea copilului, — nu-mi pot da seama. Ceaţa cea sură, reuşi, în sfârşit, să mă înăbuşe... M'am izbit de realităţile vieţii ca de catapitezmele lumii şi mi-am crăpat capul. Am stat într'un sanatoriu o jumătate de an. Aşa mi s'a spus... Nu! Nu mă compătimi! Eu nu sufăr, eu trăiesc. Şi cum ai putea compătimi pe cineva pentrucă trăieşte? Fiecare cu viaţa lui!

El se opri cu o tristeţă de moarte în priviri. Respira din adânc.

— Te 'nşeli, fratele meu — suspină Vasile pătruns de suferinţa străinului. Nu suntem cetăţi străine, nepătrunse, unii pentru alţii. Nu poţi spune: Fiecare cu viaţa lui.

— Nu?

— Acelaş suflet viază în noi. Cum am mai simţi unul durerile altuia?

— Durerile altuia? Ne pare, numai, vere Vasile. Ne înşelăm. Dacă nu-i legătura blestemată ori binecuvântată a sângelui, nu suferim decât atâta cât voim. Dar, iată, eu ţi-am povestit numai întâiul pas spre înfrângerea desăvârşită, şi văd că e târziu — adause el uitându-se la ceas. Apoi se sculă. strânse mâna lui Vasile, şi ieşi tot atât de uşor şi nesimţit după cum intrase.

I. AGÂRBICEANU

GRAZIA DELEDDA [1]

Libeccio

De trei zile vântul dinspre Africa, il libeccio, furios, izbea marea sălbatică de pământul gol : coasta nisipoasă, înţesată de bărătci, părea pustie — precum era tot anul; doar glasurile vântului şi valurilor urlau în golul zării.

Cei doi îndrăgostiţi se vedeau, cu tot vântul, afară, pe după stânci. Cel dintâi care se apropie de malul mării a fost el. Cu ochii în patru, sprinten, întinzând din loc în loc mâna, voind parcă să simtă că nu era nici o primejdie în preajmă, se duse să se arunce în nisipul negru, la adăpost. De-acolo vedea la dreapta munţii vineţi, pe zarea din apropiere, sub norii fugari; luna nouă arunca umbre aurite peste acel vălmăşeag albastru-vioriu de bolovani şi pietre care, de pe coasta abruptă, se lăsa în mare şi se isprăvea într'o şiră de stânci, de cealaltă parte. Stâncile sugeau valurile năpustite şi le întorceau pe gură, ca nişte dihănii sătule.

Bărbatul cătă spre barătcile tăcute şi i-se părea că aude gemând, prin vâjâitul vântului şi al mării. Va fi fost vre-un bolnav, — căci cei veniţi la băi de mare erau mai toţi nevoiaşi, bolnavi, veniţi din inima insulei, cine ştie de unde, cu carele, pe caii lor răbdători, să încerce de nu s'ar fi putut vindeca. Poate că era chiar bărbatul ei, rănit şi şlăbănog ca un lepros, cel ce se tânguia, chinuit de timpul acela rău. Iată de ce întârzia dânsa.

Dar nu de asta îşi pierdea răbdarea. Să fi zăbovit ori cât, tot trebuia să vină; era cu gândul la cealaltă, la cea pe care n'o aştepta şi care n'avea să vină niciodată, deşi era acolo la doi paşi, mai la îndemână decât ibovnica.

Se întoarse pe pântece, cu faţa în mâini şi adulmecă nisipul sărat. In vreme ce bufnitura mării şi gâfâirea inimei lui se topea într'o singură tresărire, ca un zgomot venit parcă de sub pământ, gemătul, iarăşi, ajunse până la el.

Se sculă în coate, ascultând : dar în văzduh doar marea şi uraganul urlau.

Luna cobora înceată, prin cenuşa norilor, când roşie ca o rană, când albastră ca ochiul copilului : se făcea nevăzută, se aprindea iar, parcă-i era frică să atingă hăul mării în furtună, dar valurile se năpusteau spre ea cu mânie, cu poftă şi-apoi i se culcau de desupt, tremurătoare de sânge şi de lacrimi.

Indrăgostitul se lăsa iar în nisip şi iar auzi gemătul : atunci se sculă în picioare şi se duse să vadă. O femee stătea în nisip, cu braţele în jurul genunchilor, cu capul legat într'o basma fâlfâită de vânt, şi se uita pe mare. O recunoscu şi simţi numaidecât că în acea noapte avea să se deslege nodul destinului său.

* * *

Se aruncă în nisip, lângă ea; i se păru că totul împrejur, marea şi cerul, totul ar fi fost mişcat de aripile negre ale basmalei ce'i fâlfâia pe cap.

Nasul ei drept, buzele scoase în afară, se desenau pe zarea vânătă, ca profilul unei medalii, în bronz.

— Ce face cumnatu-tău ? — întrebă el.

— Ar trebui să ştii mai bine ca mine!

— Cum aşa ? De ce-ar trebui să ştiu eu mai bine ?

— Pentrucă te potriveşti cu soră-mea la gânduri, mai bine decât mă potrivesc eu ! Aşa !

Vântul îi lua din gură vorbele aspre. Indrăgostitul se dădu mai aproape de dânsa, mai-mai să-i ajungă picioarele cu capul, se uită la ea de jos în sus.

— Ce s'a întâmplat, Agato ? De ce eşti aşa, astă seară ? De ce stai aici, singură ? Nu ţi-e frică de bărbatu-tău, cum spuneai mereu? Unde-i?

— Multe vrei să ştii, Diego ! Şi astă seară mi-a spus că de m'o vedea cu tine, mă omoară : mă omoară pe mine, da, nu pe tine. Aşa că — nu te teme.

El îi sări îngenunchiat în faţă, tremurând şi crunt. I se părea că se cufundă în nisip, în faţa ei, şi că ea avea să'l calce în picioare, ca să'l cufunde mai bine.

— Agato ! Ce s'a întâmplat ? Să-mi spui ! Te-am auzit gemând: stai colea, acu, ca totdeauna, rece ca piatra, da, inima 'mi spune tot. Tot! Spune-mi, Agato, ori în noaptea asta se întâmplă ceva!

— Nu-i nimic! Ce să-ţi spun? Ne-am sfădit puţin pentru că s'a dus la sora-mea. sub cuvânt că alde cumnatu, e rău. Eu n'am vrut. Ştii bine că sunt certată cu soră-mea : o ştii prea bine dela ea. Aşa că i-am spus bărbatului: bine, dacă-i aşa, du-te, ţine de urât cumnatului şi lasă-mă singură. O s'aduc pe Diego să-mi ţie şi mie de urît ! Cum s'a schimbat la faţă ! S'a făcut ca marea asta : vânăt negru. — Fie şi-aşa ! — mi-a spus, — da să ştii că de te văd cu el, te omor. Lui îi las zilele, să petreacă mai departe cu femeile măritate.

Indrăgostitul înşfăca pumni de nisip, pe care-apoi îi azvârlea în faţă-i. Nu, nu era numai asta. Simţea că femeia spunea minciuni, iar el vroia să ştie tot. Se trânti iarăşi la pământ, căută să se potolească.

— Iar tu ai ieşit afară, te-ai ghemuit aici, la vânt, pe câtă vreme în serile frumoase nu te văd niciodată. De ce?

— Ca să-mi uşurez sufletul! Nu vezi?

— Da dacă bărbatu-tău se întoarce acu şi te vede cu mine ?

— Mă omoară.

— Iţi pare bine ?

— Tare bine, Diego. Că, şi vie, ce fac? Nimeni nu mă iubeşte. Tu mă cunoşti de mică. Acasă la noi, doar suntem vecini. Eram logodită cu un om bogat şi ea, soră-mea, mi l'a duat. Să-i fie de bine, da omul acela i-a putrezit în mâini ca poama prea coaptă ! Pe urmă m'am măritat cu un bărbat care nu ţine la mine : să mă aibă sub călcâi, da, dar să mă iubească, nici prin gând nu-i trece. Tu le ştii toate astea, Diego, le ştii de la sora-mea. Cu toţii vă duceţi la ea, ca la cârciumăriţa cu vinu tare.

— Nu mai vorbi aşa, Agato ! Dacă ne ducem la sora-ta, ne ducem pentrucă-ţi seamănă: bei vin prost doar pentrucă seamănă cu cel bun.

— Ba să taci tu din gură! Voi toţi vorbiţi aşa, da' nu toate femeile vă dau crezare.

Oftă gâfâind, mişcând iar nisipul la picioarele ei.

— Agato, dac'ai vrea ! Agato, dacă n'ai fi o femee de piatră ! Eu pentru tine... nu ştiu ce-aş face... nu ştiu ! Ceva ce n'a mai făcut nimeni.

Dar Agata se sculase în picioare şi iscodea noaptea, cu rochia zvânturată.

Trecură aşa câte-va clipe. Lui i-se părea că Agata avea să-şi ia zborul, dusă de vânt: de n'o apuca, în clipa aceea, n'ar mai fi avut-o niciodată: şi totuşi nu cuteza s'o atingă. Se întoarse să se cuibărească iarăşi în nisip.

— Mi s'a părut că-i el.

— Şi ţi-e frică cu tot dinadinsul?

— Ba nu, ţi-am spus. Dacă mi-ar fi frică, n'aş sta aici. Am să stau până s'o întoarce : să mor... mai bine aşa !

— Agato ! Plângi ? Agato ? Agato ?

Se cuibări şi el lângă ea, întruchipând o singură durere. un singur chin în noaptea chinuită, legaţi în mijlocul acelei nesfârşite dureri, ca o sămânţă cu doi colţi, în sâmburele unei poame.

Agata plângea pe umărul lui şi-şi povestea suferinţa.

— Eu n'am vrut să venim aici. Tu ne cunoşti toate rosturile. Da', doctoru a spus: e slabă, duceţi-o la mare. Atuncia bărbată-meu a ţinut morţiş să venim aici, pentru că veneau şi dânşii. soră-mea cu al ei. Eu spuneam : haidem în altă parte;dar la urmă, a trebuit să plec capu'. Voia să zidească baratca lângă a lor, da' tot el s'a gândit că era mai bine s'o facă departe, să nu văd eu... Aşa ai venit şi tu, Diego, da' nu pentru mine.

Il dădu la o parte. de-odată, punându-i mâinile în piept, dar el o apucă din nou şi, tăcut. o strânse aproape. Tremura vargă, cu ochii închişi. Vedea numai lacrimi şi sânge, ca pe mare.

— Aşa, de m'o omorî, îmi pare bine. O să moară şi cumnată-meu şi atunci, o să se poată lua. Tu, ai să fii mulţumit. pe lângă ei !

I se desprinse iar din braţe şi râse, cu faţa spre cer, beată de durere. El o sili să pună iar capul pe umărul lui şi tăcu. Tăcea şi tremura, muşcându-şi buzele încă sărate de nisip.

Vântul le dădea târcoale ca o sălbăticiune năpustită; dar nu le putea face mult rău : le muşca doar hainele. părul,: sufletul rămânea neclintit, cufundat în grozăvia vârtejului, ca stânca de alături.

In cele din urmă îndrăgostitul păru că se potoleşte : deschise ochii şi potrivi basmaua de pe capul Agatei.

— Ascultă, să vezi că totul o să se isprăvească cu bine. Să ai încredere în mine. O să se îndrepte lucrurile ca odinioară, când eram copii, ţi-aduci aminte? Eu veneam la zid, între livada noastră şi-a voastră, şi tu frecai în mână o turtă de floarea soarelui, să ciuguleşti seminţele. Ţi-aduci aminte, Agato? Da, voi eraţi bogaţi pe câtă vreme noi eram săraci, aşa că tu nu m'ai vrut. Ţi-a plăcut bogătaşul cel bătrân! Dumnezeu plăteşte aste păcate. Agato! Da, acu. ai ispăşit destul. Să te duci colo în baratca mea, şi să nu te mişti de-acolo. Inţelesu-m'ai? Trebuie să mă asculţi şi pe mine, măcar odată ! De data asta !

Cu surprindere, văzu că femeia asculta. O duse până la baratcă şi-o închise înnăuntru. Apoi se întoarse la locul de unde plecase : se aruncă din nou în nisip şi din nou văjiitul mării şi al vântului se amestecă cu zvâcnirea inimei lui.

* * *

Ibovnica întârzie în noaptea aceea. Semăna la faţă cu sora ei, avea aceeaşi basma pe cap, dar mai închisă, aşa că i-se întrezărea de-abia sticlirea ochilor, ca pe-o mască neagră.

Băgând de seamă că Diego tremura aiurit, îi sărută mâna.

— Eşti mânios pe mine c'am întârziat ? Ii e rău : trebuie să mă întorc de-grabă. Mi-e frică...

— De cine ţi-e frică ? De el ? Sau de celălalt ?

— Diego ! De ce vorbeşti aşa ? Ce ţi-au mai băgat în cap ?

— Hai până la mine şi am să-ţi spun. Hai, nu mai sta...

Se supuse. Mergeau spre baratcă, împinşi de vânt. Bărbatul Agatei, într'acestea, se întoarse şi negăsindu-şi nevasta, o căută, cu puşca. Ii văzu pe ei doi. de departe, şi le ţinu calea. Când se apropiară, ochi în femee şi fulgerul roş al împuşcăturii, în timp ce bubuitura se pierdea în huetul mării, lumină faţa lui prelungă şi negricioasă. chipul lui de bronz. ochii lui vineţi; lumină şi faţa albă şi blândă, ochii aurii şi îngroziţi ai osânditei care cădea înainte, cu braţele deschise. Indrăgostitul o ridică de jos, apoi o lăsă să cadă iar, şi femeia rămase aşa, pe nisip, ca o cruce neagră.

(Din italieneşte, de ALEXANDRU MARCU)

1) Celebra romancieră italiană s'a născut în Sardinia, la 1875. A început să scrie de pe când avea 17 ani, arta sa distingându-se dela început printr'o mare simplitate de mijloace. Este povestitoare înăscută, expresia cea mai pură a sufletului sard, aşa după cum arta lui Sadoveanu este expresia sufletului moldovenesc. Aceleaşi mijloace narative, aproape aceeaşi lume, aceleaşi calităţi, acelaş paralelism evolutiv. Apropierea ar duce la interesante suggestii.

Grazia Deledda este azi cea mai celebră şi apreciată urmaşe a lui Verga şi Dostoiewsky, dela cari a avut totdeauna câte ceva de învăţat. Reprezintă în Italia literatura „provincială", de cea mai bună calitate.

Decoraţii

Seignobos, cunoscutul istoric francez, profesor la Sorbona, era împotriva decoraţiilor — şi râdea bătându-şi joc de cei cari primeau asemenea dinstincţii deşarte. Iată însă că e numit şi el cavaler al Legiunei de Onoare. Prima oară când se sui pe catedră, cu panglica la butonieră, elevii îl primiră cu zâmbete semnificative, ba chiar cu oarecare expresii de uimire. Seignobos ridică mâna şi zise:

— Vreau să vă explic...

Şi el vorbi de Lavisse, care ceruse decoraţia pentru dânsul, de ministrul care i-o acordase, de prietenia care-l lega de cel dintâiu, de respectul pentru cel de-al doilea, etc.....

După doi ani Seignobos primi rozeta de ofiţer. Elevii săi râseră de astădată cu mai multă poftă când dispreţuitorul decoraţiilor se sui pe catedră, înflorit. Seignobos ridică mâna şi zise iarăşi:

— Vreau să vă explic...

La aceste cuvinte însă un hohot mare izbucni printre tinerii auditori şi profesorul renunţă la aşa zisele explicaţii decorative — trecând de-adreptul la explicaţiile istorice — râzând şi el de această nepotrivire.

De ce contrazicem

Contrazicem adesea părerea altuia, afirmă Nietzsche, cu toate că în realitate numai tonul în care e prezentată nu ne e simpatică...

Biblioteca „DIMINEAŢA"

LEI 60. — ZECE VOLUME

ADICA LEI 6.— în loc de LEI 8.—, 10.—şi 12 VOLUMUL

Suma de mai sus se va înainta prin mandat postal, la Administraţia ziarului „Dimineaţa", Bucureşti, Str. Sărindar 9—11, specificând pe cuponul mandatului numerile comandate. Volumele se vor expedia franco

AU APĂRUT PÂNĂ ASTĂZI URMATORELE NUMERE:

No. 1. — Războiul balcanic de M. Sadoveanu.
No. 2. — Diavolul de I. Agârbiceanu.
No. 3. — Spitalul de P. I. Jouve (trad. de Victor Ion Popa).
No. 4. — Mâna vrăjit de Gerard de Nerval (trad. de Eug. Boureanu).
No. 5. — Crima Lordului Arthur Savile de Oscar Wilde (trad de Ion Popa).
No. 6. — Şeful gării de A de Herz.
No. 7. — Lăcustele de Gleb Uspenski (trad. de M. Sevastos).
No. 8. — Toamne de odinioară de Gala Galaction.
No. 9. — Fantezii humoristice de Edgar Poe.
No. 10. — Secretul lui Don Juan de Rémy de Gourmont.
No. 11. — Nuvele de Gh. Brăescu.
No. 12. — Viaţa lui Eminescu de Gala Galaction.
No. 13. — Adio de H. de Balzac (trad. de Alice Gabrielescu).
No. 14. — Xanthis sau vitrina sentimentală de Albert Samain (trad. de M. Carp).
No. 15. — La Montmorency de H. Sanielevici.
No. 16. — Imprumutul răposatei de Blasco Ibanez.
No. 17. — Domnişoara Roxana de Anatole France (trad. de N. Davidescu).
No. 18. — Viaţa în armată de Anton Bacalbaşa.
No. 19. — Poeme de Ştefan Petică.
No. 20. — Ziua apelor de Bojena Niemţova.
No. 21. — Surpriză de J. Dongorozi.
No. 22. — Poveştile lui Hinu Ion de Sandu Teleajen.
No. 23. — Omul cu obrazu 'ncrustat de Jak London.
No. 24. — Flămânzii de I. Ciocârlan.
No. 25. — Lupii de Eug. Boureanu.
No. 26. — O sărutare de J. H. Rosny (trad. de M. Carp).
No. 27. — Homunculus de Al. Ciura.
No. 28. — Viaţa mea, povestirea unei ţărănci din Rusia de Leon Tolstoi (în rom. de V. I. Popa).
No. 29. — Prima Turcoaică de N. Batzaria.
No. 30. — Patru cuvântări de Jean Jaurès (trad. de D. I. Suchianu).
No. 31. — Păiajenul de Hans Heinz Evres.
No. 32. — Faust, tragedie, de Goethe (trad. de Iosif Nădejde).
No. 33. — Amintirile unui băiat de familie de I. Petrovici.
No. 34. — Tristan de Thomas Manu.
No. 35. — Amazoana, culegere de eşeuri scrise cu o artă specific feminină de Natalia Negru.
No. 36. — Laguna de Joseph Conrad.
No. 37. — Descântecul de I. Vinea.
No. 38. — Crainquebille de Anatole France (trad. de M. Carp).
No. 39. — Povestiri din Danemarca de Drachman (trad. din nemţeşte de I. Botez).
No. 40. — In tren de H. Sanielevici.
No. 41. — Secretul contesei de Regnier.
No. 42. — Singurătate de I. Agârbiceanu.
No. 43. — Balzac şi Stendhal de Brandes.
No. 44. — Crima din str. Nopţii de N. Davidescu.
No. 45. — Livada de măslini de Maupassant.
No. 46. — Sărutul cel mai dulce de Septimiu Popa.
No. 47. — Din minunile instinctului la insecte de J. H. Fabre.
No. 48. — O mireasă la loterie de W. A. Hoffman.
No. 49. — Radeş de D. N. Teodorescu.
No. 50. — Werther de Lazăr C. Lazarevici.
No. 51. — Domnul Şef de Adrian Pascu.
No. 52—53. — Profesiunea D-nei Warren de Georg Bernard Schaw.
No. 54—55. — Cum am ucis pe Rasputin de V. Purişkevici.
No. 56. — Nebuna de Octav Mirbeau.

PRIMELE ŞEASE NUMERE SUNT EPUIZATE

Colţul librăriei „Hasefer"

Librăria „HASEFER" din Bucureşti, str. Karageorgevici, 9, recomandă următoarele cărţi interesante în limba franceză:

B. Shaw: Le disciple du diable (ultima traducere în franceză). Deasemenea: Le héros et le soldat, L'homme du destin, Sainte Jeanne.

Kouprine: Olessia, la jeune sorcière, precum şi lucrările anterioare. Fosse aux filles, Bracelet de grenates, etc.

Knut Hamsun: La Faim, Victoria, Un vagabond joue en sourdine, Au pays des contes.

Ivan Bounine: Ultimu-i roman: Le sacrement de l'amour precum şi Le village, Calice de la vie, Monsieur de San-Francisco.

Colecţia de artă: „Ex oriente lux" editată de Piazza (Paris) cuprinde traduceri în franceză din lirica orientală. Tipărite pe hârtie fină, de format mic, cu numeroase vignete, cu un frontispiciu-miniatură orientală, în culori, aceste cărţulii prin frumuseţea textului şi îngrijirea tiparului sunt adevăratele „livres de chevet" ale cititorilor şi mai ales ale cititoarelor dornice de frumos. Au apărut în această colecţiune: Le jardin des caresses, La flûte de jade, Romancero moresque, Sakountala, Les ghazels de Hafiz, La guirlande d'Aphrodite, Nala et Damayanti, Omar Khayam, La Rose de Bakawali, Chants du Hoggar, Contes pahlis, Ronde des saisons.

Ediţiuni de lux: Kessel: L'équipage (N. R. F.) in quarto cu gravuri de Constant le Breton.

Venise, seuil des eaux cu aquarele de Van-Dougen.

CATEVA REVISTE INTERESANTE

The Studio: Cea mai interesantă revistă de artă (apare lunar la Londra).

L'amour de l'art (pictură, sculptură, artă decorativă) **L'art et les artistes**, etc., etc.

A apărut anuarul artei decorative al revistei engleze The Studio (1926).

Librăria „HASEFER" invită pe amatorii de cărţi frumoase să viziteze raionul cărţilor de artă, ediţii originale (N. R. F., cahiers verts, etc.) în str. Karageorgevici, 9.

Aforisme și glume despre dragoste și femei

Există în lume trei mine inepuizabile: prostia mulțimii, lăcomia cămătarului și credulitatea femeii când femeia... vrea să creadă.

* * *

Femeia, când iubește, prețuiește foarte mult rezerva și respectul, cât timp se găsește un al treilea în cameră. Intre patru ochi însă, femeia ia rezerva și respectul drept lașitate sau răceală. De prima — ea singură se va grăbi să te vindece: în ce privește însă răceala — nu ți-o va erta nici odată.

* * *

Femeia se răzbună pentru rușinea trădării proprii — tot pe bărbatul ei.

* * *

Fata e o carte netăiată. O judecăm după titlu și copertă, și mai întotdeauna ne înșelăm. Sărutul e prefața acelei cărți. Cartea însăși justifică foarte rar promisiunile prefeței. Câte cărți sunt mai proaste și mai plictisitoare decât prefețele lor! Unul singur va tăia cartea, însă mai mulți vor citi-o.

* * *

Puritatea unei fete și cinstea unui bancher se fac cunoscute numai la lichidarea afacerilor.

* * *

Femeile nu călătoresc. Sunt transportate dintr'un loc în altul.

* * *

Se zice că dragostea adevărată e întotdeauna respectuoasă și timidă.
Nu tocmai totdeauna: după primele clipe de posesiune începi să prețuești tot farmecul îndrăznelii.

* * *

Nașterea dragostei e de o clipă. Agonia ei e prelungă. La fel cu accesele vieții la un bolnav—sunt exploziile pasiunii. Intervalurile sunt chinuitoare, iar tempurile apoi — ca niște abisuri. Oameni pierzând dragostea, trăiesc din fantome. Primul sărut prelungit intenționat, fără dorință — e începutul sfârșitului. Ne agățăm de amintirea fericirii trecute, ca omul care nu cade încă în prăpastie, fiindcă se ține de niște crengi tari.

* * *

La începutul dragostei oamenii se înșeală, dar nu înșeală. La sfârșitul ei — oamenii înșeală, dar nu se înșeală.

* * *

Nu este un mort mai scump decât iubirea stinsă. E plânsă mult timp, deși se știe bine că morții nu învie.

* * *

Increderea în dragoste când se stinge e ca un vierme într'un măr. Ori cât de rumen și frumos e — moartea e înăuntru.

* * *

Bărbatul adeseori se răzbună omorând. Femeia se răzbună — dându-se altuia. Ea caută deliciu până și în răzbunare.

* * *

O cerșetoare desculță e o regină când iubește.

* * *

Când femeia vă spune adevărul (se întâmplă!) — feriți-vă: nu faceți pentru dânsa două parale, și ea nu se ocupă de dvs. Fugiți atunci, totuși nu vă grăbiți: ea nu va alerga în goană după d-voastră.

* * *

Femeia nu poate fi convinsă. Ea e prea ambițioasă pentru a cădea de acord, și prea leneșă pentru ca să discute, să dispute, să certe. Stați puțin: în curând ea își va schimba locul cu d-v. In povestirea ei veți vedea: ceeace ați căutat să dovediți — ea și-o atribue sieși, iar toate răspunsurile nereușite ale sale — vi le va ceda d-v., într'un mod foarte generos, și ceea ce e minunat — în amândouă cazurile ea e perfect sinceră. Dealtfel femeia e de o supremă sinceritate atunci când minte.

* * *

Femeia nu va admite niciodată să-i cereți ceeace ea însăși nu vrea.

* * *

Puterea dragostei se vede numai la pierderea omului iubit.

* * *

Căsătoria e o banderolă de stat din jurul dragostei. Despre sfințenia căsătoriei strigă mai mult predicatorii și polițiștii. Pe când, adeseori, dragostea-i o simplă asociație pe confidență....

* * *

Femeia inteligentă face adeseori pe proasta. Asta-i arma ei cea mai redutabilă.

* * *

Judecătorii implacabili ai unei femei care are amant, sunt acelea care, vai! nu mai pot să-l aibă.

* * *

Prost e acela care crede că cunoaște femeia. Nici Dumnezeu n'a cunoscut-o; altfel n'ar fi creat-o.

* * *

Femeile căsătorite au cei mai mulți logodnici. Femeia ca să se căsătorească bine, trebuie mai întâiu să se căsătorească prost. Deci căsătoriile sunt: ciorna și originalul curat.

* * *

Diavolul are nevoe de femei tinere; pe cele bătrâne le cedează cu mărinimie îngerilor.

* * *

Bărbaților nu le place fericirea solitară, pentru sine. Ei au nevoe de invidia altora: să se vorbească despre dânșii; rivalii să-i urască. Farmecul tainei ei sunt gata să-l înlocuiască cu aplauzele galeriei. Ei sunt niște cocoși — realiști, indiscreți până la nerușinare, uneori — până la ticăloșie. Care-i cel dintâiu lucru pe care îl fac? Sar pe gard și vestesc împrejurimilor victoria norocoasă asupra găinilor încrezătoare.

* * *

Bărbatul e capabil să se laude cu trupul nevestei sau al amantei sale, după cum un sub-șef de birou de dinaintea revoluției se lăuda cu decorația Crucei Sft. Stanislav gr. III.

* * *

Oamenii inteligenți apar în dragoste adeseori neînchipuit de proști. Și, dimpotrivă, unii proști au atâta noroc în dragoste, încât se fac crezuți foarte inteligenți.

(Din operele lui Vas. Nemirovici-Dancenco).

Cronica științifică

Gândul te'mbolnăvește și tot el te vindecă!

— Câteva experiențe interesante —

Cred că nu se va găsi medic să nu recunoască faptul că cel puțin cincizeci la sută din bolnavii pe care-i tratează, își datoresc boala, lor însuși. Cei mai mulți din oameni duc o viață chinuită, nu din vina organismului lor fizic șubred, ci din pricina unei interpretări inconștiente din partea lor a unor simptome neînsemnate de care sufăr și care pe alți oameni îi lasă nepăsători. O ușoară palpitație trecătoare a inimii, care pe omul echilibrat și ocupat cu greutățile luptei pentru existență, îl lasă indiferent, îl cufundă dimpotrivă pe altul într'o spaimă adâncă, într'o neliniște continuă, în meditații triste și neîntrerupte asupra morții lui apropiate! Am avut prilejul să văd daunăzi intrând în biroul meu pe un tânăr cu figura tristă, deprimată, palid și respirând greu; abia se ținea pe picioare.

Povestea bolii lui — o înșirare de zile cu chin... nu doarme, nu mănâncă... slăbește mereu... are gânduri de sinucidere. A consultat pe cei mai de seamă medici și chirurgi din Capitală. Cauza? O mică tumoră, o umflătură i-a apărut în gură, sub mucoasa obrazului stâng și groaza lui e că tumoara e un cancer! Mi se pare că am reușit să-l conving că nu e decât un chist salivar neînsemnat.

I-au fost spus-o și alții, dar n'a crezut. După figura veselă și vioaie cu care s'a despărțit de mine sunt sigur că gândurile chinuitoare l'au părăsit în clipa când se despărți de mine și se va supune unei operații chirurgicale.

Inrâurirea gândului, adică a sufletului — sau, dacă vreți, — a închipuirii, asupra nașterii, evoluției și vindecării sau agravării bolilor este cunoscută și totuși nu se ține îndeajuns seamă de acest factor, când e vorba de a păzi sănătatea omului sau de a-l vindeca de bolile care-l năpădesc. Se crede, în genere, că această înrâurire are loc numai asupra bolilor așa numite „nervoase" iar influența gândului asupra bolilor organice e tăgăduită și totuși sunt de mult cunoscute fapte din viața călugărilor din evul mediu în care se vede că simpla concentrare a gândului lor asupra patimilor Domnului, făcea să li apară răni adânci pe mâini și picioare în locurile corespunzătoare rănilor ce le-a avut probabil Christ când fu răstignit pe cruce!... Pentru mine e ușor de înțeles faptul că un individ cu plămâni sănătoși, trăind în rele condiții morale și *obsedat de gândul că-i atins de tuberculoză pulmonară*, să se îmbolnăvească în realitate de această boală. Mintea lui stăpânită de această obsesiune face ca spre plămânii lui să vie un aflux puternic de sânge, să aibă loc adică o *congestie*, precum de pildă — observăm că unele persoane prin simplul fapt că gândesc că-s privite de alte persoane, — *roșesc*, vasele feței lor se dilată, lăsând să aflueze o cantitate mare de sânge spre fața lor! Dar starea congestivă a plămânilor persistând sub înrâurirea gândului obsedant, creiază în ei un loc prielnic înmulțirii și creșterii virulenții microbilor tuberculozei pe care cu toții îi adăpostim în noi. Lucrurile acestea sunt de sigur cunoscute de cititori. Voiu cita însă astăzi câteva interesante experiențe făcute de biologi celebri, care demonstrează până la evidență înrâurirea pe care *starea sufletească* a unui individ, o exercită asupra îmbolnăvirii lui de boli infecțioase precum și asupra puterii lui de a lupta împotriva bolilor. Vom scoate la urmă și încheierile practice de o extraordinar de mare valoare, când e vorba de a tămădui pe oameni nu numai de suferințele lor așa zise *nervoase*, ci și de acelea cu leziuni *organice*.

Savanții Féré, Gabritchewski, Massart și Bordet au luat două grupuri de animale (iepuri și porumbei) cu totul asemătorì, apoi pe unul din aceste grupuri de iepuri și porumbei l'au supus la supărări și spaime prelungite, iar pe celălalt grup l'au lăsat în pace. Luară apoi dela fieacre animal din aceste grupuri câte o cantite de sânge pe care o însămânțară cu microbii holerii, a pneumoenteritei, a pneumoniei și cărbunelui. Ei constatară în urmă, că sângele animalelor nechinuite de spaimă, rămăsese sterii (microbii însămânțați pe el se desvoltară, muriseră), pe când sângele animalelor speriate și chinuite s'a dovedit a fi un teren foarte priincios desvoltării și înmulțirii microbilor.

Au mai făcut o a doua experiență. Au inoculat sângele cel septic (cel cu microbii în el) celor două grupuri de animale și au constatat că totdeauna piereau cele dintâi animalele chinuite, speriate! Dar experiența cea mai interesantă care dovedește înrâurirea stărilor sufletești (să-mi permită cititorii mei să cred că și animalele au suflet!) asupra desvoltării microbiene în corp, a fost următoarea:

Au introdus sub pielea iepurilor câteva mici tuburi fine de sticlă pline cu microbi, deschise la un capăt și închise la celălalt.

Pe jumătate din numărul acestor iepuri i-au supus la emoțiuni de spaimă mare și pe ceilalți i-au lăsat în pace. Au scos apoi, după un timp, tuburile examinându-le și au constatat: tuburile care erau scoase de sub pielea urechii animalelor supuse spaimei erau transparente, neatinse așa cum erau atunci când fură introduse, pe când în tuburile provenite dela iepurii lăsați în pace se putea vedea dungi de substanță albicioasă, care examinate la microscop, s'a constatut că sunt formate din mii de globule albe (leucocite), care se știe că sunt celule din corp, care duc lupta împotriva microbilor! In aceste tuburi microbii aproape dispărură, digerați de aceste globule albe!

Concluzia: gândurile triste, emoțiunile deprimante sunt auxiliarii cei mai buni ai microbilor, care de obicei sunt adăpostiți în corpul nostru fără a-i face vreun rău. Emoțiunile de spaimă au paralizat globulele albe încât n'au mai dat năvală asupra microbilor și aceștia au rămas neatinși.

Dar gândul te poate îmbolnăvi nu numai mărind virulența microbilor, ci înrâurind în rău asupra tuturor secrețiunilor chimice ale glandelor noastre interne și aceasta o face prin intermediul nervilor marelui simpatic și a vagului. Sunt noțiuni noui ale medicinei moderne și asupra lor vom reveni într'un viitor articol.

DOCTORUL YGREC

Geniul civilizației

Dacă cineva ar voi să-și închipue un geniu al civilizației — scrie undeva Nietzsche — cum și l-ar putea făuri? Să întrebuințeze ca instrument minciuna, violența, egoismul cel mai puțin scrupulos cu atâta strășnicie în cât să nu-l putem socoti decât o ticăloasă creatură drăcească; dar scopurile lui, pe cari din când în când le-ar da pe față, să fie mari și generoase. Un centaur, jumătate om, jumătate animal, și care în plus să mai aibă și aripi de arhanghel la cap...

Fericitul părinte cu șapte fete

Cei ce se ocupă cât de cât cu Sociologia știu că Charles Fourier *e un reformator social, al cărui sistem se întemeiază în întregime pe armonie.*

Alți reformatori, fără îndoială de mare merit, cari au venit neapărat mai târziu, l'au înfierat pe Fourier cu stigmatul de utopist, *vorbă de care firește atâta s'a abuzat. Nedându-și seamă că, să zicem utopiile lui, puteau să fie deducerea unor posibilități izvorâte chiar din riguroasele lor teorii.*

Armonia, dacă voiți visată de Fourier, nu-i realizată firește, și nici va fi poate atât de-aproape, în general. Iea-i urmărită însă cu înfocare de-o falangă din ce în ce mai mare, însetoșată după o viață socială desăvârșită, falangă care-și realizează asemenea viață pe cât se poate.

S'o vedem într'o lature, care prezintă astăzi atâtea anomalii și care stânjenește atât de mult progresul în zilele noastre, prin distincțiile și incapacitățile ei. E vorba de situația femeii și de incapacitățile legale de cari în zilele noastre femeea este lovită. Să vedem cum se rezolvă acestea în sistemul lui Fourier.

Fourier vorbește de armate, pentru că el păstrează din terminologia curentă. Armatele lui Fourier, să se ia aminte, nu-s însă de cât niște echipe sportive, echipe cari urmăresc munca mondială cea mai în deobște utilă, făcând atrăgătoare chiar pe cea mai anevoioasă. Muncă pe care îndeosebi o și cată, alergând după ea până la capătul lumei. „Armatele" lui Fourier nu-s ca armatele din zilele noastre.

Dar să-i dăm cuvântul într'o chestie palpitantă, să vedem ce ne spune despre ea Fourier.

P. M.

Damon, locuitor al falangei Saint-Cyr, de lângă Paris, are șapte fete și un băiat. Cumplită povară în civilizație, dacă n'ai de dat nici o zestre celor șapte nimfe. In armonie, natura le va căpătui cât se poate de bine și fără zestre, *fie și numai prin funcțiile iubirei.*

1. *Eucharesa* e cuviincioasă, studioasă, înclinată a fi statornică. Ea nu dorește să ție oala de coadă, ci să se îndeleniciească cu artele. Intrată în vestalat, Eucharesa capătă cu succes cele două titluri, de talent și de frumusețã. Ajunsă la optsprezece ani, ea și avea la activ trei campanii în armatele industriale, unde sufragiile sinodului vestalic au promovat-o la rangul de coribantă, preoteasă a zeiței Pământului. Solicitată de pețitori iluștri, ea-i hotărîtă să se mărite la a patra campanie care urmează a se deschide pentru destelenirea și împădurirea munților din Auvergne.

Moștenitorul cezaratului latin, al celor trei imperii, Franța, Spania și Italia, trebuea să aleagă de data asta din țara franceză, pentru că cei doi titulari precedenți, tatăl și bunicul său, își luaseră soție, unul din Italia, altul din Spania. Era rândul Franței să furnizeze o Cezarină din Occident. *)

Tânărul Cezar Clodomir cunoscu pe Eucharesa în campania precedentă, de împădurirea Cevenilor. El își puse în gând să se însoare cu ea și veni să se înțeleagă și cu părinți-i. Eucharesa merge la armata din Puy-de-Dome, unde s'adună 200.000 de bărbați, 100.000 de bacante, vestalele și zânele, și așa mai departe. Acolea dânsa se va mărita cu Cezarul Clodomir, *fără zestre*. Pentru că în rânduеala cea nouă, în armonie, suverani și burghezi se vor căsători după pofta inimei lor, fără să mai ție seamă de vre-o politică, a cărei înrâurire va fi pierit. Drept zestre, cele trei imperii latine vor hărăzi Cezarinei un dar, Cezarinei de la care se așteaptă un moștenitor pentru Cezarat. La nașterea moștenitorului, darul va fi îndoit. Pentru că în armonie căsătoria nu-i socotită deplină de cât atunci când își ajunge scopul, în asemenea caz.

Celelalte șase fete ale lui Damon își vor găsi și ele îndeletniciri prețioase și potrivite caracterului lor.

2. *Leuchotoë* e cochetă, fără înclinare pentru statornicie. In copilărie dânsa a strălucit în micile bande, prin bunu-i gust și priceperea-i în găteli. Acolea a ocupat rangul de general al virtuozetelor.

Părăsind vestalatul în al doilea an, la șaisprezece ani, a trecut la domnișoare, alegându-și ca trubadur pe paladinul Ariodant, cu care se mărită. Dar ea nu face copii. Trec doi ani. Ambii soți, tot atât de nestatornici și unul și altul, se despărțesc, păstrându-și însă angajamentele referitoare la avere, la moștenire și la veniturile reciproce. Datorie destul de slabă din partea Leucothoë-i, fără avere. Din partea lui Ariodant însă nu mai puțin de 40.000 franci. Foarte bogat, acesta a trebuit să se angajeze c'o sumă mare.

Astfel, o domnișoară din armonie, în loc să finanțeze o zestre de 40.000 de franci, ca să găsească un bărbat, poate dobândi o zestre de 40.000 de franci, măritându-se sau demăritându-se. Leucothoë, părăsind pe Ariodant, intră la Bayadere, unde are buni sorți de înaintare. Va putea ajunge aici spătărească, rang echivalent cu mareșalească.

3. *Cymodoceea* e milostivă, filantroapă, înclinată să urmeze calea jertfirei. La ieșirea din vestalat, dânsa se mărită cu păstorul Tircis, refuzând pentru dânsul alte partide, mai strălucite. Tircis însă-i foarte ambițios. Inaintând în grad, ajunge inspector al stânelor armatei provinciale. După care, intendent al parcurilor, la marea armată. Aici face cunoștință cu regina Toscanei, care dorește de a-l lua de bărbat. O urmează. Și ca să capete de la Cymodoceea, cu care nu are copii, desfacerea căsătoriei, îi pune la îndemână 50.000 de franci.

Indignată împotriva fluturatecului Tircis, ea îi dă deslegare și, refuzând în chip nobil indemnitatea, ea o împarte, jumătate părintelui său, surorilor sale și prietenelor fără mijloace, jumătate copiilor fără mijloace, sârguitori. Pentru care primește vii felicitări din partea falangei. Și ca să nu mai fie jucăria unor tineri bărbați ea declară că se va angaja în serviciul carității *minore*: cea majoră alină suferințele materiale, cea minoră, suferințele pasionale, sentimentale.

Corpul Fachiratului o primește cu entuziasm: chiar din prima chenzină dânsa dă dovadă de devotamentu-i și de caritatea-i fără de margini. E proclamată Fachireasă, cu dispensa anului de noviciat. Și la instalarea-i solemnă, hierofantele îi oferă o salbă hărăzită jumătate de falangă și jumătate de Fachirat: un rîu de diamante în valoare de 50.000 de franci. „D-ta, îi zice hierofantele, ai făcut o bună întrebuințare de-un prezent care te necinstea, stima publică te despăgubește". Fachirii, cari s'au grăbit să vie din falangele vecine, au purtat-o 'n triumf. Va ajunge cu înlesnire la grade superioare, mare brahmină, mare lamesă.

4. *Cunegonda,* caracter înfocat e din partidul mișcării. Incă din copilărie dânsa a strălucit în micele horde, a căror Kantă era. Dânsa iubește larma, armatele. Incă din vestalatu-i ea s'a distins în astea printr'o minunată îndemânare la bucătării. E o eroină a oalei și-a vetrei, o virtuoză într'o mulțime de ramuri culinare, bucătărești: excelează în combinări, în amestecuri de delicateturi, vegetale și animale.

Marea hordă *Ghiocel,* din Japonia, care se ilustrase în armata Cevenilor, unde a biruit horda *Adormițea* din Sarmația, prin lucrări strălucite și prețioase, cunoscuse aici pe Cunegonda, care a cucerit pe aventurierii japonezi, prin bucatele-i noi. Pe lângă celebritate, dânsa are spiritul inventiv, are geniul meșteșugului său: inovează în tocane și supe. A mai născocit alte soiuri de scroburi și de piurele, foarte gustoase. Are tot ce-i trebuie ca să ajungă la rangul de sybilă culinară a unui imperiu, a unui Cezarat, a unui Augustat, poate și-a unui glob.

Japonezii s'au priceput a discerne talentul acesta născând. Cunegonda l-a cucerit c'o supă cu brânză, inventată în armata la care a luat parte, supă amestecată cu diferite mirodenii, vegetale și animale, cărei supe i s'a dus vestea până și în împărățiile vecine. Părăsind dânsa armata Cevenilor, japonezii îi mărturisiră marea lor părere de rău, încredințând-o că va face fala hordei *Ghiocel,* înrolându-se în ea.

Japonezii se hotărîră s'o atragă în isbânditoarea lor caravană. Plecând din Ceveni, ca să meargă în Englitera și de aici în America și în Japonia, dânșii trebuiau să treacă pe la Paris, unde îi aștepta o sărbătorire, fiindcă în regiunea Gangelui, dânșii se luptaseră cu Galii din marea hordă *Răsură,* comandată de marele Han din Galiea, Amaridis. Victoria rămăsese acolea nesigură, și judecătorii armatei Gangelui împărțiseră premiul între ambele horde.

Ajunși la Paris, Japonezii aleargă la Saint-Cyr, să felicíteze pe tânăra eroină gastronomică, și să-i ceară *supa cu brânză,* piurelele și savantele noutăți a căror poftă Cunegonda le-o deschisese.

Și după sosire, a doua zi, într'o adunare solemnă, marele Han, oferă Cunegondei în aplauzele Japonezilor o diplomă de druidesă și de port-thyrs al hordei. Iar pe dată după primire, port-druidesa îi și prezintă bagheta și boneta sibilină, împodobită cu o egretă în rubine. In acelaș timp, unul din vice-hani îi prezintă insignele de aventurieră și depune înaintea-i tirsul hordei, împodobit cu ghiocei.... (Port-thyrsa, într'o hordă, merge alături cu port-oriflama, cu port-drapelul).

După care vice-hanul hordei japoneze dă capului areopagului din Saint-Cyr, un desemn reprezentând un asortiment de porțelanuri din Japonia, oferită falangei sale, în forme mărețe, pentru salele publice. Lui Damon, părintele Cunegondei, desemnul unor lăzi asortate, cu piese de casă, pentru el și familia lui. Lăzi, cari, sosite pe mare la Rouen și la Paris, aveau a fi duse la destinație.

O delegație din societatea adevăraților prieteni ai brânzei, s'apropie atuncea de Cunegonda, ca să-i exprime părerea de rău pentru pierderea ce va s'o îndure Franța și Europa, brânza și tigaea pe care dânsa le ilustrase. Cunegonda n'a fost însă fără să lase eleve cari să transmită adevărata tradiție și învățăturile sănătoase. De altminteri ea nu va înceta să corespundă cu scumpa-i falangă natală ducând și în alte continente gloria oalei și tigăii de la Saint-Cyr.

După prietenii brânzei vin mărinimoșii hoinari și picii din micile horde din Sant-Cyr și vecinătate, în cari horde, încă dela vârsta de nouă ani, Cunegonda a fost *port-lionă* unui escadron femenin de cavalerie mică. Vin s'o decoreze cei de mai sus, c'o brățară de fier, făcută din verige de fier. Insignele și decorațiile micelor horde-s de fier. Brățara i-o glorioasă mărturie a isprăvilor Cunegondei, și un gaj de vecinică aducere aminte a micilor frați din ținut cărora dânsa le-a fost micuță Kantă.

Cunegonda, așa dar, cată să plece cu o mare hordă vestită. Dânsa nu se poate împotrivi de a-și lua, ca și filosofii progresului, *un zbor sublim spre o înaintare rapidă.*

Drept început dânsa va merge s'arunce thyrsul, hordei *Narcis* din Bactriana, care face mari isprăvi în regiunea Tamizei. Și pe când horda japoneză se va întrece, va lupta în lucrări frumoase cu Bactriana. Cunegonda va arunca mănușa, spumarul de desfidere bucătarilor englezi, pe cari îi va da de rușine ca pe niște bucătari proști, ca pe niște agiamii stricători de bulion, de legume, de prăjituri, ca pe niște stricători de bucate.

Să vedem însă ce carieră ar putea găsi Cunegonda în civilizația perfectibilă din zilele noastre. Departe de a se distinge în fața armatelor laborioase și a națiilor, dânsa va fi nevoită să aștepte în obscuritate până va plăcea unui moral pezevenghiu să vie s'o precupețească, spunând părintelui său: „Cât îmi dai ca să binevoesc să mă culc cu fata dumitale, să-i dau pe seamă să-mi ție oala de coadă, și să-mi cârpească pantalonii cei vechi"?

Mergând cu horda ce-a adoptat-o și dându-i vază, dânsa va găsi zeci și zeci de strălucite partide, monarhi și alții. Și'n loc de-a le aduce acestora sunători pentru a fi luată în căsătorie, ea va fi aceea care va primi de la ei, zestre și daruri. Dealtminteri ea va găsi sceptruri femenine, posturi independente, ale căror slujbe n'au nimica de a face cu acele ale sceptrului masculin. E foarte rar ca regina sau marea sibylă a unui regat, să fie soția regelui sau a sibylului. Și-așa-i, în armonie, cu toate slujbele.

Orice serie regulată trebuind să cuprindă ceva aparte, o coloratură deosebită, ca a 7-a notă din gamă, se explică, ca una din cele șapte fete ale lui Damon, să se poticnească mai mult sau mai puțin în amor, pe care-l va înălța însă prin utile virtuți.

Va fi Orythie, altă fată a lui Damon. Asta va avea înclinare spre medicină. Va face studii serioase, va da examene, va practica în sfârșit. Dânsa s'a și distins în slujbele caritabile de infirmiere. Indemânarea-i, zelul ei de a îngriji bolnavii, i-au adus numirea de locotenentă într'un grup de infirmiere, cu toate că tânără încă pentru asemenea post.

5. *Orythie* nu-i partizana legăturei căsătoriei. Fată c'o voință neclătinată și cea mai frumoasă din toate, Orythie

Continuare în pag. VI-a

*) Cezarina e singura soție a Cezarului domnitor. Cezarina care ocupă tronul cezaratului femenin, poate să nu fie nici soția, nici ruda Cezarului. Tronurile și demnitățile în Armonie au titulari de ambele sexe, afacerile femenine fiind deosebite de cele masculine. Până și copiii își au demnitarii, aleși de ei.

a apucat, în amor, o cale cu totul filozofică: dânsa a devenit *partizana comerţului.* Bine înţeles urmărind să regenereze traficul, să întemeeze *o nouă filosofie a comerţului,* îmbinând totdeauna cu comerţu, virtutea.

Tatăl ei, ca să încerce să o întoarcă de la asemenea cale, a făcut-o să citească din Seneca, despre dispreţuirea bogăţiilor şi din alţi civilizaţi moralişti, cari spun atât de frumoase lucruri împotriva *spurcatelor metale* numite aur şi argint. Dar când află Orythie că aceşti şarlatani aveau o purtare opusă învăţăturilor lor, când află că Seneca, cât îl privea, furase şi acumulase nu mai puţin de 120 milioane, Orythie zvârli cu dispreţ cărţile de morală, şi făcu legământ de a urma o cale opusă celei predicată de asemenea caraghioşi, vrăjmaşi ai naturei.

Dânsa hotărî să agonisească avere pe calea care duce cel mai curând către asemenea scop: se hotărî să îmbrăţişeze comerţul, adoptând cea mai onorabilă ramură pe care moraliştii o interzic. Josoritori ai sexului femeesc, moraliştii vor ca femeea să plătească pe bărbat, ca să-l hotărască să convieţuiască cu ea. Orythie se hotărî să nu plătească niciodată pe vre-un bărbat, ci din potrivă să se facă ea cât mai bine plătită: se hotărî să nu se dea de cât pe sume frumuşele, plătite pe şin, cum fac împeţiţii civilizaţi, cari cer cu stricteţă suma precupeţită.

Orythie dispreţueşte toate minciunile mercantile susţinute de filosofi, mai ales vinderea conştiinţei şi a votului, negot ruşinos care-i rezultatul neapărat al sistemului reprezentativ propoveduit de asemeni sofişti.

Vrăjmaşa vicleşugurilor speculei, a amăgelei, a înşelătoriilor păcătoase, Orythie nu vrea să facă negustorie de cât rămânând credincioasă adevărului, libertăţii. Dânsa îşi negociază atracţiile, cari nu-s înşelătoare de loc. Le angajază cu chirie, pe-un termen, nici o dată în cesiune perpetuă, în alienare sau căsătorie care să nu se mai poată desface.

Făgăduinţele şi le ţine cu cea mai mare sfinţenie. Dacă se învoieşte pe-o săptămână, o săptămână e cu desăvârşire fidelă.

Ea împerechează totdeauna cu comerţul, dreptatea, virtutea. Preţurile le proporţionează după averea cunoscută a amanţilor ei admişi.

Face şi concesiuni gratuite, concesiuni sau daruri cu cari orice fachirească s'ar onora. De aceea bătrânii, mişcaţi de virtuţile ei, au supranumit-o *cavalera misericordiei, regeneratoarea sfintelor doctrine ale comerţului.* Şi mulţi, cari s'au bucurat de alinările ei, au înscris-o pentru a-i lăsa moştenire.

Orythie susţine că meşteşug păcătos nu există, că numai oameni sunt păcătoşi. Ea crede, ca şi Napoleon, că filosofii civilizaţi n'au înţeles nimic din comerţ, şi că este cu mult mai cinstit de a face negoţ cu ceeace avem, ca proprietate naturală, ca dar al naturei, decât cu bucatele cari sunt ale publicului, bucate ale căror acaparatori privează publicul, ca să le vândă pe urmă, cu preţ urcat, poporului, muncei cărui aceste bucate se datoresc.

După patru ani de comerţ, ultimul inventar al Orythiei se ridica la 540.000 de franci. In scurtă vreme se va ridica la 600.000, pentru că frumuseţea, virtuţile ei şi marele-i renume. atrag la ea pe toţi potentaţii şi pe toţi crezuşii. Peste câţiva ani va fi milionară, fiindcă-i fată cu chibzuială.

Tatăl Orythiei, văzând un inventar atât de frumos, zise: Eu am desfătuit-o de a îmbrăţişa o asemenea carieră, dar, căutând bine, cu noua-i filosofie, nu-i cea mai proastă din cele şapte fete ale mele. Dânsa ştie să înobileze comerţul, şi-i vrednică să întemeeze o nouă şcoală arhifilosofică de comerţ.

Tatăl Orythiei se socoate prea fericit, faţă de părinţii civilizaţi, cari se despoae, se strâmtorează ca să-şi căpătuească copilele, adesea la depărtări de zeci şi sute de poşta, cu un bărbat nestatornic şi schimbător, pe când dânsul, Damon, îşi vede fetele aproape de el, şi-i copleşit de bunătăţi şi de ele şi de curtenitorii lor. Ce tristă soartă pentru un părinte civilizat, să aibă fete fără de zestre, să le vadă nenorocite, încă şi mai nenorocit văzându-se el.

6. *Amaryllis* n'are înclinare către gospodărie, nici către comerţ. Ea-i cusutoreasă foarte de seamă, ştie minunat să cârpească şi-i foarte pricepută de a cultiva flori. Talentul ei, de timpuriu în ramura asta, a făcut să fie aleasă în falanga ei, *baneretă,* stegăriţă în seria florilor şi *amadriadă,* nimfă a grupelor de garoafe din toată regiunea. Dânsa e admirată în teatre, la comedie, la cânt, la dans şi e intitulată ca favorită. Un rang strălucit şi mănos, care va s'o ducă la vre-un sceptru mai favorit.

Dagobert, mare duce al provinciei şi foarte împătimit de flori i-a şi lăsat un legat. Fiul său, Childebert, unul din cei mai dibaci papucari din tot ţinutul, este curtezanul lui Amaryllis.

Intr'o zi Dagobert, îşi sfâşie la vânătoare, prin spinăroasă o haină la care ţinea foarte mult. Childebert îl rugă să-i încredinţeze lui haina, s'o ducă Amaryllis-ei sale. Asta ţesu atât de bine partea sfâşiată în cât nu se mai cunoştea unde fusese sfâşietura. Dagobert, încântat, zise fiului său: Ia-o de soţie dacă-ţi este atât de dragă. Cu toate că drept avere n'are decât onorarul ce-l are şi legatul ce i-am lăsat.

„Ei tată, răspunse Childebert: dânsa va câştiga îndestul. Ea-i menită să ajungă mare stolnicească a cusutoreselor Franţei, iar eu staroste în ierarhia papucarilor gali".

Un mare duce civilizat va rămâne aiurit văzându-şi fiul năzuind să ajungă la asemenea treaptă. In armonie însă toate slujbele au de toate gradele demnitari. Ceeace nu-l împiedică de a fi şi împăraţi şi regi. Ludovic al XVI-lea era starostele lăcătuşilor gali, foarte mândru de asemenea cinste, bine înţeles renunţând la orice simbrie. In civilizaţie însă, filosofia economistă nu se pricepe de cât de a dezonora industria, din pricina lipsei de înaintare în grade.

In civilizaţie:

Falşă concurenţă, cu salarii reduse.
Trândăviei, considerare.
Bădărănia clasei de jos.

De aceea o apropiere afectuoasă a claselor extreme, a celei bogate şi a celei sărace, şi o contopire a acestora prin căsătorie ca şi prin industrie, nu va putea avea loc decât la generaţia născută şi crescută încă din leagăn în cuviinţa societară. Cu chipul acesta sărăcimea îşi va face o mândrie de a întrece bogăţimea în urbanitate, în corectitudine, politeţă.

7. *Galateea,* care la 13 ani a fost Crăeasa Micilor Bande, a primit dela natură un dar preţios, un caracter cu desăvârşire ales. La vârsta de 21 de ani ea şi este Vice-Regină a Pasiunilor.

Regina şi regele pasiunilor sunt cele două caractere de al 5-lea grad, *pentatone,* cari-şi împart rolul de cooperatori pasionaţi la toate funcţiile falangei şi cari îndeplinesc din ele, cu înfocare, fiecare, pe jumătate, cu toată puzderia de amănunţimi. Nimeni n'ar putea nici n'ar voi să-i înlocuiască, dacă ar fi lipsiţi de-o destoinicie naturală pentru asemenea slujbă din cale-afară de-anevoioasă.

Slujba asta i-un soiu de preşedinţie industrială la care, de obiceiu, înainte de 40 de ani, nu se poate ajunge. Dar cum natura creiază, pentru fiecare funcţie, tineri discipoli din instinct, al căror gust se vădeşte de timpuriu, vedem la Galateea, încă dela 21 de ani, o deplină destoinicie de-a înlocui pe Regina Pasiunilor, Araminta, în vârstă de 45 de ani. Se recunoaşte chiar că Galateea va să aibă un titlu mai ridicat decât de al 5-lea grad, că va ajunge la al 6-lea, la al 7-lea, la al 8-lea, şi aşa mai departe: că va fi *hexatonă, heptatonă, omnitonă, biomnitonă,* că va avea sceptrurile pasionale, al regiunei, al regatului, al împărăţiei, al cezaratului, şi aşa mai departe.

Galateea nu-i constantă în amor. Ceeace este şi necesar la o Regină a Pasiunilor, pentru că altfel n'ar putea figura succesiv în diferitele soiuri de funcţiuni.

Făţarnicii vor osândi moravurile acestor şapte copile. Uitând ceeace se petrece în civilizaţie, unde un anume june se laudă de-a fi ajuns la a 25-a femeie măritată, şi unde o anume calfă de bărbier se laudă c'a avut pe toate drăguţele sale cliente, măritate sau fete.

Moravurile descrise de mine vor avea avantajul să facă să dispară adulterul, care va ajunge cu totul rar, şi va fi privit ca un lucru înjositor, pe când astăzi, cu cât i se cunosc mai multe adulteruri unui bărbat, cu atât el este mai mult stimat.

Trebuie să spunem că obiceiurile descrise de mine nu vor fi aplicabile, în generalitate, nici în generaţia de acuma, nici în cea următoare: ele nu vor avea loc decât când două treimi din femei nu vor face copii, şi când molipsirea de boale va fi stârpită.

In analogie cu starea viitoare eu am şi presupus, din cele şapte fete a lui Damon, pe patru fără copii: Leucothoë, Cymodoceea, Orythiea şi Galateea. Cu nădejde de procreare n'am lăsat decât pe Eucharisa, Cunegonda şi Amaryllis.

Obiceiurile descrise aici prezintă avantajul că favorizează industria în cel mai înalt grad, industria stânjenită de amorurile civilizate, absorbitoare, învrăjbitoare, dezordonate şi sarbede, industria susţinută, înteţită în chip strălucit de hordele, bandele şi legiunile cari se întrec în tot soiul de lucrări preţioase.

In româneşte de P. MUŞOIU

Cronica muzicală

Concertul simfonic al Filarmonicei şi Concertul d-lui Istratty, la Ateneu.

Intors dela Paris, d. Georgescu a ţinut să dirijeze penultimul concert, pentru care a compus un program interesant, însă prea lung. Poate că, sub impresia succeselor de la Paris, d-sa s'a simţit obligat să alcătuiască un program, după *modelul* concertelor Colonne, unde..... *on en a pour son argent!*

Ideia de a începe cu *Simfonia I de Beethoven* s'ar putea interpreta ca un omagiu adus titanului compozitor. Această operă se caracterizează prin sobrietatea armonică şi printr'o instrumentaţie, care aduc aminte de *Mozart* şi de *Haydn*. Este o muzică admirabil lucrată, — după cum spune Berlioz, — luminoasă, vie, dar puţin accentuată, rece şi uneori copilărească, ca în scherzo final. Nu în această operă recunoaştem pe Beethoven.

Execuţia a fost din cele mai reuşite.

Poemul simfonic „Poveste indică" de d. *M. Jora,* a avut succesul meritat. Acest compozitor român se află tot timpul în progres şi muzica sa e menită să depăşească frontierele noastre. Este a doua execuţie, cu oarecare modificări, dar care lasă, ca şi la întâia audiţie, impresia unei opere bine tratată, şi cu invenţii de teme originale. Incă odată, am putut constata că d. Jora ocupă un loc de frunte printre compozitorii noştri.

Contribuţia d-lui Rabega a fost reală şi a subliniat, prin vocalizare, poezia unei ţări cu un caracter oriental atât de pronunţat.

Ceeace a atins paroxismul succesului a fost pianistul Artur Rubinştein. Acest mare artist a executat concertul al III-lea de Brahms cu o prodigioasă tehnică şi cu un admirabil simţ artistic. Artur Rubinştein se bucură, de multă vreme, de o reputaţie mondială. Atât la concertul simfonic, cât şi la cele două recitale, care au avut loc tot la Ateneu, publicul l-a ovaţionat ca pe cel mai mare pianist actualmente în viaţă.

Concertul s'a terminat prin Poemul „Moarte şi transfiguraţie" de *Richard Strauss,* una din operile cele mai emoţionante ale acestui compozitor, muzicant şi poet în acelaş timp. Motivul dramatic aparţine lui *Alexandru Ritter.* Muzica traduce agonia unui bolnav, care vede defilând înaintea ochilor toate amintirile. Tot trecutul său este oprit brusc de acorduri disonante şi de zgomote de timpane, care-i precipită agonia; iar moartea îl conduce în sfere sublime. Artistul face această tranziţie prin ajutorul unui efect ascendent de note limpezi.

Pentru mulţi muzicanţi, după părerea lui *Romain Roland,* „Moarte şi transfiguraţie" ar fi culmea atinsă de *Richard Strauss*. Insuşi compozitorul a recunoscut că interpretarea d-lui *Georgescu* poate fi clasată printre cele mai bune, încât ne dispensăm de orice comentarii.

***

Un eveniment artistic, dintre cele mai remarcabile a fost concertul d-lui *Ed. Istratty* de la Opera din Monte Carlo şi unul dintre fondatorii Operei române. Programul acestui concert este atât de instructiv, încât poate fi considerat ca o mică antologie de literatură aleasă muzicală. Incepând cu *Händel,* căruia îi urmează: *Debussy, Duparc, Reynaldo Hahn, Février,* etc. D. Istratty a încheiat bogatul său program cu *Liszt* şi *Gretchaninow*. Vocea-i admirabilă, priceperea datorită unei alese culturi muzicale, prestanţa de mare concertist, au asigurat o execuţie cum rar s'a auzit la noi, a compoziţiei „Procesion" de *Cesar Franck*. Nu există o lucrare cu inspiraţie mai solemnă şi cu o putere melodică mai mare.

Ce păcat că d. Istratty nu a putut să ne dea acele creaţiuni promise la Opera Română, unde nu a mai apărut, de când un gest de camarad i-a atras fulgerile administraţiei şi l-au scos de pe scena primului teatru liric român.

I. FLORESTAN

Cronica artistică

O pronunţată tendinţă de superficializare a tuturor manifestărilor de artă şi o absolută lipsă de pricepere în alegerea şi fixarea subiectelor, i-a făcut pe mulţi din cabotinii picturii noastre să-şi tortureze disperat paleta, sub oblăduirea directă şi nefastă a complimentelor unora şi a indolenţei generale. Farsori în viaţa noastră publică s'au găsit puzderie, de ce domeniul artei să nu-i aibă? Atât de grele şi de spinoase sunt carierele încât cei cari nu se încumetă să străbată făţiş nici-una, se refugiază neîmpiedicaţi acolo unde nu există strajă serioasă şi unde cu un slab efort şi cu puţină inteligenţă poţi speria lumea. E o explicaţie dar nu o scuză. Şi va fi dela sine înţeles că asemenea concepţii de viaţă nu vor intra în cadrul preocupărilor estetice.

La cea dintâi expoziţie a dadaiştilor unul din artiştii expozanţi, întrebat fiind de un nedumerit, ce înseamnă excentricitatea asta, răspunse făcând un haz grozav: „E un truc care va prinde!". Şi trucul a prins, dar a obosit repede. Iniţiatorii au regretat farsa; însă molima s'a împrăştiat fulgerător, a răsturnat aşezările liniştite, a prăpădit cu o grabă penibilă *totul*. Au adus cu ele unele din aceste deslănţuiri nesăbuite, şi un suflu de viaţă nouă, care a rămas, a crescut şi se formează, pregătind formula viitorului; dar a lăsat noian de zidărie de praf şi de gunoi. pe ogoare. Dezorientarea unanimă a deşteptat cabotismul care, amestecând arbitrariul cu disciplina cea mai anostă a trecutului, a ostracizat mai vârtos din opera de artă — arta. Alături de exagerările moderniştilor, mâzgălitorilor le şedea bine făcând „suficienţi" pe artiştii.

Cu mediocritatea însă e greu de luptat: loviturile nu i se bănuiesc, şi incultura care îndeobşte le dirijează, e platoşa care înlătură argumentaţia logică şi sfatul binevoitor. I se întâmplă foarte des intelectualului să întâlnească o carte insipidă, ale cărei peripeţii romanţioase îl fac să n'o asvârle îndată din mână. Am vrea de multe ori încă dela uşă, să ne întoarcem, când pătrundem — neinvitaţi de obicei—în câte-o sală de expoziţie, însă curiozitatea de a vedea până unde poate duce lipsa de gust, de bun simţ şi de cutezanţă... artistică, ne îndeamnă să ne plimbăm mai departe privirea obosită de jignirea ce i-se aduce...

Modernismul e pus la punct de însăş evoluţia spre normalul accepţiilor psihologice, pe care vremea noastră o afirmă.

Mediocritatea însă, n'are leac. Artişti cari muncind serios ar putea da ceva mai susţinut şi perzistent, apar adesea cu totul lipsiţi de culoare şi de stil. Sărăcia şi inexpresivitatea pastei, odată mai mult se învederează astfel atribuite ale acelora cari trivializează realitatea, transcriind-o cu precizie dar fără pic de lirism. Ne repudiază această fidelitate tipicară, în care se exclude orice avânt al imaginaţiei. Cel mai de neînţeles lucru e că aceşti artişti cari stăpânesc în oarecare măsură arta desenului, nu sunt în stare să prindă un gest sau o expresie; peisagiul le e mai convenabil decât portretul, dar şi aici compoziţia lor se închide toată pedantă şi în acelaş timp puerilă, în eternele case patrate, cumpene şi mori de vânt, cu cari ne sunt îmbâcsite abecedarele. Inutilitatea acestei arte şi-o demonstrează ea însăşi.

***

La Mozart expune pictorul Poitevin-Skeletti.

***

Lidia de Kotzebue, uneori rigidă şi greoaie, desfăşură totuşi în expoziţia dela Mozart un talent original. Se văd foarte distinct în sculpturile d-sale acel rezumat de sensibilitate şi de poezie pe care orice operă de artă trebuie să-l conţină.

In artă, omul îşi contemplă sufletul său. Regăsindu-se, esteticeşte naşte admiraţia. Emoţia în faţa lucrărilor de înaltă fantezie artistică, e produsă de aspectul material al obiectului înfăţişat. Spre deosebire de celelalte mijloace de reprezentare — închis în dimensiuni sugestive, omenescul turnat în sculptură are însuşiri emoţionale puţine. Trezirea lor e preţul consacrării.

Lidia de Kotzebue ne-a impresionat cu „Pietà", cu „Fantezia" şi cu „Flirt". „Femeia stilizată" are un singur mare defect că nu prea e stilizată; cu toate astea, bucata prezintă calităţi şi originalitate. Artista a ţinut să ne arate că ştie să lucreze şi „altfel"; şi atunci a modelat din planuri piramidate „Amazoana rănită". Aici, ca şi în celelalte bucăţi, în chip aproape constant, artista utilizează muchiile, reducând formele parcă anume pentru a scăpa de controlul anatomiştilor.

Prisma dreptunghiulară se tălmăceşte în această execuţie volum, şi însemnează şi trup şi membre, şi adâncime şi contur. E o generalizare care nu displace totuş.

Se înţelege, puţine priviri se opresc asupra detaliului de construcţie. Spiritul nedeprins cu adâncirea îşi închipue că arta e făcută numai ca să amuze, nu să şi instruiască, să explice sensul lucrurilor.

Şi n'am vrea să greşim susţinând că procedeul d-nei de Kotzebue duce fatal la ne-artă, dar incontestabil că el constituie cea mai certă indicaţie că o ratare e posibilă.

H. BLAZIAN

„Minunile naturii"

A. A. Luca, cunoscutul popularizator al ştiinţei, scoate o nouă publicaţie periodică „Minunile naturii". E o revistă care, împreună cu atât de utila colecţie „Probleme şi idei", sporeşte remarcabil literatura noastră ştiinţifică şi ideologică.

Din fascicola 3-a a revistei spicuim.

In cartea „Les anomalies chez l'homme et les animaux", de Louis Blanc, găsim aceste rânduri curioase: „In anul VIII al primei republici, Gorré a văzut o femeie valachă, făcută prizonieră în Austria, care avea cinci mamele: patru destul de mari, pline cu lapte, aşezate câte o pereche de fiecare parte a pieptului, iar a cincea, mai mică, se găsia puţin deasupra buricului".

In 1889 Neugenbauer a prezentat Academiei de medicină fotografia unei femei având mamele în număr de zece.

Celebrul Testut a descris un alt caz unde mamela se găsea pe faţa internă a pulpei şi era destul de voluminoasă, pentru a împiedica mersul, producând răni din cauza frecării mamelei de pulpă.

Uneori sânul capătă o desvoltare neobişnuită (hipertrofia mamară), alteori lipseşte cu desăvârşire (anomalie care coincide adesea cu absenţa uterului sau a ovarelor).

Interesante sunt datele pe cari în aceeaş materie le produce doctorul G. I. Witowski:

La spitalul Sf. Anton, am putut observa o lehuză care avea aproape de subsuori două mamele mici suplimentare, deasupra celor normale; toate patru mamelele aveau lapte. Altă dată am văzut la spitalul Sf. Louis o femeie atinsă de hipertrofia sânilor şi care avea sub ţâţa stângă o a treia mamelă mult mai mică, având lapte.

Mamelele suplimentare nu au un sediu determinat: ele pot exista şi pe spate, ca la unele rozătoare, sau chiar şi pe coapsă, caz observat la o femeie din Marsilia de către doctorul Robert. Un copil al acestei femei a supt la mamela suplimentară timp de 23 de luni, în timp ce un alt copilaş mai mic, sugea la celelalte mamele.

Mama lui Alexandru Sever avea trei mamele. Ana de Bolyen, care avea în acelaş timp şase degete la mână, prezenta de-asemenea această anomalie; unii autori cred că nefericita regină fu osândită la moarte şi executată pentru că ar fi ascuns soţului ei această particularitate. Se ştie însă că Henric VIII-lea, pentru a scăpa de o soţie care nu-i mai plăcea, a acuzat-o de incest cu propriul ei frate.

Aceste bizarerii ale naturii au impresionat întotdeauna imaginaţia oamenilor. Cei vechi, se ştie, simbolizau natura printr'o femeie al cărei corp era acoperit cu numeroase mamele. Rubens, în celebrul său tablou: „Triumful Religiei", se mulţumeşte cu mai puţin, înfăţişând personajul alegoric prin o femeie cu trei perechi de mamele.

***

Mamelele au fost totdeauna socotite ca podoaba cea mai frumoasă a corpului femeiesc. De aceea cele mai multe femei au grija deosebită ca să lase vizibil, sau să se ghicească, conturul acestor organe. Femeile musulmanilor, care ţin atât de mult să-şi acopere faţa, uită de multe ori sânii puţin descoperiţi.

Isabela de Bavaria, soţia lui Carol al VI-lea, apărea în public decoltată până la brâu; iar un tablou din colecţia Lachnitzki reprezenta pe Diana de Poitiers, amanta lui Henric al II-lea, goală până la şolduri. Ludovic al XIV-lea spunea marchizului de La Fare că cel dintâi lucru privit la o femeie trebuie să fie sânul.

Ludovic al XVIII-lea dădu o întrebuinţare cu totul ciudată sânului doamnei du Cayla, făcând din el o tabacheră: el depunea o cantitate de tabac în cavitatea dintre sâni, de unde apoi trăgea pe nas. Se ştie că Ludovic al XIII-lea, asemenea lui Tartuffe, nu putea suferi să vadă un sân desvelit. Intr'o zi el se servi de un cleştişor de argint pentru a apuca un bileţel ascuns în corsetul domnişoarei de La Fayette. Altă dată, fiind în călătorie la Poitiers şi luând parte la un mare ospăţ de gală, observă lângă dânsul sânul gol al unei tinere doamne; regele fu atât de scârbit că îşi trase cu indignare pălăria pe ochi, rămânând astfel tot timpul. La sfârşitul mesei, cu ultimul pahar de vin, regele nu se putu stăpâni şi scuipă sorbitura de vin peste sânul frumoasei doamne care căzu leşinată sub masă.

Strângerea de mână

Preşedintele Coolidge al Statelor-Unite, hotărî să suprime obiceiul din „Casa Albă", ca prezidentul american să strângă mâna fiecărui vizitator venit la Washington să-l vadă. Cauza acestei deciziuni este că numeroasele birouri de călătorie din Europa şi America oferă clienţilor ca număr de atracţie — o strângere de mână a preşedintelui Statelor-Unite. In unele zile Coolidge e nevoit să primească peste două mii de strângeri „energice" şi entuziaste, după care nu mai e capabil să-şi mişte mâna de durere.

Se ştie faptul, că anul trecut prinţul moştenitor al Marei Britanii după ce strânsese circa opt mii de mâni ale cetăţenilor extaziaţi din Africa de Sud, se îmbolnăvise

A apărut
„Lectura" No. 63
— Floarea literaturilor străine —
DRAGOSTEA
De ANTON CEHOV
celebrul scriitor rus
Trad. din ruseşte M. SEVASTOS
Lei 4.— Scrierea completă
La chioşcari şi librari

MIHAIL SADOVEANU
Venea o moară pe Siret...
Ediţia II-a
Cartea Românească Preţul 70 lei.

INSEMNĂRI

O datorie

D. Mihail Sadoveanu, într'un emoţionant articol din ultimul număr al „Vieţii Româneşti", vorbeşte despre opera agrară a lui Radu Rosetti — plata unei datorii pe care neamul lui Antonie Ruset o avea la ţărani.

„Când l-am revăzut pe bătrânul Rosetti, — închee d. Sadoveanu, — l-am privit mai atent, şi-am fost profund mişcat, căci îl vedeam într'o lumină nouă. Il vedeam aproape sărac, bogat numai cu amintirile şi cu inima. Modest, urmaşul latifundiarilor şi Voevozilor era un simplu cărturar. Cu cât mai mare însă decât toţi, prin eroismul de a fi desfăcut de prejudecăţile de clasă, izolat de ai săi, izolat de lumea nouă de calitate îndoelnică. Suferind şi biruind, bătrânul boier moldovean lasă în locul pe care l-a ocupat în lume, o mare lumină. Figura lui palidă şi tristă, nedesluşită ca un abur, îmi apare ca justificarea cea mai de căpetenie a unei mari familii. Neamul lui Antonie Ruset Vodă şi-a plătit toată datoria".

Jack London

Intr'un articol din „Vient de paraître", doamna Charmian London, povestind în culori sugestive cum l'a cunoscut pe Jack London, desvăluie între altele, amănunte foarte interesante despre tumultuoasa tinereţe a cunoscutului scriitor american.

Copil, London vindea jurnale prin cartierele mărginaşe din Oakland; mai târziu, neastâmpăratul „Kipling al Americei" luă parte la o mulţime de isprăvi ştrengăreşti, în tovărăşia unor oameni fără căpătâi, în preajma golfului San-Francisco, sau la Oakland cu cetele de haimanale. Navigase pe vremuri dealungul coastelor japoneze, într'o gondolă înarmată pentru vânătoarea de foce. In urmă, a colindat împreună cu vagabonzii profesionişti şi cu mii de alţi ticăloşi ca şi dânsii, întreg continentul american; a îndurat toate mizeriile, dormia pe unde apuca, prin furgoane de bagaje, ba mai rău încă, sub vagoanele de călători, punându-şi aproape în pericol viaţa; — s'a înapoiat după un an, străbătând pe jos, în sens invers, toată Canada.

Când începu să scrie despre viaţa 'n lumea largă, nu tratá decât subiecte cunoscute de el: bărbatii, femeile, copiii şi animalele: durerea, oboseala, deziluziile, credinţa, fericirea, dragostea şi moartea. Avusese darul de-a observa şi de-a şti să facă comparaţii. Aventurier în adâncul sufletului, el simţea în chip extraordinar, toate frumuseţile cari se pot întâlni în fiinţa omenească, în animal şi în natura toată. Suprasensibilitatea lui de corp şi de spirit era atât de mare, încât jucând vitejeşte jocul vieţii, trebuia să sufere mai mult loviturile nenorocirilor decât cei pe cari îi frecventa şi cari aveau nervi mult mai aspri.

Otto Weininger a scris: „Un geniu adevărat este numai acela care ştie să pătrundă adâncul oricărui lucru şi în chipul cel mai intens!" Dacă Jack London a fost geniu — lucru de-altminteri pe care-l tăgăduia cu vehemenţă — aceasta era forma geniului său.

Dragostea la Montparnasse

Puternicul roman a lui Marius Boisson — ne spune Léon Deffoux că trebuia să se numească „Dragă Mariană". Albert Michel gustă ironia crudă a acestui titlu dar îi preferă „Dragostea la Montparnasse", ca mai potrivit.

E vorba de un roman cerebral şi care se petrece în întregime în creerul unui dement în prada unui soi de delir al retrospecţiunii. Nebunul acesta, Gabriel, e tipul simbolic al trecutului, al Franţei de odinioară, statornic în credinţă, desmoştenit, nenorocit, surghiunit singur cu „bătrânele sale fiice ale ideilor" într'o odaie murdară de hotel...

Gabriel întâlneşte în 1909 pe Mariana, o creatură îndrăzneaţă, născută la 4 Septembrie 1870.

Din idila care se înfiripează violent între bărbatul de spirit elegant în demenţa lui, şi desmăţata cu faţa rumenă, răsar evenimente rând pe rând ridicole şi tragice, cari plimbă pe cititor dela micul squar din piaţa Denfert Rochereau, pe la cafeneaua Domului, prin bulevardul Montparnasse, pe care-l traversează turburătoarea siluetă asimetrică a lui Lenin.

Romanul acesta, scris într'un stil plin de savoare (Gabriel întrebuinţează limba secolului al XVIII-lea, iar Mariana vorbeşte în argot), are două calităţi principale cari se întâlnesc rar laolaltă în aceeaş lucrare: o fantezie foarte vioaie şi sarcastică; o judecată rece, inteligentă, şi care justifică dispreţul pe care autorul pare că-l profesează cel puţin faţă de una din himerele pe cari a vrut să le simbolizeze...

Sfârşitul războiulu

Pentru acei cari cred că progresul moral şi difusiunea ideilor pacifiste nu vor împiedica totuşi isbucnirea nouilor războaie, sunt interesante unele idei ale lui Marconi, inventatorul telegrafiei fără fir, şi pe cari le comentează „die Wahrheit", o revistă de avant-gardă din Praga. (Martie, No. 6—7). Dacă elementul moral nu e suficient pentru stabilirea voluntară a păcii, atunci progresul tehnic va sili pe războinici să rămână numai cu dorinţa războiului, căci descoperirile tehnice vor fi în curând atât de perfecţionate, încât va fi imposibil unui popor să poarte un războiu de agresiune: mijloacele de apărare vor fi totdeauna superioare. Marconi crede că telegrafia fără fir va contribui foarte mult la înlăturarea războiului. Telefonia şi telegrafia încep să fie puse în legătură cu aparate cari permit vederea la distanţă (televiziune). Prin aparatele cari ne ajută să vedem lucruri situate la depărtări de mii de kilometri (aceasta a început să fie posibil), primejdia războiului devine minimă. Peste zece ani, vapoarele de războiu nu vor mai avea nici o importanţă. Nici submarinele nu vor mai fi eficace. Cu ajutorul aparatelor de televiziune, submarinele vor fi descoperite; se vor determina uşor regiunile primejdioase, depozitele de explosibile, etc. Inamicul poate să se ascundă în fundul pământului sau al oceanului: el va fi descoperit, iar telegrafia fără fir va transmite în câteva minute ordinele de apărare. Războiul nu va mai putea fi purtat ca până acum; unii afirmă că se va muta în aer! Dar ştiinţa, care până acum a fost pusă în slujba tehnicei de distrugere, a ajuns azi la descoperiri atât de mari, încât puterea de apărare a devenit mai mare decât acea de distrugere. Se vorbeşte chiar de un mijloc de anihilare dela distanţă a substanţelor explosibile! Deaceia, Marconi crede că problema unei păci permanente nu va dura mult şi că ea va fi rezolvată prin progresul tehnic.

„Monsieur Vénus"

Noua ediţie a romanului „Monsieur Vénus" al d-nei Rachilde, apărut, la începutul anului acesta în editura Flammarion din Paris, a fost, pentru subiectul său, viu combătut de critica franceză. John Charpentier caută, în *Mercure de France*, No. 667, 1926, — să-l reabiliteze.

Intr'o scrisoare-autograf inedită, de Maurice Barrès, pe care autoarea a pus'o în fruntea ediţiei de astăzi, se află o frază ce descopere cheia acestei opere, în care nu s'a văzut până acum decât o fantezie scandaloasă. „Această carte este singura scrisă de o femee, asupra umilinţei pe care o simte femeea ce se ştie iubită." Infăţişat astfel de Barrès, „Monsieur Vénus" nu mai este o carte supărătoare: ea interesează, emoţionează, uimeşte. Este proecţiunea, pe planul visului, — astfel cum l'a descris şi Freud, — a gândurilor şi sentimentelor unei tinere din cea mai perfectă aristocraţie a inteligenţii, care respinge supoziţia că un om, inferior ei, poate pretinde să o supună, spiritualiceşte şi fiziceşte, impunându-i legea sau voinţa lui, în numele teoriei speţei.

Psihologul şi artistul, spune Charpentier, sunt datori să felicite pe autoare, d-na Rachilde, că a avut curajul moral să scrie o asemenea carte. Curioasă, dar de o originalitate remarcabilă, cu toate influenţele din Villiers de l'Isle Adam sau Barbey d'Aurevilly, lucrarea d-nei Rachilde aduce, pentru cei cari vor să înţeleagă, un învăţământ adânc moral, asupra hedonismului şi dandismului diabolic ce bântue societatea contimporană.

„Maladiile personalităţii"

In capitolul „Turburările organice" ale vestitei lucrări a lui Th. Ribot, găsim câteva cazuri interesante de maladie a personalităţii:

Armand Villeneuve a visat c'a fost muşcat la picior de un câine; peste câteva zile pe acelaş picior îi apăru un ulcer canceros.

Gessner se credea muşcat, în timpul somnului, în partea stângă, de un şearpe; puţin timp mai târziu, în acelaş loc se desvoltă un anthrax din care muri.

Macario visează că are o durere teribilă de gât; se scoală bine dispus; după câteva ceasuri însă, e apucat de o puternică amigdalită.

O femeie visează că vorbeşte cu un bărbat care nu poate să-i răspundă fiindcă e mut; când se deşteaptă e afonă.

In toate aceste cazuri, băgăm de seamă cu titlul de fapte, aceste incitaţii obscure cari, din adâncurile organismului, ajung la centrele nervoase, şi pe cari viaţa conştientă cu tumultul şi mobilitatea ei de totdeauna, le doboară în loc să le învedereze.

Perversiunile *locale* ale sensibilităţii generale, deşi mărginite de natură, au o importanţă psihologică destul de mare. Unii bolnavi din această categorie susţin că nu mai au dinţi, gură, stomac, intestine, creier; ceeace nu se poate explica decât printr'o suprimare sau printr'o alterare a sensaţiilor interne cari există în starea normală şi contribuie să constituie noţiunea eului psihic. Din aceeaş pricină, complicată uneori cu o anestezie cutanee, trebuie înţeleasă şi împrejurarea în care maladia creşte aşa încât unul din membre sau chiar întreg corpul ţi se pare că este de lemn, de sticlă, de piatră sau de unt...

Incă puţin şi vei spune că nu mai ai corp, că ai murit. Cazuri de astea se întâlnesc. Esquirol vorbeşte de o femeie care credea că diavolul i-a răpit trupul: suprafaţa pielei îi era complect insensibilă. Doctorul Baudelocque, în ultimile zile ale vieţii, nu mai avea conştiinţa existenţii corpului său: spunea că nu mai are cap, braţe, etc. In sfârşit, toată lumea cunoaşte cazul descris de Foville: Un soldat se credea mort în timpul bătăliei dela Austerlitz unde fusese rănit grav. Când i se cereau veşti despre dânsul, răspundea: Vreţi să ştiţi ce mai face moş Lambert? A murit, săracul! O ghiulea de tun i-a făcut de petrecanie. Cel care vă vorbeşte nu e el. E o maşină păcătoasă pe care au născocit-o după chipul şi asemănarea lui. Ar trebui să vă interesaţi să se construiască alta... Vorbind despre el însuş nu spunea niciodată *eu* ci *aceasta*. Pielea îi era intensibilă, şi adesea cădea într'o stare complectă de nesimţire şi de nemişcare, care dura mai multe zile.

MĂRUNTE:

DELA NOI

— Vinerea trecută, a început la Facultatea de Drept din Bucureşti, seria de conferinţe a profesorului Truchy, dela Facultatea de Drept din Paris şi membru al Institutului Franţei. Conferinţele se ţin la ora 11 dimineaţa, în sala de şedinţe a Senatului.

— In sala „Ileana" dela Cartea Românească, se află deschisă expoziţia pictorului Marin H. Georgescu.

— In saloanele Căminului artelor „Regina Maria", s'a inaugurat Duminica trecută expoziţia pictorului Pătraşcu.

— Director al Teatrului Naţional din Craiova a fost numit d. Ion Dongorozi, cunoscutul scriitor.

— In sala „Mozart" expun pictorul POITEVIN-SCHELETTI şi sculptorul LYDIA DE KOTZEBUE.

— Duminică 25 Aprilie curent soseşte în Capitală marele istoric italian *Hector Pais*. Profesor la Universitatea din Roma, H. Pais vine la noi spre a ţine câteva conferinţe la Institutul Sud-Est European şi spre a face la Academia Română o comunicare ştiinţifică despre Pyrrhus, celebrul rege al Epirului, — ca mulţumire pentru alegerea sa ca membru onorar al Academiei noastre. Hector Pais este un istoric de reputaţie mondială. Printr'o muncă îndelungată şi printr'o rară agerime, a supus din nou, unei minuţioase critici isvoarele istoriei Romei, în primii cinci secoli ai Urbei eterne. Cercetările lui pe acest teren au schimbat mult cunoştinţele istorice stabilite de marii istorici: Mommsen şi Niebuhr. Are ca opere fundamentale „Istoria critică a Romei în timpul primilor cinci secoli" şi „Cercetări asupra istoriei şi dreptului public la Roma". Acum în urmă a publicat o broşură istorică despre România.

— Intr'un volumaş de 128 pagini, d. *P. Muşoiu* a tipărit traducerea „Banchetul" de Xenofon şi „Banchetul sau despre Amor" de Platon. Sunt pagini de înţelepciune antică, în care-şi dau întâlnire unele din cele mai luminate minţi ale antichităţii: Fedru, Pausianis, Aristofan, Agaton şi Socrate. Muncitor conştiincios d. P. Moşoiu a dat în traducere românească încă alte multe pagini din cele mai bune opere ştiinţifice ale omenirii: din Carlyle, Chateaubriand, Maeterlinck, Han Ryner, Aristofan, P. Kropotkin şi Victor Hugo.

FRANŢA

Se va sărbători în curând centenarul lui Gustave Moreau, dându-se astfel — spune Gustave Kahn în „Mercure de France" — o reparaţiune lungei nedreptăţi ce i s'a făcut unui pictor care, dacă a trebuit să-şi creeze, pentru a tălmăci simbolurile cari îl chinuiau, o tehnică specială, — nu era mai puţin un tehnician excelent, un temperament convins şi plin de lăuntrică armonie, care a exercitat o influenţă paralelă cu cea a lui Puvis de Chavannes.

Libertatea lui artistică şi spirituală e confirmată prin valoarea atâtor elevi cari au primit învăţătura lui şi cari figurează printre gloriile consacrate ale artei actuale.

— In Franţa s'a votat o lege care impune obligativitatea învăţământului post-şcolar. Invăţământul e împărţit în două grupe: a tinerilor dela 13 la 15 ani, şi alta, a tinerilor dela 15—18 ani.

— Biblioteca Naţională din Paris, continuându-şi seria interesantelor ei expoziţii, a organizat o „Expoziţie de ansamblu a evului mediu": manuscrise, xilografii, incunabule, monede şi obiecte de artă.

— Poetul *Paul Fort* prepară împreună cu Louis Mandin o istorie a poesiei, care se va intitula „La Poésie française depuis 1830".

— Cu toată vârsta sa înaintată, *Francis Jammes* încă mai construeşte versuri. Volumul care va apare în curând se va numi „Ma France poetique".

ANGLIA

— Camera comunelor a adoptat în a doua citire un proect de lege prin care editorii de ziare sunt ameninţaţi cu închisoare până la 3 luni şi cu o amendă de 500 de lire sterline, în cazul când vor publica în ziarul lor destăinuiri în procese de divorţ. Cu toată opoziţia câtorva deputaţi de a nu se schimba nimic din legea presei, proectul a fost adoptat cu 222 contra 3 voturi. Rezultatul votării a fost întâmpinat de deputaţi cu mare ilaritate. Pentru proectul de lege au votat deputaţii liberali şi fruntaşii partidului muncitoresc.

— La Statford pe Avon, au început serbările naţionale pentru comemorarea marelui dramaturg, cu renume universal: *W. Shakespeare*. La 23 Aprilie va avea loc o Serbare internaţională, cu care prilej se vor desveli steagurile tuturor naţiunilor pământului.

— Intr'o recentă lucrare „France and the French", *Sisley Huddleston* descrie caracterul general al societăţii franceze. Dintre toate observările lui Huddleston, cele mai favorabile sunt acelea asupra familiei franceze, în care domneşte o armonie şi intimitate demnă de invidiat. Şi probabil că tocmai din cauza aceasta, spune autorul, femeile franceze nu prea cer atât de insistent dreptul de vot.

— Scriitorul cu teme fantastice, *H. G. Wells*, a scris un roman contimporan: „Christina Alberta's Father" — Tatăl Cristinei — Albert — cu subiect din tribulaţiunile sufleteşti de după războiu.

CEHOSLOVACIA

— S'a descoperit recent la Praga o plachetă anonimă publicată la Jean Ferdinand Schoenfeld în 1736. E o satiră împotriva lui Cagliostro, întitulată „Solilocul unui cugetător", şi e atribuită lui Casanova, de către d. Skoda, care anunţă o reeditare a acestei lucrări.

BULGARIA

Intelectualitatea bulgară comemorează la 20 Mai a cincizecea aniversare a morţii marelui poet-revoluţionar *Christo Boteff*. Cu această ocazie se vor reprezenta în sala Teatrului Naţional din Sofia câteva tablouri dramatice care vor aminti viaţa acestui erou legendar. Reproducerea în tablouri dramatice a vieţii lui Christo Boteff o face poetul Emanuil Popa Dimitroff.

In acelaş scop toate revistele literare bulgare vor fi închinate lui Christo Boteff. Iniţiativa a pornit dela un grup de scriitori, de pe lângă revista „Obchtestvéna Missol" (Cugetarea socială).

SCANDINAVIA

— Editorul Holgher Schildt din Helingsfors distribue în fiecare an un premiu literar celor mai bune cărţi scrise în limba suedeză de un scriitor finlandez. Pentru anul trecut premiul a fost acordat lui *Arvid Moerne* şi *Ture Jansson*. Romanul celui dintâi, „O viaţă" este studierea unui caz special al unui individ care vede totul prin el, care nu se ocupă decât de „eul" lui propriu. Mai interesant este romanul lui Ture Jansson „Satul prieteniei", în care autorul studiază un curios caz de neurastenie generală, în deplina cunoaştere a manierei psihologice a lui Proust sau Freud.

— In goană după căutarea nouilor valori spirituale, romancierul *Carl-August Bolander* realizează în „Omul din Nazareea", conştiinţa eroului, a unui nou Faust, care, îndoindu-se de existenţa lui Dumnezeu, caută adevărul, pe care-l găseşte numai în mijlocul celei mai mari mulţimi de oameni.

— Profesor de estetică la Universitatea din Helingsfors, *Irjö Hirn* este şi unul dintre cei mai talentaţi scriitori de limbă scandinavă. Ultima lui lucrare se intitulează „Jeux d'Enfants", în care, cu o rară intuiţie, Hirn analizează întreaga origine a jocului la copii, ieşit din riturile magice ca şi din obiceiurile multi-milenare ale neamului sau umanităţii întregi.

Curiozităţi

Preţul unei femei

Un document din presa sovetistă: procesul-verbal al sovetului Tatarilor, din Daghestan. — „Noi etc. având în vedere că asupra fetelor de măritat nu s'au stabilit preţuri maximale şi părinţii cer dela logodnici sume prea mari în bani şi lucruri, astfel că cetăţenii mai săraci rămân neinsuraţi, — am hotărit: se stabileşte norma de vânzare a fetelor de măritat şi anume, — pentru o fată de cea mai bună calitate 120 ruble în bani, 2 paturi bune, 2 plapome, 2 perne şi atâta tot. Pentru o fată de soi inferior şi pentru o văduvă, plata se face după libera înţelegere, însă nu peste norma expusă mai sus".... „Având în vedere că tinerii, luând parte la nunţi, beau prea mult şi se dedau apoi la scandaluri şi trag focuri de armă, care pricinuesc accidente copiilor şi chiar oamenilor în vârstă, — de acuma înainte nimeni n'are voe să organizeze nunţi decât autorităţile numite de acest sovet. Excepţie se face numai pentru nunţile în cinstea revoluţiei"...

Un discurs

După atentatul împotriva lui Mussolini, şeful fasciştilor a pronunţat următoarele cuvinte:

— „Vom continua. Dacă înaintez, urmaţi-mă; dacă dau înapoi, ucideţi-mă; dacă mor, răzbunaţi-mă".

Fireşte aceste cuvinte nu sunt lipsite de vigoare, şi ele sunt de natură a impresiona publicul; din nenorocire însă, ele nu sunt inedite. Mai mult decât atâta: aceste cuvinte sunt istorice şi ele amintesc vestita alocuţiune a lui la Rochejaquellin adresată vendeienilor, când aceştia i-au propus să fie şeful lor.

Ducele ar fi trebuit cel puţin să citeze autorul.

Umor macabru

La New-York a fost spânzurat vestitul bandit Gerald Chapman, care timp de câţiva ani a dat dovadă de o îndrăzneală, care disperase până şi pe cei mai abili detectivi americani. Chapman era un om cult şi de spirit. Şi după ce l-au condamnat la moarte, el a dat dovadă de sânge rece şi de un umor distins. El a cerut judecătorilor săi să nu fie executat, până ce nu-şi va îndeplini cei 25 de ani de închisoare, la care a fost condamnat anterior.

„Vreau să achit întreaga datorie faţă de societate, a declarat el. Inchideţi-mă un sfert de secol şi apoi voiu fi cu totul la dispoziţia dv. pentru a fi spânzurat".

Judecătorii erau perplexi, dar preşedintele Coolidge a rezolvit acesată dificultate scutindu-l pe glumeţul bandit de cei 25 de ani de închisoare pentru a putea fi spânzurat imediat.

Această anecdotă aminteşte pe francezul Jean Hiroux, care înainte de a fi ghilotinat a cerut, ca supremă favoare, permisiunea de a învăţa limba engleză.

Recordul foamei

M. Jolly din Berlin, care se închisese într'o cuşcă de sticlă, a eşit din ea după 44 zile de înfometare, bătând astfel recordul mondial de abţinere. Cuşca se afla tot timpul sub controlul publicului admis cu plată, zi şi noapte. Eşind din cuşcă Jolly luă o baie, apoi puţină hrană şi a 45-a zi se culcă nesupraveghiat de curioşi.

Succesele „afacerismului"

Şi în parlamentul japonez s'a produs o discuţie penibilă: partidul conservator „Seiucai" a acuzat pe mai mulţi deputaţi democraţi, şi vice-versa, de cele mai scandaloase traficuri de influenţă şi câştiguri nepermise. Discuţia a degenerat în bătaie. Linişlea s'a restabilit cu forţa armată. Japonia merge pe urmele civilizaţiilor noastre parlamentare din Europa.

„Băeţi de ciocolată"

La Moscova, cu tot protestul ridicat de sindicatul artiştilor, guvernul ţărănist-muncitoresc a permis spectacolele unei trupe de operetă compuse exclusiv din artişti negri sosiţi din America. Primul spectacol a atras o afluenţă înspăimântătoare de moscoviţi curioşi. S'a jucat opereta „Băeţii de ciocolată..."

Femeia pastor

Comunitatea evanghelică din Hamburg a desemnat pe d-na Kunert pentru postul de pastor al închisoarei pentru femei. Dacă, cu toată opunerea mai multor organizaţii comunale şi confesionale, d-na Kunert va fi totuşi numită lumea va vedea pe cea dintâi „preoteasă" egală în drepturi şi funcţiuni cu pastorii-bărbaţi.

Muncitorii în ajutorul chelnerilor

La Zacopone, mare staţiune climaterică din munţii Tatra, Polonia, chelnerii s'au pus în grevă cerând urcarea salariilor. Proprietarii au refuzat. Greviştii au discutat situaţia cu comitetul sindicatelor muncitoreşti, şi apoi au încetat greva spre marea surpriză a proprietarilor. După reluarea lucrului de chelneri, restaurantele s'au umplut cu muncitori, membri ai sindicatelor. Fiecare ceru câte o cafea „şvarţ" şi declară individual şi cu toţii, că nu vor eşi din restaurante până când proprietarii nu vor fi satisfăcut cererile chelnerilor. Şase ceasuri a durat această demonstraţie atât de originală. Proprietarii au cedat.

Invazie chineză

Două sute de chineji au apărut într'o zi la Milano, vânzând în zece zile perle artificiale chineze de 50.000 dolari. Bijutierii din localitate cuprinşi de panică s'au adresat poliţiei. Aceasta din urmă a interzis chinejilor să se adune în stradă sub pretext că împiedică libera circulaţie, apoi i-a amendat pe toţi pentru cá nu au patente de comerţ. Chinejii însă au plătit toate amenzile şi-şi continuă şi astăzi desfacerea produselor.

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.